

Henry James

Európai látogatók

Fordította Balabán Péter

Keskeny kis temető a forgalmas, közönyös nagyváros kellős közepén, komor küllemű fogadó ablakából nézve - sosem valami lelkesítő látvány; s nem lesz derűsebb a kép attól sem, ha a mohlepte sírkövek, a gyászos lombok szürkén nyirkos hózáportól kapnak frissítőt. S ha még hozzávesszük, hogy akkor, amikor a levegőt ez a szitáló, fagyos szemerkélés sűríti, az áldott tavaszi évszak már hatodik hetében jár, hát könnyen beláthatjuk, hogy egyetlen lehangoló tényező sem hiányzik a színről. Egy bizonyos május 12-én, több mint harminc éve, ugyancsak nyomasztóan érezte mindezt az a hölgy, aki Boston, e régi város legjobb szállodájának egyik ablakán tekintett ki. Akkor már vagy félórája álldogált az ablaknál - azazhogy némi megszokításokkal, mert időnként megfordult, és nyugtalan léptekkel rótt a szoba hosszát. A kandallóban pirosan izzott a tűz, kis kék lángot lövellt fölfelé; előtte, a kis asztalnál pedig egy fiatalember ült, szorgosan rajzolgatva. Egyenlő kis négyzetekre vágott papírlapok voltak előtte, szemlátomást valamiféle képekkel, mégpedig furcsa ábrákkal rajzolta tele őket. Gyorsan és figyelmesen dolgozott, olykor hátravetette a fejét, eltartotta magától a rajzot, úgy szemlélgette, és közben halkán, vidáman dúdolt és füttyörészett. A hölgy többször hozzáért, miközben elhaladt mellette; a hölgy ugyanis igen terjedelmes, cifra szoknyákat viselt. Ügyet sem vetett a fiatalember munkájára; csupán a szoba másik végén álló toalettasztal fölötti tükörbe pillantgatott arra jártában, alkalomadtán. Ilyenkor egy kis időre megállott, két kézzel meg-megtapogatta a ruhája derekát, vagy pedig félig simogató, félig igazító mozdulattal hajának dús fonataihoz nyúlt azzal az egyébként igencsak telt, szép két kezével.

A figyelmes szemlélő azt gondolhatta volna, hogy a futólagos önellenőrzés e pillanataiban a hölgy arcáról eltűnt a szomorúság; amikor azonban a hölgy ismét az ablakhoz közeledett, megint csak azt hirdette ez az arc, hogy tulajdonosa igen rosszkedvű. S valóban, attól, amit ekkor látott, nemigen kerekedhetett jókedve. Az ablaküveget verdeste a havas eső, s odalent, a temetőben, mintha csak oldalt fordultak volna a sírkövek, hogy felületüket minél kevésbé érje az istenáldás. Az út felől magas vaskorlát oltalmazta őket; s e korlát külső oldalán bostoni lakosok egy csoportja toporgott a hólében. A csoport tagjai közül sokan úgy nézelődtek, mintha várnának valamire. Időközönként valami különös jármű közeledett ahhoz a helyhez, ahol az emberek várakoztak - olyan jármű, amilyent az ablakban álló hölgy, jóllehet meg lehetős ismeretekkel rendelkezett az emberi elme találmányai tekintetében, soha azelőtt nem látott: otromba, alacsony, rikító színekben pompázó, nyilván csengettyűkkel felszerelt omnibuszféle; a kövezetbe vájt síneken húzta-vonszolta két feltűnően apró lovacska, nagy robajjal, zökkenésekkel, csikorgással. Amikor egy bizonyos ponton megállott a jármű, a temető előtt várakozó emberek - túlnyomó többségük szatyrot, csomagot cipelő nő volt - egy csomóban rávetették magukat (akárha valami mentőcsónak helyeiért tülekedtek volna a viharos tengeren), amíg végül elnyelte őket a jármű hatalmas bendője. Akkor azután a mentőcsónak vagy a mentőkocsi, ahogyan a szálloda ablakában álló hölgy kissé határozatlanul elnevezte magában - döccenve és csörömpölve továbbindult láthatatlan kerekein, a - furcsa módon a hajóorrban elhelyezkedő - kormányos irányítása alatt. A jelenet hárompercenként megismétlődött, s a kézitáskát, csomagot cipelő, köpenyes, sürgölődő nők állománya kimeríthetetlennek látszott. A temető másik oldalán pirostéglás kis házak sorakoztak; valamiképpen igencsak otthonosak voltak hátulnézetben; a temető végében, a szállodával szemben, fehérre festett, fából épült, magas templomtorony nyújtózott fölfelé, a hópelyhes homályba. Az ablakban álló hölgy nézte-nézte; s úgy gondolta, hogy ilyen csúnyát még sohasem látott. Gyűlölte és megvetette a tornyot; olyan ingerültséget érzett miatta, amelynek mértéke

semmiféle ésszerű okkal nem volt indokolható. Tudomása szerint addig sose törődött holmi templomtornyokkal.

Az ablakban álló hölgy nem volt szép; de arca még akkor is igen érdekes és kellemes volt, amikor döbbszerű ingerültséget fejezett ki. S hölgyünk túl volt már első fiatalságán; azonban, bár karcsú alkatú nő léte nagyra is szépen formált gömbölyűségeket mutatott az alakja - ami egyrészt érettségről, másrészt hajlékonyságról tett tanúságot -, harminchárom évét oly könnyedén viselte, mint ahogyan valami törekeny csuklójú Hébé hordozhatta a csordultig tele boroskupát. Arcbőre, mint a franciák mondanák, kissé fáradtnak látszott; szája túlságosan nagy volt, ajka túlságosan telt, fogsora egyenetlen, álla meglehetősen közönséges; amikor mosolygott - márpedig folyton mosolygott -, a széles orr mellett húzódó vonalak túlságosan is felfelé tolultak, a szemek irányába. De elbűvölő szeme volt a hölgynek: szürkén csillogó, fürgé pillantású, szelíden megpihenő, értelmes. Igazán csinosnak csupán igen alacsony homlokát lehetett mondani; dús, finomszáluan göndör haja hullámosan tornyosult, hajfonatai pedig úgy voltak elrendezve, hogy azt sejtették: déli vagy keleti nő ez, valami távoli országból. A hölgy gazdag fülbevaló-gyűjteménnyel rendelkezett, s gyakorta váltogatta e díszeket, amelyek még hangsúlyozni látszottak keleti vagy egzotikus megjelenését. Egyszer valami nagyon szépet mondott valaki róla, s amikor hölgyünknek elismételték a bókot, jobban örült neki, mint bárminek, amit eddig hallott:

- Hogy ez szép nő? - mondta valaki. - Ugyan! Hiszen oly csúnya vonásai vannak!

- A vonásai nem érdekelnek - válaszolta egy finom ízlésű megfigyelő -, de a fejét, azt úgy viseli, mint egy szép nő.

Az olvasó képzelheti, hogy hölgyünk ezután sem viselte kevésbé tetszetős módon a fejét.

Most végül is elfordult az ablaktól, s kezével eltakarta a szemét:

- Hát ez szörnyű, szörnyű! - kiáltott fel. - Hazamegyek! Haza én!

Ezzel a tűznél álló székbe roskadt.

- Azért várj még egy kicsit, kedvesem - szólt halkan a fiatalember, s tovább rajzolgatott a maga kis céduláira.

A hölgy előrenyújtotta a lábát. Piciny kis lábacska volt, s a papucsán óriási szalagcsokor. Egy ideig mereven nézte ezt a papucsdíszet, azután a kandallóban izzó antracitrakást szemlélte.

- Láttál-e már valaha ilyen ocsmány dolgot, mint ez a tűz? - kérdezte. - Láttál-e már valaha ilyen... ilyen *affreux*¹ dolgot, mint... mint minden, ami itt van?

Tökéletesen tisztán ejtette az angolt, de ezt a francia jelzöt úgy mondta ki, mint aki megszokta, hogy francia jelzőket használjon.

- Szerintem ez a tűz nagyon szép - szólt a fiatalember, s odapillantott. - Azok a kis kék lángnyelvek, ahogy a bíbor parazsakon táncolnak, igencsak festőiek. Olyan az egész, mintha alkimisták laboratóriumában égne.

- Túlságosan jóindulatú vagy te, drágám - jelentette ki a nő.

A fiatalember eltartotta magától az egyik vázlatot, s kissé oldalt billentette a fejét. Nyelvét lassan végigcsúsztatta alsó ajkán.

- Jóindulatúnak jóindulatú vagyok - mondta. - De hogy túlságosan az volnék? Azt már nem!

¹ Szörnyű, iszonyatos.

- Felingerelsz - mondta a hölgy, a papucsát szemlélgetve.

A férfi javítgatni kezdte a vázlatot.

- Úgy érted, ugye, hogy amúgy is ingerült vagy - jegyezte meg.

- Hát ami azt illeti, igen, ingerült vagyok! - bólintott a nő keserű kis kacajjal. - Életem legsötétebb napja ez... és te igazán tudod, hogy ez mit jelent.

- Várd csak meg a holnapot - replikázott a fiatalember.

- Igen, nagy hibát csináltunk. Ha ma még kétséges ez, holnap már biztosan nem lesz az. *Ce sera clair, au moins!*²

A fiatalember néhány pillanatig hallgatott, csak a ceruzája sercegett a papíron.

- Hiba: ilyen nincs - jelentette ki azután.

- Ez csak azok szemében van így, akik nem elég okosak, hogy a hibát észrevegyék - vágott vissza a hölgy. - El nem ismerni az elkövetett hibákat: maga lenne a boldogság.

Közben még mindig azt a formás kis lábfejét nézte.

- Kedves jó testvérem - mondta a fiatalember, miközben még mindig a rajzra összpontosította a figyelmét -, most fordul elő először, hogy azt állítod: nem vagyok okos ember.

- De a te elméleted szerint ezt nem is minősíthetem hibának - válaszolt igen találóan a nővére.

A fiatalember csengő hangon, vidáman felnevetett:

- De te legalább okos vagy, drága jó nővérem!

- Nem voltam én valami okos, amikor ezt az egészet javasoltam.

- Valóban te javasoltad? - kérdezte az öccse.

A nő feléje fordította a fejét, s rábámult a férfirra:

- Magadra óhajtod vállalni talán?

- Ha akarsz, vállalom az egésznek az ódiúját - nézett föl mosolyogva a férfi.

- Hát igen - szólt kisvártatva a nővére -, te nem disztingválasz az ilyen dolgokban. Valahogy nincs érzéked az iránt, mi a sajátod, mi nem.

- Ha ezzel azt akarsz mondani, hogy nincs saját vagyonom, hát igazad van! - kacagott föl ismét a fiatalember.

- Ne tréfálkozz a szegénységeden - intette a nővére. - Az ilyesmi épp oly közönséges, mint amilyen közönséges eldicsekedni vele.

- A szegénységem! No hiszen! Éppen most fejeztem be egy rajzot, amely ötven frankot hoz majd a konyhára.

- *Voyons!*³ - nyújtotta érte kezét a hölgy.

A fiatalember még elvégezte az utolsó simításokat, aztán átadta nővérének a vázlatot.

² Legalább ez világos lesz!

³ Lássuk csak!

A hölgy megnézte, de közben folytatta a megkezdett gondolatsort:

- Ha téged egy nő arra kérne, hogy vedd el feleségül, ráfelelnéd: „Hát persze, kedvesem, ezer örömmel!” És elvennéd feleségül, és nevetségesen boldog lennél vele. Aztán három hónap múlva azt mondanád neki: „Emlékszel, ugye, arra a boldog napra, amikor könyörögtem neked, hogy légy az enyém?”!

A fiatalember közben fölkel az asztaltól, nyújtóztatta kicsit lábát-karját. Odament az ablakhoz.

- Ezzel most egy remek természetet jellemeztél - mondotta a nővérének.

- Igen, neked valóban remek természeted van, amit én a mi tőkénknek tekintek. Hiszen ha nem lettem volna meggyőződve erről, hát sose kockáztattam volna, hogy áthozzalak ebbe a szörnyű országba.

- Ebbe a mulatságos országba! Ebbe az élvezni való országba! - kiáltott föl a fiatalember, és viharos kacagásban tört ki.

- Annyira tetszenek neked ezek a lóvasútra föltolakodó nők? Szerinted mi az, ami odavonzza őket?

- Gondolom, valami nagyon jóképű férfi ül a kocsiban.

- Minden egyes kocsiban? Ugyan! Százával érkeznek a kocsik, és a férfiak csöppet sem jóképűek ideát. Ami pedig a nőket illeti, hát... sose láttam ennyit egy rakáson, amióta kikerültem a zárdából.

- Nagyon csinosak a nők - jelentette ki a hölgy öccse -, és ez az egész hercehurca nagyon mulatságos. Le is kell rajzolnom, feltétlenül.

Ezzel gyorsan visszament az asztalhoz, s fölszedte a kellékeket: a kis rajztáblát, egy ív papírost, három-négy ceruzát. Aztán mindezt az ablakhoz vitte, úgy állt ott, ki-kinézegetve, s könnyedén-ügyesen szántotta ceruzájával a papírt. Munka közben is ragyogott az arca, úgy mosolygott. Igen, ragyogott: ez a helyes kifejezés az adott pillanatban erre az élesen megvilágított arcra. A fiatalember huszonnyolc éves volt, alacsony termetű, filigrán, jó alakú. Észrevehetően hasonlított nővéréhez, a sors azonban hozzá, a férfihoz kegyesebb volt: szőke volt a fiatalember, értelmes arcú, okos tekintetű, finom vonású; arckifejezése jó modort árult el, de semmi komolyságot. Meleg fényű, kék szempár; finom rajzú, rendkívüli módon ívelt szemöldök, olyan szemöldök, amely ha a nők történetesen szonettet írnának szerelmesük szemöldökéhez, könnyen lehetett volna ilyen költemény tárgya. A nem valami sűrű kis bajusz fölfelé kunkorodott, mintha az állandó mosoly lehelete lökte volna abba az irányba. Volt a fiatalember vonásaiban valami jóindulatú s egyszersmind valami festői. De, mint már mondtam, komolyság nem honolt bennük. Ebből a szempontból igencsak különös volt ez az arc: nem volt komoly, és mégis a legnagyobb fokú bizalmat keltette.

- Ne felejts el jó sok havat rajzolni - figyelmeztette a nővére. - *Bonté divine*,⁴ micsoda éghajlat!

- Fehéren hagyom az egész felületet, és csak berajzolom a fekete figurákat - válaszolt nevetve a fiatalember. - És elnevezem az egészet... hogy is írta Keats? „... május csudás sarjának”!

- Nem emlékszem, hogy mama említette volna, hogy ilyen itt a május.

⁴ Jóságos isten!

- Mama soha semmi kellemetlent nem mondott neked. S *mindennap* azért biztosan nem ilyen. Meglátod, holnap ragyogó időnk lesz.

- *Qu'en savez vous?*⁵ Különben is, én holnap elutazom.

- Ugyan hová?

- Mindegy, csak el innen! Vissza Silberstadtba. Írok az uralkodó hercegnek.

A fiatalember kissé oldalt fordult, s nővére tekintett, a ceruzát azonban nem emelte fel a papírról.

- Kedves jó Eugeniám - dűnnyögte -, talán olyan jól érezted magad a tengeren?

Eugenia fölkelte ültéből; kezében még mindig ott tartotta a rajzot, amelyet öccse nyújtott át neki. Merész, igen kifejező vázlat volt: gőzhajó fedélzetén egymásba kapaszkodó, egymáshoz tapadó szerencsétlenek csoportját ábrázolta, a hajó maga ijesztő szögben zuhant lefelé, a hullámvölgybe. Rendkívül ügyes vázlat, csupa tragikomikus erő. Eugenia rátekintett, és szomorú fintort vágott.

- Hogyan tudsz ilyen gyűlöletes jeleneteket rajzolni? - kérdezte. - Kedvem volna a tűzbe dobni!

Ezzel elhajította a papírlapot. Öccse csöndben figyelte a lap útját. A papírlap pár pillanatig röpködött a levegőben, majd leesett a padlóra. A férfi nem nyúlt utána. Eugenia az ablakhoz ment, ismét igazított egyet a ruhaderekán.

- Miért nem szidalmazol? Miért nem teszel nekem szemrehányást? - kiáltott fel. - Akkor legalább jobban érezném magam. Miért nem mondd a szemembe, hogy gyűlölsz, amiért idehoztalak?

- Mert úgysem hinnéd el. Imádlak téged, édes nővérkém! Imádok itt lenni, elbűvölő érzés, hogy itt lehetek, a legszebb reménységekkel.

- Nem tudom, mi ütött belém... akkor - folytatta Eugenia. - Elvesztettem a fejem.

A fiatalember folytatta a rajzolgatást.

- Nyilvánvaló, hogy nagyon különös és érdekes ország ez - mondta. - Nos, mindenesetre itt vagyunk, és én élvezni akarom.

Eugenia sietős léptekkel hagyta ott, de aztán hamar visszafordult:

- A jó kedély persze kitűnő dolog - mondta -, de te túlságosan bőkezűen bánysz vele, azonkívül nem veszem észre, hogy neked valami jót tett volna.

A fiatalember felvonta a szemöldökét, s mosolyogva bámult nővére. Közben ceruzájával ütögette szépen formált orrát:

- Engem bizony mindig boldoggá tett! - jelentette ki.

- Hát ez a legkevesebb. De semmi egyéb nem volt jó. Eddig úgy élted le az életedet, hogy megköszönted a sorsnak azt az igen csekély kegyet, hogy semmi különös nem tett az érdekedben.

- Hát valamit azért nyilván mégiscsak tett, hiszen egy ilyen csodálatra méltó testvérrel ajándékozott meg.

⁵ Honnan tudod?

- Viselkedjél már komolyan, Felix! Elfelejtetted, hogy én vagyok az idősebb.

- Hát akkor helyesbíték: hálás vagyok a sorsnak, amiért egy ilyen időskés nővérrel ajándékozott meg! - nevetett Felix. - Azt reméltem, hogy azt a nagy-nagy komolyságunkat odaát hagytuk Európában.

- Én meg azt hiszem, hogy ideát újra rátalálasz. Vésd eszedbe, hogy ma holnap harmincéves leszel, és nem vagy egyéb, csak egy obskurus bohém... egy képes újság pénztelen munkatársa.

- Obskurusnak obskurus, ez igaz, de nem olyan bohém, mint te gondolod. Pénztelennek pedig egyáltalán nem vagyok pénztelen! Száz font lapul a zsebemben, és ötven vázlatra van szerződése, és ezenkívül meg akarom festeni valamennyi unokatestvérünk arcképét, meg az ő unokatestvéreiknek az arcképét, fejenként száz dollárért.

- Nem vagy valami becsvágyó - állapította meg Eugenia.

- Te viszont nagyon is az vagy, drága jó bárónő - válaszolt a fiatalember.

A bárónő pár pillanatig nem szólt semmit, csak kitekintett a havas eső elsötétítette sírkertre és a meg-megdöccenő lóvasutakra.

- Igen, én bizony tele vagyok becsvággal - szólalt meg kisvártatva. - És a becsvágam vezérelt ide, erre a szörnyű helyre.

Körülnézett - amolyan közönségesen kopár volt a szoba, sem az ágy körül, sem az ablakon nem volt függöny -, körülnézett tehát a bárónő, és szenvedélyes kis sóhajtást hallatott.

- Ó, az én szálnalmas, szerencsétlen becsvágam! - kiáltott fel. Aztán a falnál álló kanapéra vetette magát, s kezével elfödte az arcát.

Öccse nagy sebesen és ügyesen rajzolgatott tovább, aztán néhány perc elteltével leült nővére mellé, s megmutatta neki a vázlatot.

- Nem is rossz egy obskurus bohémtól, ugye? - kérdezte. - Újabb ötven frank.

Eugenia az ölébe tette a kis képet, úgy pillantott rá.

- Igen, nagyon ügyes - mondta, s kis szünet után hozzátette: - Gondolod, hogy az unokatestvéreink is megteszik?

- Micsodát?

- Hát hogy lóvasútra szállnak... és úgy néznek ki, mint ezek itt.

Felix eltűnődött egy darabig.

- Hát ezt igazán nem tudom - szólt azután. - Érdekes lesz megtudni.

- Nem, nem! - csóválta fejét a bárónő. - Gazdag emberek nem tehetnek ilyesmit.

- Olyan bizonyos vagy benne, hogy az unokatestvéreink gazdagok? - kérdezte Felix könnyedén.

Nővére lassan feléje fordult ültében, úgy meredt rá:

- Egek ura! - motyogta. - Hogy te miket vagy képes mondani!

- Persze sokkal kellemesebb, ha gazdagok - jelentette ki Felix.

- Hát azt hiszed, valaha is átjövök ide, ha nincs biztos tudomásom róla, hogy gazdagok?

A fiatalember nyíltan, elégedetten nézett szembe testvérének kissé fölényes tekintetével.

- Persze hogy kellemesebb, ha gazdagok - ismételte.

- Ez az egyetlen dolog, amit elvárok tőlük - mondotta a bárónő. - Arra nem számítok, hogy okosak vagy barátságosak... legalábbis eleinte nem... vagy hogy elegánsak vagy érdekesek. De ahhoz ragaszkodom, hogy gazdagok legyenek.

Felix a kanapé támláján nyugtatta a fejét, s egy darabig a mennyboltnak azt a téglalap alakú kivágását nézte, amelyhez az ablak szolgált keretül. Közben elállt a havazás, s a fiatalember úgy látta, hogy tisztulni kezd az idő.

- Számítok is rá, hogy gazdagok - szólalt meg nagy sokára Felix -, gazdagok és hatalmasok és okosak és kedvesek és elegánsak és érdekesek, és egyáltalán: ragyogó emberek. *Tu vas voir*.⁶

Előrehajolt ültében, és csókot nyomott nővére orcájára.

- Oda nézz! - folytatta. - Kedvező előjel: már most, mialatt mindezt mondom, aranyszínűvé tisztul az ég, és csodás napunk lesz!

És valóban: öt perc alatt megváltozott az idő. A nap kibukkant a hófelhők közül, és szinte beszökölt a bárónő szobájába.

- *Bonté divine!* - kiáltott fel az említett hölgy. - Micsoda éghajlat!

- Megyünk a szabad levegőre, világot látni - jelentette ki Felix.

Egy idő múlva valóban elmentek hazulról. Felmelegedett a levegő, kiderült, s a napsütés fölszárította a köveget. A fiatalember és a nővére csak úgy találomra sétálgattak; nézegették az embereket meg a házakat, az üzleteket meg a járműveket, a ragyogó kék eget meg a sáros útkeresztezéseket, a siető férfiakat meg a ráérősen andalgó nőket, az üde-piros téglákat meg a derűsen zöld fákat, az elegancia és a kopottság különös keverékét. Egyik percről a másikra kitavaszkodott; még a forgalmas utcán is földszag és virágillat terjengett. Felix rettentően élvezte a dolgot. Mulatságos ország - mondogatta, és mindenben kacagott, amit csak látott. Azt hihette volna az ember, hogy Felix számára az amerikai civilizáció fenséges tréfák szövődékének formájában nyilatkozik meg. Kitűnő tréfa mindez, annyi bizonyos, s a fiatalember vidámsága valódi volt és őszinte. Fejlett érzéke volt a képi benyomások iránt, és a demokratikus életformáról kapott első benyomások olyasféléképpen keltették fel a figyelmét, mint - mondjuk - egy üde arcbőrű, friss fiatal lány mozdulatai, mozgása. Az effajta figyelem tüntető és hódoló jellegű lett volna, s Felix most olyan volt, mint valami töretlen lelkű ifjú emigráns, aki ellátogat oda, ahol valaha gyermekkorát töltötte. Egyre csak a most már ibolyakék eget bámulta, a vibráló levegőt, a szerteszét megsokszorozódó színfoltokat.

- *Comme c'est bariolé, eh?*⁷ - szólt testvéréhez azon az idegen nyelven, amelynek használatára, úgy látszik, valamiféle titokzatos sugallat időnként mindkettejüket készítette.

- Igen, valóban *bariolé* - válaszolt a bárónő -, nem is szeretem ezt a színekombinációt, fájdtja a szememet.

- Ez is azt mutatja, hogy a szélsőségek találkoznak - mondta a fiatalember. - Ahelyett, hogy nyugatra mentünk volna, keletre jöttünk, úgy látszik. A mennybolt éppúgy érinti itt a háztetőket, mint Kairóban; és ezek a piros meg kék cégtáblák mindenütt... akár valami mohamedán dekoráció.

⁶ Majd meglátod.

⁷ Mily tarkabarka, ugye!

- A fiatal nők viszont egyáltalán nem mohamedánok - állapította meg a bárónő. - Nem mondhatnám, hogy elrejtik az arcukat. Sőt. Soha ilyen kihívó viselkedést nem láttam.

- Hála az égnek, hogy nem rejtik el az arcukat! - kiáltott fel Felix. - Mert az arcuk rendkívül csinos.

- Igen, gyakran csakugyan csinos az arcuk - hagyta helyben a bárónő, aki igen okos asszony volt. Túlságosan okos ahhoz, hogy ne legyen képes helyes és finom megfigyelésekre. A szokottnál erősebben kapaszkodott öccse karjába; nem volt vidám, mint az öccse; nagyon keveset beszélt, de sok mindent észlelt, s raktározott el magában. Kissé izgatott volt; úgy érezte, valójában különös, idegen országba jött, hogy megcsinálja a szerencsáját. Sok bosszúságot, kellemetlenséget regisztrált a tudata felszínén; mert a bárónő igen érzékeny, kényes ember volt. Régebben többször is elment egy-egy vidéki vásárra, pusztán szórakozásból és igen jó társaságban. Most is úgy érezte, hogy valami óriási vásárban van - és hogy a szórakozás is ugyanolyan, a kényelmetlenségek is ugyanolyanok. Felváltva mosolyodott el és rezzent össze: különös, érdekes egy látvány ez itt, de bizony bármikor alaposan belekönyökölhetnek az emberbe. A bárónő soha eddig még nem látott ennyi embert járni-kelni; soha nem keveredett még ennyi ember közé. Kezdte is úgy érezni, hogy ez a vásár valami komolyabb dolog. Egy nagy közkertbe került öccsével, a kertet igen szépnek találta, de meglepte őt a kocsik hiánya. Végéhez közeledett a délután; a nap vízszintesbe hanyatló sugarai bearanyozták a nyersen-élénk színű fűszálakat meg a karcsú fatörzseket, s a szín mintha a bányából frissen kikerült aranyé lett volna. Ez volt az az óra, amikor a hölgyeknek elő kellett volna jönniük otthonukból levegőzni, hintóban elgördülni a gyalogjárók sorfala között, rézsút tartva napernyőjüket. Itt azonban Eugenia nem észlelte e szokás jeleit, s annál visszasabbnak vélte e hiányt, mivel föltűnően kecses szilfákkal szegélyezett, elbűvölő fasor húzódott egy olyan széles, derűs útvonal kényelmes szomszédságában, amelyen a polgárság jobb módú tagjai mellett a közönséges gyalogosok tömegei is nyüzsgtek. Barátaink átkerültek erre a jól megvilágított sétányra, s Felix újabb csinos nőket látott, mégpedig igen nagy számban; fel is hívta rájuk nővére figyelmét. Ez utóbbi cselekedete azonban fölöslegesnek bizonyult, mivel a bárónő közben már alaposan szemügyre vette ezeket az elbájoló ifjú hölgyeket.

- Szent meggyőződése, hogy unokatestvéreink éppen ilyenek - jelentette ki Felix.

A bárónő is ezt remélte, de nem ezt mondta.

- Ezek itt nagyon csinosak - állapította meg -, de csak amolyan kislányok. Hol maradnak a nők? A harmincévesek?

„Úgy gondolod, hogy a harminchárom évesek, ugye?” - tolult volna a kérdés Felix ajkára, mert gyakran volt vele úgy, hogy azt is megértette, amit a nővére kimondott, és azt is, amit nem mondott ki. De aztán mégsem tette föl a kérdést, inkább csak fölkiáltott, hogy mily szép a naplemente, a bárónő viszont, aki csak azért jött át az Államokba, hogy megcsinálja a szerencsáját, megjegyezte, hogy bizony jó lenne, ha csupán efféle csitrikkel kellene megmérkőznie. A naplemente valóban fenséges volt, s meg is álltak megszemlélni; Felix kijelentette, hogy soha ilyen pompás színkeveréket nem látott még. A bárónő is remeknek minősítette a látványt; s annál kevésbé esett nehezére, hogy tessék neki az egész, mert ott álltában ráeszmélt, hogy az arra járó jó külsejű emberek közül igen sokan csodálattal nézik őt, hiszen ez a külföldi benyomását keltő, disztíngvált, feltűnően öltözött hölgy, aki franciául dicsérte egy bostoni utcasarok természeti szépségeit, nem hagyhatta közömbösen őket. Eugeniának jobb kedve kerekedett. Valami csöndes, nyugodt vidámság hangulatának adta át magát. Ha azért jött át ide, hogy megcsinálja a szerencsáját, hát - úgy gondolta - könnyen meg is fogja

csinálni. Ezt ígérte az égbolt fenséges tisztasága nyugat felől; s a természetes könnyedség valahogyan benne volt a járókelők szelíd és csöppet sem tolakodó pillantásaiban is.

- Nem mégysz vissza Silberstadtba, ugye? - kérdezte Felix.

- Holnap semmi esetre sem - válaszolt a bárónő.

- S nem is írsz az uralkodó hercegnek?

- Azt fogom megírni neki, hogy ideát nyilván semmit sem tudnak róla.

- Nem fog hinni neked - vélte a fiatalember -, úgyhogy azt tanácsolom: hagyd őt békén.

Felix továbbra is igen jókedvű volt. Ősi szokások közepette, festői városokban nevelkedett, s mégis sok helyi jellegzetességet talált a puritánok e kis metropolisában. Még aznap este, vacsora után, közölte nővérével, hogy másnap reggel korán útra kel, és fölkeresi a kuzinokat.

- Nagyon türelmetlen vagy te - mondotta Eugenia.

- Mi sem természetesebb, hiszen ma annyi csinos lányt láttam az utcán. Ha az ember unokanővérei is ilyenek, hát akkor minél előbb ismeri meg őket, annál jobb.

- De hátha mégsem... Úgyhogy jó lett volna ajánlóleveleket hoznunk... másokhoz.

- De azok a mások nem lettek volna a rokonaink.

- De meglehet, hogy attól még nem lettek volna rosszabbak - kockáztatta meg a bárónő.

Fivére összevonta a szemöldökét, úgy nézett rá:

- Nem ezt mondtad, amikor először javasoltad nekem, hogy jöjjünk át ide, és barátkozzunk össze a rokonainkkal. Azt mondtad, hogy ez a természetes szeretet sugallatára történik; s amikor én egyet-mást felhoztam ellene, kijelentetted, hogy a *voix du sang*⁸ mindennél előbbre való.

- Hát te mindenre emlékszel? - kérdezte a bárónő.

- Méghozzá igen élénken! Mélységesen meghatott a kijelentésed akkor.

A bárónő fel s alá járt a szobában, éppúgy, mint délelőtt. Majd hirtelen abbahagyta a sétát, és fivérére nézett. Nyilván mondani akart valamit, de aztán erőt vett magán, és ismét járkálni kezdett. Néhány pillanat múlva azonban mégis mondott valamit - valami mást, mint amit eredetileg mondani szándékozott: mintha csak meg kívánta volna magyarázni, miért akarja elnyomni előbbi gondolatát:

- Te mindig csak gyermek maradsz, kedves jó öcsém - jelentette ki.

- Önről viszont, asszonyom - válaszolta Felix nevetve -, azt hinné az ember, hogy ezeréves.

- Néha az is vagyok.

- Nos, hát akkor megyek, és bejelentem unokatestvéreinknek egy ilyen rendkívüli jelenség megérkezését. Bizonyára sietni fognak, hogy tiszteletüket tegyék.

Eugenia ismét végigrótt a szoba hosszát, aztán megállt öccse előtt, s karjára tette a kezét:

- Nem szabad eljönniük, hogy meglátogassanak engem - jelentette ki. - Nem szabad megengedned ilyesmit. Nem ilyen módon fogok velük először találkozni.

⁸ A vér szava.

S öccse kérdő pillantására ekként folytatta:

- Elmégy, megvizsgálod a helyzetet, és beszámolsz róla. Visszajössz ide, elmondod nekem, kifélek-mifélék; beszámolsz a számukról, nemükről, korukról... elmondasz róluk mindent. Jól figyelj meg mindent; írd le majd nekem a szobákat, a... tárgyakat... hogy is mondjam csak... az egész *mise en scène*-t.⁹ Aztán el fogok menni én is, de a magam választotta időpontban. Bemutatkozom... megjelenek előttük! - mondotta a bárónő, ezúttal nagyobb nyíltsággal fogalmazva gondolatát.

- S milyen üzenetet adjak át nekik? - érdeklődött Felix, aki mélységesen hitt abban, hogy nővére helyesen intézi a dolgait.

Eugenia egy pillanatra ránézett; szeme találkozott a fiatalember kellemesen őszinte tekintetével. S ismét úgy felelt, hogy öccse csodálta a válasz helyességét:

- Mondj, amit akarsz. Mondd el mindezt úgy, ahogy... a legtermészetesebbnek véled.

Ezzel csókra nyújtotta a homlokát.

⁹ Kb.: elrendezést, helyszínt.

Mint Felix megjósolta, másnapra gyönyörű idő lett; s ha előzőleg a tél hirtelen tavaszba fordult, hát most a tavasz éppoly hirtelen szökkent nyárba. Ezt a megfigyelést tette magában az a fiatal lány is, aki egy nagy, négyszög alaprajzú vidéki házból lépett ki, és a nagy kertben sétált, amely a házat a sáros úttól választotta el. A virágba borult bokrok, a csinosan elrendezett növények napfürdőztek a bőségesen áradó fényben és melegben; a hatalmas, pompás szilfák átlátszó árnyéka az órák múlásával mintha megsűrűsödött volna; s a megszokott mélységes csönd alkalmas közegként kínálkozott a távoli templom harangszavának továbbítására. A fiatal lány hallotta a harangszót, de nyilván nem templomra öltözött. Kalapot nem viselt; muszlinruhájának fehér derekát hímzés díszítette, szoknyája színes muszlinból volt. Talán huszonkét-huszonhárom éves volt a lány, s jöllehet egy tavaszi vasárnap délelőtt a kertben hajadonfőtt sétáló ifjú hölgy a dolog természeténél fogva semmiképpen sem lehet kellemetlen látvány, az ember mégsem minősítette volna különösen szépnek a vasárnapi áhítat ez ártatlan megtörőjét. Magas volt és sápadt, vékony és egy kissé félszeg; haja szőke volt és egyenes szálú, szeme sötét, és sajátságos módon fénytelen-egykedvű is, meg nyugtalan is - igencsak eltérve ezzel az eszményi „szép szemek”-től, amelyeket mindig csillogónak s ugyanakkor nyugodtnak képzelünk. Az említett nagy, négyszögletes ház ajtaja-ablaka mind tárva-nyitva, hadd járja át a tisztító napfény, amely különben bőséges sugarakban áradt szét a széles, magas, fedett s a villa két oldalához illeszkedő veranda padlóján. A verandán, szimmetrikus elrendezésben, több szalmafonatú hintaszék és fél tucat olyan kis, henger alakú kék meg zöld porcelán zsámoly állott, amely a ház lakói és a keleti kereskedők közötti kapcsolatokra utalt. Régi ház volt ez - már úgy régi, hogy nyolcvanéves; fából épült; a fa tiszta, világos, fakószürke színű volt most, a homlokzaton szabályos közökben fehérre festett falpillérek ékesítették. Ezek a falpillérek valamiféle klasszikus oromzatot látszottak megtámasztani, amelyet dúsan faragott keretbe helyezett széles hármask-ablak díszített közepén, a kisebb beszögellésekben pedig kör alakú, fényezett apertura. A falusi jellegű útra széles, fehér kapu nyílt, rajta alaposan kifényesített rézkopogtatóval; az út és a kapu között széles gyalogjáró húzódott, amely megviselt és repedezett, de igencsak tiszta téglákkal volt kikövezve. A ház mögött rétek voltak és gyümölcsösök, egy fészer meg egy kis tó; s vele szemben, csekély távolságra az út mentén, a másik oldalon, fehérre festett, zöld zsalus, kisebb épület állott, egyik oldalán kis kert, a másikon kis gyümölcsös. Mindez csak úgy ragyogott a délelőtti napfényben, amelyen át a kép egyszerű részletei oly tisztán kínálták fel magukat a szemnek, akár az összeadásban a „végösszeg” egyes tételei.

Rövidesen másik fiatal hölgy jött ki a házból, a verandán át; kilépett a kertbe, s a felé a fiatal lány felé tartott, akiről az imént beszéltem. Ez is vékony és sápadt ifjú hölgy volt, de idősebb az előzőnél és alacsonyabb; haja sötét, sima. Ellentétben a másik lánnyal, emez élénk, világos szemű volt, s a tekintete csöppet sem nyugtalan. Fehér szalagokkal ékesített szalmakalapot viselt, továbbá hosszú, piros indiai sált, amely elől a lábáig ért le. Kezében kis kulcs volt látható.

- Gertrude - szólt -, olyan nagyon biztos vagy benne, hogy nem kellene mégis templomba menned?

Gertrude rápillantott; egy kis hajást tépett le a közeli orgonabokorról, megszagolta, majd elhajította:

- Nem vagyok én olyan nagyon biztos semmiben az égvilágon - válaszolta.

A másik fiatal hölgy elnézett mellette, az említett kis tó irányába, amely hosszan elnyúló partok között csillogott. Aztán igen halkán így szólt:

- Ez az ebédlő faliszekrényének a kulcsa. Jobb, ha nálad van, hátha valakinek szüksége lesz valamire.

- Ugyan kinek? - csodálkozott Gertrude. - Egyedül leszek a házban.

- De jöhet valaki.

- Úgy gondolod, hogy Mr. Brand?

- Igen, Gertrude. És kérhet például egy falat süteményt.

- Nem szeretem az olyan férfiakat, akik örökké süteményt falnak! - nyilatkoztatta ki Gertrude, s rántott egyet az orgonabokron.

A másik lány rápillantott, azután szemlesütve mondta:

- Azt hiszem, apa elvárja, hogy eljőjj a templomba. Mégis, mit mondjak neki?

- Mondd, hogy nagyon fáj a fejem.

- És ez igaz? - kérdezte az idősebbik lány, de ismét a kis tavat pásztázta a szemével.

- Nem, Charlotte, nem igaz - felelte igen egyszerűen a fiatalabbik.

Charlotte most Gertrude arcára emelte nyugodt tekintetét.

- Attól tartok, nyugtalan vagy - mondotta.

- Olyan vagyok, amilyen mindig - válaszolt Gertrude, ugyanabban a hangnemben.

Charlotte elfordult, de azért ott maradt, helyben. Végignézett a ruháján.

- Nem gondolod, hogy ez a sál túlságosan hosszú? - kérdezte.

Gertrude félig körüljárta őt, s jól megnézte a sált:

- Azt hiszem, nem így kell ezt viselni - mondta.

- Hát hogyan viseljem, drágám?

- Nem tudom. De... másképp. Másképpen kellene átdobni a válladon, és áthúzni a könyököd körül. És hátul is másképpen kellene kinézned.

- Hát hogyan kellene kinéznem? - kérdezte Charlotte.

- Nem tudnám megmagyarázni - mondotta Gertrude, s hátul húzott egy keveset a sálon. - Meg tudom igazítani rajtad, de megmagyarázni nem.

Charlotte egy könyökmozdulattal korrigálta azt a lazaságot, amelyet Gertrude igazító érintése a sál helyzetében előidézett.

- Egyszer majd meg kell csinálnod ezt nekem - mondta. - Most nem számít. És különben is - tette hozzá -, azt hiszem, egyáltalán nem számít, hogy néz ki az ember hátulról.

- De mennyire hogy számít! - ellenkezett Gertrude. - Hiszen ha hátulról néznek, sose tudod, ki figyel téged. Nem ügyelsz magadra. Nem ügyelsz eléggé, hogy csinos légy.

Charlotte roppant komoran fogadta ezt a megállapítást:

- Véleményem szerint - ellenkezett igen komolyan - az embernek fölösleges arra törekednie, hogy csinos legyen.

Gertrude egy darabig nem szólt semmit. Aztán azt mondta:

- Hát az meglehet, hogy úgyse használ sokat...

Charlotte rápillantott, aztán megcsókolta:

- Remélem, mire visszajövünk, jobban leszel - mondotta.

- De drága testvérem, én nagyon jól vagyok! - jelentette ki Gertrude.

Charlotte a széles téglasétányon lement a kertkapuhoz, nővére pedig lassan bandukolt a ház felé. A kapunál Charlotte egy fiatalemberrel találkozott, aki viszont befelé tartott. Magas volt a fiatalember és szőke, kürtőkalapot viselt és cérnakesztyűt. Jóképű volt, kellemes mosolyú, csak kissé túlságosan testes.

- Ó, Mr. Brand! - kiáltott fel a fiatal nő.

- Jöttem megnézni, hogy nem megy-e templomba a húga - szólalt meg a fiatalember.

- Azt mondja, nem megy. De nagyon örülök, hogy eljött. Azt hiszem, ha beszélne egy kicsit Gertrude-dal... - Charlotte halkította a hangját: - Nyugtalanak látom őt.

Mr. Brand lemosolygott a lányra onnan a magasból:

- Nagyon fogok örülni, ha beszélhetek vele. Ezen az áron még a legvonzóbb istentiszteleti alkalmat is szívesen elmulasztom - mondotta.

- Hát... gondolom, maga tudja legjobban - válaszolt Charlotte olyan hangon, mintha javaslatának elfogadása veszedelmes következményekkel járhatna. - De - folytatta - félek, hogy elkésem a templomból.

- Remélem, kellemes prédikációban lesz része - mondta a fiatalember.

- Ó, Mr. Gilman mindig nagyon kellemes - jelentette ki Charlotte, és útnak indult.

Mr. Brand belépett a kertbe, s Gertrude, amikor meghallotta a kertajtó csapódását, hátrafordult, és látogatójára meredt. Egy pillanatig nézte, mint tart feléje, azután hátat fordított neki. De nyomban meggondolta magát, szembefordult a jövevénnel, és megállt. Mr. Brand, miközben közelített, levette a kalapját, és megtörölte a homlokát. Majd visszatette a kalapját a fejére, és előrenyújtotta a kezét. Amikor a kalapját levette, látni lehetett igen széles, sima homlokát, dús, de meglehetősen színtelen hajzatát. Túlságosan nagy volt az orra; a szája meg a két szeme viszont túlságosan kicsiny. Mindennek ellenére azonban, mint már említettem, figyelemre méltó külsejű fiatalember volt. Tiszta fényű kis kék szemének tekintete ellenállhatatlanul szelíd és komoly; olyan jónak látszott - ha közkeletű szólással akarunk élni -, mint egy falat kenyér. A kerti ösvényen álldogáló fiatal lány a közeledő férfiú cérnakesztyűjére pillantott.

- Azt reméltem, hogy elmegy a templomba - szólt a fiatalember -, és el akartam sétálni magával.

- Nagyon lekötelez - válaszolta Gertrude -, de nem megyek templomba.

Közben a kezét nyújtotta, s a férfi egy pár pillanatig a magáéban tartotta a lány kezét.

- Valami különös oka van a távolmaradásra? - kérdezte.

- Igen, Mr. Brand - hangzott a felelet.

- Szabad megkérdezni, micsoda?

A lány mosolyogva nézett rá; mint már utaltam rá, volt a mosolyában valami egykedvűség; ám ez az egykedvűség valahogyan édesen vonzó volt.

- Az, hogy olyan szép kék az ég! - válaszolt a kérdésre.

A fiatalember fölnézett az égre, amely valóban pompásan kék volt, aztán, szintén mosolyogva, kijelentette:

- Azt már hallottam, hogy rossz időben a lányok nem mennek el a templomba, de hogy jó időben... azt még soha. Találkoztam a testvérével a kapuban: azt mondja, hogy maga kissé szomorú ma.

- Szomorú? Én sose vagyok szomorú.

- Azért néha mégiscsak, nem? - vonta kérdőre Mr. Brand, mint aki úgy véli, hogy a szomorúság teljes hiánya bizony sajnálatra méltó jelenség egy ember életében.

- Én sose vagyok szomorú - ismételte Gertrude. - Néha viszont gonosz vagyok. S amikor gonosz vagyok, akkor jókedvű is vagyok. Az imént gonosz voltam a testvéremhez.

- Mit követett el ellene?

- Mondtam neki néhány dolgot, amivel nem tudott mit kezdeni. S ezt szándékosan tettem.

- S miért tette, Miss Gertrude? - érdeklődött a fiatalember.

Gertrude ismét elmosolyodott:

- Mert olyan szép kék az ég! - válaszolta.

- Hát én sem tudok mit kezdeni azzal, amit most mond - jelentette ki Mr. Brand.

- Én mindig tudom, mikor csinállok ilyesmit - folytatta Gertrude. - De azt hiszem, én még kevésbé tudok mit kezdeni azzal, amit mások mondanak. Csakhogy ők ezt nem tudják, úgy látszik.

- Hát ez nagyon érdekes - állapította meg mosolyogva Mr. Brand.

- Maga azt mondta a múltkor, hogy beszéljek magának a... a küszködésemről - folytatta a lány.

- Igen, beszéljünk erről. Annyi mondanivalóm van.

Gertrude egy pillanatra elfordult; aztán ismét Brandre tekintett:

- Inkább menjen templomba - mondta. A fiatalember azonban nem tágitott:

- Tudja, ugye, hogy én mindig ugyanazt az egy dolgot akarom elmondani?

- Nagyon kérem, hogy most ne mondja el - pillantott rá Gertrude.

- Egyedül vagyunk - folytatta Brand, s levette a kalapját -, senki más, csak mi ketten ebben a gyönyörű vasárnapi csendben.

Gertrude körülnézett, látta a rügyező fákat, a fénylő messzeséget s azt a kék eget, amelyre az imént úgy hivatkozott, mint a hangulathullámzásait befolyásoló tényezőre.

- Éppen ez az - mondta -, amiért nem akarom, hogy beszéljen. Az én kedvemért: menjen el a templomba, kérem.

- És beszélhetek magával, amikor visszajövök? - kérdezte Mr. Brand.

- Ha még kedve lesz hozzá...

- Nem tudom, komiszkodik-e, de hogy zavarba hozza az embert, az biztos - jegyezte meg Brand.

Gertrude közben már elfordult, s két kezével befogta a fülét. Brand egy pillanatra rámeredt, aztán lassan elindult a templom irányába.

Gertrude egy kis ideig céltalanul ödögött a kertben. A harangozás megszűnt, teljes volt a csend. Ifjú hölgyünk alkalomadtán nagyon örült az egyedüllétnek, a család távollétének, a ház ürességének. Ma nyilván a személyzet is elment a templomba; emberfia nem tűnt fel a nyitott ablakokban; s az épület mögött sem bukkant fel a piros turbános, testes néger asszony, hogy leeressze a vödört a zsindelyfedelű nagy kútba. S nyitva volt a tágas, őrizetlen otthon főbejárata, aranykori bizalmat - vagy hogy időszerűbbek legyünk: az Új-Anglia ezüstös virágkorát jellemző bizalmat - tanúsítva. Gertrude lassan bement ezen az ajtón, s aztán az egyik üres szobából a másikba vándorolt: nagy, világos színű szobák voltak, fehér falburkolattal díszítettek, karcsú lábú mahagóni bútorokkal béleltek, magasra akasztott, főként bibliai tárgyú, régimódi metszetekkel a falakon. A magány e kellemes érzete, az az érzés, hogy most övé az egész ház, mindig izgatta Gertrude képzeletét; nem tudta volna megmondani, hogy miért, s nem tudja megmondani történetének szerény krónikása sem. Mindig az járt ilyenkor az eszében, hogy valami rendkívülit kellene tennie... hogy valamiképpen az alkalomhoz méltóan kell cselekednie; s mialatt bebarangolta a terepet, azon töprenkedve, hogy mit is csináljon, az alkalomnak rendszerint már vége is lett. Ma még a szokottnál is erősebben törte a fejét, hogy mit kellene tennie. Végül is levett egy könyvet a polcról; könyvtárszoba nem volt a házban, de minden szobában jócskán akadt könyv. Tiltott olvasmány nem volt közöttük, s Gertrude sosem azért maradt otthon, hogy holmi nehezen hozzáférhető polcokra mászkáljon. Egy nagyon szembeötlő könyvet vett kézbe - az *Ezeregy éjszaka* valamelyik kötetét -, kivitte a verandára, s ott, ölében a könyvvel, letelepedett. Negyedórát Kamaralzamán herceg és Budúra hercegnő szerelmének történetét olvasgatta. Amikor azután fölnézett, megpillantotta - úgy rémlett legalábbis - Kamaralzamán herceget: ott állt előtte. Igen szép fiatalember hajolt meg előtte nagyon mélyen, s oly nagyszerű meghajlással, amilyent Gertrude még soha életében nem látott. Mintha az égből pottyant volna oda ez a fiatalember; csodálatosan jóképű volt, és mosolygott - úgy, mintha valamilyen határozott céllal mosolygott volna. A rendkívüli meglepetés egy pillanatra a székhez szögezte Gertrude-ot; aztán felállt, s még az ujját is elfelejtette jelzőként a könyvben tartani. A fiatalember, aki kalapját a kezében tartotta, még mindig nézte őt, és csak mosolygott, mosolygott. Nagyon különös volt az egész.

- Volna szíves megmondani, kérem - szólalt meg végre a titokzatos látogató -, hogy Miss Wentworthhoz van-e szerencsém?

- Nevem Gertrude Wentworth - nyögte ki az ifjú hölgy.

- Akkor hát... akkor hát abban a megtiszteltetésben... abban az örömben van részem, hogy... az unokafivére vagyok.

A fiatalember olyannyira jelenés jellegű volt, hogy ez a közlése csak növelte a helyzet valóságosságát.

- Miféle unokafivér? - kérdezte Gertrude. - Ki maga tulajdonképpen?

A fiatalember néhány lépést tett hátrafelé, s felnézett a házra; aztán körülpillantott a kertben, s a távolabbi kilátást is megszemlélte. Majd elnevette magát.

- Látom, hogy roppant furcsa magának ez az egész - mondta, s a nevetésében végre volt valami valóságoszerű is. Gertrude tetőtől talpig végigmérte őt. Igen, feltűnően csinos fiatalember; de a mosolya... az majdnem grimasz.

- Nagy csend van itt - folytatta a fiatalember. S mivel a lány nem válaszolt, csak nézte őt, a fiú még ezt a kérdést is hozzáfűzte:

- Teljesen egyedül van itthon?

- Mindenki templomba ment - válaszolt Gertrude.

- Tartottam tőle! - kiáltott fel a fiatalember. - De azért remélem, nem fél tőlem.

- Meg kellene mondania, hogy kicsoda - mondotta Gertrude.

- Mert én félek ám magától! - folytatta a fiatalember. - Másképpen képzeltem én ezt. Úgy gondoltam, hogy egy inas majd beviszi a névjegyemet, aztán maguk, mielőtt bebocsátanak, összedugják a fejüket, hogy kisüssék, ki vagyok.

Gertrude közben erősen és gyorsan gondolkodott, aminek meg is lett az eredménye; s az eredmény csodálatosan, gyönyörűségesen teljesítette azt a határozatlan kívánságát, hogy történetjék vele valami:

- Tudom már! - kiáltott fel. - Maga Európából jött!

- Igen. Két napja érkeztünk. Akkor hát tud rólunk... hisz a létezésünkben?

- Valahogy... homályosan tudtuk, sejtettük, hogy rokonaink élnek Franciaországban.

- És mondja csak... óhajtottak látni bennünket valaha is?

- Én igen - válaszolta Gertrude pillanatnyi szünet után.

- Akkor hát nagyon örülök, hogy éppen magát találtam itt. Mi látni akartuk magukat, úgyhogy átjöttünk.

- Ezért? - kérdezte Gertrude.

A fiatalember - még mindig mosolyogva - körülnézett.

- Hát igen - mondotta -, ezért. Vagy tán úgy értelmezi ezt, hogy... alkalmatlankodni akarunk maguknak? - tette hozzá. - Nem hiszem, hogy alkalmatlankodni fogunk... igazán nem hiszem. Egyébként... szeretünk csavarogni, s legalább akadt valami jó ürügy.

- És most érkeztek?

- Bostonba két napja. A fogadóban érdeklődtem Mr. Wentworth iránt. Ő nyilván a maga édesapja. Megtudakolták a számomra, hol-merre lakik; úgy látszik, ismerős a neve. Elhatároztam, hogy minden különösebb teketória nélkül eljövök. Ma reggel tehát útnak indítottak a megfelelő irányba, s azt mondták, menjek csak az orrom után, kifelé a városból. Gyalog jöttem, mert látni akartam a tájat. Nos, mentem, mendégéltem, és most itt vagyok. Jó pár mérföld.

- Hét és fél mérföld - jegyezte meg halkan Gertrude. Most, hogy ez a jóképű fiatalember valóságosnak bizonyult, Gertrude azon vette észre magát, hogy afféle benső reszketés vesz erőt rajta; mélységesen izgatott volt. Soha életében nem beszélt még külföldivel, s gyakran gondolta, milyen nagyszerű dolog lenne az ilyesmi. Nos, erre itt terem egy külföldi, akit a vasárnapi csend hozott létre az ő magánhasználatára; még hozzá milyen ragyogó, udvarias, mosolygós külföldi! Gertrude mindamellett időt és módot talált arra, hogy összeszedje s emlékeztesse magát: itt valamiféle hivatalos vendéglátás funkcióját kell ellátnia.

- Nagyon... nagyon örülünk, hogy itt üdvözölhetjük önt - mondotta. - Kerüljön beljebb.

Ezzel a nyitott ajtóhoz lépett.

- Akkor hát nem fél tőlem? - kérdezte a fiatalember, könnyed nevetéssel.

Gertrude egy pillanatra töprengett, majd így válaszolt:

- Mi itt... nem félünk.

- *Ah, comme vous devez avoir raison!*¹⁰ kiáltott fel a fiatalember, s elismerően bólintva körülnézett. Gertrude először életében hallott ennyi francia szót egymás után, s ennek nyomán kellemes izgalmat érzett. A fiatalember szintén némi izgalommal követte a világos, omlós muszlinba öltözött, magas, érdekes külsejű lányt. Az előcsarnokban, a fehér korlátos, széles, fehér lépcsőfok előtt egy pillanatra megállt.

- Milyen kellemes ház! - szólalt meg. - Hiszen idebent még világosabb van, mint odakint.

- És idebent még kellemesebb - mondotta Gertrude, s mutatta a magas, tiszta, üresen tágas társalgóba vezető utat. Odabenn a szobában megálltak egymással szemben, és szemlélgették egymást, a fiatalember még az eddiginél is szélesebb mosollyal; Gertrude pedig igen komoly arccal, de azért ő is mosolyogni próbált.

- Nem hiszem, hogy tudná a nevemet - mondotta a férfi. - Felix Youngnak hívnak. A maga édesapja nagybátyám. Édesanyám az ő féltestvére volt, s idősebb nálánál.

- Igen - bólintott Gertrude -, és áttért a római katolikus hitre, és Európában ment férjhez.

- Látom, tájékozott. Igen. Férjhez ment. Aztán meghalt. A maga édesapja családja nem szerezte édesanyám férjét. Idegennek minősítették, pedig nem volt az. Szegény apám Szicíliában született, de amerikai szülőktől.

- Szicíliában? - motyogta Gertrude.

- Az is igaz - folytatta Felix Young -, hogy a szüleim Európában élték le az életüket. De azért nagyon jó hazafiak voltak. És mi is azok vagyunk.

- És szicíliaiak - tette hozzá Gertrude.

- Dehogysis! Én egy kis... nagyon kedves kis franciaországi zugban születtem. A nővérem pedig Bécsben.

- Akkor maga francia - állapította meg Gertrude.

- Isten ments! - kiáltott fel a fiatalember.

Gertrude csodálkozva meredt rá, mire a fiatalember elnevette magát:

- De ha magának jobban tetszik, akkor akár francia is lehetek - jelentette ki.

- Szóval maga valamiféle külföldi - jegyezte meg Gertrude.

- Igen... valamiféle. Felteszem. De ugyan ki tudná megmondani, hogy miféle? Nem hiszem, hogy valaha is alkalmunk lett volna a kérdés tisztázására. Tudja, vannak ilyen emberek. Akik nem tudnak mit mondani nemzetiségükről, vallásukról, foglalkozásukról.

Gertrude csak állt és bámult; még meg sem kínálta helytel a vendéget. Soha ilyen teremtményekről még nem hallott, s most minél többet akart tudni róluk.

- Hol laknak? - kérdezte.

¹⁰ Kb.: Ó, mennyire igazuk van!

- Az ilyen emberek erre sem tudnak mit felelni - mondta Felix. - Attól tartok, maga most azt gondolja, hogy mi alig vagyunk különbek holmi csavargóknál. Én éltem már mindenütt... bárhol... Azt hiszem, laktam én már Európa minden nagyvárosában.

Gertrude erre hosszú, halk kis sóhajtást hallatott, mire a fiatalember újból rámosolygott, s a mosoly nyomán a lány kissé elpirult. Zavarából menekülni akarván, megkérdezte Felixet, nem éhezett-e vagy szomjazott-e meg, hiszen jó darabot gyalogolt. Kezét a ruhája zsebében tartva matatott a nővérétől kapott kis kulccsal.

- Ó, drága ifjú hölgyem - kulcsolta össze két kezét Felix -, ha volna olyan jóságos, és hozna nekem egy pohár bort!

Gertrude elmosolyodott, kissé megbiccentette a fejét, s gyorsan kiment a szobából. Hamar vissza is jött, egyik kezében hatalmas borospalack, a másikban tányér, a tányéron nagy, zselétetejű, kerek torta. Miközben Gertrude az imént kivitte a pohárszékből a tortát, egy pillanatra belényilallt a gondolat: ez az az éték, amiből testvére Mr. Brandet szándékozta részeltetni. Ifjú tengerentúli rokona a magasra akasztott, halovány rézkarcokat nézegette, s amikor Gertrude visszajött a szobába, feléje fordult, és úgy mosolygott rá, mint régi barátira valami hosszú távollét után.

- Maga szolgál ki engem, saját kezűleg? - kérdezte. - Az istenek sem kívánhatnának jobb kiszolgálást!

Mármost: Gertrude már nagyon sok embernek szolgált fel ételt-italt, de ilyesmit még egyetlenegyől sem hallott. Amikor ezt elkönyvelte magában, kissé könnyedebbé vált léptekkel ment oda ahhoz a kis asztalhoz, amelyen különös piros poharak álltak - kis aranygallyakkal díszített poharak, Charlotte saját kezűleg porolta le, tisztította ki őket minden reggel. Gertrude szerint csinos poharak voltak, s azt is örömmel gondolta el magában, hogy jó bor kerül beléjük, édesapja híres madeirája. Felix Youngnak is nagyon ízlett az ital, kijelentette, nem érti, miért mondták neki, hogy Amerikában nincs is bor. Gertrude óriási háromszöget vágott ki Felixnek a tortából, s ismét Mr. Brand jutott az eszébe. Felix egyik kezében a borospoharat, a másikban a hatalmas tortaszeletet tartotta, úgy ült ott, eszegetve, iszogatva, mosolyogva, beszélgetve.

- Nagyon éhes vagyok - mondta. - Fáradtnak egyáltalán nem vagyok fáradt. Sose vagyok fáradt. De éhesnek bizony nagyon éhes vagyok.

- Itt kell maradnia ebédre - javasolta Gertrude. - Kettőkor eszünk. Addigra a többiek már megjönnek a templomból; s látni fogja valamennyit.

- Kik azok a többiek? - kérdezte Felix. - Írja le mindegyiküket.

- Majd úgyis meglátja mind. Most inkább maga meséljen; először is a nővéréről.

- Az én nővérem Münster bárónő.

Ennek hallatára Gertrude fölállt, s lassan fel-alá járkált a szobában. Egy ideig nem szólt semmit. Átgondolta, amit hallott.

- Miért nem jött el ő is? - kérdezte aztán.

- De hát eljött. Bostonban van, a szállodában.

- Akkor elmegyünk meglátogatni őt - jelentette ki Gertrude, s a fiatalember szemébe nézett.

- Nővérem kéri, hogy ne tegyék! Szeretetteljes üdvözetét küldi, s engem kért meg, hogy jelentsem be őt. El fog jönni, hogy tiszteletét tegye az édesatyjánál.

Gertrude ismét érezte azt a bizonyos kis reszketést. Íme, egy Münster bárónő, aki ezt a ragyogó fiatalembert küldi előre, hogy „jelentse be” őt, s aki - mint Sába királynője Salamonnál - „tiszteletét teszi” majd annál a csendes, szerény Mr. Wentworthnél: nos, egy ilyen egyéniség a váratlanság minden meglepetésszerű hatásával tűnt fel Gertrude lelki szemei előtt. Egy pillanatra azt se tudta, mit mondjon, aztán kibökte a kérdést:

- És mikor jön el ide a nővére?

- Mihelyt maguk megengedik... akár holnap - felelte Felix, s mivel igen jó benyomást akart kelteni, hozzátette:

- Már alig várja a nővérem, hogy eljöhessen.

- Igen, igen, holnap, az jó - jelentette ki Gertrude. Többet is szeretett volna kérdezni Felix nővéréről; de hát nemigen tudta, mit lehet megtudakolni egy ilyen Münster bárónőről.

- A nővére... férjezett? - kérdezte kisvártatva.

Felix közben végzett a tortával meg a borral; felállt az asztaltól, s a lányra szögezte értelmes, kifejező tekintetét.

- Igen, egy német herceg a férje, Adolf von Silberstadt-Schreckenstein. Nem az uralkodó herceg, csak az öccse.

Gertrude rábámult a tájékoztatás szolgálatójára; ajka kissé szétnyílt.

- A nővére tehát... hercegnő? - kérdezte nagy sokára.

- Nem, nem. Ő meglehetősen különös helyzetben van. A házassága ugyanis morganatikus.

- Morganatikus?

Szegény Gertrude nem tudta, mit kezdjen az efféle (számára új) fogalmakkal.

- Morganatikus az a házasság, amely egy uralkodóház sarja és egy... közönséges halandó közt jön létre - világosította föl Felix. - Szegény Eugeniából bárónőt csináltak, többet nem tehettek. Most pedig fel akarják bontani a házasságot. Adolf herceg, köztünk szólva, tökfej; a bátyja viszont okos ember, és tervei vannak az öccsével. Eugenia természetesen nehézségeket támaszt; nem hiszem ugyan, hogy nagyon érdekelné az egész... ő nagyon okos asszony... biztos vagyok benne, hogy meg fogja nyerni a maga tetszését... de hát nem akarja a nővérem, hogy azok egykönnyen szabaduljanak tőle. Úgyhogy most minden *en l'air*, vagyis a levegőben lóg.

Gertrude igen különösnek vélte azt a sötéten regényes históriát, amelyet látogatója csak amúgy vidáman-mellékesen elmesélt; de ez a könnyed előadásmód, úgy gondolta, rá nézve is hízogó egy kicsit, mert mintegy elismerése az ő bölcsességének és emelkedett szellemének. A sok, egyszerre rátámadó benyomás közül a pillanatnyilag fölülkerekedőnek adott hangot:

- Szóval föl akarják bontani a nővére házasságát? - kérdezte.

- A jelek szerint.

- És az ő akarata ellenére?

- Mi több, a jogai ellenére.

- Bizonyára nagyon boldogtalan akkor a nővére! - mondta Gertrude.

Látogatója mosolyogva tekintett a lányra; két kezét hátra tette a tarkójára, s egy ideig ebben a pozitúrában maradt.

- Igen, ezt állítja - szólt azután. - Nos, ez hát az ő története. A lelkemre kötötte, hogy mondjam el maguknak.

- Mondjon többet is róla - kérlelte Gertrude.

- Azt már nem. Azt a nővéremre bízom. Ő jobban csinálja, mint én.

Gertrude ismét izgatott kis sóhajtást hallatott:

- Hát... ha a nővére boldogtalan, akkor örülök, hogy hozzánk fordul.

Gertrude érdeklődését annyira lekötötte ez a beszélgetés, hogy meg sem hallotta a verandáról közeledő léptek zaját. Pedig ezeket a lépteket egyébként mindig felismerte. Végül aztán a hallból mégiscsak meghallotta, s kitekintett az ablakon. Jöttek vissza a templomból mind: édesapja, nővére, fivére, meg azok az unokatestvérei, akik vasárnaponta hozzájuk jártak ebédelni. Elsőnek Mr. Brand lépett be; megelőzte a többieket, nyilván azért, mert még mindig hajlandó volt elmondani, aminek elmondásáról Gertrude egy órával azelőtt lebeszélte. Belépett tehát a szalonba, Gertrude-ot kereste. Két kis könyvet tartott a kezében. Amikor meglátta Gertrude mellett a fiatalembert, lelassította a lépteit, majd megtorpant, s egyre csak a férfit bámulta.

- Ez valamelyik unokatestvér? - kérdezte Felix.

Gertrude ráeszmélt, hogy most be kell mutatnia Felixet. De füle még annyira tele volt azzal, amit a fiatalember az imént elmondott neki, hogy az új ismerős iránt érzett rokonszenv e szavakat varázsolt az ajkára:

- Ez itt herceg... Silberstadt-Schreckenstein hercege!

Felixből kirobbant a kacagás, Mr. Brand pedig csak álmélkodott, miközben a többiek feltűntek mögötte a nyitott ajtóban, s beözönlöttek a szobába.

Aznap este, vacsoránál, Felix Young beszámolt benyomásairól nővérének, Münster bárónőnek. Az asszony észrevette, hogy öccse szerfölött jókedvűen érkezett vissza a kirándulásról; ez a körülmény azonban - legalábbis a bárónő nézete szerint - még nem adott okot örvendezésre. Hölgünk csak korlátozottan bízott öccse ítéletében: a fiatalember annyira szerette rózsaszínben látni a világot, hogy hajlamos volt e nagyon szép színárnyalat vulgarizálására. A bárónő feltevése szerint a tények pusztá ismertetését viszont nyugodtan rá lehetett bízni Felixre; így hát - némi türelmetlenséggel a hangjában - föl is kérte erre az öccsét.

- Gondolom, hogy legalább nem küldtek vissza egyenesen az ajtóból - mondotta -, hiszen mintegy tíz óra hosszat voltál távol.

- Még hogy vissza az ajtóból! - kiáltott fel Felix. - De nem ám! A szívükbe zártak! Nagy lakomát csaptak a tiszteletemre!

- Tudom, mit akarsz mondani: csupa földre szállt angyal lakik ott.

- Pontosan. Egész egyszerűen: csupa angyal.

- *C'est bien vague*¹¹ - jegyezte meg a bárónő. - De hát mégis: milyenek?

- Olyanok, hogy... olyanok, amilyeneket még sosem láttál.

- Nagyon lekötelezel e közlésseddel. De hát ez sem árul el többet az előbbinél. Beszélj komolyan. Örültek neked?

- El voltak ragadtatva a látogatásomtól. Életemben nem voltam még ilyen büszke. Soha, soha ilyen ünneplésben még nem volt részem! Biztosítlak, én voltam a világ közepe. Drága testvérem, *nous n'avons qu'à nous tenir*,¹² s nyert ügyünk van!

Madame Münster az öccsére pillantott, és ezúttal az egyetértés egy kis szikrája villant meg a szemében. Egy borral telt poharat érintett az ajkával, majd így szólt:

- Írd le őket. És az egészet. Adj teljes képet róluk.

Felix a maga poharát fenéig ürítette. Aztán elkezdte a beszámolót:

- Nos... a ház a városon kívül van, rétek és legelők között; vadregényes egy hely, s még sincs messze innen. Csak hát az az út, drágám! Képzeld el egy alpesi gleccsert, a jég helyett sárral. De nagyon sok időt biztosan nem fogsz tölteni az úton, mert a ház népe szeretné, ha kimennél, és ott is maradnál egyszer s mindenkorra.

- Ó - szólt a bárónő -, szóval hogy menjek ki és maradjak is ott, egyszer s mindenkorra. *Bon.*¹³

- Minden olyan... falusi ott; valami egészen rendkívüli módon természetes; és az egész fölött elterpeszkedik valami különös fehér megvilágítás, az a nagyon távoli kék ég. Maga az épület nagy faház, afféle háromszintes bungaló; olyan az egész, mint egy Nürnbergben készült hatalmas játékszer. Volt ott egy úriember, aki egész beszédet mondott nekem erről az épületről, és

¹¹ Ez bizony homályos.

¹² Kb.: Csak ki kell tartanunk, ez az egész.

¹³ Jó. Hát jó.

„ősi kúriának” nevezte; de amellet a ház azt a benyomást kelti, mintha csak tegnap épült volna fel.

- Csinos legalább? És elegáns? - kérdezte a bárónő.

Felix mosolyogva pillantott a nővére:

- Nagyon tiszta! - mondta. - Semmi csillogás, semmi aranyozás; és szolgasereg sincs. Csak egy sereg meglehetősen egyenes hátú szék. De akár a padlóról ehetne az ember, és nyugodtan leülhetne a lépcsőre.

- Mily nagy kiváltság! S gondolom, a ház lakói is egyenes hátúak.

- De kedves jó nővérem! A ház lakói elbűvölő emberek!

- Milyen módon? Milyen stílusban?

- Megvan nekik a saját stílusuk. Hogyan is írhatnám le neked? Ősi, patriarchális stílus. Az aranykor tónusa.

- És csupán a tónusuk arany? A gazdagságnak semmiféle jelét nem észlelted?

- Én úgy fogalmaznám, hogy van ott gazdagság, de jelek nélkül. Egyszerű, otthonos életstílus; csöppet sem mutatós, és... hogy is mondjam... igen kevésbé érzékelhető; de rendkívüli *aisance*,¹⁴ és sok - láthatatlan pénz, ami nyilván feltűnés nélkül kerül elő rejtkehelyéről, hogy intézményeknek való adakozásra, bérházak tatarozására, orvosi tiszteletdíjak kifizetésére fordíttassék; sőt talán még a leányok hozományára is.

- És a leányok? - érdeklődött Madame Münster. - Hányan vannak?

- Ketten. Charlotte és Gertrude.

- Szépek?

- Egyikük az.

- Melyik?

A fiatalember egy ideig nem válaszolt, szótlanul tekintett nővére.

- Charlotte - mondta végül.

A bárónő viszonzta öccse tekintetét:

- Értem. Szóval beleszerettél Gertrude-ba. Nos, bizonyára puritánok a kisujjuk körméig; és csöppet sem vidámak!

- Nem, valóban nem vidámak - ismerte be Felix. - Igen józanok; sőt: szigorúak. Töprengedő fajta. Mindent roppant komolyan vesznek. Azt hiszem, valami nincs egészen rendben velük; valami szomorú emlékük lehet, vagy valami szomorú esemény elkövetkezésére várnak. Nem epikureánus vérmérséklet, annyi bizonyos... Nagybátyám, Mr. Wentworth, rettentő magas-röptűen beszél az öreg fiú; s olyan, mintha éppen vértanúságot szenvedne, nem is tűz, hanem fagyasztás által. De mi ketten, mi majd fölvidítjuk őket; jó hatással leszünk rájuk. Sokat kell majd ösztökélni őket, annyi bizonyos; de csodálatosan kedves, nyájas emberek. S annyira értékelik mások jó tulajdonságait! Okosnak gondolják az embert, okosnak és kiválónak!

¹⁴ Jómód, könnyedség.

- Ez eddig nagyon rendben is van - jegyezte meg a bárónő. - De hát ezzel a három emberrel lennénk mi összezárva: Mr. Wentworthszel meg azzal a két fiatal nővel? Mit mondtál, hogy hívják őket?... Deborah és Hepzibah?

- Dehogysis; ezenkívül van még egy kislány, egy kis unokahúguk; nagyon szép kis teremtés; ízig-vérig amerikai. Aztán meg ott a család fiútagja, a két lány öccse.

- Helyes - szólt a bárónő. - Rátérünk tehát a férfiakra. Szóval hogy állunk azzal a fiúval?

- Attól tartok, hogy gyakran becsíp.

- No látod, itt van neked az epikureánus vérmérséklet! Mennyi idős?

- Húszéves; jóképű fiatalember, csak attól tartok, közönséges ízlésű. Aztán ott van Mr. Brand... nagyon magas fiatalember, valamiféle világi pap. A család, a jelek szerint, nagyra tartja őt, én viszont nem tudok egészen tisztába jönni vele.

- S a két szélsőség között - kérdezte a bárónő -, a kettő között... a titokzatos papi személy és a mértéktelen ifjú között... semmi?

- De igen. Mr. Acton. Azt hiszem - s Felix a nővére felé intett a fejével -, azt hiszem, hogy Mr. Acton tetszeni fog neked.

- Ne feledd, hogy roppant válogatós vagyok - vágta rá a bárónő. - Nagyon jó modorú férfi az a Mr. Acton?

- Veled biztosan az lesz. Világfi. Kínában is járt.

Madame Münster felkacagott:

- Szóval a kínai világ fia! Rettentően érdekes lehet.

- Az az érzésem, hogy valami nagy vagyont hozhatott haza onnan.

- Hát az ilyesmi mindig érdekes. Ez a Mr. Acton... fiatal? Jóképű? Okos?

- Negyvennél biztosan kevesebb; kopaszodó; szellemes dolgokat mond. És az az érzésem - tette hozzá Felix -, hogy nagy csodálójá lesz Münster bárónőnek.

- Hát ez nagyon is lehetséges - jelentette ki a hölgy.

Öccse sose tudta megjósolni Eugenia reakcióit. Rövidesen azonban a bárónő kijelentette, hogy Felix igen jól sikerült tájékoztatást adott, s másnap maga megy el körülnézni.

Így hát másnap nyitott hintóba szálltak, s e járművön a bárónő nem talált egyéb kivetnivalót, mint az árat, amelyet az útért kértek, no meg azt a körülményt, hogy a kocsis szalmakalapot viselt. (Silberstadtban Madame Münster személyzete sárga és bíbor libériában járt.) Kihajtottak tehát a városon kívülre, a bárónő pedig kényelmesen hátrahanyatlott az ülésen, és csipkeszegélyű napernyőjét lengetve jobbra-balra nézegetett, úgy vette szemügyre az út menti épületeket, tárgyakat, jelenségeket. Egy idő múlva *affreux*-nek, azaz szörnyűnek minősítette őket. Fivére megjegyezte, hogy a jelek szerint ezen a vidéken az előtér szépségben elmarad a *plans reculés*, a mögöttes részek mögött; mire a bárónő azt válaszolta, hogy akkor az egész táj nyilván előtér. Felix előző nap megállapodott új ismerőseivel az időpontban, amelyben nővérevel együtt látogatja meg őket: délután négy órát mondtak. Ő úgy látta, hogy a tiszta homlokzatú ház - ahogy a nyitott hintó odahajtott eléje - igencsak barátságos; hosszan nyúltak el előtte a magas, karcsú szilfák árnyai. A bárónő kiszállt a kocsiból; amerikai rokonsága már ott tanyázott a verandán. Felix meglengette a kalapját, mire egy hosszú, sovány, magas homlokú és borotvált arcú úriember előrejött egészen a kertkapuig, Charlotte Wentworthszel az

oldalán; Gertrude mögöttük, valamivel lassabban. Mindkét fiatal hölgy suhogó selyemruhát viselt. Felix a kapuhoz kíserte nővérét.

- Légy nagyon megnyerő - mondta neki.

De nyomban látta, hogy intelme felesleges, Eugenia hajlandó volt oly megnyerőnek mutatkozni, amennyire csakis tőle tellett. És Felix alig ismert nagyobb örömet, mint hogy fenntartás nélkül csodálhatta testvérét; gyakorinak gyakori volt ugyan az ilyen lehetőség, magától értetődően meggyökerezettnek azonban csöppet sem volt mondható. Ha Eugenia tetszeni akart, akkor Felix - és mindenki más - szemében a legelbűvölőbb asszony volt a világon. Ilyenkor Felix elfelejtette, hogy nővére olykor másképpen is viselkedik; hogy néha kemény és önfejű; s hogy néha ő, Felix, bizony fél tőle. Most, amikor Eugenia karját a karjába öltötte, hogy együtt lépjenek a kertbe, a fiatalember úgy érezte, hogy nővére tetszeni kíván, tetszeni akar, s ez a helyzet nagyon boldoggá tette. Meg volt győződve, hogy Eugenia tetszeni fog, sikert fog aratni.

Az említett, magas növésű úriember igen merev és komor arckifejezéssel jött elébe az üdvözlésére. Ez a merevség azonban ebben az esetben nem holmi szűkkeblőséget fejezett ki. Ellenkezőleg. Mr. Wentworth modora nagy felelősségérzetet tükrözött, továbbá az alkalom ünnepélyes voltát, no meg azt, hogy nehéz dolog ám elegendő alázatot tanúsítani egy ilyen előkelő s egyszersmind ilyen boldogtalan hölgy iránt. Felix már előző nap észlelte Mr. Wentworth jellegzetesen halvány arcszínét; most pedig észrevette, hogy nagybátyja éles metszésű, fehér arcában van valami szinte tetemeszerű.

De fiatal barátunk gyorsan jelentkező együttérzései és észletei általában okosak is voltak, úgyhogy azt is megfigyelte, hogy ezek a halálra emlékeztető megnyilvánulások semmi okot sem adnak az aggodalomra. Élénk képzelőereje egy pillanat alatt fölmerítte Mr. Wentworth lelki mechanizmusát, és értésére adta, hogy mivel az öregúr rendkívül lelkiismeretes, lelkiismeretének különleges működése a testi gyengélkedés számos jelében nyilvánul meg a külvilág számára.

A bárónő megszorította nagybátyja kezét, és megállt vele szemben, úgy nézett rá csúnya arcával és szép mosolyával.

- Helyesen cselekedtem, hogy eljöttem? - kérdezte.

- Nagyon helyesen, nagyon helyesen - jelentette ki ünnepélyesen Mr. Wentworth. Előzőleg összeállított magában egy kis beszédet; de ez most teljesen kiment a fejéből. Szinte megijedt, mert eddig még sosem nézett rá így nő, ilyen kitartó és átható mosollyal; és meghökkentette, sőt szinte ólomsúllyal nehezedett rá az érzés, hogy íme, ez az asszony, aki így mosolyog, és aki a pusztá jelenlétével is élénken emlékezteti őt egyéb páratlan tulajdonságaira, nem más, mint az unokahúga, tulajdon édesapja leányának gyermeke. Az a gondolat, hogy ez az unokahúg egy herceggel „morganatikus” házasságban élő német bárónő, már amúgy is éppen elég fejtörést okozott Mr. Wentworthnek. Helyes-e, igazságos-e, elfogadható-e az ilyesmi? Mr. Wentworth mindig rosszul aludt, s az Eugenia látogatását megelőző éjszaka még a szokásosnál is sokkal rosszabbul, mivel ezeken a kérdéseken rágódott. Állandóan a fülébe csengett az a különös szó, hogy „morganatikus”; emlékeztette őt bizonyos Mrs. Morganra, akit valaha ismert, s aki afféle szókimondó, kellemetlen asszonyság volt. Az volt az érzése Mr. Wentworthnek, hogy - mialatt a bárónő azzal a bizonyos mosollyal szemléli őt - a hölgy pillantását mindenképpen a maga gondosan beigazított, tudatosan rideg látószerveivel kell viszonznia; ez alkalommal azonban nem sikerült e kitűzött feladatot a végsőkéig teljesítenie. Félrenézett, a lányai irányába.

- Nagyon örülünk, hogy itt üdvözölhetjük önt - mondotta. - Engedje meg, hogy bemutassam két leányomat: Miss Charlotte Wentworth, Miss Gertrude Wentworth.

A bárónő úgy vélte, hogy kevésbé hivalkodó emberekkel még nem is találkozott. De íme: Charlotte megcsókolta őt, s megragadta a kezét, miközben nyájasan és ünnepélyesen nézett a vendég szemébe. Gertrude-ot viszont igencsak komornak látta a bárónő, jóllehet ezt a fiatal hölgyet felvidíthatta volna, hogy előzőleg Felix, a maga ragyogó mosolyával, már szólt hozzá, s úgy üdvözölte, mint valami igen régi barátot. Amikor Gertrude megcsókolta a bárónőt, könnyezett. Madame Münster mindkét lányt kézen fogta, úgy nézte végig őket tetőtől talpig. Charlotte egyébként különös jelenségnek, furcsán öltözött nőnek minősítette magában Eugeniát; hogy jól vagy rosszul öltözöttek-e, nem tudta volna megmondani. Mindenesetre örült, hogy ők ketten selyemruhát öltöttek az alkalomra, különösen Gertrude.

- Unokahúgaim igen szépek - mondta a bárónő, az egyik lányról a másikra irányítva pillantását. Mr. Wentworthhoz pedig így szólt:

- Nagyon csinosak a leányai, uram. Charlotte nyomban elpirult; soha senki még nem tett fennhangon ilyen félreérthetetlen megjegyzést a külsejére. Gertrude félrenézett, de nem Felix irányába; rendkívüli módon örült. Nem is a bóknak, azt nem hitte el, mert önmagát nagyon jelentéktelennek gondolta. Nemigen tudta volna megjelölni elégedettsége okát; talán abban volt a titka, *ahogyan* a bárónő mindezt mondta, s Gertrude elégedettségét nem csökkentette - sőt, furcsa módon, növelte - az a körülmény, hogy nem adott hitelt a bóknak. Mr. Wentworth hallgatott, de kisvártatva az obligát kérdést tette fel a bárónőnek:

- Nem fáradna beljebb, a házba?

A bárónő erre azt mondta:

- Nincs itt mind, ugye? Önnek van még gyereke.

- Igen. Van egy fiam is - válaszolta Mr. Wentworth.

- És miért nem jött ide, fogadni engem? - kiáltott fel Eugenia. - Attól tartok, hogy az a fiú korántsem olyan elbűvölő, mint a nővérei.

- Nem tudom; majd... intézkedem - jelentette ki az öregúr.

- Az öcsénk meglehetősen fél a hölgyektől - jegyezte meg halkán Charlotte.

- Nagyon jóképű fiú - mondotta Gertrude, ő viszont olyan hangosan, ahogyan csak bírta.

- Nos hát, bemegyünk és megtaláljuk őt. Előhúzzuk a rejtkehelyéről - mondotta a bárónő; ezzel karon fogta Mr. Wentworthöt; a házigazda nem emlékezett rá, hogy karját nyújtotta volna a hölgynek, s miközben a ház felé haladtak, azon tűnődött, vajon kötelessége lett volna karját nyújtania, s vajon tisztességes dolog-e a bárónőtől, hogy karon fogja őt, amikor ő nem is nyújtotta a karját.

- Jól meg akarom ismerni önöket - mondta a bárónő, megszakítva a házigazda töprengését -, és azt akarom, hogy önök megismerjenek engem.

- Ezt természetesnek tartom - válaszolt Mr. Wentworth -, hiszen közeli rokonok vagyunk.

- Ó, eljön egy olyan pillanat az életben, amikor az ember óhatatlanul visszanyúl természetes kapcsolataihoz, a természet adta vonzalmakhoz. Bizonyára maga is tapasztalta ezt.

Előző nap Mr. Wentworthnek Felix azt mondta, hogy Eugenia igen okos, igen éles elméjű, s ez a tájékoztatás felkeltette a házigazda feszült érdeklődését, íme, az okosság, gondolta magában, az éleselméjűség most mindjárt következik.

- Igen, a természet adta vonzalmak nagyon erősek - motyogta Mr. Wentworth.

- Némelyekben - jelentette ki a bárónő. - Nem mindenekben.

Charlotte Eugenia mellett haladt. A bárónő ismét kézen fogta őt.

- S az én *cousine*-om¹⁵ hol tett szert erre a gyönyörű arcbőrre? - kérdezte. - Akár a lilium meg a rózsza.

Szegény Charlotte orcáján a rózsza vészes gyorsasággal tüntette el a liliumot. Meggyorsította lépteit, s hamarosan a verandához ért.

- Ez a szép arcbőrök országa - folytatta a bárónő, Mr. Wentworthhoz intézve szavait. - Meggyőződésem, hogy itt finomabbak, mint máshol. Igen jó arcbőröket látni Angliában... Hollandiában is; de ott könnyen válnak érdessé. Túl sok bennük a piros szín...

- Azt hiszem, az a vélemény fog kialakulni önben - mondotta Mr. Wentworth -, hogy ez az ország sok tekintetben fölülmúlja azokat, amelyeket az imént említett. Én jártam Angliában is, Hollandiában is.

- Ó, hát ön járt Európában? - kiáltott fel a bárónő. - És miért nem keresett fel engem? De nem baj, végeredményben jobb így.

Mentek már befelé a házba, amikor a bárónő megállt és körülnézett:

- Látom, hogy a házat... ezt a szép házat... holland módra... rendezte be - mondta.

- Nagyon régi ház - jegyezte meg Mr. Wentworth. - Egyszer maga Washington tábornok is töltött itt egy hetet.

- Ó, Washingtonról már hallottam! - kiáltott fel a bárónő. - Apám valósággal bálványozta őt.

Pillanatnyi csend után Mr. Wentworth kijelentette:

- Tapasztalatom szerint Washington neve igen ismert Európában.

Felix közben Gertrude-dal időzött a kertben; ott állt vele szemben, és mosolygott, éppúgy, mint előző nap. Gertrude addig úgy gondolt az előző napon történetekre, mint valami álmra. A fiatalember ott járt - és egyszeriben mindent megváltoztatott; igaz, látták őt a többiek is, beszélgettek vele; de hogy újra eljön, hogy úgyszólván része lesz a jövőnek, az ő, Gertrude sok tűnődéssel járó, egyszerű kis életének... hát erről újra bizonyosságot kellett szereznie mind az őt érzékének. S íme, a bizonyosság itt van; s Gertrude érzékeinek, a jelek szerint, öröme telt benne.

- Mi a véleménye Eugeniáról? - kérdezte Felix. - Ugye elbűvölő?

- Mindenesetre nagyon szellemes teremtés - válaszolta Gertrude. - De még nem tudok végleges véleményt mondani. Úgy vagyok vele, mint egy dalénekesnővel. Csak akkor tudja megmondani az ember, hogy milyen, ha már... befejezte a dalt.

- Á, ennek a dalnak sose lesz vége! - kiáltott fel nevetve a fiatalember. - Nem gondolja, hogy a nővérem csinos nő?

Ami a szépséget illette, Gertrude csalódott Münster bárónőben; valami kideríthetetlen okból eddig úgy képzelte, hogy a bárónő hasonlítani fog Josephine császárnőnek ahhoz a nagyon szépre sikerült arcképéhez, amelynek metszete ott függött az egyik társalgójukban, s amelyet a fiatalabbik Wentworth kisasszony mindig megcsodált. Ám a bárónő egyáltalán nem hason-

¹⁵ Unokanővér.

lított erre a képre... egyáltalán nem. De bár egészen más, mégiscsak csodálatos, gondolta magában Gertrude, s úgy érezte, máris igen meggyőzően igazított helyre a tulajdon nézete. Különös azonban, hogy Felix ilyen határozottan beszél nővére szépségéről...

- Azt hiszem, hogy csinosnak fogom őt gondolni - mondotta végül Gertrude. - Nagyon érdekes lehet jól ismerni őt. De úgy érzem, sose fogom őt igazán jól megismerni.

- Ó, dehogyisnem; nagyon jó barátok lesznek - jelentette ki Felix, mintha mi sem lenne könnyebb ezen az égadta világon.

- Nagyon vonzó nő - mondta Gertrude, miközben az édesapja karjába csimpaszkodó bárónő után nézett. Gertrude örült, ha azt mondhatta valakiről, hogy „vonzó”.

Felix közben körülnézett:

- Hol az a kis unokahúguk, aki tegnap itt volt? - kérdezte. - Tudja, az a csodálatosan szép kislány. Mi van vele?

- Bent van a társalgóban - felelte Gertrude. - Csakugyan nagyon szép lány.

És Gertrude úgy érezte, kötelessége Felixet sürgősen a házba kalauzolni, ahol a fiatalember az említett szép kuzin közelében lehet. De egy pillanatig tétovázott, s még egy kicsit elidőzött odakint.

- Nem hittem volna, hogy maga visszajön - mondta.

- Még hogy én! - kiáltott fel nevetve Felix. - Akkor maga nem tudja, milyen benyomásokat keltettek itt tegnap az én érző szívemben!

Gertrude-ban felvetődött a gondolat, vajon nem az unokahúguk, Lizzie keltette-e az említett mély benyomásokat.

- Hát pedig - mondta - nem hittem volna, hogy valaha is viszontlátjuk magát.

- S mit gondolt, ugyan mi lesz velem?

- Nem is tudom. Azt gondoltam, hogy talán... elolvad, mint a hó.

- Hát ez aztán nagy bók az állhatatosságomra, mondhatom! Igaz ugyan, hogy gyakran elolvadok... de azért valami mindig marad belőlem.

- Én is vártam magát a kapunál, mint a többiek - folytatta Gertrude -, de bizony nem lepett volna meg, ha nem jelenik meg.

- Remélem - nézett Felix a lányra -, remélem, ebben az esetben csalódást érzett volna.

Gertrude a fiatalemberre pillantott, aztán megcsóválta a fejét:

- Nem... nem!

- Ah, *par exemple!*¹⁶ - kiáltott fel Felix. Maga aztán megérdemli, hogy soha többé ne mozduljak innen!

Amikor a szalonba értek, Mr. Wentworth már javában végezte a bemutatási szertartást. A bárónő előtt épp egy fiatalember állott: irult-pirult, nevetgélt, egyik lábáról a másikra helyezgette a testsúlyát - vékony, szelíd arcú fiatalember volt, Mr. Wentworthéihez hasonló kellemes arcvonásokkal. Mögötte két másik úr emelkedett föl a székből, s kicsit arrébb, az egyik ablak

¹⁶ Kb.: De még ilyet! Ejha!

közelében figyelemreméltóan csinos fiatal lány állott. Éppen harisnyát kötögetett; de miközben ujjai fürgén mozogtak, tágra nyílt, ragyogó két szeme a bárónőn nyugodott.

- S hogy hívják a fiát? - kérdezte Eugenia, Mr. Wentworthhoz intézve szavait, de közben a fiatalemberre mosolygott.

- Clifford Wentworth a nevem, asszonyom - válaszolta apja helyett a fiatalember, félénk hangon.

- Miért nem jött ki elém a kertbe, Mr. Clifford Wentworth? - kérdezte a bárónő, azzal a gyönyörűséges mosolyával.

- Nem hittem, hogy látni kíván engem - válaszolta a fiatalember, lassan eloldalogva.

- Egy *beau cousin*?¹⁷ feltéve, ha van, mindig szívesen látott!... De ha a jövőben szépen viselkedik velem, akkor nem fogom felróni ezt a húzódozását.

Ezzel Madame Münster átruházta mosolyát a többi jelenlévőre. Előbb Mr. Brand nyílt ábrázatán és hosszú szoknyás alakján pihent meg az a mosoly, s ez alatt Mr. Brand Mr. Wentworthöt nézte átható tekintettel, mintha csak arra kérné, ne nyújtsa hosszúra ezt az amúgy is kínos jelenetet. Mr. Wentworth kimondta Brand nevét; Eugenia elbájoló pillantást vetett a fiatalemberre, majd a másik jelenlevő úrra tekintett.

Ez az úr valamivel alacsonyabb volt a középtermetűnél, és valamivel könnyebb az átlagos testsúlyúnál. Fürge pillantású, mindent megfigyelő, megnyerő tekintetű fekete szem, erősen ritkuló, vékony szálú fekete haj, kis bajusz. Zsebre tett kézzel állt ott, de amikor Eugenia ránézett, kivette a kezét a zsebéből. Mr. Branddel ellentétben ő nem nézett segélykérően és sürgetően a házigazdára. Egyenesen Eugenia szemébe nézett, s értékelni látszott az alkalmat, hogy ezt teheti. Madame Münster nyomban megérezte, hogy ez a férfi - benső adottságainál fogva - a legjelentősebb ember a jelenlevők közül. Az sem kerülte el Eugenia figyelmét, hogy ez az érzése meg is nyilvánult abban az elismerő kis biccentésben, amellyel tudomásul vette Mr. Wentworth következőképpen hangzó bejelentését:

- Ez itt az unokatestvérem, Mr. Acton.

- Tehát az öné? Az enyém nem? - kérdezte a bárónő.

- Ez csakis magától függ - jelentette ki nevetve Mr. Acton.

A bárónő rápillantott, s észrevette, hogy Actonnak vakító a fogsora.

- Tegyük függővé a viselkedésétől - mondotta Eugenia. - Jobb, ha még várok egy kicsit, azt hiszem. Már éppen elég unokatestvérem van. Bár nem tudom - tette hozzá -, nem fűznek-e rokon kapcsolatokat ahhoz a bájos fiatal hölgyhöz is.

S az ablaknál álldogáló fiatal lányra mutatott.

- Ő a testvérem - mondta Mr. Acton. Gertrude Wentworth pedig átölelte a lány vállát, s odavezette. Sok vezetésre azonban nyilván nem volt szüksége a leánynak. Könnyű, gyors léptekkel tartott a bárónő felé, s közben tökéletes önuralommal kötögetett a sötétkék szemű, sötétbarna hajú, csodálatosan szép fiatal lány.

Eugenia megcsókolta, akár az imént a többi ifjú hölgyet, aztán egy kicsit eltartotta magától, s jól megnézte.

¹⁷ Szép unokaöccs.

- Hát ez tökéletesen más *type*¹⁸ - jelentette ki, franciásan ejtve a *type* szót. - Eltérnek a vonásai a lányainak a vonásaitól, bácsikám. Ő már, Felix - folytatta, öccséhez fordulva -, sokkal inkább megfelel annak, amilyennek én az amerikai típust képzeltem.

E fejtegetések folyamán a fiatal lány mindenkire sorjában - Felixre pedig soron kívül kérdő-kétkedő pillantást vetett.

- Én itt csak egyetlenegy nőtípust látok - kiáltott fel nevetve Felix -, mégpedig az imádni való típust!

Ezt a szellemességet tökéletes csend fogadta, de az igen tanulékony Felix már megtanulta, hogy az a hallgatás, amellyel új ismerősei sok mindenre reagálnak, nem szükségképpen jelent rendreutasítást vagy neheztelést. Úgyszólván a várakozás, a szerénység csendje, hallgatása ez. A jelenlevők mind körülállták a nővérét, mintha csak azt várnák, hogy bemutassa valamilyen különös képességét, fitogtassa valamilyen csillogó tehetségét. Magatartásuk azt látszott mutatni, hogy a bárónő valamiféle - fátyolszövetbe és flitterbe öltözött - szemfényvesztő. Ez a magatartás némi iróniát kölcsönzött Madame Münster következő szavainak:

- Ez hát az ön kis köre - szólt a nagybátyjához -, az ön *salon*-ja. S ez itt a törzsközönség, ugye? Ó, mennyire örülök, hogy együtt láthatom magukat!

- Ó - válaszolta Mr. Wentworth -, ők nálunk mindig ki-be járnak. És önöknek is így kell tenniük.

- Apa! - szólt közbe Charlotte Wentworth. - Kettejüknek mégis valamivel többet kell tenniük. Ezzel kedves, komoly - egyszerre félénknek és nyugodtnak látszó - arcát érdekes hölgylátogatójuk felé fordította.

- Mi a neve? - kérdezte.

- Eugenia-Camilla-Dolores - felelte mosolyogva a bárónő. - De nem kell mindezt elsorolnia.

- Akkor hát Eugeniának fogom szólítani, ha megengedi. És feltétlenül itt kell laknia nálunk.

A bárónő igen gyengéden helyezte kezét Charlotte karjára, de egyelőre nem nyilvánított véleményt. Azon tűnődött, vajon lehetséges-e ezeknél az embereknél „lakni”.

- Hát az nagyon kedves dolog lenne - mondta végül is -, nagyon kedves.

És tekintetét megjáratatta a társaságon. Időt akart nyerni, mielőtt elkötelezi magát. Pillantása Mr. Brandre vetődött, a fiatalember is ott állt a szobában, keresztbe fonta a karját, egyik kezével állát támasztotta, úgy nézte őt.

- Ez az úr - szólt a bárónő Mr. Wentworthhoz, kissé halkítva a hangját - nyilván valami egyházi férfiú.

- Lelkész - felelte Mr. Wentworth.

- Protestáns?

- Unitárius vagyok, asszonyom - válaszolta most Mr. Brand, hatásos hangsúllyal.

- Értem - bólintott Eugenia -, valami új dolog.

Erről a felekezetről ugyanis még sose hallott.

Mr. Actonból kitört a kacagás, Gertrude pedig aggodalmaskodva nézett Mr. Brandre.

¹⁸ Típus.

- Ön igen messzire került otthonától - fordult Eugeniához Mr. Wentworth.

- Nagyon messzire... nagyon messzire - visszhangozta a bárónő, s kecsesen megcsóválta a fejét. Sok mindent jelenthetett ez a mozdulat.

- Már csak ezért is nálunk kell laknia - mondotta Mr. Wentworth, nagyon szárazon, de Eugenia túlságosan intelligens volt ahhoz, hogy ne érezze a látszólagos közönnyel kiejtett mondat finomságát.

Eugenia a házigazdára nézett, s ebben a hűvös, nyugodt arcban egy pillanatra felfedezni vélt valami távoli hasonlatosságot édesanyja arcához, amelyre csak homályosan emlékezett. Eugenia hajlamos volt a hirtelen felindulásra, s most váratlanul úgy érezte, hogy valami megindultság éled a szívében. Tekintetét ismét körülhordozta a szobán, s tudta, hogy minden részegeződő szemben csodálat honol. Mindenre rámosolygott.

- Eljöttem körülnézni... tapogatózni... kérdezősködni - mondotta. - Úgy látom, helyesen tettem. Nagyon fáradt vagyok. Pihenni akarok.

Könny ült a szemében. A fényesen kivilágított szobabelső, a szelíd, nyugodt emberek, ez az egyszerű, komoly életmód... mindez olyan ellenállhatatlan erővel tört rá, hogy úgy érezte, addigi élete során ritkán fogták el ilyen valódi érzések.

- Szeretnék itt maradni - mondta. - Kérem, fogadjanak be engem.

Jóllehet mosolygott, nemcsak a szeme volt könnyes - a hangja is.

- Kedves, kedves húgom - szólt halkán Mr. Wentworth. Charlotte kitérte karját, és magához ölelte a bárónőt; Robert Acton pedig elfordult, s lopva zsebre tette a kezét.

Néhány nappal azután, hogy Münster bárónő bemutatkozott amerikai rokonainak, öccsével együtt kiköltözött hozzájuk, s tanyáját abban a kis fehér házban üttötte fel, amely Mr. Wentworth már említett villájának közvetlen szomszédságában volt. Mr. Wentworth akkor jelentette ki, hogy Eugenia rendelkezésére bocsátja ezt a kényelmes kis házat, amikor leányai-val együtt viszonzta a bárónő látogatását; az ajánlat ama hosszú beszélgetések folyamánya volt, amelyeket a Wentworth família a látogatást követő huszonnégy óra alatt folytatott, s amelyek során a két külföldi vendéget igen komoly és részletekbe menő elemzésnek vetették alá. A vita, mint mondtam, családi körben zajlott le; ám ez a kör, a bárónőnek a városba visszatérését követő estén - akárcsak egyébként más alkalmakkor is -, Robert Actont és csinos testvérhúgát is magában foglalta. Ha önök is jelen lettek volna, kedves olvasóim, valószínűleg nem vélnék úgy, mintha a háziak valami örvendetes eseményként fognák fel ezt a látogatást - hogy úgy fogják fel, mint ami örömet, vidámságot hoz ebbe a különben csöndes házba, mint ami szórakozások forrása lehet. Mr. Wentworthnek bizony nem is volt szokása így felfogni az embertársaival kapcsolatos eseményeket. Valahányszor olyan mozzanat bukkant fel hirtelen Wentworthék jól elrendezett horizontján, amely nem tartozott a szokásos kötelezettségek rendjébe, a legfontosabb tényezőnek tekintett felelősségérzet újrabeszabályozása bizonyult szükségesnek. Valamely eseményt egyszerűen és nyersen a hozzákapcsolódó várható öröm szemszögéből nézni - hát ez olyan intellektuális próbatétel, amelyet Felix Young amerikai rokonai egyáltalán nem ismertek, s amelyről azt gondolták, hogy nem is igen gyakorolják a társadalom semelyik rétegében sem. Felixnek és nővérének érkezése meglepedést keltett, igen - de rendkívül örömtelen és amolyan rideg meglepedést. Csak a kötelezettségek bővülése, a kevésbé szokványos erények gyakorlása volt; de sem Mr. Wentworth, sem Charlotte, sem Mr. Brand - aki e kitűnő emberek között még a leginkább volt az elmélkedés és a jóra vágyódás szószólója - nem utalt az eseményre úgy, mint az öröm valami új forrására. Ez végeredményben Gertrude Wentworthre maradt, aki különös lány volt; különösségei azonban nem kerültek teljes mértékben napvilágra, csak akkor, amikor igen őszintén megnyilatkoztak e talán túlságosan is kellemes külföldiek jelenlétében. Gertrude-nak viszont az akadályok valóságos halmazatával kellett megküzdenie, szubjektív akadályokkal is - mint a metafizika hívei mondják -, meg objektívekkel is; és történetünk nem éppen lényegtelen célja e küszködés ismertetése.

Elsőrendű fontosságúnak látszott Mr. Wentworth és leányai szimpátiáinak említett hirtelen kibővülésében a lehetséges hibák, tévedések területének kiterjedése; és a hibák nyomasztó súlyának doktrínája (mert bátran nevezhetjük doktrínának) bizony a Wentworth család dédelgetett hagyományai közé tartozott.

- Nem hiszem, hogy ő itt akarna lakni, ebben a házban - mondotta Gertrude. (Madame Münster ez időtől kezdve csakis a személyes névmással jelölték. Charlotte és Gertrude ugyan aránylag könnyen megtanulta, hogy szemtől szembe Eugeniának szólítsa; amikor azonban egymás között beszéltek róla, akkor ritkán utaltak rá másképpen, mint azzal a szóval, hogy „ő”.)

- Talán nem találja elég jónak a helyet? - kiáltott fel a kis Lizzie Acton, aki mindig gyakorlatlan kérdéseket tett fel; e kérdések, szigorúan véve, nem is igényeltek választ, s Lizzie is csak annyi feleletet várt rájuk, amennyit saját maga azzal az ártatlanul gúnyos kis kacajával mindig meg is adott.

- Annyi bizonyos, hogy ő maga nyilvánította hajlandóságát - jelentette ki Mr. Wentworth.

- Az csak udvariasság volt - vágta rá Gertrude.
- Igen, ő valóban nagyon udvarias... nagyon udvarias - mondotta Mr. Wentworth.
- Túlságosan is udvarias - toldotta meg Mr. Wentworth fia, szokása szerint halk dörögéssel, amely nem jelentett egyebet nála valamiféle határozatlan tréfálkozó szándéknál. - Nagyon zavarbaejtő udvariasság.
- Magáról még ennyi jót sem lehet elmondani, uram - nevetett fel halkan Lizzie Acton.
- Nem akarok én semmiféle bátorítást adni neki - mentegetőzött Clifford.
- Pedig nem ártana, biztos vagyok benne! - kiáltott fel Lizzie.
- Nem is fog rád gondolni, Clifford - szólt komoran Gertrude.
- Remélem, hogy nem! - kiáltott fel Clifford.
- Robertre fog gondolni - folytatta Gertrude az előbbi hangnemben.

Robert Acton pirulni kezdett, bár majdnem hiába, mert mindenki Gertrude-ra tekintett, kivéve Lizzie-t, aki szép fejecskéjét oldalt hajtva szemlélgette a bátyját.

- Miért tulajdonítasz neki holmi indítékokat, Gertrude? - kérdezte Mr. Wentworth.
- Nem tulajdonítok én senkinek sem indítékokat, apám - mondta Gertrude - Én csak azt mondom, hogy ő bizonyosan fog gondolni Robertre; mint ahogyan fog is!
- Gertrude önmagából indul ki! - kiáltott fel kacagva Acton. - Nem igaz, Gertrude? Persze hogy a bárónő fog rám gondolni. Reggeltől estig!
- Nagy kényelemben fog lakni nálunk - mondotta Charlotte, némi háziasszonyi büszkeséggel.
- Övé lehet a nagy északkeleti szoba. És a francia ágy - tette hozzá Charlotte, mert állandóan az járt az eszébe, hogy a szóban forgó hölgy: külföldi.
- Nem fog tetszeni neki az a szoba - szólt Gertrude -, még akkor sem, ha te bútorvédőket gombostűzöl valamennyi székre.
- S ugyan miért nem, drágám? - kérdezte Charlotte. Valami kis gúnyt érzett ki Gertrude szavaiból, bár nem haragudott érte.

Gertrude közben fölkel a székéről, s föl-alá járkált a szobában; a bárónő tiszteletére felöltött merev selyemruhája zajos suhogással súrolta a szőnyeget.

- Nem tudom - válaszolta Charlotte kérdésére. - Azt hiszem, nagyobb igényei vannak. Már ami a különállást illeti.
- Ha külön akar maradni, hát nyugodtan a szobájában maradhat - jegyezte meg Lizzie Acton.

Gertrude megtorpant, s Lizzie-re pillantott:

- Nem, az kellemetlen lenne - mondotta. - Különállást is akar, de szórakozást is.
- Micsoda képet festesz róla, édes unokahúgom! - nevetett fel ismét Robert Acton.

Charlotte közben komoly tekintettel méregette testvérét; azon tűnődött, honnan vehette ily hirtelen ezeket a különös gondolatokat. Mr. Wentworth is fiatalabbik leányán pihentette a szemét.

- Nem tudom, eddig milyen életmódot folytatott - mondotta a házigazda -, de annyi bizonyos, hogy ennél előkelőbb és egészségesebb otthonban nem lehetett része.

Gertrude álldogált, álldogált, s mindnyájukon körüljártatta a tekintetét:

- Ő egy herceg felsége - mondta.

- Mi itt mindannyian hercegek vagyunk - jelentette ki Mr. Wentworth -, s nem tudok a környéken egyetlen bérelhető palotáról sem.

- William bátyám - szólt közbe Robert Acton -, akar valami nagyon úri dolgot cselekedni? Ajándékozza nekik három hónapra azt a kis házat, az út túlsó oldalán!

- Te aztán nagyon bőkezű vagy más emberek vagyonával! - kiáltott fel Acton testvérhúga.

- Robert a sajátjával is nagyon bőkezű - jegyezte meg szenvtelenül Mr. Wentworth, s hűvösen tűnődve szemlélte Actont.

- Gertrude - mondta Lizzie -, nekem az volt a benyomásom, hogy te nagyon kedveled az új unokatestvéreket.

- Melyiket? - kérdezte Gertrude.

- Nem a bárónőt gondolom - nevetett Lizzie. - Azt hiszem, sokszor akarod látni azt a fiút.

- Felixet? Igen, remélem, gyakran fogom látni - mondta hangsúlytalanul Gertrude.

- Akkor hát miért akarod távol tartani a háztól?

Gertrude előbb Lizzie Actonra nézett, majd elfordította a fejét.

- Szeretnéd, ha én egy házban laknék veled, Lizzie? - kérdezte Clifford.

- Remélem, erre nem kerül sor. Utállak! - felelte az ifjú hölgy.

- Apa - állt oda Mr. Wentworth elé Gertrude, és rámosolygott; mosolya édes volt, mint mindig, mert ritkán mosolygott -, apa, hadd lakjanak a vendégek abban a kis házban, az út túlsó oldalán. Olyan kedves dolog lesz!

Robert Acton közben figyelte Gertrude-ot.

- Igaza van Gertrude-nak - mondta. - Gertrude-nál okosabb lány nincs e széles e világon. Ha szabad tanácsot adnom, hát azt ajánlom, mégpedig nyomatékosan, hogy lakjanak ott a vendégek.

- De ott semmi sem olyan szép, mint itt az északkeleti szoba - erősködött Charlotte.

- Majd ő úgy fogja berendezni azt a házat, hogy szép lesz, bízzuk csak rá! - kiáltott fel Acton.

Gertrude elpirult Acton bókjára, s a férfira tekintett; mintha csak valami kevésbé jól ismert férfiember mondta volna a bókot.

- Biztos vagyok benne - jelentette ki Gertrude -, hogy ő úgy fogja berendezni azt a házat, hogy szép lesz, és nagyon érdekes is lesz. Olyan ház lesz, ahová érdemes lesz elmenni. Olyan... külföldi ház.

- És vajon bizonyosak vagyunk-e benne, hogy egy... külföldi házra van itt szükségünk? - érdeklődött Mr. Wentworth. - Kíváncosnak tartod, hogy egy... külföldi házat intézményesítsünk ezen a... csöndes helyen?

- Úgy beszél, kedves bátyám - nevetett Acton -, mintha arról volna szó, hogy a szegény bárónő kocsmát vagy játékbarlangot akarna nyitni.

- Nagyszerű lenne! - jelentette ki Gertrude, s kezét apja székének támlájára tette.

- Ha játékbarlangot nyitna? - kérdezte ijedten Charlotte.

Gertrude rápillantott, majd hangsúlytalanul válaszolt:

- Igen, Charlotte.

- Ez a Gertrude kezd elszemtelenedni - jegyezte meg, azzal a bizonyos humoros ifjonti dörmögésével Clifford Wentworth. - így jár az ember, ha külföldiek társaságában forgolódik.

Mr. Wentworth föltekintett mellette álló leányára, és szelíden maga elé irányította őt:

- Légy óvatos - mondta. - Jól vigyázz. Ami azt illeti, mindannyiunknak vigyáznunk kell. Nagy változás ez; különös befolyásoknak leszünk kitéve mindnyájan. Nem úgy értem, hogy rossz befolyásoknak; nem akarok előre ítéletet mondani róluk. De talán szükségessé teszik majd ezek a befolyások, hogy nagy adag bölcsességről és önfegyelemről tegyünk tanúságot. Más tónus fog itt uralkodni, mint eddig.

Gertrude - tekintettel apja kis beszédére - egy ideig hallgatott; s amikor megszólalt, egyáltalán nem apja szavaira válaszolt:

- Látni akarom, hogyan élnek - mondta. - Bizonyára más lesz az időbeosztásuk. Ő pedig egy sor apróságot egészen másképp fog csinálni, mint mi, itteni nők. Amikor át fogunk menni hozzá: mintha Európába mennénk. Őneki bizonyosan lesz budoárja. Meg fog hívni minket vacsorára... nagyon késői időpontra. És persze a szobájában fog reggelezni.

Charlotte ismét a testvérére pillantott: ezt a Gertrude-ot megint elragadja a fantáziája! Charlotte mindig tudta, hogy Gertrude nagy képzelőtehetséggel van megáldva... büszke is volt rá Charlotte, de azt is érezte, hogy veszedelmes és felelőtlen csábító tehetség ez; s most Charlotte egy pillanatig úgy érezte, ez a tehetség azzal a veszéllyel fenyeget, hogy testvére valami különös idegenné lesz, aki egyszerre csak beállít, mint aki hosszú útról jött meg, és olyan... furcsa, jórészt kellemetlen dolgokról beszél, amelyeket utazása alatt észlelt. Charlotte képzelete bezzeg nem kalandozott el; szinte a zsebében tartotta a gazdája ennek a zsebnek egyéb kellékeivel, úgymint egy gyűszűvel, egy kis doboz mentacukorral és némi angol-tapasszal.

- Nem hiszem, hogy ő... vacsorákat adna vagy reggeliket enne ott - mondotta ez a Miss Wentworth. - Nem hiszem, hogy tudná, hogyan kell ételeket elkészíteni. Kiszolgáló személyzetről kellene gondoskodnom a számára, ő pedig mindenkit csak kifogásolna.

- Szobalánya van - jegyezte meg Gertrude -, méghozzá francia szobalánya. Említette.

- Kíváncsi vagyok, van-e annak a szobalánynak fodros bóbitája meg piros papucs - szólt Lizzie Acton. - Abban a darabban, amelyre Robert elvitt, játszott egy francia szobalány. Rózsaszín harisnyát viselt, és nagyon pajzán volt.

- *Szubrett* volt az a szobalány - jelentette ki Gertrude, aki még soha életében nem volt színházban. - Szubrettnek hívják az ilyen nőket. Kitűnő alkalom lesz, hogy franciául tanuljunk.

Charlotte szomorkás kis sóhajt hallatott; máris maga előtt látott egy rózsaszín harisnyás, piros cipellős, pajzán színpadi nőszemélyt, aki zavarbaejtő bőbeszédűséggel hadar egy érthetetlen, idegen nyelven, miközben ide-oda röpdös ennek a nagy, tiszta épületnek a szent falai között.

- Egy okkal több, amiért jó, ha ideköltöznek - folytatta Gertrude. - De rábírhadjuk Eugeniát, hogy beszéljen velünk franciául, meg Felixet is. Majd én kezdeményezem a dolgot... már a legközelebbi alkalommal.

Mr. Wentworth továbbra sem engedte el Gertrude-ot a közeléből, s újra azzal a komoly, hűvösen tartózkodó pillantásával mérte végig a leányát.

- Szeretném, ha megígérnél valamit, Gertrude - mondotta.

- Mit? - kérdezte mosolyogva a lány.

- Hogy nyugodtan fogsz viselkedni. Ügyelsz, hogy ezek az... események ne zökkentsenek ki a nyugalmadból.

Gertrude rápillantott édesapjára, aztán megcsóválta a fejét:

- Nemigen ígérhetek ilyesmit, apa. Hiszen máris izgatott vagyok.

Mr. Wentworth egy ideig hallgatott; egyébként mindannyian hallgattak, mintegy annak elismerésül, hogy itt valami merész és nagy horderejű kijelentés hangzott el.

- Azt hiszem, mégis jobb, ha abba a másik házba költöznek - szólalt meg végül halkan Charlotte.

- A másik házat fogom kijelölni számukra - toldotta meg Mr. Wentworth még határozottabban Charlotte vélekedését.

Gertrude elfordult, majd Robert Actonra nézett. Igen jó barátságban volt unokabátyjával, Roberttel; Gertrude-nak gyakran éppen csak rá kellett pillantania, ahelyett, hogy kimondta volna a dolgokat, s Robert mindent értett. Ezúttal azonban az volt a benyomása Robertnek Gertrude pillantásáról, hogy a szokottnál is hosszabb lélegzetű kétkedő megállapítást helyettesít; és felhívta a figyelmét Gertrude pillantása arra is, mily tökéletlen a lány édesapjának a terve - ha tervről egyáltalán lehetett beszélni -, hogy az idegek nyugalma érdekében csökkentse a külföldi rokonokkal való érintkezési alkalmak számát. De azért Acton nyomban dicsérni kezdte Mr. Wentworth nagyvonalúságát.

- Nagyon szép dolog - mondotta -, hogy átengedi nekik azt a kis házat. Ez nemes bánásmód, s bármi történjék, bátyám mindig örülni fog, hogy így cselekedett.

Igen, Mr. Wentworth nagyvonalú volt, s tudta, hogy az. Örömet okozott neki, hogy tudhatta, érezhette ezt, s hogy mások is emlegetik; s ez az öröm az *önelégteltség* egyetlen olyan kézzelfogható formája, amellyel e történet elbeszélője vádolhatja a nevezett urat.

- Legföljebb háromnapos látogatást tartottam volna lehetségesnek odaát - mondotta fivérének Münster bárónő, miután birtokba vették a kis fehér épületet. - Túlságosan intim lett volna... igen, határozottan túlon túl intim. Reggeli, uzsonna, vacsora... mind-mind *en famille!*¹⁹ Még a harmadik nap végét is aligha értem volna meg!

Ugyanezt a megjegyzést tette szobalányának, Augustine-nek, aki értelmes nő volt, s nagymértékben bírta úrnője bizalmát. Felix viszont kijelentette, hogy szívesen töltené életét a Wentworth familia kebelében; hogy Wentworthék a legkedvesebb, legszerényebb, legszeretetreméltóbb emberek a földön, s hogy elképesztően megszerette őket egytől egyig. A bárónő egyetértett öccsével abban, hogy Wentworthék szerények és kedvesek; igen, valóban nagyon szeretetreméltó emberek, ő maga is rendkívüli módon kedveli őket. A lányok: tökéletes dámák; senki sem lehet tökéletesebb dáma Charlotte Wentworthnél, annak ellenére, hogy ez a Charlotte kicsit... vidéki.

- De hogy ők volnának a legjobb társaság a világon?! - tette hozzá a bárónő. - Ugyan, kérem! És *porte à porte*, egy fedél alatt lakni velük! Olyan volna, mintha ismét a zárdában lakták, selyemkötényt viselnék, és közös hálóteremben aludnék.

¹⁹ Családi körben.

S mégis: a bárónő igen jókedvű volt; kellemesen érintette őt az egész vendéglátás. Élénk megfigyelőképessége, kifinomult képzelőtehetsége révén mindennek tudott örülni, ami jellegzetes, ami a maga nemében kitűnő - s a Wentworth famíliát a maga nemében kitűnőnek tartotta, olyasminek, ami csodálatosan békés és makulátlan; volt az egészben valami galambszínű frissesség, amiben testet öltött az a nyugaltság és jóindulat, amelyről Eugenia úgy vélte, hogy kvékerizmus; s a jelek szerint mégis a jómód olyan mértékén alapult az egész, amilyent - különösen némely részlet vonatkozásában - hiába keresett volna az ember Silberstadt-Schreckenstein fejedelemség szerény kis udvarában. Eugenia azonnal észrevette, hogy amerikai rokonai igen keveset foglalkoznak a pénzzel, és igen keveset beszélnek róla; s már ez maga erősen hatott a képzeletére. Ugyanakkor annak is tudatára ébredt, hogy ha Charlotte vagy Gertrude igen jelentős összeget kérne édesapjától, az öregúr tüstént rendelkezésükre bocsátaná; s ez még erősebben hatott a bárónő képzeletére. A legerősebben azonban egy másik gyors következtetés eredménye hatott Eugenia képzeletére. A bárónő ugyanis meg volt győződve, hogy Robert Acton akár a hét minden áldott napján mélyen a zsebébe nyúl, ha az a szeleburdi csitri testvérhúga netán kéri rá. Ebben az országban igen szolgálatkészen viselkednek a férfiak, ez nyilvánvaló, gondolta magában a bárónő. Kijelentése, amely szerint pihenésre és visszahúzódásra vágyik, semmiképpen sem volt teljesen alaptalan; tulajdonképpen semmi, amit a bárónő mondott, nem volt teljesen alaptalan. A méltányosság kedvéért viszont talán azt is tegyük hozzá, hogy semmi, amit mondott, nem felelt meg teljesen a valóságnak. Egy németországi barátnőjének azt írta, hogy ez az egész dolog itt: visszatérés a természethez; mintha friss tejet innék, írta; márpedig nagyon szerette a friss tejet. Magában persze azt mondta közben, hogy kissé unalmas lesz ez itt; de hát semmi sem alkalmasabb bizonyíték az ő jó természetére, mint az a körülmény, hogy azt gondolta: nem is nagyon bánja, ha kissé unalmas. Amikor annak a kis háznak a verandájáról, amely nagylelkűség révén lett osztályrésze, kitekintett a csendes mezőkre, a köves legelőkre, a tiszta vizű kis tavakra, az egyenetlen talajú kis gyümölcsösökre, úgy vélte, hogy még sohasem élt ilyen különösen intenzív csend közegében; s ez szinte kifinomult érzéki gyönyört okozott neki. Minden olyan jó itt, olyan ártalmatlan és olyan biztonságos, s ebből feltétlenül valami jónak kell származnia! Augustine viszont, aki korlátlanul hitt úrnője bölcsességében és előrelátásában, igencsak döbbsé volt és levert. Mindig hajlandó volt igazodni a rá osztott szerephez - feltéve, ha értette; szerette, ha érti, miről van szó, s ebben az esetben: nem értette. Mit keres a bárónő ebben a kompániában? - vetődött föl Augustine-ben a kérdés. Ugyan miféle halat remél kifogni ebből a pocsolyából? Nyilván valami ravasz játék folyik itt... Augustine megbízott úrnőjében; de azt a körülményt, hogy sötétben tapogatózik, elárulta ennek a vékony, fakó arcszínű, józan, középkorú nőnek az arckifejezése (Gertrude Wentworth fogalmaival ellentétben egyébként semmi szubretti vonás nem volt benne); elárulta az a rosszalló tekintet, amelynél gúnyosabbat még soha senki sem vetett a Wentworth familia békés jómódjának szerény, de biztos jeleire. Szerencsére Augustine elfödte kételkedését a cselekedeteivel. Teljességgel egyetértett úrnőjével abban - sőt! -, hogy a kis fehér ház szánalmasan kopár. *Il faudra lui faire un peu de toilette* - mondta Augustine. Kicsit fel kell öltöztetni ezt a házat! Úgyhogy elkezdett az ajtókra függönyöket aggatni, különös helyekre némi kutatás árán szerzett viaszgyertyákat tenni, kanapék karfáira és székek támláira rendhagyó huzatokat meg más efféléket elhelyezni. A bárónő bőségesen hozott magára öltöni valót az Újvilágba; és a két Wentworth kisasszonyt, amikor átjöttek látogatóba, némileg meghökkentette e ruhatár mindenütt jelenvalósága. Indiai sálak csüngtek függöny módra a szalonajtóban, s különleges szövetszövetek heverték szanaszét az ülőalkalmatosságokon (ezek a ruhafélék különben megfeleltnek annak a metafizikai elképzelésnek, amelyet Gertrude az operai belépőkről alkotott magának). Az ablakokban lógó rózsaszín selyemrolók furcsán elhomályosították a szobákat, a kandallópárkányon pedig figyelemre méltó bársonytakaró húzódott végig, s valami durva, piszkos küllemű csipke fedte.

- Kicsit berendezkedtem itt - jegyezte meg a bárónő, nem csekély zavarba ejtve Charlotte-ot, aki éppen föl akarta ajánlani segítségét, hogy elrakja valahová ezt a sok fityegő kacatot. De az, amit Charlotte - tévesen - hanyag és már-már bűnös rendetlenségnek értelmezett, az Gertrude szemében rendkívül leleményes, érdekes, regényes szándéknak minősült.

- Mit ér voltaképpen az élet függönyök nélkül? - tette fel a kérdést (persze csak magában) Gertrude, és az volt a benyomása, hogy eleddig igencsak közönséges módon és teljességgel girlandok híján tengette életét.

Felix nem volt az az ember, akinek bármi is gondot okozott volna - legkevésbé pedig az okozott neki gondot, hogy minek lehet örülni, mit lehet élvezni, örömkapacitása oly mérhetetlen nagy volt, oly öntudatlanul és mohón élvezett mindent, hogy nála az öröm - bízvást el lehet mondani - állandó túlsúlyban volt a rágódással és a bánattal szemben. Mélyen érző természete eredendően optimista volt, s már magának az újdonságnak és a változásnak is örült. S mivel újdonság és változás meglehetősen gyakran fordult elő életében, ez az élet sokkal kellemesebb volt, mint amilyennek a külső szemlélő hitte volna. Soha szerencsésebb természet a Felixénél! Szelleme nem volt nyugtalan, töprekedő és becsvágyó, amely versenyt futott volna a végzet zsarnokságával; oly kevés gyanakvásra okot adó szellem volt az övé, hogy elaltatta a balsors éberségét, s a szél lengette virág könnyed, természetes mozgásával kerülte meg a fátumot. Felix mindenben jó szórakozást talált, s képességei - képzelőtehetsége, intelligenciája -, érzelmei és kedvtelése mind elősegítették az ilyen felfogás kialakulását. Véleménye szerint Eugenia és ő most kitűnő bánásmódban részesült: volt valami nagyon is megható az atyai nagyvonalúságnak és a társadalmi tapintatnak abban a vegyülékében, amely Mr. Wentworth viselkedését jellemezte. Rendkívül kedves tőle például, hogy egy egész házat bocsátott vendégei rendelkezésére! Felixet igencsak mulattatta, hogy saját háza van; mert az almafák között meghúzódó kis fehér házikó - a *chalet*, a kunyhó, mint Madame Münster nevezte - sokkal inkább volt az övé, mint holmi negyedik emeleti, udvarra néző lakás... lakbérhátralékkal. Felix élete jelentékeny részét töltötte úgy, hogy udvarra nézett, miközben zakójának - tán már kissé foszladozó - könyökét egy magasan fekvő ablak párkányára támasztotta, s cigarettájának vékony füstje olyan légkörbe szállt, amelyben elhalt az utca zaja, s az ódon templom-tornyokból hangzó harangszó rezgése vált hallhatóvá. Felix még soha olyan végletesen vidéki jelenséget nem látott, mint New England mezői, s roppantul megszerette regényesen pusztá mivoltukat. Soha még vigasztalóbb biztonságérzet nem vett erőt rajta, mint éppen itt; és még azt is megkockáztatva, hogy sötét kalandornak fogják nézni őt - ki kell jelentenem, ellenállhatatlanul elbűvölte a tudat, hogy minden este a nagybátyjáéknál vacsorázhat. A bűvölet azért volt ellenállhatatlan, mert Felix képzelete rózsaszín fénnel árasztotta el e családias kiváltságot. Nagyra értékelte az elébe tett menüt. Volt ebben valami üdítő bőség, amely arra a gondolatra serkentette a fiatalembert, hogy bizonyára így éltek az emberek a mitológiai korban, amikor asztalaikat a zöld gyepre terítették, az étkeket bőségszaruból varázsolták elő, és takaréktűzhelyre nem volt különösebb szükségük. De a legjobban annak örült Felix, hogy családra talált, hogy olyan kedves, jószívű emberek társaságában foglalhat helyet, akiket keresztnevükön szólíthat. Soha semmi addig így nem bájolta el, mint az a figyelem, amelyet megjegyzéseinek szenteltek. Olyan az egész, mint egy nagy, tiszta, finom-szemcsés rajzpapír, amely készen áll a csinos vízfestmény-ecsetvonások befogadására! Felixnek addig nem voltak unokatestvérei, és soha azelőtt nem állott ilyen fesztelen kapcsolatban ifjú hajadonokkal. Nagyon szerette a hölgytársaságot, s újdonság erejével hatott rá, hogy az ilyen módon is élvezhető. Eleinte alig ismerte ki magát tulajdon lelkében. Úgy érezte, hogy egyszerre három lányba szerelmes. Jól látta ugyan, hogy Lizzie Acton szebb, csillogóbb, mint Charlotte és Gertrude; de ez korántsem biztosította Lizzie fölényét. Felix olyasminek örült, ami mindhárom lányban egyaránt megvolt, s ami részben úgy határozható meg, mint: gyengéd testi báj;

s ez a báj tette lehetővé és indokolttá, hogy a lányok mindig vékony, világos színű ruhákat öltsenek magukra. De más vonatkozásban is illett a három leányra a „gyengédség” szó, és Felix számára kellemes érzés volt, hogy ez a gyengédség a kapcsolat folyamán egyre jobban kitűnt. Felix - szerencsére - addig is sok erényes úrinőt ismert, most azonban úgy érezte, hogy a múltban úgy érintkezett az ilyen nőkkel, kivált ha hajadonok voltak, mintha üvegrámába foglalt képeket nézegetne. Most látta csak Felix, mennyi galibát okozott az az üveg - mennyire torzított, mennyire zavart, mennyire felfogta nem oda való tárgyak visszaverődését, úgyhogy az embernek folyton ide-oda kellett járkálnia. Most bizony nem kellett föltennie magában a kérdést, vajon helyes megvilágítás esik-e Charlotte-ra vagy Gertrude-ra vagy Lizzie Actonra, mert mindig ez volt a helyzet. Felixnek minden tetszett rajtuk: például az is, hogy keskeny a lábfejük, és magas a rüsztyjük. Szerette a szép kis orrukát; meg azt a meglepődést kifejező szép szemüket, meg tétova, csöppet sem határozott beszédmódjukat; annyira jólesett neki a tudat, hogy akárhol, akármikor, órákra kettesben lehet akármelyikükkel, mondom, annyira jólesett ez, hogy másodrendű jelentőségű volt a kérdés: vajon melyikükkel osztaná meg legszívesebben a magányát. Charlotte Wentworth édesen szigorú arcvonásai éppoly kellemesek, mint Lizzie Acton csodálatosan kifejező kék szeme; s Gertrude állandó készsége, hogy sétáljanak egyet, és hallgassa a fiatalembert, éppoly elbűvölő, mint... bármi más, különösen mivel Gertrude igen kecsesen sétál. Bizonyos idő elteltével azonban Felix már tudott különbséget tenni; de gyakorta hirtelen azt kívánta magában, bárcsak ne lenne mindenki olyan szomorú errefelé. Még Clifford Wentworth is, akinek javára szólt rendkívüli fiatalsága, és óriás kerekű kocsi meg világraszólóan szép lábu, vörössárga kancát mondhatott magáénak - tehát még ez a szerencsés fickó is olykor vigasztalan képpel tekintett a semmibe, s úgy oldalgott el az embertől, mint akit valamiért furdal a lelkiismeret. Felix úgy találta, hogy Robert Acton az egyetlen az egész társaságban, aki nem hajlamos semmiféle depresszióra.

Attól lehetett volna tartani, hogy a már említett kellemes hatású lakosztály-szépítés után Madame Münster az unalom riasztó lehetőségeivel találja magát szemben. De a bárónő még korántsem riadt meg. Nyugtalan lélek volt, és nyugtalanságát úgyszólván minden várható helyzetre kivetítette. Bizonyos mértékben arra is lehetett számítani, hogy ez a nyugtalanság szórákoztatni fogja. Mindig várta, hogy valami történni fog, s a várakozás - amíg nem csalódott benne - maga is kifinomult élvezetet okozott. Némi lelemény kellene annak kifejezéséhez, hogy vajon éppen most mire irányult Eugenia várakozása; elég az hozzá, hogy mialatt körülnézett, mindig talált valamit, ami foglalkoztatta a képzeletét. Azt mondogatta magában, hogy az új rokonság: elragadó; s azt is, hogy - akárcsak öccse - ő is fennköltlen elégedett, amiért családra talált. Annyi bizonyos, hogy Madame Münster rendkívüli módon élvezte a rokonok buzgalmából áradó kedvességet. Nem lényegtelen, hogy nagy csodálattal veszik körül; s a fordultatos köszönetekben Madame Münster tekintélyes készllettel rendelkezett. De jól tudta, hogy soha még ilyen hatalmi helyzetben nem volt, hogy soha még ily sokat nem számított, mint éppen most, amikor - s ez először fordult elő vele - a kis kör összehasonlítási alapja igencsak ingatag. S az az érzés, hogy az őt körülvevő jó embereknek egyáltalán nincs összehasonlítási alapjuk az ő figyelemre méltó személyét illetően, a szinte korlátlan hatalom tudatával töltötte el. „Igaz - mondotta magában -, ha összehasonlítási alap híján nem tudják felfedezni a gyenge pontjaimat, hát a nagy erényeimre se nagyon képesek figyelni.” De e tünődéseket a bárónő mindig azzal zárta le: majd lesz rá gondja, hogy tündököltesse az erényeit.

Charlotte és Gertrude meglehetősen zavarban volt: egyrészt mindenben rendelkezésére óhajtottak állni Madame Münsternek, másrészt attól féltek, hogy esetleg tolakodónak fognak látszani. A gyümölcsösben meghúzódó kis házat addig a család közeli barátai lakták a nyári hónapokban, vagy pedig szegény rokonok, akik örültek, hogy Mr. Wentworth kitűnő háziúr:

nem feledkezik meg a szükséges javításokról, viszont megfelelnek az elszámolási napokról. Ilyen körülmények között nem volt nagy eset az óránkénti kölcsönös vizitelés, hiszen a kis ház meg a nagy ház ajtaja tárva-nyitva állott, egymással szemben, az otthonos kis kertekből jól láthatóan. Ám a Wentworth kisasszonyoknak az volt a benyomásuk, hogy Eugenia nem kedveli a „bekukkantás” kezdetleges szokásait; nyilvánvaló, hogy eddig nem lakott olyan helyen, ahol nem volt kapus.

- Úgy jár az ember a ti házatokba, mint valami fogadóba, azzal a különbséggel, hogy nem siet eléje szolgaszemélyzet - mondta egyszer Eugenia Charlotte-nak, s hozzátette, hogy ez nagyon kedves dolog. Gertrude azonban elmagyarázta nővérének, hogy a bárónő ellenkezőképpen érti a dolgot: egyáltalán nincs ínyére ez az állapot. Charlotte érdeklődött, vajon miért mondana valótlanúságot a bárónő, mire Gertrude azt felelte, hogy erre valószínűleg alapos oka van, amire majd csak rájönnek, amikor már jobban ismerik őt.

- Semmiféle alapos ok nem lehet arra, hogy az ember valótlanúságot mondjon - jelentette ki Charlotte. - Remélem, nem is erről van szó az ő esetében.

A Wentworth lányok természetesen kezdettől fogva mindent el akartak követni, hogy Eugeniát segítsék a berendezkedésben. Charlotte úgy vélte, bőven lesz miről beszélgetni vele, a bárónő azonban, úgy látszik, semmiről sem akart beszélgetni vele.

- Írj neki, és kérj engedélyt a levélben, hogy átmehess meglátogatni - mondotta Gertrude.

- Miért okoznak neki fáradságot? - kérdezte Charlotte. - Hiszen akkor levélben kell válaszolnia, és el is kell juttatnia a levelet.

- Nem hiszem, hogy ő valami sokat fáradozna - jelentette ki mélyértelműen Gertrude.

- Hát akkor vajon mit fog csinálni?

- Ez az, amire én is kíváncsi vagyok - mondta Gertrude, azt a benyomást keltve testvérében, hogy beteges a kíváncsisága.

Végül aztán előzetes levelezgetés nélkül látogatták meg; s a kis szalonban, melyet a bárónő már jól berendezett a megfelelő világítással és girlandokkal, ott találták Robert Actont.

Eugenia roppant bájosan viselkedett, de azzal vádolta a két nővért, hogy kegyetlenül elhanyagolják őt.

- Látjátok, a végén Mr. Actonnak kellett megkönyörülnie rajtam - mondotta. - Fivérem órákra eltűnik rajzolni; benne sose bízhatom. Úgyhogy éppen át akartam küldeni hozzátok Mr. Actont, hogy kérjen meg, jöjjetek át, és részesettesek engem okos tanácsaitokban. Gertrude a nővérére tekintett. Azt akarta mondani: „Látod, ezt cselekedte volna.” Charlotte kijelentette: remélik, hogy a bárónő mindig náluk fog vacsorázni, igazán úgy örülnének, és még azt a sok hercehurcát is megtakarítaná, amivel egy szakácsnő tartása jár.

- Ó, pedig szakácsnőre feltétlenül szükségem van! - kiáltott fel a bárónő. - Néger öregasszonyra, sárga turbánnal a fején. Ezt szentül elhatároztam. Azt akarom, hogy amikor kinézek az ablakon, ott üljön a gyepen, a háttérben azokkal a göcsörtös, poros kis almafákkal, s hántsa le egy kötényre való kukorica héját. Ez lesz a *couleur locale*, a helyi jelleg. Mert egyébként nincs belőle itt valami sok, ha nem veszitek zokon a megjegyzést; úgyhogy az ember használja ki legalább a lehetőségeket. Nagyon boldogan vacsorázom nálatok, valahányszor csak megengeditek; de azt is szeretném, ha olykor én hívhatnálak meg titeket. És Mr. Actont is - fűzte hozzá a bárónő.

- Önnek el kell jönnie az otthonomba, és úgy meghívni - mondta Acton. - Feltétlenül meg kell látogatnia; előbb önnek kell nálam vacsoráznia. Meg akarom mutatni önnek az otthonomat; meg akarom önt ismertetni az édesanyámmal.

Két nap múlva Acton ismét meglátogatta Madame Münster. Azután folyton ott tartózkodott; a réteken sétált át a saját házából; a „bekukkantást” illetően nem voltak olyan skrupulusai, mint unokahúgainak. Egy alkalommal Mr. Brandet találta a bárónőnél: a lelkész éppen tiszteletét tette a bájos idegennél. Acton odaérkezte után a fiatal hittudós mintha megnémult volna. Csak ült a székén, két kezét összekulcsolta, s komor, megbűvölt tekintettel meredt a háziasszonyra. A bárónő Robert Actonhoz intézte szavait, de beszéd közben Mr. Brand felé fordult, rá is mosolygott, s Brand egy pillanatra sem vette le a szemét Eugeniáról. A két férfi együtt távozott, Wentworthékhez. Mr. Brand még jó ideig nem szólt; ám amikor Mr. Wentworth kertjébe értek, megállt, s hosszan nézett vissza a kis fehér házra. Aztán Actonra pillantott, kicsit oldalt hajtotta a fejét, összehúzta a szemét, úgy mondta:

- Nos, azt hiszem, ezt nevezik társalgásnak; igazi társalgásnak.

- Ezt nevezem én okos asszonynak - mondta nevetve Acton.

- Rendkívül érdekes - folytatta Mr. Brand. - Szeretném azonban, ha franciául beszélne a hölgy; sokkal jobban illenék hozzá. Ez valószínűleg az a stílus, amelyről már hallottunk és olvastunk: Madame de Staël meg Madame Récamier társalgási stílusa.

Acton is visszanézett Madame Münster mályvarózsák és almafák között meghúzódó rezidenciájára.

- Én azt szeretném tudni - mondta mosolyogva -, mi készítette Madame Récamier-t arra, hogy éppen ide jöjjön lakni!

Mr. Wentworth - kezében sétabot és kesztyű - minden délután vizitelt külföldi unokahúgánál. Néhány órával később pedig a hölgy ment át uzsonnázni a nagy házba. Nem fogadta el a javaslatot, hogy vacsorázzék ott minden este; ki tudja, miféle örömet merített belőle, de élvezte a látványt, amint az a bizonyos bíbor turbános öreg néger asszony borsót fejt az almafa alatt. Charlotte, aki szerződtette az idős néger asszonyt, azt gondolta magában, hogy furcsa egy háztartást vezethet ez a külföldi rokon; Eugenia ugyanis azt mondta neki, hogy minden ügyet Augustine intéz, beleértve az idős néger asszony ügyeit is... az az Augustine, akinek természetesen halvány fogalma sem volt az istentelenül nehéz angol nyelvről. Charlotte Wentworth némi csalódást érzett amiatt, hogy a kis ház belső rendjét Eugenia különösebben nem nehezítette, a szabálytalan körülmények ellenére sem. (Ha valamiféle illetlen érzületet egyáltalán tulajdoníthatok Charlotte-nak: hát legfeljebb ezt.) A bárónőt szórakoztatta, hogy uzsonnázni járhat; úgy öltözött az ilyen alkalmakra, mintha vacsorára lenne hivatalos. A teaasztalon rendhagyó és festői uzsonna tárult a fogyasztók elé; s amikor meguzsonnáztak, mindnyájan kiültek beszélgetni a nagy verandára, vagy pedig a kertben sétálgattak a csillagos ég alatt, s a fülüket eltöltötte a különös rovarok szolgáltatta muzsika, amelyről, jóllehet az általános hiedelem szerint világszerte a nyári éjszakák egyik varázsa, a bárónő azt gondolta, hogy e nyugati égbolt alatt valami egészen páratlan zengése van.

Mr. Wentworth ugyan, mint mondtam, lelkiismeretesen látogatta unokahúgát, mégis képtelen volt megszokni őt. Alig tudta elhinni, hogy ez a hölgy az ő féltestvérének a gyermeke. Erre a testvére Mr. Wentworth csak gyermekkorának éveiből emlékezett; mindössze húszéves volt a lány, amikor külföldre került, és soha nem tért vissza; önfejlően ment férjhez, szülei szemszögéből nemkívánatos módon. Mr. Wentworth nagynénje, Mrs. Whiteside, aki annak idején Európába kísérte a leányt, visszatértekor oly kedvezőtlenül számolt be Mr. Adolphus Youngról, akihez a makacs fiatal nő hozzákötötte a sorsát, hogy szinte megfagyasztotta a családi érzéseket - különösen ami a hímnemű féltestvérek érzéseit illeti. Catherine pedig később sem tett semmit a család kiengesztelésére; még a levelei sem tartalmaztak olyan utalást, hogy az ifjú nő világosan látja: minden rokonérzést felfüggesztettek iránta; így hát bostoni körökben hagyományosan úgy gondoltak erre a fiatal hölgyre, hogy a legirgalmasabb dolog: elfeledni őt, s jobb nem találgatni, hogy gyermekein mily mértékben fognak kiütközni az ő tévelygéseire. Mr. Wentworth hallott valamit harangozni a szóban forgó testvérpár létezéséről, de nem engedte, hogy képzelete valami sokat időzzék e problémánál az évek során. Ez a képzelet amúgy is jócskán talált elfoglaltságot hazai tájakon, s jóllehet Mr. Wentworthöt sokféle gond foglalkoztatta, az valahogy eszébe sem jutott - s joggal nem jutott eszébe -, hogy ő holmi gonosz lelkű nagybácsi. Most, hogy szemtől szembe látta unokaöccsét és unokahúgát, megállapította magában, hogy olyan körülmények és befolyások közepette nőttek fel, amelyek igencsak különböznek azoktól a körülményektől és befolyásoktól, amelyek közepette a tulajdon ivadékaik amolyan érettségfelére tettek szert. Nem volt oka azt gondolni, hogy e körülmények és befolyások kárukra váltak; néha azonban attól félt, hogy nem sikerül megkedvelnie disztíngvált, finom, úrihölgy-viselkedésű unokahúgát. Megbénította, zavarba ejtette az asszony idegen volta. Valahogyan más nyelven beszélt ez a fiatal nő. Volt a szavaiban valami különös, valami idegenszerű. Mr. Wentworthnek az volt az érzése, hogy más ember az ő helyében alkalmazkodna a hölgy tónusához; megkérdezné tőle ezt meg azt, tréfálkozna vele, replikázna azokra a szellemeskedésekre, amelyek olykor meghökkentettek egy nagybácsit. Mr. Wentworth azonban képtelen volt kérdezgetni meg tréfálkozni. Még odáig sem merészkedett, hogy felmérje unokahúga társadalmi helyzetét. A hölgy: egy külföldi arisztokrata felesége, a férje el

akarja taszítani magától. Különösen hangzik ez az egész, gondolta az öregúr, de hát kellő ismeretek híján nem tudott véleményt formálni. Úgy érezte, hogy ezeket az ismereteket voltaképpen saját tapasztalatából is meríthetné, mint a világban járatos úriember és szinte közéleti férfiú; de az ismeretek csak nem akartak fölbukkanni, s Mr. Wentworth még önmagának is szégyellte bevallani ezt a hiányosságot - hát még Eugeniának elárulni, holmi valószínűleg túlságosan naiv kérdések formájában!

Mr. Wentworth úgy érezte, hogy unokaöccséhez - mint magában megfogalmazta - sokkal közelebb kerülhet, mint unokahúgához; bár el kell mondani, hogy nem bízott meg teljességgel Felixben. Oly okos, jóképű és beszédes ez a fiatalember, hogy lehetetlen rossz véleménnyel lenni róla; és mégis: az a benyomása az embernek, hogy ebben a fiúban, aki *ilyen* vidám és *ilyen* optimista, szinte valami pimaszság, sőt gonoszság lakozik - vagy ha nem lakozik, hát *kellene* lakoznia, ha ilyen vidám és magabiztos tud lenni. Azt is észre kellett vennie Mr. Wentworthnek, hogy jóllehet Felix csöppet sem komoly fiatalember, mégis valahogy többet nyom a latban, mint sok határozottan komoly ifjú, mert Felix szava súlyosabb, egyénisége tartalmasabb, s jobban hallgatnak rá. Mr. Wentworth el-eltűnődött ezen a furcsaságon; unokaöccse viszont korlátlanul, határtalanul csodálta őt. Finom érzésű, nagylelkű, nagyvonalú öregúrnak tartotta, amellet úgy találta, hogy nagyon szép feje van (bár az aszkéta-típusból), s eltökélte, hogy ezt a szép fejet megörökíti. Felix egyáltalán nem titkolta, hogy ügyesen kezeli az ecsetet, s nem az ő hibája, ha környezete nem fogja fel, hogy a legkedvezőbb feltételek mellett tudja produkálni arcképein a lehető legmeghökkenőbb hasonlatosságot.

- Felix művész... az unokafivérem művész - hajtogatta Gertrude, s mindenkinek, aki hajlandó volt meghallgatni, elmondta ezt az információt. Sőt úgyszólván: önmagával is közölte ezt, mintegy figyelmeztetés és emlékeztető gyanánt; a legváratlanabb pillanatokban, a magány perceiben ismételtette magában, hogy Felix birtokában van az isteni szikrának. Gertrude addig még sose látott eleven művészt, csak olvasott róluk. Regényes, titokzatos társadalmi kategóriának látta a művészeket, akikkel egész életük folyamán olyan szerencsés véletlenek történnek, amilyenek más emberekkel sosem esnek meg. S Gertrude tünődéseinek csak tápot adott az a tény, hogy Felix nem egy alkalommal kijelentette, hogy ő nem igazi művész.

- Sose mélyedtem el igazán ebben a dologban - mondta -, sose tanultam; oktatásban, kiképzésben nem részesültem. Mindenből csinálók egy keveset, de semmit se csinálók jól. Én csak amatőr vagyok.

Gertrude voltaképpen még szívesebben gondolta, hogy Felix amatőr, mint azt, hogy művész; úgy képzelte, hogy az „amatőr” szónak még finomabb mellékjelentései vannak. Tudta azonban, hogy e szó használata nagyobb józanságot igényel. Mr. Wentworth lépten-nyomon használta ezt a szót; nem tudta ugyan egész pontosan, hogy mit jelent, de jól kisegítette őt abban a törekvésében, hogy Felixet valamiképpen rangsorolja, hiszen Felix, ugye, rendkívül okos, tevékeny és látszólag tiszteletre méltó fiatalember, s még sincs szabályszerű foglalkozása, ami persze kiáltó visszásság. A bárónő és fivére - elsőnek mindig a bárónőt említették - természet-szerűleg örömmel üdvözölt társalgási téma volt Mr. Wentworth, leányai és időnkénti látogatóik körében.

- Hát annak a fiatalembernek, a te unokaöcsédnek mi a foglalkozása? - érdeklődött egy öregúr, bizonyos Mr. Broderip, Salem városából. Évfolyamtársa volt Mr. Wentworthnek a Harvard egyetemen, az 1809-es esztendőben, s most Devonshire Street-i irodájában látogatta meg házigazdánkat. (Mr. Wentworth idősebb korában már csak hetenként háromszor ment be hivatalába, ahol is felette bizalmas üzleti ügyeket intézett.)

- Felix: amatőr - mondotta Felix nagybácsikája, miközben összekulcsolta két kezét, és némi meglepődést érzett, hogy ezt a megállapítást teheti. Mr. Broderip pedig azzal az érzéssel tért vissza Salembe, hogy az „amatőr” szó bizonyára jellegzetesen európai kifejezés, és annyit jelent, mint tőzsdebizományos vagy gabonaexportőr.

- Szeretném lerajzolni a fejét, bátyám - szólt egy este Felix a nagybátyjához, valamennyiök jelenlétében, még Mr. Brand és Robert Acton is ott volt. - Azt hiszem, igen szép dolgot tudnék kihozni belőle. Érdekes fej; nagyon is középkori jellegű.

Mr. Wentworth komoran tekintett maga elé; az a kínos érzése támadt, mintha az egész kompánia abban a pillanatban lépett volna be a szobába, s rajtakapta volna őt, amint éppen a tükörben nézegeti magát.

- A fejemet Isten teremtette - jelentette ki. - Nem hiszem, hogy emberi kéznek ismét meg kelljen csinálnia.

- Hát persze hogy Isten teremtette - hagyta helyben nevetve Felix -, s kitűnően csinálta meg. De aztán az élet retusálta a művet. Nagyon érdekes arctípus. Gyönyörűen lesoványodott és megszalódott arc. Az arcból pedig csodálatosan halovány.

És Felix körültekintett, mintha csak fel akarná hívni a többiek figyelmét az érdekes körülményekre. Mr. Wentworth szemlátomást még jobban elsápadt. Felix pedig így folytatta:

- Öreg főpapnak vagy bíborosnak szeretném ábrázolni önt, esetleg priornak.

- Főpap? Bíboros? - dünnyögte Mr. Wentworth. - Netán katolikus egyházi méltóságokra gondolsz?

- Olyan idős egyházi férfiúra gondolok, aki igen tiszta, önmegtartóztató életmódot folytatott. Márpedig úgy vélem, bácsikám, hogy ön ilyen életet élt. Az arcáról látja az ember. Ön mindig igen... igen mértékletes volt. Nem gondolja, hogy az ilyesmi mindig meglátszik az ember arcán?

- Te többet látsz egy ember arcán, mint amennyit én valaha is kutatnék - válaszolta Mr. Wentworth ridegen.

A bárónő megcsattogtatta a legyezőjét, s gyöngyöző kacajt hallatott:

- Kockázatos dolog ilyen aprólékosan vizsgálni egy arcot! - kiáltott fel. - Az én nagybácsikámnak is biztosan nyomja a lelkét néhány bűnöske.

Mr. Wentworth csak nézett Eugeniára; nem tudta, mit mondjon kínjában; s ha valóban voltak jelei az arcán a tiszta és mértékletes életmódnak, hát ezek most igencsak látszottak.

- Ön egy *beau vieillard*,²⁰ édes nagybácsikám - mondta Madame Münster, s mosoly villant abban az idegenszerű tekintetében.

- Azt hiszem, most bókol nekem - mondta az öregember.

- Bizonyosan nem én vagyok az első nő, aki bókol magának! - kiáltott föl a bárónő.

- De, azt hiszem, igen - jelentette ki komoran Mr. Wentworth. Aztán Felixhez fordult, s hasonló hangnemben kérte:

- Kérlek, ne rajzolj le engem. A gyermekeimnek van rólam daguerreotypiájuk. Az teljesen elegendő.

²⁰ Szép öregúr.

- Azt azonban nem ígérem, hogy nem dolgozom bele az arcát valamelyik művembe - jelentette ki Felix.

Mr. Wentworth előbb ránézett, majd körüljárta tekintetét a többiekén; aztán fölállt, s lassú léptekkel odább ment.

- Felix - szólalt meg Gertrude az ezt követő csöndben -, szeretném, ha megfestené az arcképemet.

Charlotte eltűnődött, vajon helyes-e Gertrude kívánsága; s Mr. Brandre nézett, mintha ő volna a legilletékesebb ennek megállapítására. Bármit tett vagy mondott Gertrude, Charlotte mindig Mr. Brandre nézett. Állandó ürügy volt ez, hogy Mr. Brandre nézhessen - mindig csak Gertrude érdekében, gondolta Charlotte. Igaz, aggódó érdeklődéssel vigyázta, hogy Gertrude helyesen cselekedjék, hogy igaza legyen; mert Charlotte, a maga igénytelen módján, hősi lelkületű nővér volt.

- Nagyon örülnék a maga portréjának, Miss Gertrude - mondotta Mr. Brand.

- Én pedig el lennék ragadtatva, ha egy ilyen bájos hölgy ülne modellt nekem! - jelentette ki Felix.

- Azt hiszed, hogy csinos vagy, drágám? - kérdezte ártatlan-szemtelenül Lizzie Acton, miközben elharapott egy csomót a kötésében.

- Nem azért kérem Felixet, hogy fesse meg az arcképemet, mintha azt hinném, hogy szép vagyok - válaszolt Gertrude, s körbejártatta pillantását.

Öntudatosan, határozottan beszélt; és Charlotte nagyon csodálkozott, hogy testvére a nyilvánosság előtt vitatja meg az ilyesmit.

- Azért kértem Felixet erre a szívességre - folytatta Gertrude -, mert szerintem szórakoztató lesz modellt ülni, és látni, hogyan alakul ki a kép. Mindig is így gondoltam.

- Sajnálom, hogy nem hasznosabb dolgokról gondolkoztál, leányom - jelentette ki Mr. Wentworth.

- Maga nagyon szép, Gertrude kuzin - állapította meg Felix.

- Ez bók volt - mondta Gertrude. - Én minden bókot, amit kapok, beteszek egy perselybe, amelynek oldalt van a nyílása. Aztán megrázom a perselyt, a bókok pedig csörögnek. Igaz, sok még nincs a perselyben, csak két vagy három bók.

- Nem, ez nem volt bók - vágott vissza Felix. - Mindig ügyelek rá, hogy a megjegyzéseimet ne bók formájában tegyem. Eleinte nem tartottam magát szépnek. De aztán fokozatosan egyre szebbnek látom.

- Vigyázz, Gertrude, mindjárt szétreped a persely! - kiáltott fel Lizzie.

- Véleményem szerint - szólt közbe Mr. Wentworth -, a modellt ülés csak a tétlenség egyik formája. Rengeteg formája van különben a tétlenségnek.

- De kedves jó bátyám! - kiáltott fel Felix. - Nem lehet tétlennek mondani azt, aki másnak oly nagy munkát okoz!

- Akkor is le lehet festeni valakit, amikor alszik - szólalt meg Mr. Brand, mivel ő is hozzá akart járulni a vitához.

- Ó, nagyon kérem, fessen le engem, miközben alszom - szólt Felixhez mosolyogva Gertrude.

S egy pillanatra lehunyta a szemét.

Charlotte most már szinte izgatott aggodalommal figyelte, mit fog mondani vagy cselekedni Gertrude a következő pillanatban.

Gertrude másnap elkezdte a modell-ülést, mégpedig a szabadban, a veranda északi oldalán.

- Szeretném, ha megmondaná - szólt a festőállványnál ülő Felixhez -, mit gondol felőlünk... milyennek lát bennünket.

- A világ legjobb indulatú embereinek - felelte Felix.

- Csak azért mondja ezt - vette vissza a szót Gertrude -, mert ez megkíméli a fáradságtól, hogy valami egyebet is mondjon.

A fiatalember Gertrude-ra pillantott a vászon fölött:

- Miért, mi egyebet mondhatnék? Persze, roppant fáradságos lenne olyasmit kitalálni, ami ellentmond ennek.

- De azelőtt is találkozott olyan emberekkel, akiket kedvelt; vagy talán nem?

- Igen, hála az égnek, találkoztam ilyen emberekkel.

- S mégis egészen mások voltak, mint mi - folytatta Gertrude.

- Ez csak azt bizonyítja - mondotta Felix -, hogy ezernyi módja van annak, hogy jó társaságul szolgáljunk embertársainknak.

- Véleménye szerint mi jó társaság vagyunk?

- Akár egy királynak is!

Gertrude pillanatnyi hallgatás után így szólt:

- Bizonyára annak is ezernyi módja van, hogy az ember szomorú legyen. És néha azt hiszem, hogy mi valamennyit kipróbáljuk.

Felix fölugrott, s megálljt intett a kezével:

- Ó, ha csak egy félórácskára állandósítani tudná ezt az arckifejezést! Csak amíg elkapom! Nem közönséges, hogy milyen csinos!

- Félóráig csinosnak lenni? Túl sokat követel tőlem - mondta Gertrude.

- Olyan fiatal hölgy arcképe lenne, amit festenék, aki valami megbánni való fogadalmat vagy ígéretet tett, s aztán szép kényelmesen átgondolja az egészet.

- Én semmiféle fogadalmat vagy ígéretet nem tettem - tiltakozott igen komolyan Gertrude. - És nincs semmi megbánnivalóm.

- De kedves kuzinom, ez csak amolyan képes beszéd volt. Meggyőződésem, hogy a maga kiváló famíliájában senkinek semmi megbánnivalója nincs.

- És mi mégis folyton bűnbánók vagyunk! - kiáltott fel Gertrude. - Erre gondoltam, amikor azt mondtam, hogy szomorúak vagyunk. Maga nagyon is jól tudja ezt, csak úgy tesz, mintha nem tudná.

Felix felkacagott:

- A félóra lassan elmúlik, és maga mégis csinosabb, mint valaha. Látja, vigyázni kell, hogy mit mond az ember.

- Nekem ugyan mondhat, amit akar! - vágta rá Gertrude.

Felix amolyan festőpillantást vetett a lányra, aztán néhány percre nem szólt semmit, csak festett tovább.

- Igen - jegyezte meg azután -, úgy látom, maga egészen más ember, mint az édesapja vagy a testvére... és más, mint majdnem mindenki, akivel a társaságában találkoztam.

- Ha az ember saját magáról állítja ezt - jelentette ki Gertrude -, akkor úgy lehet értelmezni az ilyen véleményt, hogy jobbnak, különbnek érzi magát a többinél. Pedig hát nem vagyok én különb. Sőt. Sokkal kevesebbet érek, mint ők. De hát ők is azt mondják, hogy... más vagyok. S ez boldogtalanná teszi őket.

- Maga azzal vádol engem, hogy elleplezem a valódi benyomásaimat; úgyhogy most kimondom: szerintem maguk általában hajlamosak arra, hogy túlságosan könnyen adják át magukat a boldogtalanságnak.

- Szeretném, ha megmondaná ezt az édesapámnak - mondotta Gertrude.

- Hátha ezzel még boldogtalanabbá teszem őt - nevetett Felix.

- Bizonyos, hogy ez következne be. Nem hiszem, hogy maga már találkozott ilyen emberekkel.

- Ó, kedves kuzinom, honnan tudhatja, hogy én már ki mindenkivel találkoztam?! - kiáltott fel Felix. - S hogyan is mondhatnám el magának?

- Hát, ami azt illeti, maga sok mindent elmondhatna nekem, ha akarna. Maga bizonyára olyan emberekkel találkozott eddig, amilyen maga... derűs, vidám, szórakozni szerető emberekkel. Mi pedig nem szeretjük a szórakozást, a mulatságot.

- Igen - bólintott Felix -, bevallom, hogy ezt észrevettem, meg is hökkentett. Szerintem maguk nem kapnak annyi örömet az élettől, amennyit kaphatnának. Azt hiszem, maguk nem élvezik a... - Kis szünet után így folytatta: - Nem veszi zokon ezeket a megjegyzéseimet?

- Csak folytassa, kérem - mondotta igen komolyan a lány.

- Pedig maguknak igazán megvan a módjuk, hogy élvezzék az életet. Megvan hozzá a pénzük, megvan hozzá a szabadságuk, és megvan az is, amit odaát Európában „rangnak” neveznek. De maguk... mintha a gyötrelmes oldaláról tekintenék az életet.

- Pedig hát derűsnek, elbájolóknak, gyönyörűnek kellene látnunk, ugye?! - kérdezte Gertrude.

- Természetesen. Ha lehet. Mert az igaz, hogy minden attól függ, lehet-e.

- Tudja, ugye, hogy mennyi nyomorúság van a világon? - kérdezte a festőtől a modellje.

- Magam is láttam valamit belőle - válaszolta a fiatalember. - De csak odaát... a tengeren túl. Itt nem látok én semmiféle nyomorúságot. Ez itt valóságos paradicsom.

Gertrude nem szólt semmit; a dáiákat meg a ribizlibokrokat nézte ültében, miközben Felix folytatta a festést.

Aztán mégiscsak megszólalt:

- Ahhoz, hogy az ember „élvezzen”... hogy az életet... ne a gyötrelmes oldaláról tekintse... valami rosszat kell elkövetnie? - kérdezte.

Felix ismét hosszan, vidáman felkacagott:

- Nem. Komolyan mondom, hogy nem. És egyebek között ezért is hiszem, hogy maga nagyon is tudná élvezni az életet, ha meglenne rá a lehetősége, s ugyanakkor képtelen lenne bármi rosszat elkövetni.

- Meggyőződése - jelentette ki Gertrude -, nem jól teszi, ha azt mondja valakinek, hogy az illető képtelen rosszat cselekedni. Mert aki ezt elhiszi, máris közelebb kerül a gonoszhoz.

- Maga most csinosabb, mint bármikor - jegyezte meg Felix, tökéletesen eltérve a tárgytól.

Gertrude már megszokta a fiatalember efféle észrevételeit. Nem érzett akkora izgalmat az ilyen kijelentések hallatára, mint eleinte.

- Mit kell hát csinálni? - kanyarodott vissza az eredeti témához. - Estélyeket adni, színházba járni, regényeket olvasni, sokáig fennmaradni?

- Nem hiszem, hogy az élet élvezése attól függ, hogy mit csinálunk vagy mit nem csinálunk - felelte Felix. - Nem! Életfelfogás kérdése az egész.

- Erre mifelénk tantárgynak fogják fel az életet. Gyakran mondták is nekem, hogy az élet: tudomány.

- Kitűnő dolog - mondotta Felix, de mosolyogva hozzátette: - Másképpen is felfogható azonban az élet. Lehetőségként.

- Lehetőségként... igen - mondta Gertrude. - így azután több élvezetet meríthet belőle az ember.

- Semmi egyebet nem mondhatok ennek az elvnek a védelmében, mint azt, hogy én is ezt követtem eddig - mondta Felix. - S ez bizony nem valami nyomós érv.

Közben letette a palettát és az ecsetet. Hátradőlt, karba tette a kezét, úgy szemlélte munkájának eredményét.

- Hiszen tudja, ugye - folytatta -, hogy én milyen jelentéktelen kis pont vagyok.

- De maga nagyon tehetséges ember - jelentette ki Gertrude.

- Ugyan, ugyan! - ellenkezett a fiatalember, a kedélyes tárgyilagosság hangján. - Nem vagyok én nagyon tehetséges. Az én tehetségem nem valami fényes. Biztosíthatom, ha az volna, hát tudnám. Ismeretlen leszek én mindig. A világ sose fog hallani rólam.

Gertrude különös érzéssel nézte Felixet. A nagyvilágra gondolt, amelyet Felix ismer, de ő maga nem. Arra gondolt, mennyi ragyogó tehetség nyüzsöghet a nagyvilágban, ha a nagyvilág azt is megteheti, hogy ne vegyen tudomást Felix festői készségéről.

- Általában nem kell nagy jelentőséget tulajdonítani annak, amit mondok - folytatta Felix -, de kérem, higgyen nekem, amikor azt mondom: nem vagyok én sokkal különb, mint bármelyik kedves, de üresfejű fickó.

- Üresfejű? - ismételte Gertrude.

- Igen. Bohémia lakói közül.

- Bohémia? - álmélkodott Gertrude. Gertrude eddig csak földrajzi fogalomként hallotta emlegetni Bohémiát, Csehország egyik elnevezéseként, s egyáltalán nem fogta fel, hogy a fiatalember azt akarta mondani magáról, hogy: bohém. De azért már Bohémia pusztá említésének is örült Gertrude.

Felix közben hátralökte a székét, és fölállt; lassan közeledett a lányhoz.

- Én csak afféle kalandor vagyok - mondta, és mosolyogva tekintett le Gertrude-ra.

Gertrude is fölállt, és visszamosolygott.

- Kalandor? - ismételte. - Hadd halljak hát a kalandjairól!

Gertrude egy pillanatra azt hitte, hogy Felix meg fogja ragadni a kezét. Felix azonban festőzubbonya zsebébe süllyesztette a magáét.

- Miért ne hallhatna valamit a kalandjaimról? - mondta. - Igen, kalandor vagyok, de nagyon ártatlan kis kalandjaim voltak. És szerencsés kalandok, mind; nem hiszem, hogy akár egyetlenegy is volna közöttük, amelyet ne mesélhetnék el. Nagyon kellemes, nagyon szép kalandok; át szeretném tekinteni őket az emlékezetemben - folytatta a fiatalember. - Üljön le ismét, és mindjárt elkezdem - tette hozzá természetes, megnyerő mosolyával.

Gertrude tehát ismét leült - aznap és aztán még több napon át. Felix festés közben sok-sok történetet beszélt el neki, a lány pedig elbűvölt mohósággal hallgatta. Tekintetét a férfi ajkára szögezte; igen komolyan nézett rá; s ebből a csodálkozó komolyságból a fiatalember néha nemtetszést velt kiolvasni. De csak egy-egy pillanatra hitte, hogy amit ő mond, esetleg nemtetszést válthat ki. Ostobaság lett volna Felixnek ez a szemléletmódja, ha a derűlátás, amit kifejezett, nem lett volna sokkal inkább remény, mint előítélet. Mellébeszélés volna azt mondani, hogy Felix lelkiismerete tiszta volt; mert még a legtisztább lelkiismeret is valamiféle önvád, s fiatalemberünk ragyogóan egészséges természete objektíve olyan jó szándékokban nyilvánult meg, amelyeknek az ő szemében egyetlen próbaköve volt: célt ér-e velük vagy sem? Elmondta Gertrude-nak, hogyan gyalogolta be Francia- és Olaszországot, festőtársi-nyával a hátán, gyakorta a házigazdáról vagy a feleségéről készített hízelgő portréval fizetve meg szállásért és élelemért. Elmondta azt is Gertrude-nak, hogy hegedült egy - nem valami hírneves muzsikusból álló - kis zenekarban, amelynek tagjai idegen országokban utazgattak, vidéki hangversenyturnékon. Azt is elbeszélte, hogyan volt időleges csillaga egy vándorszínész-társulatnak, mely azt a nehéz feladatot vállalta, hogy Shakespeare-színműveket adott elő német, lengyel és magyar közönségnek.

Miközben Felix beszélt, Gertrude szinte álmvilágban élt. Úgy érezte, folytatásos regényt olvas. Dickens *Nicholas Nickleby*-je óta nem élvezett ennyire elbeszélést. Egyik délután átment idős rokonához, Mrs. Actonhoz, Robert édesanyjához - nagyon beteg asszony volt, ki sem mozdult a szobájából. A látogatás után Gertrude egyedül baktatott visszafelé, a réteken át; gyakran vették igénybe ezt a rövidebb utat. Felix Bostonban töltötte a délutánt, Gertrude édesapjával; Mr. Wentworth ugyanis azt kívánta, hogy a fiatalember látogasson el vele együtt néhány barátjához, csupa olyan öregúrhoz, akik emlékeztek Felix édesanyjára - emlékeztek rá, igen, de mondani nem mondtak róla semmit -, s akik közül egypáran, kedves nejük társaságában, előzőleg kikocsiztak a környékre, hogy tiszteletüket tegyék az almafák közt megbújó kis házban, mégpedig olyan járműveken kocsiztak ki, amelyek a látogatóit megkülönböztetett udvariassággal fogadó bárónőt arra a hatalmas, könnyű, zörgő hintóra emlékeztették, amelyet annak idején igénybe vett, hogy kiutazzék Wentworthékhez. A délután leáldozóban volt; a nyugati égbolton ott függött az új-angliai naplemente bíborral és ezüsttel színezett óriás képe; s a köves legelők, amelyeken Gertrude elgondolkozva lépdelt, világos rózsaszín fényben csillogtak. Az egyik legelő nyitott kerítéskapujánál férfialakot pillantott meg a távolból; úgy állt ott a férfi, mintha várna rá, s amikor Gertrude közelebb ért, megismerte Mr. Brandet. Az volt az érzése, hogy régen nem látta a férfit; nem tudta volna megmondani, milyen régen, mert ugyanakkor azt is érezte, hogy Mr. Brand csak nemrégiben járt náluk.

- Hazakísérhetem? - kérdezte a férfi. S amikor a lány azt felelte, hogy igen, ha óhajtja, a férfi megjegyezte: fél mérföld távolságból felismerte őt.

- Akkor biztosan nagyon jó szeme van - mondotta Gertrude.

- Igen, nagyon jó szemem van, Miss Gertrude - jelentette ki Mr. Brand.

Gertrude észrevette, hogy Brand többet akar ezzel mondani, mint amennyit valóban kimondott; de hát ez az ember hosszú idő óta így fogalmazza úgyszólván minden kijelentését, úgyhogy Gertrude már szinte megszokta. Ezúttal azonban úgy érezte Gertrude, amit Brand most mondani akart, nagyon is alkalmas arra, hogy megzavarja, meghökkentse és felkavarja őt. A férfi egy ideig szótlánul haladt mellette, majd hozzátette:

- Nem nehéz észrevennem, hogy kezd kerülni engem, Miss Gertrude. De talán nem is kell ehhez olyan nagyon jó szem, hogy észrevegyem.

- Nem kerülm én - mondotta Gertrude, de nem nézett a férfira.

- Azt hiszem, nem is ébredt tudatára, hogy kerül engem - válaszolt Mr. Brand. - Annak sem ébred tudatára mostanában, hogy egyáltalán ott vagyok valahol.

- Hát most itt van, Mr. Brand! - kacagott föl élesen Gertrude. - Azt nagyon is jól tudom.

A férfi erre már nem válaszolt. Csak haladt tovább Gertrude oldalán, mégpedig lassan, mert most puha gyepen kellett járniuk. Rövidesen egy másik kapuhoz értek, ez azonban csukva volt. Mr. Brand odanyúlt ugyan, de egy mozdulatot sem tett, hogy kinyissa. Csak álldogált, és nézte a lányt.

- Nagyon érdekli magát valami... nagyon el van merülve - mondta.

Gertrude rápillantott; látta, hogy sápadt és izgatott. Soha azelőtt nem látta izgatottnak Mr. Brandet, s úgy érezte, hogy ez a látvány, ha kibontakozik, igen hatásos, sőt szinte kínos is lehet.

- Elmerülve... ugyan miben? - kérdezte. Azután fölnézett a fényben fürdő égboltra.

Kényelmetlenül érezte magát s vétkesnek, de haragudott önmagára, amiért így érez. De hát Mr. Brand, amint ott állott, és kicsiny, nyájas szemeivel makacs, kitartó tekintettel nézte őt, félig elfelejtett kötelezettségek óriási tömegét testesítette meg, s e kötelezettségek valahogyan ismét határozottabb alakot kezdtek öltetni.

- Új érdeklődési köre, új foglalatosságai vannak - folytatta a férfi. - Nem hiszem, hogy azt mondhatnám: új kötelességei is vannak. Mert a kötelességeink, azok mindig a régiek, Gertrude.

- Kérem, Mr. Brand, nyissa ki a kaput - mondta Gertrude, és úgy érezte, most gyáván és szeszélyesen viselkedik. De a férfi kinyitotta a kaput, és előreengedte a lányt. Aztán becsukta maga mögött. S még mielőtt Gertrude más irányba fordulhatott volna, Brand kinyújtotta a kezét, s egy pillanatra megragadta a lány csuklóját.

- Akarok valamit mondani magának - szólt.

- Tudom, mit akar mondani - válaszolt Gertrude. És majdnem hozzátette: „És azt is tudom, hogyan fogja mondani.” De ezt azután mégis elhallgatta.

- Szeretem magát, Gertrude - mondta Brand. - Nagyon szeretem magát. Jobban, mint valaha.

Úgy mondta ezeket a szavakat, ahogyan Gertrude előre elképzelte; hiszen sokszor hallotta már ezt Brandtól. Nem volt varázsa e szavaknak Gertrude számára; s már azelőtt is elgondolta magában, hogy ez bizony nagyon különös. Az emberek azt hiszik, hogy egy nő számára gyönyörűség ilyesmit hallani; de Gertrude laposnak, gépiesnek érezte Brand vallomását.

- Szeretném, ha elfelejtené ezt - jelentette ki.

- Hogyan tudnám elfelejteni? S miért feledném el? - kérdezte a férfi.

- Nem tettem én magának semmiféle ígéretet - válaszolta Gertrude. Kissé megremegett a hangja, midőn a férfi szemébe nézett.

- De éreztette velem, hogy nem vagyok hatás nélkül magára. Kitérte előttem a lelkét.

- Soha ilyet nem tettem, Mr. Brand! - kiáltott fel hevesen Gertrude.

- Akkor hát nem volt olyan őszinte, mint gondoltam... mint mindnyájan gondoltuk.

- Nem tudom, másnak mi köze van ehhez?! - kiáltott fel a lány.

- Az édesapját és a nővérét gondolom. Hiszen tudja: boldoggá teszi őket a gondolat, hogy maga meg fog hallgatni engem.

Gertrude felnevetett.

- Nem teszi boldoggá őket - mondotta. - Semmi sem teszi boldoggá őket, ami azt illeti. Nálunk senki sem boldog.

- Azt hiszem, a maga unokafivére... Mr. Young... nagyon is boldog - válaszolta Mr. Brand halkán, szinte félénken.

- Annál jobb neki! - nevetett föl ismét Gertrude.

A fiatalember rápillantott.

- Maga nagyon megváltozott - mondta.

- Örülök neki - jelentette ki Gertrude.

- Én viszont nem örülök. Régen ismerem már magát, s olyannak szerettem, amilyen volt.

- Roppant lekötél - mondotta Gertrude. - De most haza kell mennem.

Most Brand volt az, aki felnevetett:

- Látja, maga mégiscsak kerül engem!

- Hát akkor maga is kerüljön engem - felelte a lány.

Brand ismét Gertrude-ra nézett.

- Nem, én nem fogom kerülni magát - mondta nagyon szelíden -, csak éppen magára hagyom egy ideig. Azt hiszem, hogy... bizonyos idő múlva... emlékezni fog mindarra, amit elfelejtett. Azt hiszem, vissza fog térni hozzám. Én szilárdan hiszek ebben.

Ezúttal igen megindító volt a férfi hangja; erőteljes szemrehányás csengett ki abból, amit mondott, és Gertrude nem tudott mit válaszolni. Brand elfordult, könyökével a kerítéskapura támaszkodott, s a gyönyörű naplementét nézte. Gertrude otthagyta őt, s megindult hazafelé; de amikor a következő rét közepéhez ért, könnyekben tört ki. Mintha hosszú idő óta gyűltek volna ezek a könnyek; Gertrude egy ideig szinte örült, hogy sír. De ez az érzés hamar elmúlt. Gertrude-ban volt némi keménység; úgyhogy abbahagyta a sírást.

Unokahúgánál délutánonként tett látogatásai alkalmából Mr. Wentworth nemegyszer ott találta a kis szalonban Robert Actont. Mr. Wentworthöt csöppet sem zavarta ez a tény, hiszen eszébe se jutott, hogy versenyre keljen ifjú rokonával Eugenia kegyeiért. Madame Münster nagybátyja a lehető legjobb véleménnyel volt Robert Actonról, aki egyébiránt az egész Wentworth családban nagyfokú - bár külsőleg nem nyilvánított - megbecsülésnek örvendett. Mindnyájan büszkék voltak rá, már amennyire büszkeséggel lehet vádolni olyan embereket, akik rendszerint igazán nem voltak elmarasztalhatók abban a vétekben, amit úgy lehetne meghatározni, hogy igen nagyra vannak ezzel vagy azzal. Sose dicsekedtek Robert Actonnal, sose hivatkoztak rá kérkedve; sose idézték okos mondásait, s nem idézték fel jótetteit sem. De a Robert Acton határtalan jóságába vetett ridegen gyöngéd hit Wentworthék igazságérzetének szerves része volt; s talán nincs jobb bizonyíték, mennyire nagyra tartották, mint éppen az, hogy cselekedeteiről sose mondtak ítéletet. Nem dicsérték, és nem kárhoztatták; hallgatólag azonban egyetértettek abban, hogy Robert Acton dísz a társaságnak. A családban ő volt a világfi. Kínában is járt, és sok ritkaságot hozott haza; vagyont is szerzett - jobban mondva megötszörözte már amúgy is tetemes vagyonát; a nőtlenségnek, a „rendesség”-nek és a jókedvnek az az összetétele jellemezte őt, amely még a legelfogódottabb fantáziát is megragadja; és mindenki természetesnek vette, hogy ezekből az előnyökből egy saját „társaságabeli”, jól nevelt fiatal nőt fog részesíteni. Mr. Wentworth nem az az ember volt, aki akár titokban beismerte volna, hogy - s itt most hagyjuk figyelmen kívül atyai kötelmeit - egy bizonyos valakit sokkal jobban kedvel, mint bárki mást; de Robert Actont rendkívül értelmes embernek tartotta; a kedvezés nagyobb mértékére Mr. Wentworth nem is lett volna képes; mert a kedvezést vérmérséklete pontosan úgy utasította el, mintha valami enyhén tisztátalan dolgot tartott volna távol magától. Acton valóban rendkívül értelmes ember volt - sőt, ennél jóval több; s Mr. Wentworth mellett szól, hogy kedvezésének kevésbé kinyilvánítható oldalában ott rejtőzött a sejtés, hogy Acton igazi nagy érdeme: megvan benne a bátorság, hogy füttyöljön mások ítéletének következményeire, s nagyvonalúbban merész, jellemesebben elszánt, mint azt a hétköznapiak általában megkövetelik az embertől. Mr. Wentworthnek eszébe sem jutott volna olyan állítást megkockáztatni, hogy Actonban akár a legcsekélyebb mértékben is hősi tulajdonságok lakoznak; de emiatt Mr. Wentworthöt nem érheti szemrehányás, hiszen ilyen állítást maga Robert Acton sem kockáztatott volna meg. Acton minden vonatkozásban - kezdve önmaga értékelésén - igen szerényen viselkedett. Tudta, hogy nem egészen olyan világfi, amilyennek a helybéliek hiszik; de hadd tegyük hozzá: tudta azt is, hogy sok természetes esze van, s hogy mennyi, azt a helybélieknek sosem árulta el teljesen. Szerette a humoros oldaláról felfogni az életet, s már régen felfedezte, hogy erre bőven nyílik alkalom még a legszűkebb családi körben is. Bizonyos idő óta - azaz vagy másfél éve, amióta hazatért Kínából - éppen az ilyen alkalmak voltak Acton életének legtevékenyebb mozzanatai, Acton életében ugyanis ez idő tájt meglehetősen eluralkodott a tétlenség. Acton nagyon is hajlandó volt megnőszülni. Nagyon szerette a könyveket, szép könyvtárat mondhatott a magáénak; vagyis: sokkal több könyvet birtokolt, mint Mr. Wentworth. Nagyon szerette a képeket is; a jelenkori kritika ádázul átható világánál azonban be kell ismerni, hogy szobái falát több meglehetősen elvetélt mestermű ékesítette. Műveltségét - amely nagyobb volt, mint felszínes benyomások hatására hitte volna az ember - a Harvard egyetemen szerezte; s örült azoknak a régi kapcsolatoknak, amelyek folyományaképpen oly közel lakott ehhez az intézményhez, hogy igen gyakran elhaladt mellette, amikor bekocsizott Bostonba; ez a körülmény hozzátartozott jó közérzetéhez. Robert Actont rendkívüli módon érdekelt Münster bárónő.

A bárónő igen nyílt volt hozzá; vagy legalábbis az óhajtott lenni.

- Ön bizonyára igen különösnek találja, hogy itt telepedtem le, az isten háta mögött - mondta Eugenia a férfinak, három-négy héttel azután, hogy beköltözött a kis házba. - Ön persze csodálkozik, s nem tudja megérteni, mi késztetett erre. Nos, az indítékaim igen tiszták.

A bárónő ekkor már régi helybélinek számított; a bostoni társaság krémje már vizitelt is nála. S még Clifford Wentworth is többször megkocsikáztatta őt a bricskáján.

A fent említett alkalommal Robert Acton ott ült a bárónő közelében, s egy legyezővel játszogatót; hölgyünk szalonjában ugyanis mindig nagyszámú legyező hevert szanaszét, különböző színű, hosszú szalagok csüngtek le róluk, s Acton mindig játszogatót egyikkel.

- Nem, egyáltalán nem találom különösnek, hogy ideköltözött - mondotta lassan, mosolyogva a férfi. - Nem szorul magyarázatra, ha egy okos asszony Bostonban vagy valamelyik elővárosában bukkan fel. Boston nagyon szép hely.

- Ha azt akarja, hogy ellentmondjak önnek - szölt a bárónő -, *vous vous y prenez mal*.²¹ Vannak hangulataim, amikor nincs az az állítás, amire rá ne bólintanék. Boston maga a Paradicsom, és mi a Paradicsom elővárosában vagyunk.

- E pillanatban én nem az elővárosban vagyok, hanem magában a Paradicsomban - jelentette ki Acton, kissé elernyedve karosszékében. Nem mindig cselekedett így, s amikor mégis, akkor sem lazított annyira, mint amennyire mutatta. Bizonyos mértékben a félénkségét igyekezett levetkőzni ezzel a látszatlazítással; s mint sokan hasonló körülmények között, kissé eltúlozta a látszatot. Mellesleg: a látszatkényelem, a látszatkönnyedség jól leplezte az állandó, ugrásra kész éberséget. Többet érzett, mint egyszerű érdeklődést ez iránt az okos asszony iránt, aki - bármit mondott is Acton - nem bostoni módon volt okos. Az asszony viselkedése valami izgalom- és feszültségfélébe sodorta Actont; kénytelen volt magában beismerni, hogy soha ilyen nővel még nem találkozott - még Kínában sem. Kideríthetetlen okokból szégyellte érzelmeit, s felszínesen úgy leplezte őket, hogy humorral szemlélte Madame Münster - ami persze szintén csak külszín volt. Acton igazából csöppet sem gondolta természetesnek az asszony jámbor szándékú amerikai zarándokútját. Eleve elmondhatjuk róla azonban: túlságosan jó bostoni volt ahhoz, hogy még akár a világ legtávolabbi csücskében lakó külföldi részéről is különködésnek vélje azt a vágyat, hogy ellátogasson az új-angliai metropolisba. Az ilyen vágy nem szorul különösebb magyarázatra, s Madame Münster méghozzá több új-angliai unokatestvérrel mondhat magáénak. Actont viszont meglepettette, hogy Madame Münster mennyire kirí a saját kis köréből; amolyan - egyébként igen kellemes, kecsesen rejtélyes - visszásságnak tekinthető. Acton tudva tudta, hogy nem lenne éppen tanácsos, ha ezeket az észrevételeit túlságosan nyersen hozná például Mr. Wentworth tudomására; és eszébe se jutott, hogy példának okáért azt mondja az öregúrnak: „Vajon mit akar ez a bárónő?” Acton senkivel sem óhajtotta megosztani homályosan érzett bizalmatlanságát. S volt ebben valami élvezet, valami öröm; voltaképpen a legnagyobb öröme, amióta Kínából visszaérkezett. Elhatározta, hogy akármi lesz, megtartja magának a bárónőt, s érzése szerint igazán megérdemli ezt a monopóliumot, ha másért nem, hát azért, mert ő aztán tökéletesen helyesen méri fel a bárónő kiváló képességeit a társadalmi érintkezésben. S hamar világossá vált előtte, hogy a bárónő nem óhajtja megadóztatni ezt a monopóliumot.

²¹ Ügyetlenül fog hozzá.

Egy szép napon (Acton ismét ott ült a szalonban, s játszogatózott az egyik legyezővel) a bárónő megkérte, hogy alkalomadtán mentse ki őt némely bostoniaknál, amiért nem viszonzta látogatásukat.

- Fél tucat hely - mondta a bárónő. - Micsoda lista! Charlotte Wentworth írta össze a neveket, s kétségbeejtő, mennyire világosan, olvashatóan. Semmi kétértelműség, semmi félreérthetőség! Tökéletesen tisztában vagyok vele, hová kell mennem. És mindehhez Mr. Wentworth kijelenti, hogy a kocsi mindig rendelkezésemre áll; Charlotte pedig följajánlja, hogy elkísér. Azzal a roppant szűk kesztyűjével, meg a rettentően kikeményített alsószőknyájában. És mégis, már három napja halogatom a dolgot. Szörnyen gonosz nőnek tarthatnak engem.

- Arra kér engem, hogy mentsem ki - szólt Acton -, de azt nem mondja, hogy mit hozzak föl a mentségére.

- Ezt nem is követelheti tőlem. Ez olyan volna, mintha megkérném, vegyen nekem egy csokor virágot, s odaadnám a pénzt. Nincs mentségem. Talán csak az, hogy... túlságosan nagy erőfeszítés lenne. Hogy... nem lelkesítő. Nem jó mentség ez Bostonban? Azt mondják, hogy a bostoniak őszinték, nem füllentenek. Meg aztán Felixnek is velem kellene jönnie, és ő sosincs készenlétben. Mindig a mezőn csavarog, régi fészereket rajzol le, vagy tíz mérföldes sétákat tesz, vagy valakinek az arcképét festi, vagy csónakázik a tavon, vagy éppen flörtöl Gertrude Wentworthszel.

- Azt hiszem, szórakoztatná önt, ha elmenne meglátogatni néhány embert - mondotta Acton. - Nagyon is csöndben él itt. Unalmas lehet itt önnek.

- Ó, a csönd! A nyugalom! - kiáltott fel a bárónő. - Ezt szeretem én! Mert pihentet. Hiszen ezért jöttem ide. Szórakozás? Volt nekem szórakozásom éppen elég. Ami pedig azt illeti, hogy látogassak meg néhány embert... hát láttam én épp elég embert életemben. Ha nem venné rossz néven, hát azt mondanám, hogy azt kívánom nagy alázattal: bárcsak hagynának békében az idevalósiak!

Acton a bárónőre nézett, a bárónő pedig állta a tekintetét. Olyan nő volt, aki meglepően jól bírta, ha nézik.

- Szóval pihenni jött ide? - kérdezte a férfi.

- Bízvást mondhatom. Sok olyan okból jöttem, ami... hiszen tudja... voltaképpen nem ok, pedig hát a legjobb okok: eljönni, változtatni, mindennel szakítani. Ha az ember eljön valahonnan, hát valahová meg kell érkeznie, s én föltettem magamban a kérdést, vajon mért ne éppen ide érkezsem?

- Volt ideje gondolkozni rajta az úton, annyi bizonyos! - nevetett Acton.

Madame Münster ismét rátekintett, aztán mosolyogva mondta:

- És ahhoz is volt időm, hogy ideérkezésem óta föltegyem magamban a kérdést, vajon miért jöttem. Csakhogy én nem szoktam hiábavaló kérdéseket feltenni, még magamban sem. Itt vagyok, és úgy vélem, hogy ezért csak köszönet jár nekem öntől.

- Majd meglátja, milyen akadályokat gördíték az útjába, amikor majd el akar menni!

- Tehát akadályokat akar az utamba gördíteni? - kérdezte a bárónő, s közben ruhája felső részén igazgatta az odatűzött rózsabimbót.

- A legnagyobb akadályt: vagyis olyan kellemesen viselkedem, hogy...

- ... hogy képtelen leszek itthagyni önt? Ne vegye olyan biztosra. Odaát is hagytam néhány igen kellemes embert.

- Ó, de csak azért, hogy ide jöjjön, ahol én vagyok!
- Nem tudtam az ön létezéséről. Bocsásson meg, amiért ilyen goromba vagyok; de megmondom becsületesen, hogy fogalmam se volt róla. Nem - folytatta a bárónő -, éppen nem azért jöttem ide, hogy találkozzam ön... olyan emberekkel, mint ön.
- Olyan emberekkel, mint én? - csodálkozott Acton.
- Valahogyan arra vágytam, hogy természetes rokonokra, vérrokonokra találjak. Tudtam, hogy természetes rokoni kapcsolatokat fogok találni itt bőven. Odaát csak mesterséges kapcsolataim voltak, ha szabad így mondanom. Nem látja a különbséget?
- A különbség ellenem szól - mondta Acton. - Gondolom, én is mesterséges kapcsolat vagyok.
- Szokványos kapcsolat - jelentette ki a bárónő -, nagyon is szokványos.
- Van egy módja annak, hogy egy hölgy és egy úr kapcsolata természetessé váljék - jegyezte meg Acton.
- Ha szerelmi kapcsolatba kerülnek, ugye így gondolja? Hát ez lehet természetes, és lehet épp az ellenkezője. És akárhogy is: *nous n'en sommes pas là*?²²

Nem tartottak ott, egyelőre; egy kicsit később azonban, amikor a bárónő Actonnal kezdett kocsikázni, szinte azt hihette az ember, hogy ott tartanak. A férfi több ízben eljött Eugeniáért a maga kocsiján, amelyet két kecses, könnyű súlyú lovacska húzott. Más dolog, hogy Eugenia Clifford Wentworthszel is kikocsizott, hiszen a fiú az unokaöccse volt és jóval fiatalabb. Elképzelhetetlen, hogy a bárónőnek Glifforddal legyen flörtje; Clifford csak egy szégyenlős fiúcska, akiről a bostoni jó társaság széles rétegeiben az a hír járja, hogy Lizzie Acton „jegyese”. Különben is: a bárónőről nem feltételezték, hogy alkalmas alany bármiféle flörtölésre, hiszen kétségtelen, hogy férjes asszony. Köztudott ugyan, hogy házassága „morganatikus”; de a közösség lelkiismerete természetes módon elborzad attól a hiedelemtől, hogy ez nem százszázalékos házassági kötelék, s így inkább abban a hiedelemben keres menedéket, hogy még a százszázalékosnál is több.

Acton szerette volna, ha a bárónőnek kedvező véleménye lenne az amerikai táj szépségeiről, nagyokat kocsizott tehát vele, s a legszebb utakat, a leglátványosabb panorámákat választotta ki. Ha akkor jó az ember, amikor elégedett - hát Eugenia érényei bizonyára ilyenkor bontakoztak ki a legerősebben; elbűvölte őt a száguldás a vadregényes tájon, s elbűvölte az útitárs, aki (a fecske bukórepülése módjára) időnként szinte alábuktatta a kocsit a kezdetleges utakon, és aki - Eugenia úgy érezte - sok mindent megtenne a kedvéért, ha megkérné rá. Néha egy-két óra hosszat alig láttak házat; csak erdőt meg folyót meg tavakat, meg verőfényben úszó hegyek ékesítette láthatárt. Mint mondtam, a bárónő igen vadregényesnek találta a tájat, vadregényesnek és gyönyörűnek, s ez a benyomás még fokozta azt az érzését, amelyet az Újvilágba érkezése keltett benne, hogy tudniillik megnőttek a lehetőségei.

Egy szép napon - késő délután - Acton egy dombra hajtotta fel a bricskát; pompás kilátás nyílt a dombtetőről. Hosszú ideig pihentette a lovakat, miközben Madame Münsterrel beszélgetett. Csodaszép volt a panoráma, annál inkább, mert emberi lény nem volt látótávolságban. Csak a vadon; egy távoli folyó csillogása; meg pillantás a massachusettsi magaslatok egy részére. Széles fűszegély húzódott az út szélén, a fű túloldalán mély, tiszta patak; a fűben vadvirágok, a patak partján pedig egy kivágott fa törzse. Acton várt egy darabig; végre arra baktatott az úton egy falusias külsejű vándor, s Acton megkérte őt, ügyelne a lovakra. A vándor bele-

²² Ott nem tartunk.

egyezett: baráti szívésséggént embertársának. Acton ekkor megkérte a bárónőt, hogy szálljon ki a kocsiból, aztán kettesben lesétáltak az útra, átlépdelték a gyepen, s letelepedtek a patakparti fatörzsre.

- Gondolom, nem emlékezteti ez a vidék Silberstadtra - szólt Acton.

Első ízben említette Silberstadtot Eugeniának, különleges okokból. Tudta, hogy az asszonynak férje van Silberstadtban, s ez kellemetlenül érintette Actont. Többször hallotta ezenkívül, hogy ez a férj ott akarja hagyni a feleségét - s erre a körülményre akár csupán közvetett módon is utalni helytelen lett volna. Igaz, maga a bárónő gyakran szóba hozta Silberstadtot, s Acton gyakorta eltűnődött: vajon miért akar az a férj megszabadulni a feleségétől? Furcsa helyzetben van ez a hölgy: tudja róla, hogy elhagyott, otthagyt a feleség; érdemes különben megjegyezni: a bárónő rendkívüli könnyedséggel és méltósággal viseli ezt a helyzetet. Kezdetől fogva érezte, hogy két oldala van ennek a kérdésnek, s ha úgy tartja kedve, hogy egyszer megvilágítsa a maga oldaláról, hát sok megindító érdekességet közöl majd.

- Persze hogy nem emlékeztet ez a táj magára a városra - válaszolt most Actonnak -, nem emlékeztet a kőből faragott oromzatokra, meg a gótikus templomokra, meg a csodálatos várra, a sáncárokkal meg az egymásra zsúfolt tornyaival. Kicsit emlékeztet viszont a fejedelemség egyéb részeire. Néha azt képzelem, ott vagyok a hatalmas, ősi német erdők, a legendás hírv hegycsúcsok között, olyanféle tájon, amilyent az ember Schreckensteinben lát, az ablakból.

- Mi az a Schreckenstein? - érdeklődött Acton.

- Hatalmas kastély. Az uralkodó herceg nyári rezidenciája.

- Ön lakott valaha ott?

- Egy ideig - mondta a bárónő.

Acton hallgatott, s a szeme előtt elterülő kastélytalan tájat nézte.

- Most először érdeklődik nálam Silberstadtról - jegyezte meg Eugenia. - Azt hiszem, szeretne tudni valamit a házasságomról. Bizonyára nagyon különösnek találja az egészet.

- Nem szeretné, ha ezt mondanám, ugye? - pillantott Eugeniára Acton.

- Furcsán tudnak viselkedni maguk, amerikaiak! - jelentette ki a bárónő. - Sose kérdezik meg kereken a dolgokat; annyi minden van, amiről, úgy látszik, nem szabad beszélniök.

- Mi, amerikaiak, nagyon udvariasak vagyunk - mondotta Acton. Nemzeti öntudatát némileg megzavarta, hogy sokat volt külföldön. De azért nem szerette, ha szidják az amerikaiakat. - Nem szeretjük beleütni az orrunkat a más ügyeibe - folytatta. - De azért nagyon szeretnék hallani a házasságáról. Mondja el, hogyan történt.

- A herceg belém szeretett - mondta igen közvetlenül a bárónő. - Nagyon hevesen udvarolt. Eleinte nem akart feleségül venni. Sőt. Ilyen alapon azonban nem voltam hajlandó meghallgatni őt. Így hát házasságot ajánlott... már amennyire tehettem. Fiatal voltam, és bevallom, hízelgett nekem a dolog. De ha ma történne az egész, hát bizony elutasítanám a herceget.

- Mikor történt a dolog? - kérdezte Acton.

- Ó... sok évvel ezelőtt - válaszolta Eugenia. - Nőt sose kérdezzék dátumokról.

- Már miért ne, ha a nő történelmi eseményről számol be? Most tehát a herceg el akar válni?

- Azt akarják, hogy politikai házasságot kössön. A bátyja ötlete. Nagyon okos ember a bátyja.

- Finom alakok lehetnek azok ketten! - kiáltott fel Acton.

A bárónő filozofikusan vállat vont:

- *Que voulez-vous?*²³ Hercegek. Ők azt hiszik, hogy roppant nagylelkűen bánnak velem. Silberstadt tökéletes kis despota állam, és az uralkodó herceg egy tollvonással semmissé nyilváníthatja a házasságot. Ő azonban megígérte, hogy szabályszerű beleegyezésem nélkül nem tesz ilyet.

- És ön nem hajlandó beleegyezni?

- Eddig nem voltam hajlandó. Méltánytalannak tartom, ahogy bántak velem, s legalább meg akarom nehezíteni a dolgukat. De ott van az íróasztalomban az a papírdarab, amit csak alá kell írnom, s vissza kell küldenem a hercegnek.

- S akkor vége?

A bárónő az égnek emelte a kezét, aztán rögtön az ölébe ejtette.

- Persze a rangomat meg fogom tartani; vagy legalábbis jogomban lesz megtartani. Igen, azt hiszem, megtartom. Névre mindenkinek szüksége van. A járadékomat is meg fogom tartani. Csekély kis járadék... szánalmasan csekély; de hát abból élek.

- És csupán azt a papírt kellene aláírnia? - kérdezte Acton.

- Ön talán sürgetni akarna? - pillantott rá a bárónő.

A férfi feltápászkodott ültéből. Kezét zsebre tette, úgy állt az asszony előtt.

- Mit nyer azzal, ha nem írja alá? - érdeklődött.

- Állítólag az az előnyöm származhat a késedelemből vagy a halogatásból, hogy a herceg visszatérhet hozzám, és szembeszállhat a bátyjával. A herceg nagyon szeret engem, és csak a bátyja térítette őt el tőlem, fokozatosan.

- Ha visszatérne... ön... maga... visszafogadná?

Az asszony egyenesen a férfi szemébe nézett, s csak egy csöppet pirult el. Aztán ő is fölkelte ültéből:

- Akkor - mondotta - meglehetne az az elégtételelem, hogy azt mondom neki: „Most hát rajtam a sor. Szakítok fenségeddel!”

Elindultak a kocsi irányába.

- Különös egy történet - tűnődött Robert Acton. - Hogy ismerkedett meg azzal az emberrel?

- Egy öreg hölgynél... egy idős grófnőnél laktam akkor Drezdában. Apám jó ismerőse volt az a hölgy. Apám akkor már nem élt, és én nagyon egyedül voltam. Az öcsém egy vándorszínész-társulattal csavargott a világban.

- Pedig magával kellett volna maradnia - jegyezte meg Acton -, neki kellett volna megakadályoznia, hogy maga holmi hercegekbe helyezze a bizalmát.

A bárónő egy kis ideig nem válaszolt.

- Megtette az öcsém, amit tudott - mondta azután. - Még pénzt is küldött nekem. Az öreg grófnő biztatta a herceget; még forszírozta is a dolgot. Én úgy látom - folytatta szelíden Madame Münster -, hogy az... adott körülmények között... nagyon jól viselkedtem.

²³ Mit akar?

Acton rápillantott, s észrevette - nem először életében -, hogy a nők megszépülnek, ha elmondták valakinek az őket ért sérelmet, az őket sújtott igazságtalanságot vagy szenvedést.

- Igen - mondotta eltűnődve -, szeretném, ha elküldené őfenségét... valahová!

Madame Münster lehajolt, hogy egy margarétát szakítson.

- És nem írnám alá azt a lemondólevelet? - kérdezte, amikor fölegyenesedett.

- Hát azt... nem tudom... nem tudom.

- Az egyik esetben megszerezném magamnak a bosszú elégtételét, a másikban pedig a szabadságot.

Acton fölnevetett, miközben a kocsiba segítette a bárónőt:

- Mindenesetre őrizze meg jól azt a papirost - mondta.

Néhány nappal később meghívta magához a bárónőt. Már előbb is javasolta ezt a látogatást, de édesanyja betegsége miatt el kellett halasztania. Az idős hölgy teljesen megrokkant, s a közelmúlt éveket - rendkívül türelmesen a hálósobájának ablakához tolt nagy, virágos karosszékekben töltötte. Az utóbbi időben napokig képtelen volt látogatót fogadni, de aztán javult az állapota, s igen szíves üzenetet küldött a bárónőnek. Acton szeretne volna, ha Madame Münster vacsorára jön hozzájuk; de Madame Münster egyelőre jobbnak látta az egyszerű látogatást. Azt gondolta magában, ha vacsorameghívást fogad el, akkor Actonék meghívják Mr. Wentworthöt és leányait, márpedig a bárónő úgy vélte, hogy a különleges alkalomhoz legjobban a vendéglátójával folytatandó négyszemközti beszélgetés illik. Azt senkinek sem magyarázta meg, vajon mi teszi olyan különlegessé az alkalmat. Amennyire mások meg tudták ítélni: egyszerűen csak kellemes alkalom volt. Acton érte jött, s kocsin elhajtottak a férfi házáig. Ez gyorsan ment. Nagyon szép ház, gondolta magában a bárónő, fennhangon pedig elragadónak minősítette. Nagy volt a ház, a frontja négyzet alakú, barnára festett; gondosan ápolt növényzet közepette állott, a kertkaputól rövid kocsifeljáró vezetett a főbejáráshoz. Sokkal modernebb lakhely volt, mint Mr. Wentworthé, bőkezűbben volt berendezve, költségesebben díszítve. A bárónő úgy vette észre, hogy vendéglátója jól ismeri a materiális kényelem minden csínját-bínját. Ezenkívül pedig szemet gyönyörködtető *chinoiserie*-kkel, azaz kínai csecsebecsékkel volt teli a lakás, a Mennyei Birodalomban való utazgatás mennyi emlékével. Volt ott minden: ébenfa pagoda és elefántcsont szekrényke; a kandallóról vigyorgó-vicsorító szörnyetagszobrocska, szép mintájú apró spanyolfal elé helyezve; mahagóni szekrény üvegajtaja mögül csillogó-villogó porcelán étkészlet; feszülő selyem borította nagy spanyolfal a sarokban, rajta mandarinok és sárkányok hímzett figurái. A lakás minden zugában volt ilyen csecsebecse, úgyhogy Eugeniának megfelelő ürügye volt az egész ház megtekintésére. Tetszett neki a dolog, élvezte; s nagyon szépnek találta a lakást. Acton jól vegyítette az otthonosat a nagyvonalúval, s jóllehet múzeumnak is beillett volna a lakás, a hatalmas, alig használt szobák oly frissek és tiszták voltak, akár valami kitűnően gondozott tejszarnok. Lizzie Acton elmondta Eugeniának, hogy minden áldott nap saját kezűleg törülgeti a pagodákat meg a többi csecsebecsét; mire a bárónő azt felelte, hogy akkor Lizzie nyilván tökéletes házitündér. Lizzie egyáltalán nem keltette olyan fiatal hölgy benyomását, aki portörlessel is foglalkozik; oly szép ruhákat viselt, s oly finoman formált ujjai voltak, hogy nehezen képzelte volna el őt az ember ily szürke szerepkörben. Lizzie fogadta Madame Münster érkezésekor, de nem szólt semmit - vagy alig szólt valamit -, és a bárónő ismét elgondolta magában (mert korábban is volt már alkalom, hogy megforduljon a fejében ez a gondolat), hogy az amerikai lányok modortalanok. Eugenia nem szerette ezt az amerikai kislányt, s el volt készülve arra az értesülésre, hogy ő sem nyerte meg Miss Acton tetszését. Lizzie-ről az volt Eugenia benyomása, hogy szinte a szemtelenségig határozott és szókimondó; és maga a

gondolat, hogy ez a fiatal hölgy össze tudja egyeztetni a látszólag összeegyeztethetlent - a házimunka kedvelését az üde, párizsias ruhák viselésével -, azt sugalmazta Eugeniának, hogy Lizzie veszedelmesen hatalmas energiák birtokosa. A bárónőt bosszantotta, hogy ebben az országban - úgy látszik - az is fontos, hogy egy Lizzie-féle csitri kicsit többé vagy kicsit kevésbé jelentéktelen-e. Eugenia ugyanis addigi életében semmiféle erkölcsi nyomást nem érzett holmi kis szüzcsekék értékelését illetően. Talán az is Lizzie szemtelenségének tünete volt, hogy hamarosan eltűnt, és bátyja gondjaira bízta a bárónőt. Acton jó sokat beszélt a kínai tárgyairól; nagyon sokat tudott porcelánokról, csecsebecséről. Lassan bejárták az egész házat, s a bárónő sokszor megszakította az utat. Szinte minden sarokban leült, beismerve, hogy kissé elfáradt, s érdeklődött a különféle tárgyakról; érdeklődésében különös módon vegyült az élénkség és a figyelmetlenség. Ha ott lett volna valaki, akinek megmondja, hát kereken kijelenti, hogy szerelmes a házigazdába; de magának Actonnak még a legbizalmasabban sem igen tehetette meg ezt a vallomást. A bárónő azonban örült annak az érzésnek, melyben bizonyos fokig megvolt a szokatlanság varázsa, és melyet csodálatosan élénk érzékelési képességével fogott fel - örült annak az érzésnek, mondom, hogy Acton csöppet sem érdes természet, s hogy még a humoros iróniája is mindig letompul, mielőtt célba talál. Becsületességéről pedig az volt az ember benyomása, mint a frissen vásárolt virágcsokorról: nagyszerű illatú, de néha zavar. Actonban mindenképpen meg lehetett bízni, a világ bármely táján; mindamellett nem egészen egyszerű észjárású, ez már túlzás is volna; csak viszonylagosan egyszerű észjárású, s ez tökéletesen elég volt a bárónőnek.

Lizzie ismét megjelent a színen, s bejelentette, hogy édesanyja most örömmel fogadná Münster bárónőt; úgyhogy a bárónő követte a leányt Mrs. Acton lakosztályába. Eugeniának menet közben eszébe ötlött, hogy nem is a mesterkelt szemtelensége miatt nem kedveli ezt az ifjú hölgyet, ezen a téren ugyanis könnyen fölébe kerekedhetett volna. Nem is azért nem szereti, mintha a lány rivalizálni óhajtott volna vele, hanem éppen azért, mert Lizzie mosolygós, gyermekesen gúnyos közönnyel viseltetik az ilyen vetélkedés vagy összehasonlítás eredményeivel szemben.

Mrs. Acton ötvenöt éves, kedves arcú, igen sovány hölgy volt. Alaposan kipárnázott széken ült, s ablakából egy csoport kanadai fenyőre látott. Nagyon szerény, nagyon félénk és nagyon beteg asszony volt; láttára Eugeniát hálaérzet fogta el, amiért ő maga nem ilyen: nem ilyen beteg és (valószínűleg) nem ilyen szerény. A mellette levő széken Emerson esszékötete hevert. A testileg tehetetlen Mrs. Acton számára valósággal ünnep volt, hogy egy okos külföldi hölgygel beszélgethetett, különösen olyan hölgygel, akinek jobb a modora, mint akármelyik hölgyé - akármelyik tíz vagy húsz hölgyé -, akivel Mrs. Acton életében találkozott.

- Nagyon sokat hallottam már önről - szólt halkan a bárónőhöz.

- A fiától, ugye? - kérdezte Eugenia. - Ő is roppant sokat beszélt önről. Ó, egészen úgy beszél önről, ahogy ön szeretné - jelentette ki -, amint az ilyen fiúnak ilyen anyáról beszélnie illik.

Mrs. Acton csak ámult; ez hozzátartozik tehát Madame Münster „modorához”! De elámult Robert Acton is, hiszen tudva tudta, hogy alig említette édesanyját a ragyogóan elmés vendégnek. Sosem beszélt neki édesanyja halk jelenlétéről - e jelenlét oly tapintatossá finomult az idők folyamán, hogy Actonban egyszerűen csak a hála szubjektív érzelmében oldódott fel. S Acton igen ritkán beszélt az érzelmeiről.

A bárónő mosolyogva fordult Acton felé, s azonnal észrevette, hogy rajtakapták a füllentésen. Nyilván hamis hangot ütött meg! De hát ugyan kicsodák ezek az emberek, hogy nincs ingyükre az ilyenféle füllentés? Ha bosszankodtak, hát bosszankodott maga a bárónő is; és néhány udvarias kérdés és halk szavú válasz után búcsút vett Mrs. Actontól. Robertet megkérte, hogy

ne kísérje haza; majd egyedül száll be a kocsiba, jobb ez így. Parancsnak hangzott a szó, és a bárónő úgy vélte, hogy Acton arcán csalódottság látszik. Miközben ott állt vele a kapuban - a kocsi éppen megfordult a kavicsos feljárón -, ez a gondolat visszaadta a nyugalmát.

Amikor pedig búcsúra nyújtotta a kezét, a férfit pillantott:

- Már majdnem eldöntöttem, hogy elküldöm azt a papírt - mondotta.

A férfi tudta, hogy Eugenia arra az okmányra utal, amelyet lemondó nyilatkozatnak nevezett volt; felsegítette a hölgyet a kocsiba, de nem szólt semmit. Ám közvetlenül, mielőtt a kocsi elindult volna, ezt mondta:

- Amikor majd valóban elküldte, remélem, értesít!

Felix Young befejezte Gertrude arcképét, s azután még sok mindenkinek a vonásait örökítette meg a vásznán - sok mindenkinek abból a körből, amelynek, bizvást elmondhatjuk, akkoriban tengelye és középpontja lett. Attól tartok, be kell vallani, hogy határozottan hízelgő festő volt Felix, s hogy modelljeit olyan regényes bájjal ruházta fel, amely könnyen és olcsón volt megszerezhető, hiszen mindössze száz dollárt kellett folyósítani érte egy olyan fiatalember kezéhez, aki különben rendkívül szórakoztatóvá tudta tenni az „ülést”. Felix ugyanis pénzt kapott a portréért, hiszen nem titkolta, hogy nemcsak a szeretetteljes kíváncsiság vezérelte őt a nyugati világba, hanem az a kívánság is, hogy föllendítse anyagi helyzetét. Nagybátyja arcképét úgy festette meg, mintha Mr. Wentworth sosem tiltakozott volna e kísérlet ellen; célját ugyan csak szelíd erőszakkal érte el Felix, hadd tegyük hozzá azonban a méltányosság kedvéért, hogy az öregúrtól némi időáldozaton kívül nem kért semmit. Egy nyári reggel Mr. Wentworth karjába fűzte a maga karját - igen kevés kar fűződött Mr. Wentworthéba élete folyamán, ami azt illeti -, átvezette őt a kerten, s elkalauzolta az úton abba a kis műterembe, amelyet az almafák között megbúvó házikóban rögtönzött volt magának. A komoly úriembert mindjobban elbűvölte okos, ügyes unokaöccse, aki szembetűnően friss fiatalága ellenére a jelek szerint már rendkívül gazdag tapasztalatokat gyűjtött össze. Mr. Wentworth úgy vélte, hogy Felix feltétlenül nagyon sokat tud; s kíváncsi volt rá, mint vélekedik a fiatalember néhány olyan dologról, amelyek tekintetében az ő - Wentworth - társalkodása formailag mindig kifogástalan ugyan, ismeretei azonban homályosak. Felix oly magabiztosan, oly metsző humorral ítélte meg az emberek cselekedeteit, hogy Mr. Wentworth irigyelni kezdte ezért; íme - gondolta magában -, végeredményben mily könnyű dolog kritizálni, bírálni. Véleményt alkotni, mondjuk, valakinek a magatartásáról: hát ez Mr. Wentworth számára kicsit olyan volt, mint valami találmányra előszedett kulccsal kotorászni egy zárban. Úgy vélte, hogy ő maga e teljesen hasznavehetetlen kulcsok csomójával járkál a világban. Unokaöccse ezzel szemben egyetlen kézmozdulattal bármilyen ajtót oly ügyesen nyit ki, akár valami házitolvaj. Mr. Wentworth kötelezőnek érezte annak a konvenciónak a fenntartását, hogy a nagybácsi mindig bölcsőbb, mint az unokaöccse - jóllehet ezt a látszatot csak úgy tudta fenntartani, hogy komolyan, csöndben hallgatta Felix gyors, könnyed, folyamatos beszédjét. De eljött a napja, hogy letért a következetesség útjáról, és szinte tanácsot kért unokaöccsétől.

- Foglalkoztál-e valaha a gondolattal, hogy az Egyesült Államokban telepedjél le? - kérdezte valamelyik délelőtt, miközben Felix éppen ragyogóan kezelte az ecsetet.

- Drága nagybácsikám - felelte Felix -, bocsásson meg, ha kérdése mosolyra készítené. Azzal kezdem, hogy én soha semmiféle gondolattal nem foglalkoztam. Az gyakran megtörténik, hogy gondolatok foglalkoztatnak engem; de attól tartok, hogy én még semmiféle tervet nem szőttem; legalábbis komolyan nem. Tudom, mit fog erre mondani, helyesebben: tudom, hogy most mit gondol, mert nem hiszem, hogy ki fogja mondani: azt gondolja, hogy ez igen léha és komolytalan magatartás a részemről. Ez igaz; de hát én már ilyen vagyok; úgy veszem a dolgokat, ahogy éppen jönnek, és szükségképpen mindig jön valami új, ami a régit követi. Azután meg: sohasem akarok én *letelepedni*. Nem tudok én letelepedni, drága nagybácsikám; nem vagyok a letelepülő, a megállapodó fajta. Tudom, hogy a külföldiektől ezt várják el itt; mert ők, ugye, mindig letelepszene. De - hogy a kérdésére válaszoljak - én sose foglalkoztam ezzel a gondolattal.

- Vissza szándékozol tehát térni Európába, s ott újból folytatni a rendszertelen életmódot? - érdeklődött Mr. Wentworth.

- Azt nem mondhatom, hogy szándékozom. De nagyon valószínű, hogy visszatérek Európába. Végre is európai vagyok. Érzem is ezt, tudja-e? Sok függ majd a nővéremtől, ő még nálam is európaibb; itt... valahogy olyan a nővérem, mint az olyan kép, amelyet kiemelték a megszokott miliójából. Ami pedig azt illeti, hogy „újból folytatni” fogom a rendszertelen életmódomat, hát, kedves jó nagybácsikám, én abba se hagytam! Mert ugyan mi lehet számomra rendszertelenebb, mint ez itt?

- Mint micsoda? - érdeklődött sápadt-komorán Mr. Wentworth.

- Mint ez az egész! Itt élni maguk között, és így; ezt az elbájoló, nyugodt, komoly családi életet élni; pajtáskodni Charlotte-tal és Gertrude-dal; látogatóba menni számos fiatal hölgy-höz, meg sétálni menni velük; elüldögeálni magukkal esténként a verandán, hallgatni a tücsökzenét, és aztán tízkor nyugovóra térni.

- Nagyon is élettel teli leírás - mondotta Mr. Wentworth -, de én bizony nem látok semmi helytelent abban, amit leírtál.

- Én magam sem, kedves jó nagybácsikám. Nagyon is kellemes az egész, és ha helytelen volna, hát nem is szeretném. Biztosítom, hogy én nem csinálok helytelen dolgokat; jóllehet azt hiszem, hogy ön azt gondolja, hogy igenis csinálok ilyesmiket - folytatta Felix a társalgást és a festést.

- Sose vádoltalak ilyesmivel.

- Nagyon kérem, ne is vádoljon, hiszen szívem mélyén filiszter vagyok.

- Filiszter? - ismételte Mr. Wentworth a szót.

- Úgy értem, hogy egyszerű, istenfélő ember vagyok.

Mr. Wentworth tartózkodó tekintetet vetett unokaöccsére, olyan volt most, mint valami zavarba hozott bölcs.

- Bízom benne - folytatta Felix -, hogy tiszteletre méltó és tiszteletben részesülő öregséget fogok élvezni. Sokáig akarok élni. Nemigen mondhatom erről, hogy terv; inkább csak hő kívánság... afféle rózsaszínű látomás. Nagyon eleven, sőt talán ledér öregúr leszek én annak idején.

- Nagyon természetes, hogy az ember minél tovább szeretné élni az életét, ha kellemes - jelentette ki nagyképpen a nagybácsi. - Idegenkedünk attól, talán önző módon, hogy élvezeteinknek, örömeinknek vége szakadjon. Egyébként azt hiszem - tette hozzá -, hogy te is egyszer majd meg akarsz nőülni.

- Ez szintén afféle reménység, kívánság vagy látomás, drága jó nagybátyám - mondotta Felix, s agyán átfutott a gondolat, hogy Mr. Wentworth néhány szava: előjáték; ti. előjáték ahhoz, hogy az öregúr följánlja neki egyik bűbajos leányának a kezét. De azután, a tisztességes szerénység és a világ realitásai iránti fejlett érzék jegyében, Felix rögtön el is vetette a gondolatot. Nagybátyja maga a megtestesült jóindulat, ez igaz; de ettől hosszú az út odáig, hogy elfogadja, sőt óhajtsa egy valószínűleg gazdag hozománnyal rendelkező ifjú hölgy és egy hírnévre aligha vergődő, pénztelen művész egybekelését. Újabban Felix tudatára ébredt annak a körülménynek, hogy nagy kedvteléssel részesíti előnyben Gertrude Wentworth lehetőleg négyszemközti társaságát; de pillanatnyilag az elérhetetlen javak hideg ragyogású kategóriájába sorolta ezt a fiatal hölgyet. Nem Gertrude volt az első nő, aki iránt Felix ilyen kevésbé gyakorlatias csodálatot érzett. Volt már szerelmes hercegnőkbe és grófnőkbe, s egy-két alkalommal veszélyesen közel került a cinizmushoz, amikor kijelentette, hogy a nők állítólagos önzetlenségét túlértékeli. Mindent összevetve: a merészséget szerénységgel mérsékelte, és

hadd jegyezzük meg a méltányosság kedvéért: képtelen lett volna arra, hogy a kapcsolatukat jellemző nagyfokú meghittséggel visszaélve, most szerelmesen udvaroljon két csinos unoka-húga közül a fiatalabbiknak. Felix olyan hagyományok között nőtt fel, amelyek világánál az efféle magatartás a vendégbarátság súlyos megszegésének minősült volna. Mint mondtam, Felix mindig jó kedélyű volt, s e jó kedélynek, e boldogságnak jelenlegi forrásai közé tartozott a Gertrude-dal való kapcsolatára vonatkozó jó lelkiismerete is. Tulajdon magatartásáról az volt a véleménye, hogy szinte elárasztja az erény szépsége - s a szépségnek ezt a formáját Felix ugyanolyan élénken csodálta, mint akármilyen más formáját.

- Amondó vagyok - jelentette ki Mr. Wentworth -, hogy ha megnősülsz, ez a lépés boldogságot hoz.

- *Sicurissimo!*²⁴ - kiáltott föl Felix; aztán egy pillanatra abbahagyta a festést, és rámosolygott a nagybátyjára. - Nagy kísértést érzek, hogy mondjak önnek valamit. Vajon megkockáztathatom-e ?

Mr. Wentworth kissé kihúzta magát.

- Bennem megbízatsz - jelentette ki -, én nem mondok vissza semmit.

De azért igencsak remélte, hogy Felix nem fog túl sokat megkockáztatni.

Felix jót nevetett az öregúr válaszára, majd így szólt:

- Furcsa, hogy ön ad nekem tanácsot, hogyan legyek boldog. Azt hiszem, ön saját magának sem tud tanácsot adni ilyen vonatkozásban, drága nagybácsikám. Vagy talán nagyon csúnyát mondtam most?

Az öregúr egy pillanatnyi hallgatás után rideg méltósággal szólalt meg, amely hirtelen meghatotta unokaöccsét:

- Előfordul néha, hogy olyan utat mutatunk, amelyet mi magunk nem tudunk követni.

- Ne mondja, kérem, hogy sok szomorúság érte önt. Nem feltételezem, s nem akartam ilyesmire célozni. Csupán azt akartam mondani, hogy maguk mind... elfelejtenek szórakozni.

- Szórakozni? Nem vagyunk mi gyerekek!

- Éppen ez az. Elérték már azt a kort, hogy jól kellene szórakozniuk. Éppen a minap mondtam ezt Gertrude-nak. Remélem, nem volt túlságosan tapintatlan a megjegyzés.

- Ha az volt - jegyezte meg Mr. Wentworth élesebb iróniával, mint amilyenre Felix képesnek tartotta volna őt -, hát csak a te szórakozásfajtáid egyike volt. Attól tartok, hogy neked nem volt soha semmi gondod vagy bajod.

- Dehogyan! - tiltakozott élénken Felix. - De most már okosabb vagyok annál. Úgyhogy még egyszer nem fognak rajtakapni ilyesmin.

Mr. Wentworth egy ideig olyan hallgatásba burkolózott, amely kifejezőbb volt a legmélyebb sóhajtásnál is.

- Neked nincsenek gyermekeid - szólalt meg végül.

- Csak nem azt akarja mondani - kiáltott föl Felix -, hogy ezek a bájos fiatalok bánatot okoznak magának?!

²⁴ Egészen bizonyos!

- Nem Charlotte-ról beszélek - mondotta Mr. Wentworth. Majd némi szünet után így folytatta:
- Nem is Gertrude-ról. Clifford az, aki miatt meglehetősen aggódom. Majd elmondom máskor, hogy miért.

Amikor az öregúr a következő alkalommal modelt ült, unokaöccse emlékeztette rá, hogy a bizalmába avatta volt.

- Hogy van Clifford? - kérdezte. - Mindig rendkívül szerény fiatalembernek tartottam őt. Sőt: túlságosan szerénynek, mintha kerülne engem... mintha túlságosan könnyű fajsúlyú társaságnak tartana. A minap azt mondta a testvérének - Gertrude aztán elmondta nekem -, hogy én minduntalan nevetek rajta. Pedig hát ha nevetek, csak azért teszem, hogy megpróbáljak valami önbizalmat önteni belé. S én ezt nem tudom másképpen csinálni.

- Pedig hát Clifford helyzete nem nevetni való. Nagyon különös helyzet, mint bizonyára már észre is vetted.

- Ó, arra a szerelmi ügyre gondol az unokahúgával?

Mr. Wentworth Felixre bámult, s kissé elpirult:

- Nem; arra gondolok, hogy Clifford most nem jár egyetemre. Felfüggesztették. Mi pedig elhatároztuk, hogy csak akkor beszélünk a dologról, ha megkérdeznék róla.

- Felfüggesztették? - visszhangozta Felix.

- Igen, a Harvard egyetem vezetőtestülete megkérte őt, hogy hat hónapig ne járjon be. Ez alatt az idő alatt Mr. Branddel tanul. Úgy gondoljuk, Mr. Brand segíteni fog rajta; legalábbis reméljük.

- De mi történt Clifforddal az egyetemen? - kérdezte Felix. - Talán túlságosan szerette az élvezeteket? No, ebben a tekintetben Mr. Brand ugyan nem fogja őt megtanítani semmiféle titokra!

- Túlságosan szeretett valamit, amit egyáltalán nem lett volna szabad szeretnie. Azt hiszem, élvezetnek mondják azt is.

Felix a szokásos könnyed kacaját hallatta:

- Már ki kételkednék benne, hogy élvezet, drága jó nagybácsikám? *C'est de son âge*,²⁵ mint a francia mondja.

- Én inkább amondó vagyok, hogy bűn... és az idősebb korosztály bűne... a csalódott öregkoré.

Felix a nagybátyjára pillantott, felvonta a szemöldökét:

- Miről beszél? - kérdezte aztán mosolyogva.

- Hát arról a helyzetről, amelyben Cliffordot találták.

- Úgy... tehát megtalálták... elkapták?

- Szükségképpen elkapták... különben elesett volna. Már járni sem tudott; tántorgott.

- Vagy úgy! Tehát Clifford iszik! Valahogy gyanítottam ezt... valamiből, amit már az első napon észrevettem. Teljesen egyetérték önnel, hogy az italozás rossz ízlésre vall. Nem úriemberhez illő szenvedély. Cliffordnak abba kellene hagynia.

²⁵ Kb.: Illik Clifford korához.

- Igen sokat remélünk Mr. Brand befolyásától - folytatta Mr. Wentworth. - Már kezdetben is ő beszélt a fiú lelkére. S ő maga nem iszik egy kortyot sem.

- Én majd beszélek Clifforddal... majd én beszélek a fejével! - jelentette ki vidáman Felix.

- És mit fogsz mondani neki? - kérdezte, kissé aggódva, Mr. Wentworth.

Felix egy kis ideig nem szólt semmit. Aztán ezt kérdezte:

- Össze akarja házasítani a fiút azzal a kuzinjával?

- Összeházasítani? - visszhangozta Mr. Wentworth. - Én nem hiszem, hogy az unokahúga hozzá akarna menni.

- Nincs tehát semmiféle megállapodás ön és Mrs. Acton között?

Mr. Wentworth szinte kifejezéstelen arccal meredt Felixre.

- Sose beszéltem ilyen témákról Mrs. Actonnal - mondotta.

- Akkor hát legfőbb ideje, hogy beszéljen vele - vélekedett Felix. - Lizzie Acton csodálatosan csinos, és ha Clifford veszedelmes, hát akkor...

- Nem jegyezték el egymást - mondotta Mr. Wentworth. - Nincs okom feltételezni, hogy eljegyezték volna egymást.

- *Par exemple!* - kiáltott föl Felix. - Titokban jegyezték volna el egymást netán? Nem. Bízzék meg az ítéletemben: Clifford, mint mondtam, elbűvölő fickó. Képtelen volna ilyesmire. S akkor Lizzie Acton nem volna féltékeny egy másik nőre.

- Remélem is, hogy nem - jegyezte meg az öregúr, s az az érzés motoszkált benne, hogy a féltékenység még az alkohol kedvelésénél is alantasabb szenvedély.

- Clifford számára tehát az lenne a legjobb - folytatta fejtegetését Felix -, ha érdeklődés támadna benne valami elmés és kedves nő iránt.

Egy időre abbahagyta a festést; a térdére könyökölt, és derűsen nyílt arckifejezéssel tekintett a nagybátyjára.

- Tudja - mondta -, én igencsak hiszek a nők befolyásában. Nők társaságában élni: ez farag úriembert az emberből. Igaz, Cliffordnak ott vannak a nővérei, akik igazán bájos hölgyek. De más érzelmek kell ide, mint a testvéri; érti, ugye? Aztán ott van Lizzie Acton is, de ő még talán meglehetősen éretlen.

- De azért gyanítom, hogy Lizzie beszélt Clifforddal, hogy megpróbált érvelni - mondta Mr. Wentworth.

- A lerészegedés szégyenletességéről?... Vagy a mértékletes életmód szépségéről? Sivár egy téma csinos fiatal lányoknak! Nem, nem - folytatta Felix. - Cliffordnak valami olyan kellemes nő társaságát kellene keresnie, aki az efféle unalmas témák tárgyalása nélkül is belé tudná plántálni az érzést, hogy részegnek lenni: nevetséges. És ha Clifford egy kicsit beleszeretne ebbe a nőbe, hát annál jobb. Az lenne csak az igazi kúra!

- Nos jó, és kit javasolnál? - kérdezte Mr. Wentworth.

- Van egy okos, szellemes asszony az ön keze ügyében. A nővérem.

- A te nővéred... az én kezem ügyében? - ámuldozott Mr. Wentworth.

- Beszéljen Clifforddal, kedves nagybátyám. Mondja meg neki, hogy legyen merész. A fiúban megvan a hajlandóság: két-háromszor már hívta kocsikázni a nővéremet. De nem hiszem, hogy látogatná is. Nos, adja értésére, hogy menjen el hozzá... mégpedig gyakran. Egy-egy délutánt ott töltsen a nővéremnél. Elbeszélgetnének. Jót tenne a fiúnak.

Mr. Wentworth eltűnődött.

- Úgy gondolod, hogy a nővéred hasznos befolyást gyakorolna a fiúra? - kérdezte.

- Civilizáló... mondhatnám: kijózanító befolyást. Egy bájos, szellemes nő mindig ilyen befolyást gyakorol, kivált ha kissé kacér is. Drága nagybácsikám, az én neveltetésem nagyobbik fele az ilyen nők társaságából állott. Ha Cliffordot az egyetem felfüggesztette, hát hadd legyen most Eugenia a tanárnője.

Mr. Wentworth tovább aggályoskodott.

- Gondolod, hogy Eugenia kacér? - kérdezte.

- Melyik csinos nő nem az? - felelt a kérdésre kérdéssel Felix. Mr. Wentworth azonban ezt (s ez még kedvező eset!) nem tekintette feleletnek, mert unokahúgát nem tartotta csinosnak. - Clifforddal Eugenia majd úgy lesz kacér, hogy kissé gunyoros is lesz - folytatta Felix. - És annak a fiúnak éppen ez kell! Úgyhogy csak tanácsolja neki, hogy legyen kedves a nővéremhez. És legjobb, ha ön tanácsolja ezt.

- Jól értelek? Én tanácsoljam a fiamnak... hogy... valljon... szerelmet Madame Münsternek?

- Igen, igen! Szerelmi vallomás! Erről van szó! - kiáltott fel Felix, roppant együttérzéssel.

- De hát ha jól tudom, Madame Münster férjes asszony.

- Ó - mosolygott Felix -, Clifford persze nem veheti őt feleségül. De egyébként a nővérem majd megtesz minden tőle telhetőt.

Mr. Wentworth egy darabig csak üldögélt, szemét a földre szögezte. Végül fölállt, és így szólt:

- Nem hiszem, hogy vállalni tudnám, hogy ilyen eljárást ajánljak a fiamnak.

S anélkül, hogy tekintete találkozott volna Felix meglepett pillantásával, beszüntette az aznapi ülést, és csak két hét múlva ült újra modellt.

Felix nagyon szerette azt a kis tavat, amely tekintélyes területet foglalt el Mr. Wentworth birtokának számos hektárából, s igencsak kedvelte a túlsó part meredek töltésére ültetett, nyári szellő járta szép fenyőfaligetet. A messzi fák között különös módon - szinte tagoltan susogott a levegő. Egy délután Felix éppen a műteremből jött, s elhaladt Eugenia szalonjának nyitott ajtaja előtt. Meglátta a nővérét: odabent ült a hűvös félhomályban, fehérbe öltözötten. Karosszékebe süppedt, s hatalmas virágcsokrot szorgalmazott. Szemben vele a kalapját kezében forgató Clifford. Nyilván éppen akkor nyújtotta át a csokrot a bárónőnek, akinek szép szeme amolyan beszédes mosolyt lövellt Clifford felé a nagy rózsák és muskátlik fölött. Felix már a házacska küszöbén állt, és egy pillanatig habozott, vajon forduljon-e vissza, s lépjen be a szalonba. De aztán mégis folytatta útját, és Mr. Wentworth kertjébe ért. Úgy látszik, hogy az a civilizálódási folyamat, amelynek Cliffordot alávetni javasolta, magától megindult. Felix legalább is biztos volt benne, hogy Mr. Wentworth nem tette magáévá az ő leleményes indítványát Clifford esztétikai tudatosságának fejlesztésére. „Az én nagybátyám bizonyára azt gondolja - mondta magában Felix -, hogy én testvéri jóindulatból a Clifforddal folytatott flört (vagy ahogyan nagybátyám mondaná: szerelmi viszony) multságát óhajtom megszerezni Eugeniának. El kell ismerni, s ezt már régebben is észleltem, hogy a nagyon merev erkölcsű emberek képzeletének időnkénti szabadossága szinte felülmúlhatatlan.” Felix maga termé-

szetesen egy árva szót sem szólt Cliffordnak a dologról; Eugeniának viszont elmondta, hogy Mr. Wentworthöt emésztí a bánat fia silány viselkedése miatt.

- Kellene valamit tennünk, hogy segítsünk rajtuk! - tette hozzá. - Annak a kedvességnek a fejében, amelyet irántunk tanúsítanak. Bátorítsd Cliffordot, hogy látogasson meg. Csinálj kedvet neki a beszélgetéshez. A társalgás majd pótolja azt a másik szórakozást, amelynek kedvelése csakis annak tulajdonítható, hogy Clifford roppant gyerekes; hogy nem veszi elég komolyan a társadalomban elfoglalt helyzetét, vagyis azt, hogy régi jó családból származó, gazdag fiatalember. Komolyítsd meg egy kicsit. Még az se lenne nagy baj, ha udvarolna neked.

- Tehát a mámor magasabb rendű formájaként kellene felajánlanom személyemet, mi?! - kérdezte a bárónő. - Afféle pálinkásüveg-pótlékként, nem?! Igaz, ami igaz: különös dolgokra használják fel az embert ebben az országban.

A bárónő azonban nem utasította el határozottan a javaslatot, hogy vállalja Clifford magasabb rendű kiképzését, és Felix, akinek jó darabig eszébe sem jutott az egész, mert közvetlenebb egyéni hasznot ígérő ábrándok lebegtek a szeme előtt, csakhamar úgy vélte, hogy a megváltás műve időközben kezdetét vette. Mint lehetőség, az ötlet pompásnak tetszett, de a megvalósítás fázisában némi aggodalmat okozott Felixnek. „És ha Eugenia... és ha Eugenia netán...?” - tette fel magában a kérdést Felix, egészen halkán, s a kérdés azért halt el, mert a kérdező rádöbbsent, hogy maga sincs tisztában vele, mire képes Eugenia. Mielőtt azonban Felixnek ideje lett volna elfogadni vagy elutasítani a kérdésben rejlő intő jelet még ebben a homályos formában is, meglátta Robert Actont: éppen egy távoli kapun fordult ki Mr. Wentworth magánbirtokáról, s a gyümölcsösben levő házikónak tartott. Acton nyilván hazulról jött egy árnyas mellékösvényen, és Madame Münstert készült meglátogatni. Felix egy darabig figyelte Actont, aztán elfordult. Actonra rá lehet bízni a Gondviselés szerepét: hadd szakítsa meg Clifford kapcsolatát Eugeniával, amennyiben megszakításra egyáltalán szükség van.

Felix a kerten át mendegélt a ház irányába meg egy kiskapu felé, mely utóbbi a mezőkön át, egy kis erdő mellett a tóhoz vezető ösvényre nyílt. Megállt, fölnézett a házra; szeme az árnyékos oldalon levő, egyik nyitott ablakon állapodott meg. Rövidesen megjelent az ablakban Gertrude, és kitekintett a nyári napfénybe. Felix meglengette a kalapját, úgy kívánt jó napot a lánynak; kijelentette, hogy átevez a tavon, s kérte Gertrude-ot, tisztelje meg azzal, hogy vele tart. A lány a fiatalemberre pillantott; egy szót sem szólt, s eltűnt az ablakból. Hamarosan megjelent azonban odalent egy fehér szatén szalagsokrokkal ékesített, akkoriban divatos, furcsán bájos florentinkalapban. Egy zöld napernyő is volt nála. Elkísérte Felixet a tópartra, ahol mindig ki volt kötve néhány csónak. Beszálltak az egyikbe, melyet Felix szelíd csapásokkal a túlpartra irányított át. Tökéletes nyári nap volt; a tavacska a napfény színeiben pompázott; az evezőcsapásokon kívül más hang nem hallatszott, s azt hallgatták mindketten. Kiszálltak a csónakból, s a kanyargó ösvényen fölkapaszkodtak a vízre néző, fenyő koronázta dombra; a víz fehéres felülete csillogott a fák között. Kellemesen hűvös volt odafenn, s a helynek még egyéb varázsa is volt: az ágak zizzenése azt az érzést keltette az emberben, hogy nemcsak érzi a hűvösséget, hanem hallja is. Felix és Gertrude letelepedett a rozsdaszínű tülevélszőnyegre, és sok mindenről beszélgettek. Felix arról beszélt a végén, hogy elmegy; első ízben hozta szóba ezt a témát.

- Elmegy? - kérdezte Gertrude, s a férfi szemébe nézett.

- Egyszer majd... amikor hullani kezdenek a falevelek. Hiszen tudja, hogy örökké nem maradhatok itt.

Gertrude most a panorámát nézte, s csak némi szünet után szólalt meg:

- Akkor nem fogom többé látni.

- Miért ne? A távozásomat nyilván túl fogjuk élni mind a ketten.

De Gertrude csak ismételte, amit az imént mondott:

- Nem fogom többé látni. Nem fogok hallani se magáról. Semmit se fogok magáról tudni - folytatta. - Azelőtt se tudtam magáról semmit, s újra úgy lesz minden, mint azelőtt.

- Én sem tudtam magáról semmit azelőtt, sajnos - mondta Felix. - De most majd írni fogok magának.

- Ne írjon nekem. Nem válaszolok magának - jelentette ki Gertrude.

- Persze, a maga leveleit égessem el, ugye? - mondta Felix. Gertrude ismét ránézett:

- Elégetni az én leveleimet? Furcsa dolgokat mond maga néha.

- Önmagukban nem furcsák. Csak akkor azok, amikor magának mondom őket. Maga át fog jönni Európába.

- Ugyan kivel menjek át?

Nem volt különösen hangsúlyos ez a kérdés; Gertrude igen komolyan gondolta. Felixben érdeklődést keltett ez a komolyság, s néhány pillanatig tétozott.

- Nem tudja megmondani nekem - folytatta Gertrude. - Nem tudja azt mondani, hogy menjek az apámmal és a nővéremmel; mert maga se hinné ezt.

- Meg fogom őrizni a leveleit - mondta válasz helyett Felix.

- Én sose írok levelet. Azt se tudom, hogyan kell.

Gertrude csak ennyit mondott; és kísérője, miközben ránézett, azt kívánta magában, hogy bárcsak ne tekintenék „illojálisnak”, ha az ember hevesen udvarol amaz idős úriember leányának, akinek vendégszeretetét élvezi. Vége felé járt a délután; megnyúltak az árnyak; s a nyugati égbolton sötétebbre színeződött a fény. A túlparton két ember tűnt fel - a ház felől jöttek, a réten át.

- Charlotte és Mr. Brand - jegyezte meg Gertrude. - Idejönnek.

Charlotte és Mr. Brand azonban csak a vízpartig haladtak, ott megálltak, és egy pillantást vetettek a másik partra; még csak jelét sem adták olyan szándéknak, hogy beszállnának abba a csónakba, amelyet Felix otthagyt a kikötőhelyen. Felix a kalapját lengette feléjük; ahhoz, hogy kiáltson, túlságosan messze voltak. Semmiféle választ nem adtak; hamarosan irányt változtattak, s távolodtak a part mentén.

- Mr. Brand nem nyilvánítja az érzelmeit - jegyezte meg Felix. - Legalábbis nekem sosem nyilatkozik meg. Csak üldögél csendben, kezével az állát támasztja, s néz engem. Néha meg éppen elnéz, félrefordítja a tekintetét. Édesapja azt mondja, hogy Mr. Brand roppant ékesszóló; s én úgy, de úgy szeretném, ha beszélne! Azt a benyomást kelti, hogy nemes lelkű fiatalember. De hozzám nem szól. Pedig én úgy szeretem a képekben gazdag beszédet!

- Mr. Brand igencsak ékesszóló - mondotta Gertrude -, de csöppet sem gazdag a beszéde képekben. Én már nagyon sokat hallottam beszélni őt. Egyébként pedig tudtam, hogy ha meglátnak bennünket, nem jönnek át ide.

- Ó, tehát Mr. Brand *fait la cour*,²⁶ mint mondani szokás, a maga nővérének? És kettesben akarnak maradni?

- Nem - felelte ünnepélyesen Gertrude -, ilyen okuk nincs rá, hogy kettesben maradjanak.

- De hát ugyan miért nem udvarol Mr. Brand Charlotte-nak? - érdeklődött Felix. - Hiszen Charlotte oly csinos, oly kedves, oly jó.

Gertrude előbb a fiatalemberre pillantott, azután a most már távolodó párra irányította tekintetét. Mr. Brand és Charlotte egymás mellett haladtak. Szerelmespárnak is nézhette volna őket az ember, meg nem is.

- Szerintük nekem nem volna szabad itt lennem - jelentette ki Gertrude.

- Mármint velem? Eddig azt hittem, hogy itt nem törődnek ilyesmivel.

- Maga ezt nem érti. Maga sok mindent nem ért.

- Azt értem, hogy nehéz a felfogásom. De hát akkor miért nem jön ide Charlotte és Mr. Brand... az idősebb nővér meg a lelkész... miért nem jön ide, és miért nem térít engem jobb belátásra, megszakítván azt a tiltott együttlétet, amelyre idecsaltam magát?

- Hát ezt azután végképp nem tennék - mondotta Gertrude.

Felix egy pillanatra rácsodálkozott; föl vonta a szemöldökét:

- *Je n'y comprends rien!*²⁷ - kiáltott fel; azután egy darabig a szóban forgó két személy távolodó alakját követte a szemével. - Mondhat, amit akar - jelentette ki Gertrude-nak -, számomra nyilvánvaló, hogy a nővére nem közömbös okos sétapartnere iránt. Úgy érzi: kellemes dolog, hogy éppen vele sétálhat. Ezt innen látom!

Annyira izgatottá tette a figyelés, hogy fölemelkedett ültéből.

Fölállt Gertrude is, de nem kísérelte meg, hogy a fiatalemberrel versengve kiderítsen valamit; inkább másfelé nézett. Felix szavai megdöbbenettk; de valamiféle tapintat fékezte a megnyilatkozásban.

- Persze hogy Charlotte nem közömbös Mr. Brand iránt; a lehető legjobb véleménnyel van róla.

- Hát ezt látni... ezt látni - állapította meg Felix a jól szórakozó szemlélő tónusában, miközben oldalt billentette a fejét. Gertrude most hátat fordított a túlsó partnak; kellemetlen lett volna számára odanézni. Azt remélte, hogy Felix folytatja a mondókáját.

- Á - szólalt meg Felix ismét -, most bementek az erdőbe.

Gertrude ismét feléje fordult:

- A nővérem *nem* szerelmes belé - jelentette ki, mintegy kötelességszerűen.

- Akkor hát Brand szerelmes öbelé; vagy ha nem az, hát annak kellene lennie. Charlotte olyan tökéletes kis nő a maga nemében! Engem régimódi ezüst cukorfogóra emlékeztet. Nagyon szeretem a cukrot. És Charlotte oly kedves Mr. Brandhez; észrevettem ám. Nagyon nyájas és bájos hozzá.

²⁶ Udvarol.

²⁷ Egy szót sem értek az egészből!

Gertrude egy pillanatra eltűnődött. Aztán elszánta magát a nagy kijelentésre:

- Charlotte azt szeretné, ha Mr. Brand engem venne feleségül, így hát természetes, hogy kedves hozzá.

Felix még jobban fölfonta a szemöldökét:

- Hogy magát vegye feleségül?! Ó, hát ez nagyon érdekes! És a maga véleménye szerint nagyon kedvesnek kell lenni egy férfinak, hogy erre rábírják?

Gertrude egy árnyalatnyit elsápadt, de azért válaszolt:

- Mr. Brand maga is ezt akarja.

Felix karba tette a kezét, úgy állt ott, s Gertrude szemébe nézett:

- Értem - vágta rá. - És maga eddig miért nem beszélt nekem erről?

- Mert még most is kínos beszélnem róla. Én csak meg akartam magyarázni magának Charlotte viselkedését.

- Tehát maga nem akar feleségül menni Mr. Brandhez?

- Nem - felelte ünnepélyesen Gertrude.

- Az édesapja viszont azt akarja, hogy menjen hozzá?

- Igen, nagyon is.

- És magának nem tetszik Mr. Brand? Kikosarazta őt?

- Nem óhajtok hozzámenni.

- És az édesapja meg a nővére amondó, hogy hozzá kellene mennie, mi?!

- Hosszú história ez. Szerintük indokolt lenne. Nem tudom ezt most megmagyarázni. Szerintük kötelezettségeim vannak Mr. Branddel szemben, és... hogy én bátorítottam őt.

Felix úgy mosolygott Gertrude-ra, mintha a lány valami mulatságos történetet mondott volna el valaki másról.

- El se tudom mondani magának, milyen nagyon érdekel engem ez az ügy! - jelentette ki. - S maga... maga nem tud ilyen indokokról... ilyen kötelezettségekről?

- Nem vagyok biztos... nem könnyű dolog ez az egész.

Gertrude kézbe vette a napernyőjét, s elfordult - mintha meg akarna indulni, le a dombról. Felix már ott volt, szorosan mellette.

- Mondja csak - kérdezte -, lehetséges, hogy mégis beadja a derekát... hogy hagyja magát meggyőzni?

Gertrude ugyanolyan komolyan nézett rá, mint az egész beszélgetés folyamán, ellentétben a férfi szinte lelkes mosolyával.

- Sose fogok feleségül menni Mr. Brandhez - jelentette ki.

- Értem! - vágta rá Felix.

Azután lassan mentek lefelé a dombról, együtt, és egy szót sem szóltak, amíg a tópartra nem értek.

- Ez teljességgel a maga ügye - szólalt meg ismét Felix -, de tudja-e, hogy ami engem illet, én csöppet sem vagyok elégedett a helyzettel? Ha elintézett dolog volna, hogy maga férjhez megy Mr. Brandhez, bizonyos mértékben megnyugodnék; szabadabbnak érezném magam. Mert nekem, ugye, nincs jogom udvarolni magának?

És itt Felix nyomatékos szünetet tartott, mintegy nyomást gyakorolva beszélgetőtársára, hogy az jól véssé eszébe az érvelését.

- Nem, semmi joga - válaszolt Gertrude hamar... túlságosan is hamar.

- A maga édesapja hallani se akarna ilyesmiről; mert nekem egy fillérem sincs. Mr. Brandnek persze saját vagyona van, ugye?

- Azt hiszem, van valamelyes vagyona; de ennek semmi köze az egészhez.

- A maga szempontjából persze hogy semmi köze. De az édesapja és a nővére szemében szükségképpen igenis van köze. Úgyhogy, mint mondtam, ha elintézett dolog volna ez, szabadabbnak érezném magam.

- Szabadabbnak? - visszhangozta Gertrude. - Legyen szíves, oldozza el a csónakot.

Felix eloldotta a kötelet, s huzamosabb ideig tartotta a kezében.

- Igen - folytatta -, akkor olyan dolgokat mondhatnék magának, amelyeket most nem áll módomban mondani. Akkor elmondhatnám magának, hogy mily nagy csodálójá vagyok, s úgy mondhatnám el, mint aki nem tart igényt olyasmire, amire nincs joga igényt tartania. Hevesen udvarolnék magának - tette hozzá nevetve -, ha azt gondolnám, hogy a helyzeténél fogva nem veheti rossz néven.

- Ha egy másik férfi jegyese lennék? Különös egy érvelés! - kiáltott föl Gertrude.

- Igen, mert akkor nem venne engem komolyan.

- Én mindenkit komolyan veszek - jelentette ki Gertrude. S könnyedén a csónakba lépett, Felix segítsége nélkül.

Felix kézbe vette az evezőket, megglendítette a csónakot.

- Szóval ez a dolog foglalkoztatta magát! - mondta. - Tudtam én, hogy valami nyomja a lelkét. Nagyon szeretném, ha elsorolna néhányat azok közül a bizonyos indokok... az úgynevezett kötelezettségek közül.

- Nem igazi indokok... nem igazán nyomós okok - állapította meg Gertrude, s közben a víztükör rózsaszín-sárgás csillogását nézte.

- Nem értem az egészet! Csak azért, mert egy csinos lányban volt némi kacérság... hát ez aztán nem ok!

- Ha az a csinos lány én vagyok, akkor nincs ilyesmiről szó. Én sohasem kacérkodtam.

- De valami mégiscsak nyugtalanítja magát! - állapította meg Felix.

- Már nem annyira, mint régebben.

- Hát ezzel nem sokat mondott, ugye? - kérdezte Felix, s még mindig mosolyogva nézett Gertrude-ra.

A lány azonban tovább pihentette komoly tekintetét a csillogó víztükrore. Felix úgy érezte, hogy Gertrude rejteni igyekszik annak a nyugtalanságnak a jeleit, amelyről az imént beszélt. Felix a nap bármely szakában körülbelül ugyanolyan ingert érzett a látható szomorúság

eloszlatására, mint amilyet a jó háziasszony érez a por letörlésére. Most is érezte ezt az ingert; hirtelen abbahagyta hát az evezést, és egyensúlyozta a lapátokat.

- Vajon miért fordult Mr. Brand magához, s miért nem a nővéréhez? - kérdezte. - Bizonyos vagyok benne, hogy Charlotte meghallgatná őt.

Gertrude-ról azt tartotta a családja, hogy nagyfokú könnyelműségre képes; de azért ilyen mérvű könnyelműséget sosem tanúsított. Mély benyomást keltett benne viszont, hogy Felix kijelentette: bizonyos valamiben, így tehát a fiatalemberre emelte tekintetét, s elmélyülten igyekezett néhány pillanatra, hogy fölvezolja magában a testvére és a maga kérője közötti szerelmi regény csodálatos képét. Tudjuk, hogy Gertrude élénk képzelőerővel rendelkezett; így hát nem lehetetlen, hogy erőfeszítése némi eredménnyel járt. De csak ezt dünnyögte:

- De Felix! De Felix!...

- De hát miért ne házasodnának össze ők ketten? Próbálja meg összeházasítani őket! - kiáltott fel Felix.

- Hogy én próbáljam meg össze...?

- Tromfoljon vissza nekik! Akkor majd békén hagyják magát. Én mindenben a segítségére leszek.

Gertrude-nak megdobbant a szíve; roppant izgatott lett: soha még ilyen érdekes javaslatot nem tettek neki. Felix ismét evezni kezdett, s hosszú csapásokkal kormányozta haza a csónakot.

- Azt hiszem, Charlotte *tényleg* szereti őt! - mondta Gertrude, miután kiszálltak.

- Hát persze hogy szereti, s mi majd összehozzuk a partit. Boldoggá fogja tenni őket a dolog; és mindenkit boldoggá fog tenni. Úgyhogy esküvő lesz itt, én pedig írok egy nászdalt.

- Úgy érzem, hogy *engem* is boldoggá tenne a dolog - mondotta Gertrude.

- Hogy megszabadulna Mr. Brandtól, mi? Hogy visszanyerné a szabadságát!

- Hogy a nővérem ilyen jó emberhez menne feleségül - mondotta Gertrude, tovább sétálva Felix oldalán.

- Maga mindig ilyen alapokra helyezkedik - kacagott fel könnyedén Felix. - Saját magáról egy szót sem szól. Maguk itt mind félnek attól, hogy egy kicsit önzők legyenek. Hadd mutassam meg magának, hogy kell csinálni. Engem is boldoggá fog tenni a dolog, mert az ellentéte fog bekövetkezni annak, amiről az előbb beszéltem. Mert akkor aztán, ha udvarolok magának, azt *kell* gondolnia, hogy komolyan gondolom.

- Sose fogom azt gondolni, hogy maga bármit is komolyan gondol - mondotta Gertrude. - Ahhoz maga túlságosan fantasztikus egy figura.

- Ó - kiáltott fel Felix -, ezzel aztán engedélyt kaptam, hogy bármit mondjak! Gertrude, imádom magát!

Amikor Gertrude és Felix hazaértek, Charlotte és Mr. Brand még nem tértek vissza; a bárónő viszont már ott volt - uzsonnázni jött -, és ott volt Robert Acton is, aki most már rendszeresen igényelte magának a helyet e bőven mért étkezésnél, vagy pedig később, az est folyamán jelent meg a színen. Clifford Wentworth kommentálta is a dolgot, a maga ifjonti zsörtölődésével.

- Mostanában mindig átjössz teázni, Robert - mondta. - Pedig azt gondolná az ember, hogy untig elég teát ittál odaát Kínában.

- S mióta szaporodtak meg Mr. Acton látogatásai? - érdeklődött a bárónő.

- Az ön ideérkezése óta - válaszolt Clifford. - Úgy látszik, ön bizonyos vonzerőt képvisel.

- Gondolom, hogy bizonyos fajta kuriózum vagyok - mondta a bárónő. - És ha adnak nekem egy kis időt, hát egész kis szalont szervezek itt.

- Amely az ön távozása után egykettőre szétesne! - kiáltott fel Acton.

- Ne beszélj ilyen könnyedén a bárónő távozásáról - kérte Clifford -, mert búskomor leszek tőle.

Mr. Wentworth a fiára pillantott, s e szavak hallatára fölmerült benne a kérdés, hogy vajon Felix, az előzetesen fölvezetett program értelmében, oktatásban részesítette-e az ifjút, hogyan udvaroljon egy német fejedelem feleségének.

Charlotte meglehetősen későn érkezett meg, Mr. Branddel együtt; Gertrude azonban - ő aztán máris sokat tanult Felixtől! - hiába kereste nővére tekintetében holmi bűnös szenvedély jeleit. Mr. Brand Gertrude mellett foglalt helyet, s a lány nyomban megkérdezte tőle, hogy miért nem mentek át Charlotte-tal a túlsó partra, hogy csatlakozzanak Felixhez és őhozzá.

- Kegyetlenség magától ilyet kérdezni tőlem - válaszolta igen halkan Mr. Brand. Nagy szelet sütemény volt előtte, de csak hozzá-hozzányúlt, enni nem evett belőle. - Néha már azt hiszem, hogy egyre kegyetlenebbé válik - tette hozzá.

Gertrude nem szólt semmit; félt megszólalni. Valamiféle harag honolt a szívében; úgy érezte: könnyen meg tudja győzni magát arról, hogy üldözik. Azt mondta magában: „Nagyon jól teszem, hogy nem hagyom magam meggyőzni Brandtől, hogy nincs igazam.” Arra gondolt, amit Felixtől hallott; és valóban nagyon szeretne volna, ha Mr. Brand elveszi Charlotte-ot. Másfelé nézett, s nem szólt a férfihoz egy szót sem. Mr. Brand a végén mégis megette a süteményt, Felix pedig, aki szemben ült vele, Mr. Wentworthnak a heidelbergi diák-párbajokról mesélt. Uzsonna után szokás szerint szétszóródott a társaság a verandán és a kertben; és Mr. Brand ismét Gertrude közelébe sodródott.

- Nem azért nem mentem oda magához ma délután - kezdte -, mert nem volt egyedül; hanem mert egy újdonsült barátjával volt együtt.

- Felixre gondol? De hiszen ő most már régi barátom.

Mr. Brand néhány pillanatig a földre szögezte a tekintetét.

- El voltam készülve rá - mondta ezután -, hogy ilyesmit fogok hallani magától. S mégis kínosan érint.

- De hát mi mást mondhatnék? - válaszolt Gertrude.

Mr. Brand egy ideig szótlanul sétált a lány oldalán. És Gertrude nagyon szerette volna, ha Brand magára hagyja.

- Persze nagyon művelt fiatalember - szólalt meg ismét Mr. Brand. - De azért hadd tanácsoljak magának valamit.

- Tanácsolni? Nekem?

- Azt hiszem, jól ismerem a maga természetét.

- Én meg azt hiszem, hogy nem ismeri! - vágta rá Gertrude, és halkan fölnevetett.

- Maga rosszabbnak tettei magát, mint amilyen... csak azért, hogy megnyerje az ő tetszését - mondta szomorúan Mr. Brand.

- Rosszabbnak... az ő tetszését?... Mondja, hogyan gondolja ezt? - kérdezte Gertrude, és megállt.

Megállt Mr. Brand is, és ugyanavval a halk közvetlenséggel folytatta mondókáját:

- Őt nem érdeklik azok a dolgok, amelyek magát... az élet nagy kérdései.

Gertrude Mr. Brand szemébe nézett, és megcsóválta a fejét:

- Nem érdekelnék engem az élet nagy kérdései. Nagyon is meghaladják az én látókörömet.

- Volt idő, amikor nem ezt mondta.

- Ó, maga egy egész sereg ostobaságot mondatott velem. Aztán meg sok függ attól is, mit nevezünk az élet nagy kérdéseinek. Vannak azért dolgok, amelyek érdekelnek engem.

- Olyan dolgok ezek, amelyekről az unokafivérével beszélget?

- Ne mondjon rosszat az unokafivéremről, Mr. Brand; ez becstelenség lenne.

Brand tisztelettel hallgatta a lányt; azután kissé remegő hangon válaszolt:

- Nagyon sajnálnám, ha bármiféle becstelenséget követnék el. Nem értem azonban, hogy mi abban a becstelen, ha azt mondom az unokafivéréről, hogy komolytalan ember.

- Nos, akkor menjen és mondja a szemébe!

- Azt hiszem, ő elismerné - jegyezte meg Mr. Brand. - így fogná fel a dolgot. Nem szégyellné.

- Hát akkor én sem szégyellem - jelentette ki Gertrude. - Valószínűleg ezért kedvelem Felixet. Magam is komolytalan vagyok ugyanis.

- Mint már mondtam az imént, maga szántszándékkal le akar alacsonyodni.

- Amiért megpróbálok természetesen viselkedni?! - kiáltott föl szenvedélyesen Gertrude. - Eddig egész életemben csak színleltem; becstelen voltam; és maga tett azzá!

Mr. Brand csak állt, és meredten bámult a lányra. Az pedig folytatta:

- Miért ne lehetnék komolytalan, ha úgy akarom? Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy komolytalan legyen, ha ilyen a természete. Engem nem érdekelnék az élet nagy kérdései, nem bizony! Az öröm érdekel... a szórakozás. Talán a gonosz dolgokat kedvelem; nagyon is lehetséges !

Mr. Brand továbbra is meredten bámult; még egy kicsit el is sápadt, mint aki megrémült.

- Nem hiszem, hogy tudja, mit beszél! - kiáltott föl.

- Lehetséges. Lehet, hogy ostobaságokat beszélek össze. De csak magának mondok ostobaságokat. Az unokafivéremnek sosem.

- Majd akkor beszélek magával újra, ha már nem lesz ilyen ideges - mondta Mr. Brand.

- Mindig ideges vagyok, amikor maga szól hozzám. Meg kell ezt mondanom magának... még akkor is, ha ezért a jövőben egyáltalán nem beszél velem. Fölbosszant az, ahogyan beszél hozzám. Az unokafivéremmel egészen más a helyzet. Akkor minden olyan nyugodt... és természetes.

A férfi előbb Gertrude-ra tekintett, aztán másfelé nézett, valami tehetetlen kétségbeeséssel... a homályba boruló kertet nézte, meg a halványan pislákoló nyári csillagokat. Majd hirtelen visszafordult, s halkán felsóhajtott:

- Gertrude, Gertrude! Hát lehetséges, hogy elveszítem magát?

Gertrude meghatódott: fájdalmasan érintette a dolog; de közben eszébe jutott, hogy ezt nem ajánlatos közölnie. Brand kétségbeesését persze csöppet sem enyhítette volna, ha észreveszi, honnan, miből meríti a lány ezt a találékonyságot, ezt az ügyes taktikát.

- Nem sajnálom magát - mondta Gertrude -, mert azzal, hogy ennyi figyelmet szentel nekem, voltaképpen egy árnyék után fut... és közben valami értékeset szalaszt el. Van más, amire maga rá se néz, pedig a magáé lehetne... valami, ami többet ér, mint én. Az az igazi!

Aztán szántszándékkal a férfira nézett, s még mosolyogni is próbált. Mr. Brand igen furcsának találta ezt a mosolyt; Gertrude pedig hátat fordított neki, és otthagya.

Egyedül csavargott a kertben, s azon tűnődött, hogy vajon Mr. Brand hogyan értelmezi a szavait, amelyeket oly különös élvezettel mondott ki. Röviddel ezután, miközben elhaladt a ház előtt, némi távolságból két alakot látott álldogálni a kertkapunál: Mr. Brand készült távozni, s jó éjszakát kívánt Charlottenak, aki idáig kísérte őt a házból. Gertrude látta, hogy a búcsúzkodás hosszára nyúlik; nem is nézte tovább a jelenetet, továbbment. Nem tett meg nagy utat - csakhamar meghallotta maga mögött nővére lassú lépteit. Gertrude nem fordult hátra, nem is várta meg Charlotte-ot; úgyis tudta, mit fog mondani. Charlotte végül is utolérte, s valóban rögtön elkezdte a mondókáját; közben még karját Gertrude-éba fonta:

- Meghallgatsz, drágám, ha valami nagyon fontosat akarok mondani?

- Tudom, mit akarsz mondani. Mr. Brand nagyon szomorú...

- Ó, Gertrude, hogy bánhatsz vele így?! - kérdezte Charlotte. És amikor testvére nem válaszolt, hozzátette: - Mindazok után, amiket tett érted!

- Miket tett értem?

- Hogy is kérdezhetsz ilyet?! Oly sokat segített neked! Hiszen magad mondtad nekem, többször is. Azt mondtad, segített neked harcolni a... a saját furcsa tulajdonságaid ellen. Azt mondtad, megtanított rá, hogyan légy úrrá a hangulataidon.

Gertrude egy darabig nem szólt semmit. Azután ezt kérdezte:

- Miért, olyan borzasztóak voltak talán a... hangulataim?

- Nem vádollarak én, Gertrude - mondotta Charlotte.

- Hát mi egyebet csinálsz? - kuncogott Gertrude.

- Képviselem Mr. Brand ügyét... emlékeztetve téged, hogy mi mindennel tartozol neki.

- Már mindent visszaadtam neki, amivel tartoztam - mondta Gertrude, azzal a kis kunco-
gásával. - Hadd legyen az övé mindaz az erény, amit valaha átadott nekem. Én megint rossz
akarok lenni.

Nővére megállította az úton, és kedvesen szemrehányó pillantást vetett rá a sötétben.

- Ha ilyeneket beszélsz, még elhiszem. Gondolj csak arra, mennyi mindent várt tőled. Gondolj
arra, mit jelentett eddig ő nekünk. Gondolj arra, milyen jótékony befolyással volt Cliffordra.

- Mr. Brand nagyon jó ember - tekintett testvérére Gertrude. - Tudom, hogy nagyon jó ember.
De ne mondjon rosszat Felixre.

- Felix jó ember - reagált halkan, de igen gyorsan Charlotte. - Felix csodálatos. De olyan más,
mint mi. Mr. Brand sokkal közelebb áll hozzánk. Sose jutna eszembe, hogy Felixhez
forduljak... valamilyen gondommal... valami kéréssel. Mr. Brand sokkal többet jelent nekünk,
Gertrude.

- Ó nagyon... nagyon jó ember! - visszhangozta Gertrude. - Többet jelent neked, Charlotte;
sokkal többet. Charlotte - tette hozzá hirtelen -, te szerelmes vagy belé!

- Ó, Gertrude! - kiáltott föl szegény Charlotte; és Gertrude a sötétben is látta, hogy nővére
elpirul.

Gertrude átölelte Charlotte vállát.

- Úgy szeretném, ha feleségül venne téged! - mondta.

Charlotte kiszabadította magát az ölelésből:

- Nem szabad ilyeneket mondanod! - tört ki belőle egészen halkan a kiáltás.

- Te jobban szereted őt, mintsem bevallanád, és ő jobban szeret téged, mintsem tudja.

- Nagy kegyetlenség ez tőled! - suttogta Charlotte Wentworth.

De ha kegyetlen volt is, Gertrude irgalmatlanul folytatta:

- Nem kegyetlen, ha *igaz*! Szeretném, ha feleségül venne téged.

- Kérlek, ne mondj ilyet!

- Neki magának is meg fogom mondani.

- Ó, Gertrude, Gertrude! - nyögött fel Charlotte.

- Igenis, ha még egyszer elkezd nekem beszélni rólam, azt fogom mondani neki: „Miért nem
veszi el Charlotte-ot? Ő ezerszer jobb nálamnál.”

- Te valóban gonosz vagy! Te valóban megváltoztál! - kiáltott fel Charlotte.

- Ha nem tetszik neked a dolog, módodban áll megakadályozni - jelentette ki Gertrude. -
Módodban áll megakadályozni, mégpedig úgy, hogy mindent elkövetsz, hogy Mr. Brand ne
álljon velem szóba!

Ezzel magára hagyta nővérét. Nagyon is tudatában volt annak, amit csinált; felmérte magában;
örömet talált benne és megélénkült szabadságérzetet.

Mr. Wentworth bizony messze járt az igazságtól, amikor azt gyanította, hogy Clifford
gátlástalan bókokkal kezdte ostromolni atyja ragyogóan elmés unokahúgát; a fiatalembernek
valójában sokkal több gátlása volt, mint amennyit családj a javára írt. Meglehetősen szembe-
tűnő szegénylőssége már maga is kellőképpen bizonyította, hogy a lezülést megerőltetőnek
találta volna. Egyetemi viselt dolgai morgást váltottak ki odahaza, ami éppoly kellemetlenül

érintette a fiatalembert, mint amilyen kellemetlenül érintett volna mondjuk egy betörőt, ha csikorog a cipője. A betörő azzal egyszerűsítette volna a helyzetet, hogy leveti a lábbelijét, Clifford viszont úgy találta, hogy az emberekkel való tűrhető kapcsolat kialakításához az a legrövidebb út, ha sutba dobja a baljós tendenciájú fejlődés iránt érzett minden becsvágyát. (A tűrhető kapcsolatot egyébként Clifford úgy értelmezte, hogy ne kelljen mindjárt arra gondolnia, ha az emberek szóba állnak vele, hogy most meg akarják őt javítani.) Nos, Clifford becsvágya valóban a legdicséretesebb irányba fordult. Úgy gondolt jövőbeli önmagára, mint a jól ismert és igencsak kedvelt Mr. Wentworthre Bostonból, aki boldogulása természetes folyamatában feleségül veszi csinos unokahúgát. Lizzie Actont, aki a Városi Nagyrétre néző széles homlokzatú házban lakik: s aki könnyű hintaja bakján ülve, két pompásan összeillő vörössárga lovat hajt a párától csillogó őszi úton. Clifford igen egyszerűnek látta az eljövendő éveket; leghatározottabb jellemzői közé tartozott ez a családon belüli frigy, továbbá a hintóhajtás igényelte erőforrások megkettőzése. Clifford még nem kérte meg Lizzie kezét; de szándékában állott megtenni, mihelyt elvégezte az egyetemet. Lizzie derűsen biztos volt Clifford e szándéka felől, és már elhatározta, hogy az ifjú igenis meg fog javulni. A lány bátyja, Robert, aki nagyon szerette ezt az élénk, gyors észjárású, nagyszerűen intézkedő kis Lizzie-t, nem látott okot a beavatkozásra. Kellemes társadalmi törvényszerűségnek tekintette, hogy Clifford és Lizzie el fogják jegyezni egymást; ő maga ugyan nem jegyzett el még senkit, szerencsére azonban nem mindenki olyan bolond, mint ő. Robert szerette Cliffordot is, és megvolt a maga véleménye - el kell egyébként ismerni, hogy e véleményt kissé szégyellte -, tehát megvolt a maga egyéni felfogása azokról a tévelygésekről, amelyek végül is a fiatalembernek a szomszédos tanulmányi központból való kötelező elvonulásához vezettek. Acton, mint többször is mondtatta magában, világlátott ember volt; járt már Kínában is, és alkalma volt a férfiak mindenféle fajtáját megismerni. Megtanulta már, hogy lényegében mi a különbség egy rendes fiatalember és egy aljas fráter között, és arra a meggyőződésre jutott, hogy Clifforddal nincs baj. Hitt abban az elméletben - bár hozzá kell tenni: nem volt meg a bátorsága, hogy ezt ki is mondja -, tehát hitt abban, hogy egy fiatalembernek ki kell tombolnia magát, s az ilyesmi aztán elejét veszi mindennemű felesleges aggályoskodásnak. Ha Mr. Wentworth meg Charlotte meg Mr. Brand alkalmaznák ezt az elméletet Clifford esetére, bizony boldogabbak lennének; be kár, gondolta magában Acton, hogy nem boldogabbak! Túlságosan a szívükre veszik a fiatalember ballépéseit; túl sokat prédikálnak neki; ezzel aztán megrémítik, megzavarják. Persze ott a nagy erkölcsi norma, amely szerint nem szabad berúgni, nem szabad pénzbeli tétért biliárdozni, s nem szabad az érzékeket tudatosan kultiválni; de hát mit kell annyira megijedni attól, ha szegény Clifford beleütközik valami nagy erkölcsi normába? Actonnak viszont igazán nem jutott eszébe, hogy magát Münster bárónőt mozgósítsa egy rakoncátlan egyetemista megváltására. Túlságosan bonyolult eszköznek vélte volna az ilyen művelet elvégzésére. Felix ezzel szemben azt az elvet vallotta, hogy minél bájosabb egy nő, annál számosabb lehetősége nyílik konkrét társadalmi hasznosításának.

Eugenianak, mint tudjuk, jó sok ideje volt hasznosságának sokoldalú bemutatására. Mint módomban volt utalni rá, négyezer mérföldet tett meg, hogy megcsinálja a szerencsáját; és semmiképpen sem feltételezhető, hogy ekkora erőfeszítés után bármiféle érvényesülési esélyt figyelmen kívül hagyott volna. Az én balszerencsém, hogy mivel ilyen kis terjedelemben próbálom ismertetni e figyelemre méltó hölgy cselekedeteit, kénytelen vagyok meglehetősen nyersen kifejeznem magam. Úgy érzem, például, nyersen fejezem ki magam, amikor azt mondom, hogy Eugenia elsősorban Robert Acton személyében fedezett fel ilyen esélyt vagy segítséget az érvényesüléshez, s utóbb eszébe jutott, hogy okos ember két vasat tart a tűzben. Eugeniát mindig finoman árnyalt indítékai vezérelték, és szándékai sose voltak átlátszóan durvák. Clifford esetében valami esztétikai eszmény sarkallta, s ezt elegendő önzetlen oknak látta arra, hogy kezelésbe vegye a fiatalembert. Teljesen rendben van, ha egy hamvas ifjú kissé

naiv; de ami azt illeti, Clifford bizony faragatlan. Ilyen csinos archoz csinosabb modor illenék. Majd ő, Eugenia, megtanítja, hogy ilyen jó névvel, ilyen tekintélyes vagyon várományosaként és - mint Európában mondják - ilyen társadalmi pozícióban, egy ilyen egyetlen fiúörökösnek kell tudnia viselkedni. Amikor Clifford kezdett eljárni hozzá, egymagában és csakis önmaga kedvéért, egyre gyakrabban jelent meg. A fiú nem is igen tudta, miért jön; hiszen édesapjáéknál minden este találkozott Eugeniával; és nem volt a hölgy számára semmi különleges mondanivalója. Eugenia nem fiatal lány, s a Clifford korabeli legénykéek inkább fiatal lányokhoz jártak látogatóba. Clifford még el is túlozta Eugenia korát: idős hölgynek találta; és szerencse, hogy - bármily intelligens volt - a bárónő ezt nem érezte meg. Clifford azonban fokozatosan ráeszmélt, hogy ha idős hölgyeket látogatni nem is felel meg a természetes ízlésnek, viszont az ember - s ezt néhány diétás étellel kapcsolatban szokás mondani - az idők folyamán hozzászokhat. Annyi bizonyos, hogy a bárónő igen szórakoztató idős hölgy; úgy beszélt Cliffordhoz, mint annak előtte egyetlen úrinő - sőt úriember - sem.

- Át kellene menned Európába, körutazást tenni- mondta a bárónő valamelyik délután. - Persze, mihelyt elvégzed az egyetemet, úgylis átmegy.

- Nem akarok menni - jelentette ki Clifford. - Ismerek néhány fiút, aki volt odaát. Azt mondják, hogy itt, nálunk, sokkal jobban lehet szórakozni.

- Attól függ. Attól függ, milyen fogalmaid vannak a szórakozásról. A barátaidat valószínűleg nem vezették be.

- Nem vezették be? - meresztette tágra a szemét Clifford.

- Nem volt alkalmuk társaságba járni; nem alakítottak ki *kapcsolatokat*.

Ez utóbbi szót a bárónő *relations*-nak mondotta, francia kiejtéssel. Egyike volt azoknak a szavaknak, amelyeket mindig így ejtett.

- Azt tudom, hogy Párizsban elmentek egy bálba - mondta Clifford.

- Van *ilyen* bál is, meg *olyan* bál is. Különösen Párizsban. Nem, nem... feltétlenül át kell menned Európába, hiszen tudod magad is. Ez alól nem adhatsz magadnak felmentést. Szükséged van rá.

- De hát én nagyon jól megvagyok. Nem vagyok beteg.

- Nem az egészséged miatt van rá szükséged, szegény gyermekem, hanem a modorod miatt.

- De nekem nincs modorom - dünnyögte Clifford.

- Éppen ez az! Ugye nem veszed rossz néven, ha helyben hagyom ezt a megjegyzésedet? - mosolygott a bárónő. - Át kell menned Európába, és szert kell tenned némi modorra. Ott általában jobb minőségűt kapni... Kár, hogy nem jöhettél, miközben én... Németországban éltem. Én bevezettek volna; igen kedves kis köröm volt. Persze akkor még talán túlságosan fiatal lettél volna; de hát minél fiatalabb korban kezdi az ilyesmit az ember, annál jobb, azt hiszem. Most mindenesetre nincs vesztegetni való időd, s mihelyt én visszautazom oda, azonnal el kell jönnöd hozzám.

Ez a hűhó megzavarta Cliffordot. Fiatalon kezdeni; Eugenia visszatérése Európába; az ő bevezettetése a bárónő kedves kis körébe... Mi az, amit el kell kezdenie? S vajon mi az a kedves kis kör? Cliffordnak meglehetősen homályos fogalmai voltak arról, hogy miféle házasságban él a bárónő; de abban a tekintetben határozottak voltak e fogalmak, hogy Clifford tudta: jobb nem beszélni az egésze, így hát csak ült a székén, és körülnézett a szobában: úgy érezte, hogy a bárónő az imént házasságára utalt.

- Nem akarok én Németországba menni - mondotta Clifford, mert úgy gondolta, hogy most a legkényelmesebb ezt mondani.

Eugenia néhány pillanatig rajta nyugtatta a tekintetét, ajka mosolygott, szeme azonban nem.

- Aggályaid vannak talán? - kérdezte.

- Aggályaim?

- Ti, itteni fiatalok, roppant különösek vagytok; az ember nem tudja, mit várjon tőletek. Ha nem vagytok szörnyen tisztességtelenek, akkor rettenetes módon tisztességesek vagytok. Te biztosan azt gondolod, hogy mivel... szabálytalan jellegű házasságban élek, a környezetemben laza erkölcsű emberek vannak. Hát soha nagyobbat nem tévedtél. Mert éppen ezért... mindig rendkívül válogatós voltam.

- Nem, nem! - tiltakozott őszinte kétségbeeséssel Clifford. - Sose gondoltam én ilyesmire.

- Bizonyos vagy benne? Meggyőződés, hogy az édesapád meg a nővéreid bizony ilyesmire gondolnak. Azt mondogatják egymásnak, hogy ideát persze a jó formákat mutogatom, de bezzeg odaát... mivel amúgy balkézről kötöttem házasságot... hát feslett erkölcsű nőszemélyekkel érintkezem.

- Nem, nem! - kiáltott fel erőiesen Clifford. - Nem mondanak egymásnak ilyeneket!

- Mert ha egyáltalán gondolnak ilyesmit, jobb, ha ki is mondják - jelentette ki a bárónő. - Mert akkor ellent lehet mondani nekik. Kérlek, cáfold meg, valahányszor ilyesmit hallasz, s ne habozzál: a társaságom miatt igazán nyugodtan eljöhetsz hozzám. Több kitűnő férfit van szerencsém ismerni, szegény gyermekem, mint amennyivel te egész életedben találkozni fogsz. Ami a nőket illeti, igen kevés nővel jövök össze; de akikkel összejárok, azok egytől egyig előkelő hölgyök. Úgyhogy semmi félnivalód, kedves ifjú puritánom. Egyáltalán nem tartozom azok közé, akik szerint egy fiatal férfi neveltetéséhez hozzátartozik az olyan nőknek a társasága, akik elvesztették helyüket a *vrai monde*-ban.²⁸ Nem, ez sose volt esetem. Magam is megőriztem a helyemet, a rangomat a társadalomban, és meggyőződés, hogy a magamfajta: jobb iskola, mint... mások. Bízál bennem, Clifford, s én be fogom bizonyítani ennek a tételnek az igazságát - fejtegette a bárónő, s közben kellemesen érintette a gondolat: legalább nem érheti vád, hogy megrontja ifjú rokonát. - Így hát ha tolvajok közé keverednél, ne híreszteld, hogy én küldtelek közéjük.

Clifford oly komikusnak találta, hogy neki - a bárónő képes beszédje ellenére - tudnia kell, hogy Eugenia mire gondol, s hogy a bárónő arra gondol, amit ő, Clifford úgyis tud, hogy kuncogni volt kénytelen, bármennyire igyekezett türtőztetni magát.

- Ne vess csak, ne vess csak nyugodtan, ha annyira mulatságos, amit mondok! - kiáltott fel a bárónő. - Hiszen azért vagyok itt! - És Clifford valóban igen mulatságos asszonynak találta Eugeniát. - De vésd emlékezetedbe, kérlek - folytatta a bárónő -, hogy jövőre meglátogatsz engem odaát.

Körülbelül egy hét múlva Eugenia kerek pereg megkérdezte Cliffordtól:

- Komolyan udvarolsz annak a kis kuzinodnak?

„Komolyan udvarol”: Clifford szerint e szavak jelentőségteljesen és zavarbaejtően hangzottak el Madame Münster ajkáról. Nem akaródzott igent mondania, hátha ezzel a kíváncsnál nagyobb kötelezettséget vállal.

²⁸ Itt: az igazi jó társaság.

- Nem mondanám meg, ha ezt tenném! - kiáltott fel.
 - Ugyan miért ne mondanád meg?! Jó, ha az emberek tudják az ilyesmit.
 - Fűtyülök rá, hogy tudják-e vagy sem. De nem szeretem, ha az emberek úgy bámulnak rám, mint borjú az újkapura.
 - A te pozíciódban egy fiatalembernek el kell viselnie, ha nézik... s úgy kell viselkednie, mintha ez egyáltalán nem is érdekelné. Nem azt akarom mondani ezzel, hogy úgy kell viselkednie, mintha nem is *tudná*, hogy nézik. Nem! Meg kell látszania rajta, tudja, hogy nézik, és természetesnek tekinti, hogy nézik; de úgy kell viselkednie, mint aki tökéletesen megszokta az ilyesmit. Nos, Clifford, benned nincs meg ez a képesség; egyáltalán nincs meg. Pedig feltétlenül ki kell fejlesztened magadban. Ne mondd nekem, hogy neked nincs semmiféle pozíciód. Ne mondj semmiféle ilyen közhelyet.
 - Nem, nem fog rajtakapni engem, hogy ilyet mondok!
 - Tehát el kell jönnöd Németországba - folytatta Madame Münster. - Majd én megmutatom neked, hogyan kell azt csinálni, hogy beszéljenek az emberről, s az ember úgy viselkedjék, mint akit ez nem érdekel. Persze hogy beszélni fognak rólad velem kapcsolatban, azt fogják mondani, hogy a szeretőm vagy. Majd megmutatom neked, mily kevésbé kell törődni az ilyesmivel... mily kevésbé fogok én törődni vele.
- Clifford bámult, pirult, kacagott.
- Én bizony nagyon is fogok törődni vele! - jelentette ki.
 - Ne túlságosan, ne túlságosan: az udvariatlanság lenne. De azt megengedem, hogy egy *kicsit* törődjél vele; különösen ha szerelmes vagy Miss Actonba. *Voyons*: ami ezt a kérdést illeti, szerelmes vagy belé, vagy nem? Nagyon egyszerű ezt megmondani. És úgy is illene, hogy fontosnak tartsd, hogy én tudjak róla. Ha valaki házasodni készül, elmondja a barátainak.
 - Nem készülök én semmire - mondta Clifford.
 - Tehát nem szándékozol feleségül venni a kuzint.
 - Hát, úgy gondolom, azt teszem majd, ami éppen jölesik!
- A bárónő hátradőlt, a szék támlájának támasztotta a fejét, s behunyta a szemét, mint aki nagyon fáradt. Azután ezekkel a szavakkal tekintett ismét Cliffordra:
- A kuzinod nagyon csinos.
 - A legcsinosabb lány itt - hagyta helyben Clifford.
 - „Itt”! Ezzel ugyan nem mondtál sokat. Csinos lenne az bárhol. Attól tartok, hogy már lekötötted magad.
 - Nem én.
 - Eljegyeztétek egymást? A te korodban az ugyanaz.
- Clifford kissé merészen nézett a bárónő szemébe:
- Nem mondja el senkinek?
 - Ha olyan szent dolognak tartod... akkor nem.
 - Hát akkor: nem vagyunk jegyesek! - jelentette ki Clifford.

- Ez hát a nagy titok, mi? Hogy nem jegyeztétek el egymást? - nevetett fel a bárónő. - Nos, örülök, hogy ezt hallom. Ti még nagyon-nagyon fiatalok vagytok. Egy fiatalembernek a te pozíciódban... válogatnia kell, össze kell hasonlítania a lányokat. És előbb világot kell látnia. Vésd eszedbe: ne véglegesítsd még ezt az ügyet, előbb utazz külföldre, és látogass meg engem odaát. Föl szeretném hívni a figyelmedet egy és másra.

- Tudja, kissé félek attól a látogatástól - jegyezte meg Clifford. - Az az érzésem, hogy olyan lesz, mintha újra elkezdenék iskolába járni.

- Kedves jó gyermekem - pillantott rá a bárónő -, nincs egyetlen olyan kellemes férfi sem, aki élete valamelyik szakában nem járt volna iskolába egy... nála valószínűleg valamivel idősebb... okos nőhöz. Úgyhogy neked hálásnak kell lenned, amiért ingyen kapod az oktatást. Mert nálam aztán ingyen kapnád.

Másnap Clifford elmondta Lizzie Actonnak, hogy a bárónő úgy gondolja: nála bajosabb leányt még sose látott.

- Dehogyan gondolja! - rázta a fejét Lizzie.

- Miért? Te talán azt gondolod, hogy mindaz, amit a bárónő mond, a visszajáról értendő?

- Bizony azt gondolom - jelentette ki Lizzie. Clifford már majdnem kimondta, hogy ha így áll a dolog, akkor a bárónő hön óhajtja, hogy házasságot hozzon létre Mr. Clifford Wentworth és Miss Elisabeth Acton között; végül mégis úgy döntött, hogy magába fojtja ezt a megjegyzést.

Eugeniának náluk tett látogatása óta Robert Acton úgy találta, hogy valami történt közöttük, ami kettejükét jóval bizalmasabb barátokká tette. Nehéz lett volna megmondani, hogy pontosan mi volt ez a valami; hacsak az nem, hogy a bárónő megmondta Actonnak: döntött Adolf herceg ügyében; Madame Münster látogatása ugyanis nem hozott létre változást kapcsolatukban. Acton ugyan igen gyakran vizitelt a bárónőnél; de hát már régebben is igen gyakran látogatta őt. Igen jól érezte magát a bárónő kis szalonjában; de ez sem volt újdonság. Bizonyos értelemben azonban mégis volt változás: Acton már azelőtt is sokat gondolt a bárónőre - most viszont jóformán egyébre se gondolt, csak rá. Eugenia kezdettől fogva lenyűgözte Robertet; ez a lenyűgöző hatás most intellektuális téren is érvényesült. Acton szüntelenül fontolgatta magában a bárónő szavait és érzéseit; érdekesek voltak ezek, akár valami algebrafeladat tényezői. Ezzel sokat mondunk, mert Acton nagyon kedvelte a matematikát. Föltette magában a kérdést, vajon szerelmes-e Eugeniába; aztán meg abban reménykedett, hogy nem; reménykedett ebben egyrészt a maga kedvéért, másrészt magának a szerelmi szenvedélynek a kedvéért. Mert ha ez szerelem, hát akkor a szerelmet alaposan túlértékelik. A szerelem költői indulat - pedig hát amit ő érez a bárónő iránt, azt jórészt az a nagyon is prózai lelkiállapot jellemzi, amit úgy hívnak: kíváncsiság. Igaz, jegyezte meg magában Acton, szokása szerint szelíden eltűnődve, hogy bizonyos ponton túl a kíváncsiság regényes szenvedéllyé válhat; s ő bizony éppen eleget gondol erre a bájos asszonyra ahhoz, hogy nyugtalanná és méghozzá kicsit szomorúvá legyen tőle. Olykor gondolkodóba ejtette és bosszantotta a tudat, hogy érzelme nem elég lángoló. Semmiképpen sem óhajtott agglegény maradni. Fiatalabb éveiben úgy vélekedett - vagy úgy próbált vélekedni -, hogy jóval „vidámabb” dolog lenne nem megházasodni, s azzal biztatta magát, hogy nőtlen volta fellegvárhoz hasonlítható. Nos, ennek a fellegvárnak a külső bástyáit már régen a földdel tette egyenlővé. A belső bástyákról eltávolította az ágyúkat; a felvonóhidat pedig leengedte. Madame Münster léptei alatt kissé megingott ez a felvonóhíd; miért ne húzhatná fel ismét, hogy az asszonyt foglyul ejtse? Acton azt gondolta, hogy a hölgyből idővel - s kivált amikor már kiismerte, milyen előnyökkel lehet élni a fellegvárban egy hölgy kényelmének a biztosítására - meglehetősen türelmes fogoly válnék. Ám a felvonóhidat sose húzták föl, s Acton előkelő látogatója éppoly szabadon távozhatott, mint amilyen szabadon érkezett. Arra azonban maga Acton is kíváncsi volt, hogy egy olyan „hajlandó” férfi, mint ő, vajon miért nem szerelmes egy ilyen elbájoló nőbe? Ha a hölgy különféle bájai - mint az imént említettem - egy matematikai feladvány tényezői, akkor a felelet a kérdésre: az ilyenkor nélkülözhetetlen ismeretlen. Nos, az ismeretlen felkutatása rendkívüli módon leköti az ember figyelmét: s ez idő szerint Acton minden energiáját igénybe vette.

Augusztus közepe táján Actonnak néhány napra el kellett utaznia; egy régi barátja, akivel Kínában közös ügyeik voltak, súlyos betegen feküdt Newportban, s megkérte Actont, utazzék oda. Acton barátja csakhamar jobban lett, s Robert egy hét múlva szabadult. Tudatosan használom a „szabadult” szót; mert bár szerette ezt a Kínában szerzett barátját, nem nagyon szívesen látogatta meg. Úgy érezte magát, mint akit színházból hívtak el, egy különösen érdekes dráma előadása közben. A színpadon javában folyik a játék, és ő nem láthatja a negyedik felvonást; azt a negyedik felvonást, amely annyira fontos az ötödik helyes értékeléséhez! Más szavakkal: folyton a bárónőre gondolt, aki a távolból különösen jelentős személyiségnek látszott. Acton Newportban sok csinos hölgyet látott, akik oly pompás nők voltak, amilyenekké csak a szép, világos ruháik tehették őket; jóllehet igen sokat beszéltek, és a bárónőnek is talán a társalgás volt az egyik legerősebb oldala, Madame Münster jócskán állta az össze-

hasonlítást. „Bár eljött volna Newportba a bárónő is!” - mondogatta magában Acton. Nem lehetett volna afféle társas kirándulást szervezni a hírneves fürdőhelyre, s meghívni Eugeniát, csatlakozzék a társasághoz? Igaz, hogy a teljes boldogság: két hét Newport, egyedül Eugenia társaságában. Nagy öröm lenne őt itt látni társaságban, amint minden sikert learat - mert hogy ezt tenné, azt Acton biztosra vette. Amikor rajtakapta magát, hogy ilyenek járnak az eszébe, elkezdett fel s alá járkálni; kezét zsebre vágta, kicsit összeráncolta a homlokát, és közben a padlóra szögezte tekintetét. Mit bizonyít ez a hő óhaj, mármint hogy valahova „el”-menjen Madame Münsterrel, el a többiektől? (Mert valamit, ugyebár, bizonyít az ilyesmi.) Az ilyen elképzelés persze magában hordja a házasság halovány gondolatát is, feltéve, ha a bárónő forma szerint is megszabadul a nem teljesen forma szerinti férjétől. Acton maga jellemző tapintatával nem említette senkinek, hogy még mit hord magában az ilyen elképzelés, és ez események elbeszélője sem kötelezhető, hogy világosabban, határozottabb fejezze ki magát.

Acton hamar hazatért; délután meg is érkezett otthonába, s nem vesztegette idejét: amint lehetett, átment a szomszédba, hogy csatlakozzék Wentworthék családi köréhez. Amikor azonban odaért, üres verandákat talált. Ajtó-kablakok tárva-nyitva - s hogy a verandák üresek, azt a szobákból áradó lámpafény sugarainál jól meg lehetett állapítani. Mr. Acton bement a házba, s az egyik szobában ott találta Mr. Wentworthöt: az öregúr egyedül üldögélt, s a *North American Review*-t nézegette. A kölcsönös üdvözlés után Mr. Wentworth tapintatosan érdeklődött Acton útja felől, Acton pedig megkérdezte, hol vannak a többiek.

- Szétszóródtak - válaszolta az öregúr -, és szórakoznak, mint rendesen. Charlotte-ot röviddel ezelőtt láttam, Mr. Branddel üldögélt a verandán, szokásuk szerint élénk társalgásba merülve. Azt hiszem, csatlakoztak Charlotte húgához, aki immár századszor fogadja a kertben külföldi unokafivérét.

- Felixet gondolja, ugye? - kérdezte Acton. Mr. Wentworth rábólintván, Acton folytatta: - Hát a többiek?

- A húgod nem jött át ma este. Bizonyára találkozta vele odahaza.

- Persze. Javasoltam neki, hogy jöjjön át. Nem akart.

- Azt hiszem, Lizzie vendéget várt - mondta az öregember ravasz-kés-ünnepélyesen.

- Hát ha Cliffordot várta, az bizony nem jött.

Erre a hírre Mr. Wentworth becsukta a *North American Review*-t, és megjegyezte, hogy Clifford azt mondta neki, átmegy meglátogatni a kuzinját. Azt fontolgatta magában, hogy ha Lizzie Actonnak nincs híre az ő fiacskájáról, akkor Clifford bizonyára Bostonban tölti az estét; természetellenes viselkedés egy nyári éjen, különösen ha tisztességtelen üzemekkel jár.

- Emlékezzék rá, bátyám, hogy Cliffordnak két kuzinja van - nevetett Acton, majd még világosabban beszélt. - Lizzie ugyan nincs itt, de hát a bárónőt sem látom.

Mr. Wentworth egy pillanatra rámeredt, s visszaemlékezett Felix furcsa indítványára. Egy pillanatra azt sem tudta, ne kívánja-e magában mégis, hogy Clifford Bostonba távozott legyen.

- A bárónő nem tisztelt meg minket ma este a látogatásával - mondotta. - Különben már három napja nem jött át.

- Talán beteg? - érdeklődött Acton.

- Nem. Odaát voltam nála.

- De hát akkor mi baj van vele?

- Hát... arra a következtetésre kell jutnom, hogy un minket.

Acton úgy tett, mint aki leülni készül; de nyughatatlan volt; egyszerűen képtelen volt tovább társalogni Mr. Wentworthszel. Tíz perc elmúltával vette a kalapját, s kijelentette: úgy gondolja, „odébbáll”. Mert már nagyon késő van: tíz óra.

A szenvtelen arcú nagybácsi ránézett:

- Hazamégy? - kérdezte.

Acton némi habozás után azt felelte, hogy átmegy a szomszédba, s benéz a bárónőhöz.

- Legalább *te* becsületes vagy! - mondotta leverten Mr. Wentworth.

- Maga is, ha már erről van szó! - nevetett Acton. - Különben pedig miért ne lennék becsületes?

Az öregúr ismét fellapozta a *North American Review*-t, s olvasott néhány sort.

- Ha volt valaha erény a sorainkban, hát most jól vigyázzunk rá - mondotta. (Ezúttal nem idézett.)

- Egy bárónő van a sorainkban - mondta Acton. - Rá kell jól vigyáznunk!

Mielőbb látni akarta Madame Münster, s így nem töprengett el azon, hogy voltaképpen mit is akart mondani Mr. Wentworth. Amikor azonban elhagyta a házat, áthaladt a kerten, s maga mögött hagyta az útnak azt a kis darabkáját is, amely Eugenia ideiglenes rezidenciájától elválasztotta volt, egy pillanatra megállt. Ott állt Madame Münster kis kertjében; a nappali széles ablaka nyitva volt; Acton jól láthatta a fehér függönyöket: áttört rajtuk a lámpafény, szelíden ide-oda lengtek a langyos éjszakai szélben. Valami izgalomféle fogta el Actont a gondolatra, hogy újra látni fogja Madame Münster; ráeszmélt, hogy szíve gyorsabban ver a szokottnál. Ez megtorpanásra készítette, amin viszont, kissé mulatva, meglepődött. Egy röpké pillanat múlva azonban már tovább is indult a veranda mellett, s amikor az ablak közelébe ért, botjával megkopogtatta az ablakpárkányt. Meglátta a bárónőt: a szoba közepén állt. Azután az ablakhoz lépett, és széthúzta a függönyt; egy pillanatra a férfi szemébe nézett. Nem mosolygott; komolynak látszott az arca.

- *Mais entrez donc!*²⁹ - mondta végül is. Acton az ablakpárkányon át lépett a szobába, s egy pillanatra azon tűnődött, hogy ugyan mi baja lehet Eugeniának. A következő pillanatban azonban a bárónő elmosolyodott, és a kezét nyújtotta.

- Jobb későn, mint soha - mondotta. - Nagyon kedves, hogy ilyen késői órán is eljött.

- Éppen most érkeztem haza Newportból - jegyezte meg Acton.

- Ó, nagyon kedves, igazán nagyon kedves - ismételte a bárónő, s körülnézett, hogy hol üljenek le.

- Odaát voltam a nagy házban - mondta Acton. - Azt reméltem, hogy ott találom.

A bárónő előbb besüppedt a megszokott karosszékébe; de azután fölállt, s járkálni kezdett a szobában. Acton közben letette a sétabotját és a kalapját; nézte Eugeniát, s arra gondolt, hogy valóban elbűvölő újra látni őt.

- Nem tudom, hogy hellyel kínálhatom-e - szólt Eugenia. - Túlágosan késő van ahhoz, hogy most kezdődjék egy vizit.

²⁹ Kerüljön beljebb!

- Túlságosan korán ahhoz, hogy már végződjék - jelentette ki Acton -, a kezdettel pedig ne törődjünk.

Eugenia ismét rápillantott, s kisvártatva újra belesüppedt a maga alacsony székébe, a férfi pedig helyet foglalt mellette.

- Úgyhogy most a vizit közepén vagyunk, ugye? - kérdezte. - Akkor is ott tartottunk, amikor elutazott? Nem jártam odaát, a szomszéd házban.

- Sem tegnap, sem tegnapelőtt, ugye?

- Nem tudom, hány napja.

- Mert már unja - mondotta Acton. Eugenia hátrahanyatlott székében, s karbafonta a kezét.

- Szörnyű vád, de nincs bátorságom védekezni.

- Nem támadom magát - mondta Acton. - Vártam én valami ilyesmit.

- Ez rendkívüli intelligencia bizonyítéka. Remélem, öröme szolgált az utazása.

- Egyáltalán nem - jelentette ki Acton. - Sokkal inkább lettem volna itt, magával.

- No, most *maga* támad engem - mondta a bárónő. - Szembeállítja az én állhatatlanságomat a maga hűségével.

- Bevallom, én sose unom meg azokat, akiket szeretek.

- Ó, maga viszont nem holmi szegény, gonosz külföldi asszony, akinek idegrendszere ingerlékeny, szelleme pedig rafinált!

- Magával történt valami, amióta elmentem - jelentette ki Acton, miközben helyet változtatott.

- Velem az történt, hogy... maga elment.

- Azt akarja mondani ezzel, hogy hiányoztam magának?

- Ha azt akartam mondani, hát nem érdemes észrevennie. Becstelen egy nő vagyok, s a bókjaim sem érnek egy fabatkát sem.

Acton néhány pillanatig hallgatott, aztán ezt mondta:

- Maga most nagyon le van törve.

Madame Münster felállt, s elkezdett fel-alá járkálni.

- Csak rövid időre. Össze fogom szedni magam - mondotta.

- Ne vegye szívére a dolgokat. Ha unja magát, hát ne féljen, mondja meg. Legalább nekem.

- Ne mondjon már ilyeneket. Inkább biztasson.

- Csodálom a türelmét. Ez csak biztatás, nem?

- Ezt sem szabad mondania. Amikor a türelmet emlegeti, a környezetéhez illojális. A türelemben szenvedés is van; s ugyan mitől kellett itt szenvednem?

- Nem éhségtől és nem is rosszindulattól, az biztos - nevetett Acton. - S mégis: mi mindannyian csodáljuk a maga türelmét.

- Maguk mindannyian utálnak engem! - kiáltotta hirtelen hévvel a bárónő, hátat fordítva Actonnak.

Acton fölállt ültéből.

- Maga alaposan megnehezíti annak a dolgát, aki gyengéden akarna szólni magához - mondta.

Volt valami ezen az estén, ami meghökkentette és meghatotta Actont: valami szokatlan lágy-ság volt Eugeniában, tekintete pedig elfojtott érzelmeket tükrözött. Actont egyszerre meg-rohanta az érzés: nagyon is értékeli, hogy Eugenia milyen kitűnően viselkedik. Madame Münster kegyetlen méltánytalanságtól sújtva jött ide, a világnak ebbe a csendes kis zugába, s oly kedvesen és szerényen hálás azért a nyugalomért, amit itt talált! Csatlakozott az utca másik oldalán össze-összetalálkozó kis körhöz; részt vett ennek a körnek egyszerű, vidéki társalgásában; megosztotta a kör tagjaival soványka, sötét kis örömeiket. Feladatot tűzött ki magának, és szigorúan végre is hajtotta. Alkalmazkodott az új-angliai életmód szögletes formáihoz, s megvolt benne a kellő tapintat és bátorság, hogy úgy tegyen, mintha kedvelné ezeket a formákat. Acton most erősebben érezte, mint bármikor, hogy meg kellene mondania neki, mennyire csodálja őt, és hogy véleménye szerint Eugenia felsőbbrendű lény. Acton mindeddig nagyon ügyelt a magatartására: óvatos, éber, gyanakvó volt Eugeniával szemben. Most azonban vérének könnyű pezsdülése figyelmeztette, hogy e bájos nőbe vetett fokozott bizalom jóleső érzéssel töltené el.

- Nem utáljuk mi magát - mondta. - Nem is tudom, mit akar mondani ezzel. Én persze a magam nevében beszélek; a többiekéről nem tudok semmit. Maga valószínűleg utálja őket, amért unalmas életformára készítetik. Igazán: szinte örömem telnék benne, ha ezt hallanám magától.

Eugenia eddig a szoba másik végében levő ajtót nézte; most lassan Robert Actonra fordította tekintetét:

- Vajon mi indíthat egy olyan embert, mint maga... egy becsületes embert, *un galant homme*... arra, hogy ilyen aljas dolgokat mondjon? - kérdezte.

- Igazán olyan aljasnak hangzik? - kérdezte Acton nagyon őszintén. - Úgy látszik, igen. Köszönöm, hogy meg is mondta nekem. Persze nem szó szerint értettem.

A bárónő csak állt, és nézett rá.

- Hát hogy értette? - kérdezte.

Nehéz volt a kérdésre válaszolni, s Acton nagyon ostobának érezte magát, odament a nyitott ablakhoz, és kinézett. Egy darabig ott állt, eltűnődött, majd hátrafordult.

- Az a dokumentum, amelyet Németországba akart küldeni... - szólalt meg. - A „lemondásának” nevezte. Elküldte voltaképpen?

Madame Münster tágra nyílt szemmel s igen komoran nézett a világba:

- Micsoda furcsa válasz a kérdésemre!

- Ó, nem válasz ez - mondta Acton. - Már több ízben meg akartam kérdezni magától. Valószínűnek tartottam, hogy maga fogja megmondani. Részemről most túlságosan váratlanul hangzik a kérdés, igaz; de váratlan lenne bármikor.

- Azt hiszem, túlságosan sokat mondtam én magának! - jelentette ki a bárónő egy kis szünet után.

Acton azt gondolta magában, hogy e kijelentésben van igazság; s valóban az volt az érzése, hogy többet kér a bárónőtől, mint amennyit az felkínál. Visszament az ablakhoz, s pár pillanatilag azt a csillagocskát figyelte, amely a veranda zsaluján át is odaszikrázott. Mindenesetre,

gondolta magában, sok mindent tud felkínálni ő maga is; és eddig talán nem viselkedett elég határozottan ebben a vonatkozásban.

- Szeretném - mondta -, ha kérne tőlem valamit. Nem tehetnék magáért valamit? Ha már nem tudja elviselni ezt az unalmas életet, legalább hadd szórakoztassam magát!

A bárónő visszasüppedt a karosszékre; közben elővette a legyezőjét, s most két kézzel szorította az ajkához. A legyező fölött pedig a férfira szögezte tekintetét.

- Maga nagyon különös ma este! - kacagott fel.

- Mindent, de mindent megtennék! - mondta Acton, miközben ott állt a bárónő előtt. - Nem akarna utazgatni, hogy lásson valamit ebből az országból? Nem akarna ellátogatni a Niagara-vízeséshez? Látnia kellene a Niagarát, tudja-e!

- Mármint magával?

- Szíves örömet mennék.

- És *csak* magával?

Acton elmosolyodott, de azért komoly tekintettel nézett Eugeniára.

- Hát igen - mondotta -, elmehetnénk kettesben.

- Tudja, ha maga nem az volna, ami, hát sértve érezném magam.

- Hogy érti ezt? Miért, mi vagyok én?

- Úgy értem, hogyha azok közül az úriemberek közül való volna, akiket eddigi életemben megszoktam. Vagyis ha nem volna egy fura bostoni.

- Ha azok az úriemberek, akikhez hozzászokott, arra tanították, hogy sértésekre legyen elkészülve, hát akkor örülök, hogy az vagyok, ami vagyok. Jobban tenné, ha eljönne a Niagara-vízeséshez.

- Ha „szórakoztatni” akar engem - mondta a bárónő -, felesleges magát költségekbe vernie. Már is igen eredményesen szórakoztat.

Acton a bárónővel szemben ült le. Eugenia még mindig az arcához szorította a legyezőt, úgy, hogy a legyező fölött látszott a két szeme. Pillanatnyi csend támadt, azután Acton ismét föltekintett a kérdést:

- Elküldte azt az okmányt Németországba?

Ismét csend. Bár Madame Münster kifejezéseli szeme majdnem megtörte.

- Megmondom... majd a Niagaránál! - mondta azután.

Alig mondta ki e szavakat, amikor a szoba túlsó végében nyílt az ajtó - az az ajtó, amelyre néhány perccel előbb a tekintetét szögezte Eugenia. Az ajtóban most Clifford Wentworth állt, pirulva és meglehetősen félszegen. A bárónő gyorsan felkelt ültő helyéből, ugyanígy tett Acton is, csak lassabban. Clifford nem köszönt Robertnek - Eugeniát nézte.

- Ó, hát te itt voltál?! - kiáltott fel Acton.

- Felix műtermében volt - válaszolt Clifford helyett Eugenia. - Az öcsém rajzait akarta látni.

Clifford Robertre tekintett, de nem szólt egy szót sem; csak legyezgette magát a kalapjával.

- Kedvezőtlen időpontot választottál - jegyezte meg Acton. - Rossz lehetett a világítás!

- Egyáltalán nem volt világítás! - nevetett Clifford.

- Kialudt a gyertya? - kérdezte Eugenia. - Vissza kellett volna jönnie ide, hogy újra meggyújtsa.

- Vissza is jöttem, hiszen itt vagyok - pillantott Eugeniára Clifford. - De a gyertyát, azt otthagytam!

Eugenia hátat fordított neki:

- Nagyon buta vagy, szegény kisfiú. Jó lesz, ha hazamégy.

- Hát akkor jó éjszakát - mondta Clifford.

- Egy szavad sincs egy olyan emberhez, aki most tért meg veszélyekkel terhes utazásából? - kérdezte Acton.

- Hogy vagy, hogy vagy? - kérdezte Clifford. - Azt hittem... azt hittem, hogy...

Clifford ekkor ismét szünetet tartott, és a bárónőre nézett.

- Azt hitted, Newportban vagyok, ugye? - kérdezte Acton. - Ma reggel még ott is voltam.

- Jó éjszakát, kisokos! - szólt hátra Cliffordnak Madame Münster.

Clifford rábámult, csöppet sem úgy, mint valami okos kisfiú; aztán a szokott tréfás mordulását hallatva távozott.

- Ennek meg mi baja? - kérdezte Acton, mihelyt Clifford kitette a lábát. - Mintha nagyon is zavarban lett volna.

Eugenia az ablak közelében állt, kinézett egy pillanatra, hallgatózott is egy kicsit.

- A baja... a baja az, hogy... - kezdte a választ. - Á, maguk errefelé úgyse mondják ki az ilyesmit.

- Ha azt akarja mondani, hogy ivott egy kicsit, hát nyugodtan kimondhatja.

- Nem iszik már. Abból kigyógyítottam. Viszonzásul belém szeretett.

Most Actonon volt a bámulás sora. Nyomban a hűgára gondolt, de még nem szólt róla. Felkacagott:

- Nem lep meg Clifford szenvedélye. De az már meglep, hogy az öccse ecsetei kedvéért lemond a maga társaságáról.

Eugenia csak némi szünet után szólalt meg ismét:

- Clifford nem volt a műteremben. Azt csak én találtam ki... abban a pillanatban.

- Maga találta ki? Mi végre?

- Clifford szeret romantikusan viselkedni. Azt a szokást vette fel, hogy éjféltájt látogat meg... ilyenkor a gyümölcsösön és Felix műtermén megy át, amely arra nyílik. Úgy látszik, szórakoztatja őt a dolog - tette hozzá Eugenia, könnyed nevetéssel.

Actont jobban meglepte a dolog, mint bevallotta. Cliffordot új színben tüntette fel ez az egész ügy: a fiatalember eddigi szertelenségeiből teljességgel hiányzott a romantika. Robert megpróbált ismét nevetni, de túlságosan komor hangulatban volt, s pillanatnyi habozás után olyat mondott, ami meg is indokolta a komorságát:

- Remélem, maga nem bátorítja őt. Nem szabad, hogy Clifford hűtlen legyen szegény Lizzie-hez.

- A maga hűgához?

- Hiszen tudja, hogy határozottan bizalmas köztük a barátság.

- Ó - kiáltott fel mosolyogva Eugenia -, lehet, hogy a maga testvére... hogy...?

- Hogy mit csinál a testvérem, mit nem, arról fogalmam sincs - szakította félbe Acton. - De mindig úgy véltem, hogy Clifford tetszeni akar neki.

- Ah, *par exemple* - kiáltott fel a bárónő. - Ez a kis szörnyeteg! No, várj csak! Ha legközelebb elkezd érzelegni, majd megmondom neki, hogy szégyellheti magát.

Acton pillanatnyi szünet után így szólt:

- Inkább ne mondjon erről semmit.

- Már mondtam is neki ilyesmit, de csak úgy általánosságban - folytatta a bárónő. - De hát tudja, ebben az országban a fiatalok egymás közötti kapcsolata oly különös, hogy az ember nem tudja, mihez tartsa magát. Nincsenek eljegyezve olyankor, amikor az embernek az a határozott véleménye, hogy az lenne a helyes. Vegyük Charlotte Wentworthnek és annak a fiatal lelkésznek a példáját. Ha én volnék a lány apja, én bizony ragaszkodnék hozzá, hogy az a fiatalember mielőbb vegye őt feleségül; de itt, úgy látszik, azt gondolják, hogy nem sürgős. Másfelől meg arról értesül az ember, hogy egy húszéves fiú meg egy kislány, aki még a nevelőnőjével... ja úgy, a maga húgának nincs nevelőnője? Jó, hát akkor aki még örökké az édesanyjával van... röviden, egy ifjú pár, akik között a korukra jellemző gyerekes megjegyzéseken kívül semmi sem történt, legalábbis ezt hiszi mindenki, maholnap férj- és feleségként szerepel.

A bárónő túlzott bőbeszédősége valamiképpen ellentétben volt azzal a bágyadt bájjal, amely Clifford megjelenése előtt jellemezte a magatartását. Acton úgy látta, hogy a bosszúság egy szikrája villan meg a bárónő szemében - s az ironia egy árnyalata csendül ki a hangjából (amikor például arról beszélt, hogy Lizzie nem mozdul az édesanyja mellől). Lehet, hogy Madame Münster bosszankodott, az viszont bizonyos, hogy Robert Acton kissé zavarban volt. Eugenia ismét járkálni kezdett, Robert pedig csak nézte, nézte, és egy árva szót sem szólt. Azután a bárónő elővette az óráját, kijelentette, hogy már hajnali három, s Actonnak távoznia kell.

- Még egy órája se vagyok itt - állapította meg Acton -, odaát, a nagy házban pedig még mindenki fenn van. Idelátszik a lámpafény. S a fivére még nem jött haza onnét.

- Ó, a nagy házban szörnyű emberek laknak! - kiáltott fel Eugenia. - Fogalmam sincs, mit művelhetnek odaát. Én csak egy csendes, unalmas kis nőszemély vagyok; merev szabályokat alakítottam ki magamnak, amelyekhez ragaszkodom. Az egyik ilyen szabály az, hogy a hajnali órákban nem tűrok látogatókat - különösen nem az olyan ügyes embereket, mint maga. Így hát jó éjt!

A bárónő rendkívül határozott volt; Acton szintén jó éjt kívánt és távozott, de még mindig igencsak zavarban volt.

Másnap Clifford Wentworth meglátogatta Lizzie-t; Acton otthon tartózkodott, látta, hogy a fiatalember áthalad a kerten, s figyelmét nem kerülte el a tény. Őszinte vágyat érzett, hogy tisztázza, mennyire egyeztethető össze ez a látogatás Madame Münsternek azzal az állításával, amely szerint Clifford elhidegült Lizzie-től. Találékonyasága csődöt mondott, s végül elhatározta, hogy a fiatalembert őszinte nyilatkozatra bírja. Megvárta, amíg Clifford újból föltűnik a kijáratnál, aztán utánament, s a mezőn utol is érte.

- Nagyon szeretném, ha válaszolnál egy kérdésemre - kezdte Acton. - Mit kerestél tegnap este Madame Münsternél?

Clifford elnevette magát és elpirult, de nem úgy, mint az olyan fiatalember, aki regényes titkot őriz a szívében.

- Miért, ő mit mondott? - kérdezte.

- Éppen ezt nem akarom megmondani.

- Nos, én ugyanazt akarom mondani, amit ő - vágott vissza Clifford -, de talán nem is áll módomban megmondani, ha tőled nem tudom meg.

Megálltak a kerti ösvényen; Acton szigorúan nézett rózsás képű ifjú rokona szemébe.

- Azt mondta Madame Münster - jelentette ki -, hogy el nem tudja képzelni, mi ütött beléd; úgy látja, hogy hevesen meggyűlölted őt.

Clifford kissé riadtan meredt Actonra.

- Ugyan már! - horkant fel. - Ezt nem mondhatod komolyan!

- És azt is mondta Madame Münster - folytatta Acton -, hogy amikor te, pusztán udvariasságból, néha mégis ellátogattál a házába, hát magára hagytad őt, és inkább Felix műtermében töltötted az időt, vázlatnézegetés ürügyén.

- Ugyan, menj már! - mordult egyet Clifford ismét.

- Mondd, hallottál te már tőlem valótlanságot?

- De még mennyit! - csattant fel Clifford, aki látta, hogy a beszélgetés során érvényesítheti szarkazmusát. - Hát - folytatta -, tegnap este azt hittem, hogy az apám jelent meg Madame Münsternél, amikor betoppantál.

- Tudtad, hogy valaki van nála?

- Hallottuk, hogy jön valaki.

Acton eltűnődött.

- Akkor hát a bárónővel voltál, amikor...?

- A társalgóban voltam. Odakintről lépteget hallottunk. Azt hittem, apám jön.

- S erre aztán elrohantál, mi?

- A bárónő azt mondta, menjek a... távozzam a műterem ajtaján át.

Acton még jobban eltűnődött; ha kéznél lett volna egy szék, hát leül.

- Miért ne akarná Madame Münster, hogy édesapáddal találkozzál nála?

- Hát mert édesapám nem szereti, ha ott vagyok - hangzott Clifford válasza.

Acton gyanakodva nézett rá, de nem fűzött megjegyzést ehhez az állításhoz.

- Édesapád megmondta ezt a bárónőnek? - kérdezte azután.

- Remélem, nem. Még nekem se mondta meg, legalábbis nem kifejezetten. De tudom, hogy nyugtalanítja a dolog; és én nem akarom többé nyugtalanítani apámat. Ezt a bárónő is tudja, és ő is azt kívánja, hogy vessek véget az ilyesminek.

- És hogy tovább látogasd őt?

- Hát ezt nem tudom. De hogy tovább nyugtalanítsam apámat, azt nem akarja. Eugenia mindent tud - tette hozzá Clifford, még hozzá olyan hanglejtéssel, mint aki maga is mindent tud.

- Vagy úgy?! - vetett Cliffordra kérdő tekintetet Acton. - Tehát Eugenia mindent tud?

- Tudta ő tegnap is, hogy nem édesapám jön.

- Hát akkor meg miért mentél ki?

Clifford elpirult, és ismét felnevetett:

- Én féltem, hogy mégis apám jön. Egyébként pedig azt mondta Madame Münster, hogy mindenképpen távozzam.

- Azt gondolta Eugenia, hogy *én* jövök?

- Nem mondta.

Robert Acton ismét eltűnődött.

- De hát te mégsem mentél el - mondta azután. - Visszajöttél a szobába.

- Nem tudtam kimenni a műteremből - válaszolt Clifford. - Az ajtó be volt zárva, Felix meg valami deszkát szögezett keresztbe azoknak a rohadt ablakoknak az alsó felén, hogy csak fölülről kapja a fényt. Úgyhogy az ablakon át sem tudtam kimenni. Sokáig vártam, és akkor egyszerre csak elszégyelltem magam. Nem akartam én a tulajdon édesapám elől tovább bujkálni. Nem bírtam tovább. Kiiskoltam abból a szobából, de amikor odabent megláttalak, kicsit zavarba jöttem - ismerte be Clifford, s aztán az olyan ifjú humorista hangján, akinek felfogóképességét nem homályosítja el tulajdon kínos helyzetének tudata, hozzátette: - De Eugenia jól feltalálta magát, nem igaz?

- Nagyszerűen! - mondta Acton. - Kivált ha tekintetbe vesszük, hogy te mennyire óvatlan voltál, és ő bizonyára roppantul bosszankodott emiatt.

- Ó, Eugeniát aztán semmi se hozza ki a sodrából! - kiáltott föl Clifford, s hangjából egy olyan ifjú ember közönye érződött, aki úgy véli, hogy bármily balul viselkedett is az adott helyzetben, a benyomásai szerfölött valóságosak.

Acton egy pillanatra tétovázott.

- Köszönöm - szólt végül -, hogy mindezt elmondtad nekem.

Majd Clifford vállára tette a kezét, és így folytatta:

- Még valamit mondj meg, kérlek: szerelmes vagy te a bárónőbe... ha csak egy kicsit is?

- Nem, uram! - mondta Clifford, és szinte lerázta a válláról Robert Acton kezét.

A Robert Acton visszatérését követő első vasárnap megváltozott a hosszú ideje tartó ragyogó idő. Esni kezdett az eső; hűvös, szürke nap köszöntött a világra. Mr. Wentworth és leányai sárcipőt húztak, úgy mentek templomba; odament Felix Young is, sárcipő nélkül, viszont ernyőt tartott Gertrude feje fölé. Attól tartok, hogy Felix az egész szertartásból, az egész istentiszteletből ezt a kiváltságot becsülte leg többre. A bárónő otthon maradt; nem volt sem vidám, sem áhítatos hangulatban. Az Egyesült Államok lakosaként egyébként sosem tartozott az istentiszteletek úgynevezett rendszeres látogatói közé; a szóban forgó vasárnap délelőtt ott állt kis szalonjának ablakánál, s nézte egy rózsafának a hosszú karját, amelyet valahogyan a verandájához erősítettek, de amelynek egy része most elszabadult, s ide-oda lengett, remegett, gesztikulált, a háttérben a szürke égboltról szemetelő esővel. Egy-egy szélroham nyomán a rózsafa a vízcseppek egész záporát zúdította az ablaktáblának, szinte emberi mozdulattal, mintegy figyelmeztető, fenyegető szándékkal. Nagyon hideg volt a szobában; Madame Münster kendőbe burkolózott, úgy járkált föl s alá. Azután eldöntötte, hogy itt be kell fűteni; behívta hát az idős néger asszonyt - akinél a ragyogó ébenfa bőr és a bíbor turbán kontrasztja kezdetben oly nagy örömet okozott neki -, s minden intézkedést megtett, hogy percekben belül ropogjon a tűz, lobogjon a láng. Az öregasszonyt Azarinának hívták. A bárónő eleinte azt hitte, hogy beszédmódját jóízű zabolátlanság fogja jellemezni, s - a maga szórakozására - biztatta, hogy fecsegen csak minél többet. Azarina azonban kimért volt és szemérmes; társalgása korántsem volt afrikai jellegű; sőt Eugeniát inkább azokra az unalmas, idős hölgyekre emlékeztette, akikkel társaságban már annyiszor találkozott. De Azarina nagyon értett hozzá, hogyan kell tüzet rakni; így hát azután, hogy elhelyezte a fahasábokat, az egyébként roppantul unatkozó Eugenia negyedóráig azzal szórakozott, hogy karosszékeiben üldögélve nézte, amint lángolnak és sercegnék. Valószínűnek tartotta, hogy Robert Acton meg fogja látogatni őt; azóta a szerencsétlen este óta még nem találkoztak. A délelőtt azonban Acton vizitje nélkül múlt el; Eugenia ugyan többször is hallani vélte Robert lépteit a verandán, de aztán kiderült, hogy csak a zsalugátereket rázta az esőnek egy-egy nekilendülése. Amióta kezdetét vette ez az epizód a bárónő pályafutásában, amelyet megpróbáltunk írásunkban felvázolni, többször is bosszankodott. De ma különösen ingerült volt; s ez az ingerültség mintha önmagából merítette volna utánpótlását. Cselekvésre ösztökölte a bárónőt; de semmiféle igazán hasznos cselekvési módot nem sugallt neki. Ha ott, a helyszínen, abban a minutumban kedvére cselekedhetett volna, hát legszívesebben felszáll az Európába induló első gőzhajóra, és szinte kéjjel fordít hátat annak a lealázó kudarcnak, aminek amerikai rokonainál tett látogatását minősítette. Nem teljesen érthető különben, hogy miért minősítette kudarcnak, hiszen itt az amerikai szokások megengedte lehető legnagyobb tisztelettel bántak vele. Ingerültsége alapján véve abban az állandóan lappangó, de most hirtelen határozottá vált felismerésében gyökerezett, hogy e nagy, kimeríthetetlen kontinens társadalmi talaja valahogyan nem alkalmas azoknak a növényeknek a tenyésztésére, amelyeknek illatát ő különösen szívesen szívta be, s amelyeket szeretett maga körül érezni; olyan növényekről van szó, amelyeknek - hogy úgy mondjuk - egész csemetekollekcióját hordta a zsebében. Boldogságát legfőképpen mindig abban találta meg, hogy némi hatalmat gyakorol, és némi benyomást kelt; most viszont egy olyan, meglehetősen fáradt úszónak a bosszúsága lett úrrá rajta, akinek a parthoz közeledve hirtelen kopár sziklafal mered elébe, jóllehet sima, főnyes partra számított. Hatalma mintha elvesztette volna fogódzóképességét ebben az amerikai légkörben;

a sziklafal megmászhatalannak bizonyult. „Remélem, *je n'en suis pas là*³⁰ - gondolta magában -, hogy egy Mr. Robert Acton látogatásának elmaradásán rágódjam!” Pedig hát szó, ami szó, bosszankodott, amiért Acton nem jött; s bosszantotta az is, hogy bosszankodik ezen.

Végre megjelent - az öccse; egy darabig topogott odakint a hallban, rázta le kabátjáról a vizet. Egy perc múlva a szobába lépett; piros volt az arca, s öt-hat esőcsepp csillant meg a bajuszán.

- Úgy, szóval befűtettél! - szólalt meg Felix.

- *Les beaux jours sont passés*³¹ - hangzott a válasz.

- Nem igaz! Nem igaz! Éppen csak hogy megkezdődtek - jelentette ki Felix, s megállt a kandalló előtt. Hátat fordított a tűznek, hátratette a kezét, terpeszállásba helyezkedett, s olyan arckifejezéssel nézett ki az ablakon, mintha még e nedves vasárnap színárnyalatai között is rózsaszínt látna.

Nővére feltekintett rá a karosszékéből. Erősen figyelte őt, és csöppet sem felelt meg pillanatnyi hangulatának az, amit öccse arcában látott. Kevés olyan dolog volt a világon, amit a bárónő rejtélyesnek talált; az öccse viselkedésén mégis gyakran csodálkozott. Gyakran, mondom, tehát nem állandóan - mert voltak bizony hosszú időszakok, amikor a bárónőt egészen más problémák foglalkoztatták. Néha azt mondta magában, hogy Felix jó kedélye, örökös vidámsága: affektálás, póz csupán; de most azért ott motoszkált az agyában a felismerés, hogy ezen a nyáron Felix mindenesetre igen sikeres komédiásnak bizonyult. Sosem tisztázták még ezt a kérdést; Eugenia sosem érezte egy ilyen tisztázó beszélgetés szükségét. Felixet nyilván a maga érdektelen szellemének hajlandósága irányítja, s Eugenia úgy érezte: nem tud olyan tanácsot adni öccsének, amit az meg is értene. Egy bizonyos tekintetben Felix magatartása biztonságérzettel töltötte el a bárónőt - hogy ti. sose fog a nővére ügyeibe avatkozni. Nagyon tapintatos ember ez a tiszta lelkű Felix; igazi testvérként viselkedik, és Madame Münster úgy érezte, hogy minden tekintetben nagyon tisztességesen. Igaz, hogy Felix tapintatos ember; s nem kedveli a nővérével folytatott hosszú „kibeszéléseket”; kevés olyan dolog van, ami feszélyezné őt, de ez bizony egyike azoknak. Most viszont semmi olyasmi nem járt Felix eszébe, ami feszélyezte volna.

- Kedves öcsém - szólalt meg végül is Eugenia -, hagyd már abba ezt! Hiszen szerelmes pillantásokat vetsz az esőre!

- Kérlek! Szívesen! Akkor viszont rád vetek majd ilyen pillantásokat! - vágta rá Felix.

- Mondd csak, meddig akarsz még ezen a pompás helyen maradni? - kérdezte kisvártatva Eugenia.

Felix rábámult:

- Miért? Te talán már el akarsz menni?

- „Már”... Hát ez nagyszerű. Én nem vagyok ám itt olyan boldog, mint te.

Felix lehuppant egy székre, s a tűzbe bámult.

- Én valóban boldog vagyok - jelentette ki derűs, tiszta hangján.

- És terved szerint egész életedet azzal töltöd, hogy Gertrude Wentworthnek udvarolsz?

³⁰ Kb.: ott még nem tartok.

³¹ A szép napoknak vége.

- Igen! - hagyta helyben mosolyogva Felix, oldalpillantást vetve a nővére.

A bárónő viszonzta a pillantást, csak hogy az övé komor volt.

- Szereted őt? - kérdezte azután.

- Te talán nem? - kérdezte vissza Felix. Pillanatnyi csend után a bárónő így válaszolt:

- Azt felelem neked, amit az anekdotabeli úr, akitől megkérdezték, szereti-e a zenét: *Je ne la crains pas!*³²

- Gertrude rettentően csodál téged - mondotta Felix.

- Ez engem nem érdekel. Nők ne csodáljanak engem!

- Hát talán utáljanak?

Madame Münster tétovázott. Majd kijelentette:

- Igen: gyűlöljenek! Ha nem gyűlölnek, az csak annak a jele, hogy mennyire haszontalanul töltöttem itt az időmet.

- Nem lehet haszontalan az az időszak, amelyben boldog volt az ember - jelentette ki Felix azzal a fontoskodó bölcsességgel, amely méltán bosszantotta fel a másikat.

- És amelyben - vágta rá a nővére, miközben érdesen felnevetett - az ember egy vagyonos ifjú hölgy vonzalmát nyerte el.

Felix igen nyíltan és komolyan válaszolt:

- Gertrude vonzalmát valóban elnyertem, de a vagyona felől egyáltalán nem vagyok biztos. Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem...

- Nos, lehet, hogy igen! S ez a fontos!

- Az édesapjától függ. Nem nézi jóindulattal a mi egyetértésünket. Hiszen tudod, Mr. Brandhez akarja feleségül adni Gertrude-ot.

- Én semmit sem tudok! - kiáltott föl a bárónő. - Kérlek, tégy egy hasábot a tűzre.

Felix teljesítette a kérést, s nézte a föllobbanó lángot.

- Az a terved, hogy megszőkteted a kisasszonyt? - kérdezte Eugenia.

- Szó sincs róla. Semmi olyat nem akarok tenni, ami kellemetlen lehet Mr. Wentworthnek. Hiszen olyan nagyon jó volt hozzánk.

- De hát választanod kell: vagy a saját kedvedre teszel, vagy az övére.

- Én mindenki kedvére akarok tenni! - kiáltott fel vidáman Felix. - A lelkiismeretem jó. Már kezdetben eldöntöttem, hogy nem illő dolog udvarolnom Gertrude-nak.

- Így hát a dolgokat egyszerűsítendő ő udvarolt neked?

Felix hirtelen komorrá vált arccal tekintett a nővére.

- Azt mondod, hogy nem félsz tőle. Pedig talán félned kellene... legalább egy kicsit. Nagyon okos lány.

- Kezdem észrevenni! - kiáltott fel a bárónő.

³² Nem félek tőle.

Öccse erre nem válaszolt, csak hátradőlt a székén. Hosszan tartó csend következett. Végül Madame Münster újabb kérdést tett fel, de egészen más hangnemben:

- Te mindenképpen reméled, hogy összeházasodtok, ugye?

- Nagyon csalódottnak érezném magam, ha nem.

- Egy-két csalódás csak jót tenne neked! - jelentette ki a bárónő. - Azután pedig... amerikai akarnál lenni?

- Én máris nagyon jó amerikainak érzem magam. De át fogunk menni Európába. Gertrude nagyon szeretne világot látni.

- Ó! Mint én, amikor idejöttem! - kacagott fel halkán a bárónő.

- Nem, egyáltalán nem úgy, mint te - vágta rá Felix, és komolyan, de nyájasan nézett a nővéreire. S miközben nézte, Eugenia felállt, s így tett Felix is.

- Gertrude egyáltalán nem olyan, mint te - folytatta a fiatalember -, de a maga módján majdnem olyan okos, mint te.

Itt Felix megállott a beszédben. Szíve tele volt jó érzéssel s azzal a túlradó kedvvel, hogy ki is fejezze. Nővérét mindig úgy látta lelki szemei előtt, mint a holdkorongot, amikor csak egy része van megvilágítva. A fényes felületen jelentkező árnyékot hol kiterjedni, hol összehúzódnak látta; de akármilyenek is voltak ezek az arányok, a holdfényt mindig nagyra becsülte. Rápillantott Eugeniára, aztán megcsókolta.

- Nagyon szerelmes vagyok Gertrude-ba - mondta.

Eugenia hátat fordított, s fel-alá járkált a szobában. Felix pedig így folytatta:

- Nagyon érdekes lány Gertrude, s egészen más, mint amilyennek látszik. Csak hát eddig még semmiféle igazi lehetőséget nem kapott. Ragyogóan okos. Elutazunk majd Európába, és jól fogunk szórakozni.

A bárónő közben az ablakhoz lépett; most ott állt és kinézett. Odakint még vigasztalanabb volt az idő; makacsul ömlött az eső.

- Igen, aki szórakozni akar, az bizony inkább menjen át Európába! - mondotta végül is.

Aztán megfordult, és szembenézett az öccsével. A közelében egy szék állt. Eugenia annak a támlájára tette a kezét.

- Hát nem volt szép tőlem, hogy eljöttem veled erre a hosszú útra, voltaképpen azért, hogy te jó partit csinálj? - kérdezte Felixtől. - Ha ugyan ez jónak nevezhető - tette hozzá.

- Ó, nagyon is jó lesz! - kiáltott lelkesen Felix.

A bárónő halkán felkacagott:

- Te csak magadra gondolsz, és nem válaszolsz a kérdéseimre. Miközben te szórakozol... a ragyogóan okos Gertrude-dal... én vajon mit csinállok?

- *Vous serez de la partie!*³³ - kiáltott fel Felix.

- Köszönöm, de attól tartok, elrontanám az egészet. - Néhány pillanatra lesütötte a szemét, aztán megkérdezte: - Azt javaslod, hogy én itt maradjak?

³³ Kb.: Velünk tartasz.

- Drága nővérem - mosolygott Felix -, ami téged illet, én sose javaslok semmit. Csak végrehajtom a parancsaidat.

- Azt hiszem - mondta Eugenia lassan, meggondoltan -, hogy te vagy a legszívtelenebb ember, akivel valaha is találkoztam. Hát nem látod, hogy bajban vagyok?

- Azt láttam, hogy nem vagy valami vidám, közöltem hát veled egy jó hírt.

- Jól van, akkor hadd közöljek veled én is egy hírt. Magadtól úgysem jöttél volna rá. Robert Acton feleségül akar venni.

- Nem, erre nem jöttem rá. Viszont meg tudom érteni őt. De hát ettől ugyan miért vagy boldogtalan?

- Mert nem tudok dönteni.

- Dönts mellette! - kiáltott fel Felix nagy örömmel. - A legrendesebb fickó a világon.

- Rettentően szerelmes belém - jelentette ki a bárónő.

- És hatalmas vagyona van. Engedd meg, hogy most én emlékeztesselek erre.

- Ó, tudom én azt nagyon jól - mondta Eugenia. - S ez nagyon is a javára billenti a mérleget. Borzasztóan őszinte vagyok ám.

Közelebb lépett a fivéréhez, s keményen a szemébe nézett. Felix több mindenfélét forgatott a fejében; Eugenia pedig azon tűnődött, vajon hogy értette Felix azt, amit ő mondott neki.

Eugeniát többféleképpen lehetett érteni; meg kellett fontolni a szavait, továbbá azt, amit e szavakkal igazán mondani akart; de volt még valami a kettő között is, s az egyikkel sem volt azonos. Valószínű, hogy végső fokon azt akarta Felix értésére adni, ne kívánja, hogy pontosabban kifejtse az egész Acton-ügyet, és vegye úgy, mintha nővére megbízta volna, hogy minden tisztességes eszköz igénybe vételével segítse elő a világ legrendesebb fickójával való házasságkötését. De hogy Felix valóban mit értett meg ebből, sose derült ki.

- Ha majd visszanyerted a szabadságodat... milyen ellenvetéseid vannak Actonnal szemben? - kérdezte a fiatalember.

- Nem tetszik nekem különösebben.

- Csak igyekezet kérdése.

- Igyekszem is. És jobban is sikerülne, ha ez az ember nem itt élne. Én sose tudnék itt élni.

- Hát akkor vedd rá, hogy menjetek Európába - javasolta Felix.

- Úgy, tehát te a heves erőfeszítésen alapuló boldogságról beszélsz?! - vágta rá a bárónő. - De ez nekem nem kell. Acton különben sem lenne hajlandó Európában élni.

- Veled akárhol hajlandó lenne élni! - jelentette ki gálánsan Felix.

Nővére most is ránézett, a megértés egy sugarával abban a szép szemében; azután ismét elfordult.

- Látod - folytatta kisvártatva -, ha netán azt mondták rólam, azért jöttem ide át, hogy megcsináljam a szerencsém, hát azt is hozzá kellene tenniök, meg is találtam!

- És ne is hagyd parlagon heverni! - biztatta Felix, mosolygós-ünnepélyesen.

- Nagyon lekötötte az érdeklődésed - jelentette ki némi szünet után a nővére. - Egyet azonban meg kell ígérned: *pas de zèle!*³⁴ Ha Mr. Acton megkérné téged, hogy képviseld nálam az ügyét, találj valami mentséget, és ne vállald.

- Az a mentségem máris megvan, hogy a saját ügyem képviselésével vagyok elfoglalva.

- És ha netán... kedvezően beszélne rólam - folytatta Eugenia -, figyelmeztess a csalóka ábrándok veszélyére. Utálok a sürgetést, az alkalmazkodást; tetszésem szerint, szabadon akarok dönteni, nyitott szemmel.

- Én roppantul tartózkodó leszek - mondta Felix -, kivéve hozzád. Neked azt mondom: mielőbb fogadd el Acton ajánlatát.

Eugenia a nyitott ajtóhoz lépett, ott megállt, s hosszan tekintett a fivérére.

- Megyek átöltözni - mondta -, és gondolkozom a dolgon.

S Felix hallotta, mint vonul lassan a lakosztályába.

Késő délután elállt az eső, s rögtön azután lángolva, villogva, esőcseppektől szivároghatva jött a naplemente. Felix a műtermében ült, és dolgozott valamelyest; végül azonban, amikor a különben sem valami éles fény halványulni kezdett, félretette az ecsetet, és kilépett a kis ház verandájára. Itt egy ideig fel s alá járkált, nézte a ragyogóan lángoló nyugati égboltot, és azt gondolta magában - korántsem először egyébként -, hogy ez az ország a szép naplementék országa. Volt valami ezekben a ragyogó, mélységesen tűzpiros színekben, ami fölélnéltette Felix képzeletét; mindig újabb képekre, újabb szép ígéretekre bukkant a nyugati égbolton. Sok mindenre gondolt: arra például, hogy miképpen fogja becsavarogni a világot Gertrude Wentworthszel; szinte látta a kalandjaikat az égő-ragyogó mennyei szegélydíszek, a felhőcsíkok között; azután arra is gondolt, amit Eugenia mondott neki az imént. Szívából kívánta, hogy Madame Münster kellemes és tisztességes házasságot kössön. Majd, amint az alkonyi fény szétterjedt és elmélyült, Felixnek kedve támadt, hogy megörökítse a színeknek ezt a nagyszerű játékát. Bement a műtermébe, kihozott onnan egy kis táblát, kihozta a palettát meg az ecseteket is, a táblát az ablakpárkányra helyezte, s nagy lendülettel pingálni kezdett. Foglalatosságában meglátta Mr. Brandet a távolban: a lelkész lassan közeledett Mr. Wentworth háza felől; kezében hatalmas, csukott esernyő. Unott, tétova léptekkel haladt, tekintetét a földre szögezte. Felix kezében egy pillanatra megállt az ecset, most Brandet nézte; aztán hirtelen ötletnek engedve, odament a kertkapuhoz, és intett a most már a közelébe került lelkésznek; a paletta és az ecsetcsomó fokozta az integetés hatását.

Mr. Brand előbb megtorpant, majd ismét megindult; aztán - úgy látszik - elhatározta, hogy enged Felix hívásának. Becsukta maga mögött Wentworthék kertkapuját, s az út mentén haladt tovább; azután belépett a kis épület kertjébe. Felix közben folytatta a naplemente megörökítését; s éppen a végső ecsetvonásoknál tartott, amikor üdvözölte a látogatóját.

- Annyira szeretnék beszélni önnel, hogy gondoltam: idehívom - kezdte a lehető legbarátságosabb hangon. - Annál inkább, mivel ön engem nemigen látogatott. Idelátogatott a nővéremhez, tudom. De engem, a hírneves művészt, nem jött el meglátogatni. Pedig a művészek nagyon érzékenyek ám, tudja-e; észreveszik az ilyesmit.

Felix a lelkész felé fordult, mosolygott, s az egyik ecset szárát a foga közt tartotta.

Mr. Brand kifejezéstartan, elfogulatlan méltósággal álldogált, miközben esernyője hatalmas szeleteit igazgatta.

³⁴ Csak semmi buzgalom!

- Ugyan miért látogatnám meg önt? - kérdezte. - Nem értek én a művészethez.

- Nagyon elbizakodottnak vélne, azt hiszem - felelte Felix -, ha azt mondanám: egészen jó alkalom lenne az ön számára, hogy tanuljon valamit. Ha ön erre azt kérdezi, hogy ugyan minek, hát erre bizony nincs válaszem. Gondolom, egy lelkipásztornak nincs szüksége a művészetre, mi?!

- Szüksége van viszont önuralomra és mérsékletre, uram - szögezte le igen határozottan Mr. Brand.

Felix fölugrott; hüvelykujjával a palettát forgatta, s taglejtései bocsánatkérést fejeztek ki.

- Bizony ez így van! - kiáltott fel. - Én csak pancsolok itt ezzel a piros festékkal, és még csak hellyel sem kínálom önt! Ezer bocsánat, uram! Lám, milyen rossz modort plántál a művészet az emberbe, s milyen igaza van önnek, hogy nem érdeklődik iránta! De igazán nem akartam, hogy állva maradjon, higgye el. Amint látja, sok parasztszék van itt a verandán; bár hadd figyelmeztessem önt, hogy a legveszélyesebb helyeken állnak ki belőlük szögek. Én éppen ezt a naplementét igyekeztem megörökíteni most. Sose láttam még a különböző piros színek ekkora lobogását. Mintha az egész Mennyei Város lángokban állna, mi?! Ha valóban így állna a dolog, hát azt hiszem, önöknek, teológusoknak, kellene eloltaniok a tüzet. Erre én - az istentelen művész - nyugodtan csücsülök, és csak festegetem, festegetem!

Mr. Brand kezdettől fogva bizonyos fokig szemtelen alaknak tartotta Felixet, de e pillanatban véleménye szerint oly nagymérvű volt a szemtelensége, hogy már különleges indokot - sőt talán bocsánatkérést - igényelt. Hadd tegyük hozzá, hogy ezt a véleményét egészen természetesnek tartjuk. Felixnek mindig rendkívül magabiztos volt a modora, s ez a modor egyszerűen a jókedvét és a jóindulatát közvetítette; ezúttal azonban különleges tervet forralt; s amilyen készségesen elismerte volna, hogy ez a terv igen merész, annyira tudatában volt annak is, hogy minden társalgási készségét segítségül hívhatja a megvalósításához. De oly távol állt tőle a szándék, hogy megsértse látogatóját, hogy lázasan kutató elméjében, vajon miféle bókkal tehetne leginkább a fiatal lelkész kedvére.

- Szokás szerint szép szentbeszédet prédikált ma a szószékről, ugye? - kérdezte hirtelen, s letette a palettáját. Nem ilyesmire gondolt ugyan, de hézagpótlónak ez is megjárta.

Mr. Brand szigorúan tekintett maga elé - már amennyire szigorúan tud nézni az olyan ember, akinek nagyon szőke és nagyon bársonyos a szemöldöke, s a szemöldöke alatt nagyon szelíd és nyugodt a szeme.

- Nem, ma nem prédikáltam - válaszolta. - Azért hívott ide, hogy ezt megtudakolja tőlem?

Felix látta, hogy Mr. Brand ingerült, s ezt rettentően fájlalta; attól viszont csöppet sem tartott, hogy a végén Mr. Brand majd nem örül a találkozásuknak. Mosolyogva nézett a lelkészre, s nyugtatólag a karjára tette a kezét.

- Nem, nem azért hívtam ide, egyáltalán nem azért - mondta. - Szeretnék kérdezni öntől valamit; sőt szeretnék mondani önnek valamit. Biztos vagyok benne, hogy nagyon fogja érdekelni. Mivel azonban... magánjellegű a dolog, jobb, ha bemegyünk az én kis műtermembe. Az egyik ablaka nyugatra néz, úgyhogy onnan is láthatjuk a naplementét. *Andiamo!*³⁵

Ezzel szelíden megveregette a lelkész karját.

³⁵ Gyerünk!

Mutatta az utat, Mr. Brand pedig merev testtartással és halk léptekkel követte őt. A kis műteremben már szürkületi homály terjengett; a nyugati ablakkal szemben levő falat azonban szinte elárasztotta valami mélységes rózsaszín. Tömérdek vázlat és félig kész festmény függött ebben a rózsás izzásban, a szoba sarkaiban viszont homály és por uralkodott. Felix megkérte Mr. Brandet, hogy üljön le, aztán körülnézett.

- Istenemre, milyen gyönyörű ez odakint! - kiáltott fel.

Mr. Brand azonban nem ült le, hanem az ablaknak támaszkodott; azon töprengett, vajon mit akarhat tőle Felix. Az árnyékban, a fal sötétebb részein három-négy meglepő, sőt meghökkentő kép körvonalait látta megvillanni. Mintha meztelen emberalakokat ábrázoltak volna.

Felix úgy állt, hogy fejét kissé lehajtotta, tekintetét látogatójára szögezte, élénken mosolygott, és a bajuszát pödörte. Mr. Brand pedig kissé feszengett.

- Nagyon kényes az... amit mondani akarok - kezdte Felix. - De már huzamosabb ideje rágódom rajta.

- Kérem, mondja el olyan gyorsan, amennyire csak lehetséges - mondta Mr. Brand.

- Tudja... azért merem elmondani, mert ön lelkes. Nem hiszem, hogy akármilyen köznapi embernek el merném mondani.

Pillanatnyi hallgatás után Mr. Brand így szólt:

- Ha arról van szó, hogy az ember... valamilyen gyengeségnek enged, vagy valamilyen sértést zokon vesz... hát attól tartok, hogy nagyon is köznapi ember vagyok.

- Drága jó barátom - kiáltott fel Felix -, de itt nem sértésről van szó, hanem jótéteményről! Valami nagy-nagy szívességről! Rendkívül jól fog esni magának, biztosíthatom. Csak hát... olyan kényes az ügy!

És tovább mosolygott nagy vidáman a félhomályban, miközben folytatta a mondókáját:

- Tudja, engem nagyon-nagyon érdekelnek az unokatestvéreim: Charlotte és Gertrude Wentworth. Ez abból is nyilvánvaló, hogy körülbelül ötezer mérföldet utaztam azért, hogy láthassam őket.

Mr. Brand nem szólt semmit, Felix pedig csak mondta tovább a magáét:

- Tökéletes idegenként kerültem a társaságukba, s így természetesen sok-sok új benyomást szereztem; hozzá kell tennem, hogy igen friss, igen élénk benyomásokat. Ért engem?

- Nem vagyok biztos benne; de azért csak folytassa, kérem.

- Nos, véleményem szerint az én benyomásaimban mindig megvolt a frissességnek ez az eleme; most azonban talán természetes is, hogy mint kívülről jött embernek (hiszen ezt már említettem) olyan dolgok tűntek fel, amelyek az önök körében észrevétlen maradtak. Meg aztán sokat segített nekem a nővérem; s az ő megfigyelőképessége azután valóban páratlan.

- Nem meglepő - jegyezte meg Mr. Brand -, hogy a mi kis körünkben két intelligens ember sok megfigyelnivalót talált. Ami azt illeti, az utóbbi időben magam is épp elég ilyesmit találtam.

- Ó, lesz még min meglepődnie, uram! - nevetett Felix. - Nos, nővérem is, magam is nagyon megszerettük a mi Charlotte kuzinunkat.

- Charlotte kuzinjukat? - visszhangozta Brand.

- Első látásra beleszerettünk.

- Beleszerettek Charlotte-ba? - dűnnyögte Mr. Brand.

- *Dame!*³⁶ - kiáltott fel Felix. - Charlotte nagyon bájos leány; és Eugenia különösen el van bűvölve tőle.

Mr. Brand csak ámult-bámult, Felix pedig folytatta:

- A szeretet, mint tudjuk, fölnyitja az ember szemét, úgyhogy észrevettünk valamit. Mégpedig azt, hogy Charlotte nem boldog! Charlotte szerelmes.

Felix közelebb lépett Mr. Brandhez, s ismét annak karjára helyezte kezét.

Mr. Brand úgy nézett Felixre, hogy tekintetével szinte elismerte: vendéglátója lenyűgözte őt; az ifjú lelkipásztorban azonban maradt még kellő önuralom, hogy jókora ünnepélyességgel a hangjában kijelentse:

- Nem szerelmes önbe.

Felix könnyedén felkacagott, és annak a tengeri kalandornak az élénkségével válaszolt, aki érzi, hogy a szél belekapott a vitorlájába:

- Nem is! Ha belém lenne szerelmes, én bizony tudnám! Én nem vagyok olyan vak, mint ön.

- Mint én?

- Drága uram, ön teljességgel vak. Szegény Charlotte önbe szerelmes halálosan.

Mr. Brand egy darabig hallgatott, s kissé nehezen lélegzett.

- Hát ezt akarta mondani nekem? - kérdezte.

- Már három hete meg akarom mondani. Mert az utóbbi időben nagyon romlott Charlotte kedélyállapota. Mint említettem önnek, nagyon kényes ügy ez az egész.

- Nos, uram - kezdte Mr. Brand -, nos, uram...

- Biztos voltam benne, hogy önnek fogalma sincs az egésztől - vágott közbe Felix. - De hát nem látja, hogy most... amikor már megmondtam... mennyire világos minden?

Mr. Brand nem válaszolt. Szék után nézett, s mihelyt talált egyet, nagy halkán leült rá. Felix látta, hogy a fiatal lelkész elpirul; eddig Brand a vendéglátója szemébe nézett, most azonban másfelé tévedt a tekintete. Annak, amit Felixtől hallott, az volt az első hatása, hogy úgy érezte, sérelem esett a tartózkodásán.

- Persze - folytatta Felix -, én nem javaslok semmit. Önhittség lenne tőlem, ha tanácsot adnék önnek. De ami magát a tényt illeti, hát szerintem semmi kétség.

Mr. Brand egy darabig mereven nézte a padlót; nyomasztólag hatottak rá kavargóan vegyes érzelmei. Felix, aki ott állt előtte, bizonyos volt benne, hogy ezeknek az érzelmeknek egyik összetevője a mélységes meglepetés. Az ártatlan fiatalember még csak nem is gyanította Charlotte titkos lángolását. Ez nagy reménységgel töltötte el Felixet: biztosra vette, hogy a dolog hízeleg Mr. Brand hiúságának. Felix azt mondta magában, hogy Mr. Brand könnyen kiismerhető ember; s ez igaz: a lelkész képtelen volt tettetésre vagy leplezésre.

- Nem ismerem ki magam ebben az egészben - szólalt meg végül a fiatal pap, s még mindig nem nézett fel. Felixnek feltűnt, hogy Brand nem tiltakozik, nem tesz ellenvetést. Felix kijelentése nyilván az emlékezések egész sorát mozgatta meg, vagy visszamenőleg világította

³⁶ Kb.: teringettét, istenemre!

meg ezeket az emlékeket. Ez utóbbiak Mr. Brand csodálkozó tekintete előtt egészen tekintélyes lánggá formálódtak, úgyhogy a hír második hatása: a hiúságérzés kielégülése volt.

- Köszönje meg, hogy megmondtam - szólította föl Felix. - Jó, ha az ember tudja az ilyesmit.

- Ebben nem vagyok biztos - mondotta Mr. Brand.

- Ó, ne hagyja elepedni azt a szegény lányt! - suttogta Felix.

- Tehát ön mégiscsak tanácsot ad nekem?!

Mr. Brand most ismét Felix szemébe nézett.

- Én csak gratulálok önnek! - mosolygott Felix. Eleinte azt hitte, hogy látogatója igényli a tanácsát, de csakhamar észrevette a lelkész magatartásában az iróniát.

- Érdekében áll; utóvégre ön megzavarta a köreimet - folytatta a lelkész.

Felix nem mozdult, csak mosolygott tovább. Közben sötétebb lett a kis szobában, s halványult a bíborszínű izzás; de Mr. Brand azért jól látta Felix ragyogó arcát.

- Nem teszek úgy, mintha nem tudnám, mit akar ezzel mondani - jelentette ki Felix. - A valóság viszont az, hogy nem zavartam az ön köreit. Abból, amit ön veszíthetett volna... egy más személlyel kapcsolatban... nem veszett semmit. És gondoljon arra, hogy mit nyert!

- Úgy vélem, hogy ennek megítélése mindkét vonatkozásban rám tartozik - jelentette ki Mr. Brand. Felállt; kalapja karimáját a szája széléhez szorította, úgy meredt Felixre a félhomályban.

- Ön egy illúziót veszített el! - mondta Felix.

- Mit nevez ön illúziónak?

- Azt a hiedelmet, hogy ön igazán ismeri... hogy igazán jól ismerte... Gertrude Wentworthöt. Bízzék az ítéletemben, kérem. Én még nem ismerem őt; de nincsenek illúzióim; nem is akarok ilyesmit állítani.

Mr. Brand csak meredten nézett rá, a kalapja fölé.

- Gertrude jelleme mindig nagyon is egyértelmű, tökéletesen tiszta volt - jelentette ki ünnepelesen.

- Mindig szunnyadt benne valami. Csak próbaköre várt. És most kezd ébredezni.

- Ne dicsérje őt előttem! - kiáltott fel Mr. Brand, és kissé megremegett a hangja. - Nem valami nagylelkű ez öntől, hiszen előnyösebb helyzetben van.

- De drága uram, higgye el, hogy valósággal elolvadok a nagylelkűségtől! - kiáltott föl Felix. - És én nem dicsérem a kuzinomat, csak éppen megpróbálok tudományos meghatározást adni róla. Gertrude nem szereti az absztrakciót, az elvont dolgokat. Márpedig, ha jól tudom, ön éppen az ellenkezőjét gondolta... és erre alapozott. Nos, Gertrude-ot rendkívül érdekli minden, ami konkrét. Akárcsak jómagamat. De ő nagyon erős, és engem is magával sodor.

Mr. Brand a kalapja belsejébe pillantott, majd így szólt:

- Szerfölött érdekes jellem az övé.

- Így van! És magával ragadja az embert, akár valami nekivadult ló; és ha netán kipottyanak a kocsiból, oda se neki. De ha *ön* pottyán ki a kocsiból, kedves Mr. Brand - s itt Felix szünetet tartott -, akkor... akkor más is megszenvedné ezt a balesetet.

- Ki az a más?

- Hát Charlotte Wentworth!

Mr. Brand gyanakvó oldalpillantást vetett Felixre; aztán lassan végigjártatta tekintetét a mennyezeten. Felix bizonyos volt benne, hogy titokban roppantul lenyűgözi őt a helyzet regényes volta.

- Azt hiszem, ehhez nekünk semmi közünk - dünnyögte a fiatal lekipásztor.

- Nekem talán valóban nincs közöm hozzá; de önnek aztán nagyon is!

Mr. Brand továbbra is tétován tekingetett a mennyezetre; nyilván még mondani akart valamit.

- Hogy érti azt - nyögte ki hirtelen -, hogy Gertrude nagyon erős?

- Hát úgy - válaszolt Felix eltűnődve -, hogy nagyfokú önuralomról tett tanúságot. Várt, várt... évekig; akkor is ezt csinálta, amikor talán úgy látszott, hogy a jelenben él. Tudta, hogyan kell várni; mert valami célja volt. Nos, így értem, hogy Gertrude nagyon erős.

- És mi lett volna a célja?

- Hát az, hogy világot lásson.

Mr. Brand ismét gyanakodva pillantott különös informátorára, de nem szólt semmit. Végül elfordult, mint aki búcsúzni készül. De zavartnak látszott, mert ahelyett, hogy az ajtóhoz lépett volna, a szoba másik sarka felé tartott. Felix egy ideig csak nézte őt: a lelkész szinte tapogatózva kereste útját a homályban. Aztán vendéglátója gyengéd, szinte testvéri mozdulattal az ajtóhoz vezette őt.

- Ez minden, amit mondani kívánt? - kérdezte tőle Mr. Brand.

- Igen, ez minden... de ez a kevés is jó adag fejtörést igényel.

Felix a kertkapuhoz kísérte őt, s nézte, mint távozik lassan a sűrűsödő alkonyatban, s mint próbálja kiegyenesíteni időközben fesztelenebbé vált testtartását.

„Sértődött, izgatott, zavart, megrökönyödött... és el van ragadtatva! - gondolta magában Felix.

- Micsoda fenséges keverék!”

Ama látogatás óta, amelyet Münster bárónő Mrs. Actonnál tett, s amelyről elbeszélésünk korábbi szakaszában röviden beszámoltunk, e két hölgy között az érintkezés nem volt sem gyakori, sem bizalmas. Nem mintha Mrs. Acton nem értékelte volna Madame Münster jó tulajdonságait; ellenkezőleg, igencsak érzékelte ragyogó látogatójának modor- és társalgásbeli kellemetességét. Mrs. Acton, mint Bostonban mondták, rendkívül „intenzív” egyéniség volt, s hajlamos arra, hogy benyomásai túlságosan is lenyűgözzék. Márpedig egészségi állapota megkövetelte, hogy mérsékelje indulatait; igen kevés látogatót fogadott, miközben örökösen a karosszékben üldögélt, s e látogatók is a legmértékletesebb helybeliek közül kerültek ki; Mrs. Acton tehát kénytelen volt korlátozni egy olyan hölgy vizitjeinek számát, akinek öltözködése és viselkedése mindazt felidézte csodálatosan élénk képzeletében, amit a történelem legizgalmasabb időszakairól olvasott valaha. De azért nagyon sok régies-választékosan megfogalmazott írásos üzenetet küldött a bárónőnek, és nagyon sok bokrétát a kertjéből, no meg több kosárra való szép gyümölcsöt. Felix megette a gyümölcsöt, a bárónő pedig elrendezte lakosztályában a virágokat, visszaküldte Mrs. Actonnak a kosarakat, és megválaszolta az üzeneteket. Az említett esős vasárnapot követő napon Eugenia elhatározta, hogy e megrokkant jótevőnél *visite d'adieux*-n, vagyis búcsúlátogatáson jelenik meg; legalábbis így minősítette magában a vállalkozást. Hadd jegyezzük meg, hogy Robert Acton sem vasárnap este, sem pedig hétfő délelőtt nem jelent meg nála a várt látogatáson. A férfi nyilván úgy gondolta, hogy inkább „távol marad”; s mivel a bárónő a maga részéről távol maradt nagybátyja házából, ahová Felix jó pár napig a zavar minden jele nélkül vitte nővérétől a távollétéért bocsánatot kérő és sajnálkozást kifejező üzeneteket, a véletlen nem tudott korrigálni a szándékosan megteremtett helyzeten. Mr. Wentworth és leányai tiszteletben tartották Eugenia elvonultságát; valahogy - homályosan - úgy vélték, hogy bizonyos rejtélyes visszavonulási időszakok az ilyen nagyvonalú életvitelhez elegánsan és ritmikus ismétlődésben természetesen hozzátartoznak. Különösen Gertrude tartotta tiszteletben ezeket a periódusokat; eltűnődött, hogy vajon mit csinál ilyenkor Madame Münster, de holmi kíváncsi kérdezősködést semmiképpen sem engedett volna meg magának.

A hosszan tartó eső fölfrissítette a levegőt, azután pedig a tizenkét órás napsütés fölszárította az utakat; úgyhogy a bárónő nem valami kényelmetlen vállalkozásra szánta el magát azzal a tervével, hogy késő délután átsétál Mrs. Actonhoz. S amint bájosan hullámzó járásával tovalépkedett az út tisztára áztatott füves szélén, a gyümölcsösök megrakottan csüngő ágai alatt, az időpontot és a helyszínt jellemző csöndben, a késő nyár érett bősége közepette valami túláradozó mélabúnnak ébredt tudatára. A bárónőnek volt egy szeretetre méltó gyöngéje, nevezetesen az, hogy igencsak ragaszkodott a tájakhoz, még akkor is, ha egyikük-másikuk kezdetben némi ellenszenvet ébresztett benne; és most, amikor már közeledett a távozás időpontja, gyengéd érzésekkel gondolt a nyugati világ ez erdőkben gazdag vidékére, ahol oly szép a naplemente, és oly nemes minden törekvés, minden szándék. Mrs. Acton kijelentette, hogy fogadhatja őt; de amikor a bárónő belépett az idősebbik hölgy frissen illatosított szobájába, nyomban látta, hogy vendéglátója igen rossz színben van. Szinte földöntúlian fehér volt az arca, fehér és átlátszó, s még csak meg sem kísérelte, hogy megmozduljon virágdiszes karosszékében. De egy kicsit elpirult - akár valami fiatal lány, gondolta magában a bárónő -, s látogatója arcán nyugtatta a maga tiszta és mosolygós tekintetét. Halk, monoton hangon beszélt, olyan volt ez a hang, mintha soha életében semmiféle emberi szenvedélyt nem fejezett volna ki.

- Búcsúzni jöttem - szólalt meg Eugenia. - Nemsokára elutazom.

- Mikor utazik?

- Hamarosan. Bármelyik nap.

- Nagyon sajnálom - mondotta Mrs. Acton. - Azt reméltem, hogy mindig itt fog maradni.

- Mindig? - csodálkozott Eugenia.

- Hát úgy értem, hogy hosszú ideig - mondta Mrs. Acton a maga szelíd, gyöngye kis hangján. - Úgy hallok, hogy igen kényelmes körülmények között lakik... hogy olyan szép kis háza van.

Eugenia csak bámult, azazhogy mosolygott; eszébe jutott az a szerény kis vityilló, s azon tűnődött, hogy vajon vendéglátója nem tréfál-e.

- Igen - mondta végül -, tökéletes kis ház, bár az önéhez igazán nem hasonlítható.

- És a fiam oly nagyon szeret látogatóba menni önhöz - folytatta Mrs. Acton. - Attól tartok, hogy ön nagyon fog hiányozni a fiamnak.

- Ó, drága asszonyom - nevetett föl halkán Eugenia -, igazán nem maradhatok Amerikában az ön fia kedvéért!

- Ön talán nem szereti Amerikát?

A bárónő lesütötte a szemét.

- Ha szeretném... akkor sem az ön fia kedvéért maradnék itt!

Mrs. Acton gyengéden, de igen komolyan tekintett a bárónőre, mint aki nem egészen érti, hogy látogatója mit mond. A bárónő végül is úgy találta, hogy van valami bosszantó vendéglátójának e lágy és szelíd nézésében; s ha nem volna kötelező az irgalom a nagybetegekkel szemben, a bárónő bátorkodott volna magában bolondnak minősíteni az idős hölgyet.

- Hát akkor attól tartok, hogy soha többé nem fogom látni - mondta Mrs. Acton. - Hiszen tudja, hogy haldoklom.

- Ó, drága asszonyom - suttogta Eugenia.

- Vidámnak és boldognak akarom tudni a gyermekeimet, amikor elmegyek. A leányom valószínűleg feleségül megy az unokafivéréhez.

- Két ilyen érdekes fiatal ember - mondta elmerengve a bárónő. Clifford Wentworth nem volt azok között, akikre gondolt.

- Oly nyugodtan várom a halálomat - folytatta ismét Mrs. Acton. - Oly könnyen, oly biztosan érkezik.

Megállott a beszédben, és szelíd tekintete még mindig Eugenia arcán pihent.

A bárónő nem szerette, ha a halálra emlékeztetik; de még a halál közelében is - már ami Mrs. Acton halálát illeti - megőrizte jó modorát.

- Ó, asszonyom, ön nagyon is bűbájos beteg - mondotta.

Ezt a tapintatos kijelentést Mrs. Acton elengedte a füle mellett, s tárgyilagos, halk hangján rendületlenül folytatta:

- Derűs hangulatban, jó módban szeretném itthagyni a gyermekeimet - mondotta. - Úgy látom, hogy erre mifelénk mindenki jól érzi magát. Akárcsak ön. Így hát szeretném, ha ön itt maradna nálunk. Oly jó lenne Robertnek.

Eugenia eltűnődött, hogy vajon mit ért Mrs. Acton azon, hogy „jó lenne Robertnek”; de úgy érezte, soha nem fogja megtudni, mi járhat egy ilyen asszony eszében. Fölállt, mert attól félt, hogy Mrs. Acton ismét a haldoklására fogja terelni a szót.

- Isten önnel, drága asszonyom - mondotta. - Semmiképpen sem feledhetem, hogy önnek nagy szüksége van az erőire.

Mrs. Acton megragadta Eugenia kezét, s egy pillanatra a magáéban tartotta.

- Ön jól érezte magát itt nálunk, vagy talán nem? - mondta. - És szeret mindannyiunkat, ugye? Szeretném, ha itt maradna... abban a szép kis házában.

Mrs. Acton azt mondotta volt Eugeniának: komornája a hallban várja majd, hogy lekísérje a lépcsőn; de az ajtó hatalmas előtere elhagyatott volt, s Eugenia fürkészve nézett körül. Bosszankodott, mert egy haldoklóval kezét fogni nem éppen szerencsés előjel. Aztán lassan megindult lefelé a lépcsőn, s tovább nézelődött. A széles lépcső nagy ívben kanyarodott el, a kanyarban nyugatra néző ablak volt látható; egy mélyen benyúló virágállványon véges-végig régi kék porcelán vázák, burjánzó zöld növényekkel. A növényeken átszűrődött a sárgás délutáni napfény, s ott vibrált a fehér falburkolaton. Eugenia egy pillanatra megállt; teljes volt a csend az épületben, csak egy nagy falióra ketyegése hallatszott valahonnan. A lépcső alján ott terpeszkedett a földszinti hall, területének mintegy a felét egy nagy keleti szőnyeg borította be. Eugenia egy kicsit elidőzött a lépcsőn. Sok minden ragadta meg a figyelmét. „*Comme c'est bien!*”³⁷ - gondolta magában. - Szilárd és kikezddhetetlen léalap ez a ház.” S eltűnődött azon, hogy Mrs. Acton nemsokára elhagyja ezt a rezidenciát. Ez a gondolat egészen a lépcső aljáig kísért. Ott ismét megállt, s ismét egy egész sereg dolgot figyelt meg. Rendkívül tágas volt a hall; a bejárati ajtó két oldalán egy-egy széles, mély ablak, amely mindennek az árnyékát visszavetíti a házba. A fal mellett magas támlájú székek; az asztalokon nagy keleti vázák, s mind a két oldalon egy-egy nagy vitrin, benne diszkréten csillogó műtárgyak. Az ajtók tárva-nyitva - itt az elsötétített társalgó, ott a könyvtár, amott az ebédlő. A jelek szerint egyik szobában sem volt senki. Eugenia mindegyiknek a küszöbén megállt egy pillanatra. - *Comme c'est bien!* - dünnyögte ismét. - Amikor elhatároztam, hogy átvőök Amerikába, éppen egy ilyen ház járt az eszemben. - Maga nyitotta ki a bejárati ajtót - a személyzet egyetlenegy tagját sem szólították a helyszínre a bárónő könnyű lépteit -, aztán a küszöbről még egy utolsó pillantást vetett a hallra. Odakint tovább tartott kíváncsian szemlélődő kedve; így hát ahelyett, hogy mindjárt lement volna a kapuhoz a kis kocsifeljárón, elkanyarodott a háztól jobbra levő kert irányába. Alig haladt azonban néhány yardnyit a gyepen, hirtelen megállott: észrevette ugyanis, hogy egy úr fekszik egy fa alatt a fűvön. A férfi nyilván nem hallotta a bárónő lépteit; mozdulatlanul feküdt a hátán; két kezét összefonta a feje alatt, s fölbámult az égboltra - úgyhogy Eugeniának bőségesen volt ideje, hogy gondolkozzék, ki is ez. Nos, az az ember volt, akire az utóbbi napokban igen sokat gondolt; s most mégis az volt az első gondolata, hogy elillan, mert semmiképpen sem lett volna ínyére, ha bárki azt hiszi, hogy Robert Acton keresése végett indult el a kert felé. A gyepen heverésző úriember azonban nem hagyott időt erre az elhatározásra; hiszen a bárónő kellemes jelenléte nem soká maradhatott észrevétlen. A férfiú fölfelé pislogott tehát, rábámult a hölgyre, aztán fölkiáltott, majd felugrott. Egy pillanatig csak állt egy helyben, s nézte Eugeniát.

- Bocsássa meg ezt a nevetséges pozitúrát, amelyben fogadtam - mondta azután.

- Pillanatnyilag nincs semmi érzékem a nevetséges iránt. Ha ellenben magának esetleg van, hát ne gondolja, hogy magának szól a látogatásom.

³⁷ Kb.: Milyen szép itt! Vagy: Ez igen!

- Vigyázzon, mert még a fejembe veszem! Mivel én viszont éppen magára gondoltam.
- Látszik, hogy rengeteg szabad ideje van. És nem valami nagy bók, hogy akkor gondol egy nőre, amikor az előbb említett pozitívában henyél.
- Nem mondtam, hogy jól gondoltam róla! - mosolygott Acton.

Eugenia Robertre nézett, aztán elfordult.

- Jóllehet nem azért jöttem, hogy meglátogassam magát - mondotta -, legalább azt ne tévessze szem elől, hogy vendégként vagyok a maga birtokán.

- Rendkívül jóleső és megtiszteltető! Nem akar bejönni a házba?

- Éppen most jöttem ki onnan. Az édesanyjánál voltam látogatóban. Elbúcsúztam tőle.

- Elbúcsúzott?!

- Igen. Elmegyek - mondotta a bárónő, s ismét elfordult, szemléltetve szinte, hogy miként értelmezendő e kijelentése.

- Mikor megy? - kérdezte Acton. Egy ideig nem mozdult, de amikor a bárónő tett néhány lépést, s nem válaszolt, utána indult.

- A kertjüket megnézni jöttem errefelé - mondotta Eugenia, a kapu irányába sétálva. - De most már mennem kell.

- Legalább engedje meg, hogy magával menjek.

Melléje szegődött, s egy szót sem szóltak, amíg a kapuhoz nem értek. A kapu nyitva volt; lenéztek az útra, amelyet egészen elsötétítettek a cserjék hosszúkás árnyai.

- Egyenesen haza kell mennie innen? - kérdezte Acton.

Eugenia nem válaszolt.

- Miért nem látogatott meg mostanában? - kérdezte egy perc múlva.

Erre meg Acton nem válaszolt.

- Miért nem felel nekem? - kérdezte a bárónő.

- Igyekszem valami választ kitalálni - ismerte be a férfi.

- Nincs kéznél a válasza?

- Olyan válasz, amelyet közölni tudnék, nincs. De hadd menjek most magával.

- Ahogy tetszik.

Lassan sétált tovább az úton, Acton pedig vele tartott.

- Ha azt tettem volna, ami tetszik - szólalt meg Acton -, többször is meglátogattam volna magát.

- Ezt is csak úgy kitalálta most?

- Nem, ez őszinte. Azért mondtam el, mert...

- Ó, szóval most jön az ok!

- ... mert gondolkozni akartam magáról.

- Mert le akart heveredni! - mondta a bárónő. - Láttam leheveredni magát... majdnem a... az én fogadószobámban.

Acton megállt, mégpedig olyan mozdulattal, amelyből a bárónő azt a kérést olvasta ki: „Ne siessünk annyira!” Eugenia is megállt tehát, Robert pedig a nő arcán nyugtatta a tekintetét, s elragadónak találta őt.

- Maga tréfál - mondta -, de ha valóban elutazik, akkor nagyon komoly a dolog.

Eugenia fölnevetett:

- S ha maradok, akkor még komolyabb!

- Mikor utazik?

- Amilyen hamar csak lehetséges.

- És miért?

- Miért maradnék?

- Mert mindnyájan annyira csodáljuk magát.

- Ez nem ok. Európában is csodálnak.

Ezzel ismét elindult a háza felé vezető úton.

- Mit mondhatnék, hogy itt tartsam? - kiáltott fel Acton. Itt akarta tartani az asszonyt, s valóban már egy hete csak rá gondolt. Szerelmes volt belé; tudatában volt ennek, vagy azt gondolta, hogy tudatában van; s az egyetlen kérdés, amely fölmerült benne, az volt, hogy vajon megbízhat-e az asszonyban?

- Mit mondhatna, hogy itt tartson engem? - visszhangozta Eugenia. - Nos, mivel nagyon is el akarok menni, nem érdekem, hogy ezt megmondjam magának. Mellesleg pedig: el sem tudom képzelni, hogy mit mondhatna.

Némán haladt Eugenia mellett Robert; s a látszatonál sokkal érzékenyebben érintette őt az, amit Eugenia mondott. Az emlékezetes este óta, amikor Newportból visszatért, szüntelenül és rettenetes erővel zaklatta Eugenia személye. Érzékenyen érintette őt az is, amit Clifford Wentworth mondott, de egészen más értelemben; ez sem szabadította meg azonban egy olyan varázslat okozta feszültségtől, amelyet ésszel oly nehezen tudott elviselni. „Nem becsületes, egyáltalán nem becsületes ez a nő” - hajtogatta magában. Tíz perccel előbb ezt mondta a nyári égboltnak is. Csakhogy - sajnos - nem tudta határozottan és véglegesen kimondani ezt; s most, hogy ott volt Eugenia közvetlen közelében, úgy látta: meghökkentően keveset számít, hogy Eugenia becsületes-e vagy sem. „Olyan asszony ő, aki képes hazudni” - gondolta magában. Most, hogy ott sétált Eugenia oldalán, felidézte magában ezt a megállapítását; de ez a megállapítás most nem rémítette meg, mint azelőtt. Szinte kívánta, hogy valami hazugságba sodorhassa Eugeniát, hogy azután elítélhesse érte, s így megtapasztalhassa, vajon öröme szolgál-e az ilyesmi. Folyton csak erre gondolt, amint ott haladtak egymás oldalán, s amint a bárónő a maga könnyed, kecses méltóságával ment mellette. Robert gyakran ült már Eugenia közelében, s gyakran vitte a hintáját; de sétálni még sose sétált vele.

„Úristen, milyen *comme il faut* ez az asszony!” - gondolta magában, miközben oldalról figyelte őt. Amikor a gyümölcsösben álló házikóhoz értek, Eugenia belépett a kapun, de nem mondta Robertnek, hogy kövesse; megfordult, s jó éjszakát kívánt a férfinak.

- A múltkor este kérdeztem valamit magától, de nem kaptam választ - mondotta Acton. - Elküldte azt az írást, amely... visszaadja a szabadságát?

Eugenia egy pillanatig habozott - s ez nagyon természetes.

- Igen - mondta azután hangsúlytalanul.

Robert elfordította a tekintetét; föltette magában a kérdést, vajon elég nagy hazugság-e ez mára, megfelel-e a céljainak. De aznap este még találkozott a bárónővel, aki ismét megjelent nagybátyjánál. Ámde a nagybácsi nemigen beszélhetett az unokahúgával; két úr hintón jött ki Bostonból, hogy meglátogassák Mr. Wentworthöt és lányait, s Madame Münster nagy érdeklődést keltett mindkettőjükben. Egyikük egy szót sem szólt a bárónőhöz; csak nézte őt, roppant komolyan és feszült figyelemmel, ünnepélyesen előrehajolt, és úgy tolta előre az egyik - mellesleg jókora - fülét, valahányszor a hölgy valami megjegyzést tett, mintha süket volna. Nyilván mély benyomást keltettek benne a bárónő balsorsáról és kudarcairól szóló elbeszélések, mert a világot el nem mosolyodott volna. Társa a könnyedebb stílus híve volt; olyan közel ült Madame Münsterhez, amennyire csak tehetette; próbálta őt beszédre bírni, és szinte minden pillanatban új társalgási témával hozakodott elő. Eugenia nem reagált olyan élénken, mint szokott, és kevesebb mondanivalója volt Európa, illetve Amerika társadalmi intézményeinek viszonylagos érdemeiről, mint beszélgető partnere - a bárónő kiváló reputációja alapján - elvárta volna; viszont teljességgel hozzáférhetetlen volt a bárónő ezen az estén Robert Acton számára, aki kezét zsebre téve sétált fel-alá a verandán, úgy várta, mikor csikorog már végre az a bostoni hintó, annak jeléül, hogy beáll az oldalbejáráthoz. De hiába várta, s végül is elvesztette a türelmét. Húga megkérte, hogy kísérje haza, s Robert azonnal el is ment vele. Eugenia látta, amint Lizzie társaságában elhagyja a házat; ebben a hangulatában még Robert távozásának a ténye is megerősítette azt a bosszús meggyőződését, hogy a férfinak sok kitűnő tulajdonsága van. „Lám, még annak a *mal-élevée*³⁸ kislánynak is engedelmeskedik!” - gondolta magában. Eugenia addig a verandára nyíló egyik hosszúkás ablaknál ült; de röviddel Acton távozása után hirtelen fölállt - éppen akkor, amikor a beszédes bostoni úr azt kérdezte tőle, hogy mi a véleménye Boston „morális klímájáról”. A bárónő a verandán összetalálkozott Clifford Wentworthszel, aki éppen a ház ellenkező oldaláról jött. Eugenia megállította, s kijelentette, hogy beszélni akar vele.

- Miért nem kísérted haza a kuzinodat? - kérdezte tőle.

- De hiszen Robert hazakísérte - bámult a bárónőre Clifford.

- Éppen erről van szó. Te rendszerint nem bízod őrá ezt a feladatot.

- Csak szeretném látni, hogy indulnak el ezek a fickók itt. Fogalmuk sincs a hajtásról.

- Szóval nem vesztél össze a kuzinoddal? - kérdezte Eugenia.

Clifford egy pillanatra gondolkozott, aztán a bárónő számára megdöbbentő egyszerűséggel azt mondta:

- Nem, nem: kibéköltünk!

Eugenia néhány pillanatig csak nézte a fiút; de Clifford most már félt a bárónő tekintetétől, s igyekezett kikerülni e tekintet bűvköréből.

- Miért nem jársz hozzám mostanában? - kérdezte a bárónő. - Megbántottalak talán?

- Megbántott? Nem hiszem! - nevetett Clifford.

- Hát akkor miért nem jöttél?

- Hát csak azért, mert félek, hogy bezárnak abba a hátsó szobába.

Eugenia továbbra is rászögezte tekintetét.

³⁸ Neveletlen.

- Pedig azt hittem, hogy tetszeni fog neked a dolog - mondta.
- Tetszeni?!
- Ha én fiatalember volnék és egy bájos hölgyhöz járhatnék látogatóba, nekem bizony tetszene.
- Nem sok hasznát veszem annak a bájos hölgynek, ha be vagyok zárva abba a szobába.
- Attól tartok, hogy te sehol se veszed hasznodat - mondotta Madame Münster. - Pedig hát jól tudod: följánlottam, hogy hasznodra leszek.
- No, itt van már a hintó - mondta Clifford válasz helyett.
- Ne törődj most azzal a hintóval. Tudod, hogy elutazom?
- Úgy érti, hogy most?
- Úgy értem, hogy néhány nap múlva. Elmegyek innen.
- Visszamegy Európába?
- Igen, Európába, ahol is meg fogsz engem látogatni.
- Persze. Átmegyek én oda.
- Előbb azonban itt kell engem meglátogatnod - jelentette ki Eugenia.
- Kerülni fogom azt a hátsó szobát - válaszolta az együgyű ifjú rokon.

Pillanatnyi csend után a bárónő így szólt:

- Igen, nyíltan és bátran kell jönnöd. Úgy sokkal jobb lesz. Most már látom.
- Én is! - mondta Clifford. Majd a következő pillanatban így szólt: - Mi van ezzel a hintóval?

Gyakorlott hallása nyilván valami rendellenes nyikorgást fedezett fel a veranda elé beálló könnyű jármű kerekeit illetően, s elsietett, hogy kivizsgálja e súlyos bajt.

A bárónő pedig egyedül bandukolt hazafelé a csillagos égbolt alatt, s föltette magában a kérdést: hát bele kell törödnie, hogy semmit sem nyert ezzel az útjával? Igazán semmit?

Gertrude Wentworth hallgatagon üldögélt abban a kis körben, amely a Bostonból érkezett két úr köré tömörült. A két látogató nem érdekelte; Madame Münstert figyelte, mint ahogyan Madame Münster is állandóan figyelte őt. Tudta, hogy Eugeniát nem érdeklik a látogatók, hogy unatkozik; és Gertrude egészen elmerült annak a problémának a tanulmányozásában, vajon miképpen viszi véghez a bárónő, hogy közönye és oda-nem-figyelése ellenére olyan elbájoló modora van. Gertrude arra vágyott, hogy ilyen modora legyen neki magának is; elhatározta, hogy kifejleszti ezt a modort és azt kívánta magában, hogy a jövőben gyakran unatkozzék, mert akkor talán valahogyan szert tehet arra a bájra, mely a bárónő sajátja. Míg ő elmélyedt ebbe az elemzésbe, Felix Young Charlotte-ot kereste, mert mondani akart neki valamit. Már huzamosabb ideje akart mondani valamit Charlotte-nak és az a határozott érzése, hogy illendő volna valami különleges beszélgetést folytatni a lánnyal, ezen az estén cselekvésre sarkallta őt, sőt heves és gyönyörűséges vággyá változott. Felix átballagott az épület nagy kiterjedésű földszintjének üres szobáin, s végül megtalálta Charlotte-ot abban a kis helyiségben, amelyet - első pillantásra csöppet sem nyilvánvaló okokból - Mr. Wentworth „irodájának” neveztek: igen csinos, jól takarított szoba volt; az egyik fal mentén jogi könyvek sorakoztak, melyeknek bárányszerű kötését megsötétítette az idő; egy másik falon az Egyesült Államok nagy térképe volt látható, mindkét oldalán egy Raffaello-madonna régi acélmetszete; a harmadik fal mellett több üvegszekrény állott, bennük pillangó- és rovargyűjtemény.

Charlotte egy lámpánál ült és papucsot hímzett. Felix nem kérdezte, kinek csinálja; azt viszont észrevette, hogy a papucs jó nagy. A fiatalember odatolt egy széket és leült; szokása szerint mosolygott - de egyelőre nem beszélt. Nézte Charlotte-ot, a fürgén mozgó tűjét, meg azt a kissé félénk, zavart arckifejezését, amelyet mindig észlelt, valahányszor szólt hozzá. Volt valami Felix modorában, ami fokozta a leány félénkségét és zavarát; ha Charlotte-on állt volna, hát legszívesebben sose találkozott volna Felixszel négy szemközt; és jóllehet szellemes, előkelő, jóindulatú embernek ismerte Felixet, sokkal több remegő tapintatot vetett latba egy-egy véletlen négy szemközti együttlét elkerülésére, mint Felix valaha is gondolta volna. Szegény Charlotte nem tudott volna úgy beszámolni a dologról, hogy ne lett volna igazságtalan mind önmagához, mind pedig ifjú külföldi rokonához; legfeljebb azt tudta volna mondani - helyesebben: sose mondta volna -, hogy nemigen kedveli a férfitársaságot, így hát egyáltalán nem volt rá megnyugtató hatással, amikor Felix így kezdte mondókáját, szinte sugárzó imádattal:

- Drága kuzinom, el vagyok ragadtatva, hogy egyedül találom.

- Nagyon gyakran vagyok egyedül - jegyezte meg Charlotte. Aztán gyorsan hozzátette: - Nem úgy értem, hogy magányos vagyok!

- Az ilyen ügyes nő, mint maga, sose magányos. A szép munkájában lel társaságra.

S ezzel a hatalmas papucsra pillantott.

- Szeretek dolgozni - jegyezte meg Charlotte hangsúlytalanul.

- Én is! És tétlenkedni is szeretek. De nem tétlenkedni jöttem ide maga után. Valami nagyon fontosat akarok mondani magának.

- Hát - motyogta Charlotte -, ha feltétlenül akarja...

- Drága kuzinom, semmi olyat nem fogok mondani, amit egy fiatal hölgy meg ne hallgathatna. Legalábbis azt hiszem. De *voyons*, ítélje meg maga - mondotta Felix és így folytatta: - Rettenetesen szerelmes vagyok.

- Hát, Felix... - kezdte nagyon ünnepélyes hangon Miss Wentworth. És éppen ez az ünnepélyesség akadályozta meg a mondat folytatásában.

- Szerelmes vagyok a testvérebe; szerelmes, Charlotte, érti, szerelmes! - mondta a fiatalember.

Charlotte közben ölébe tette a hímzést, s a kezét szorosan összekulcsolta rajta; a szőnyeget bámulta meredten.

- Röviden: szerelmes vagyok, kedves hölgyem - folytatta Felix. - És szeretném, ha segítene nekem.

- Segíteni magának? - rezzent össze Charlotte.

- Nem Gertrude-nál; közöttünk teljes a megértés; és mily jól megérti Gertrude az embert! Úgy értem: segítsen nekem az édesapjánál, meg általában az embereknel, Mr. Brandet is beleértve.

- Szegény Mr. Brand - mondta lassan Charlotte, de oly hangsúlytalanul, hogy Felix rögtön tudta: a lelkész nem mondta el Miss Wentworthnek legutóbbi beszélgetésük tartalmát.

- Legyen szíves, ne mondja „szegénynek” Mr. Brandet! Egyáltalán nem sajnálom őt. Egy kicsit sajnálom viszont az édesapját, s nem akarok kellemetlenkedni neki. Ezért aztán magát kérem meg, képviselje az ügyemet nála. Ugye nem tekint engem szánalmas alaknak?

- Szánalmasnak?! - kiáltott fel halkán Charlotte, akinek szemében Felix az emberiség legfényesebb, legsugárzóbb tulajdonságait testesítette meg.

- Nem a külsőmet értem - nevetett fel Felix, mert Charlotte éppen a cipőjét nézte. - Hanem a viselkedésemet. Nem gondolja, hogy... visszaélés a vendégszeretettel?

- Mármint az, hogy... Gertrude-ot szereti? - kérdezte Charlotte.

- Nem, hanem az, hogy teljes mértékben önmagamot adtam. Mert itt *ez* történt, Charlotte; meg kell mondanom magának a teljes igazságot: ez történt! Persze, el akarom venni Gertrude-ot, s itt a bökkenő. Távol tartottam magam, ameddig lehetett; de hát a maga testvére oly elbűvölő! Nagyon különös teremtés ő, Charlotte, s nem hiszem, hogy maga valóban ismerné őt.

Charlotte kezébe vette a hímzését, azután ismét letette.

- Tudom, hogy a maga édesapja többet akart - folytatta Felix -, s azt hiszem, maga is osztotta a nézetét. Mr. Brandhez akarták feleségül adni Gertrude-ot.

- Ó, nem - mondta igen komolyan Charlotte. - Mr. Brand mindig nagy csodálója volt a testvéremnek. De mi nem akartunk semmi ilyet.

Felix rábámult.

- De hát bizonyára házasságra gondoltak! - mondta.

- Igen. De nem akartuk belekényszeríteni Gertrude-ot.

- *À la bonne heure!* Hála istennek! Kockázatos dolog az ilyesmi, tudja. Az ilyen... megrendezett házasságokra gyakran alaposan ráfizet mindenki.

- Ó, Felix, nem akartunk mi „megrendezni” semmit.

- Örülök, hogy ezt hallom. Mert az ilyen esetekben, még akkor is, ha a nő igazán rendes teremtés, kényszerűen valami kárpótlás után fog nézni. Egyszerre csak megjelenik egy kedves fickó - és *voilà*, kész!

Charlotte némán meredt a padlóra, Felix pedig hozzátette:

- Folytassa csak a munkát azon a papucson, szeretem látni, amikor dolgozik.

Charlotte kezébe vette a tarkán hímzett vásznat és határozatlan alakú, kék színű öltéseket sorakoztatott egymás mellé egy nagy, kerek rózsába.

- Ha Gertrude oly... különös, akkor miért akarja feleségül venni? - kérdezte.

- Hát éppen ez az, drága Charlotte! Én szeretem a különös nőket. Kérdezze csak meg Eugeniát! És Gertrude csodálatos; oly gyönyörű dolgokat tud mondani!

Charlotte ránézett - szinte első ízben a beszélgetés folyamán, mintha csak különös hangsúlyt akarna adni a megjegyzésének:

- Maga nagy befolyással van rá - mondta.

- Igen is, meg nem is - válaszolta Felix. - Eleinte valóban így volt, azt hiszem; de most már ötven-ötven százalék; kölcsönös a dolog. Nagy hatással van rám Gertrude... mert olyan *erős*. Nem hiszem, hogy maga igazán ismerné Gertrude-ot; nagyon szép jellem az övé.

- Igen, Felix, így van; mindig is szép jellemnek tudtam a Gertrude-ét.

- Nos, ha most is annak gondolja - kiáltott fel a fiatalember -, akkor csak várjon még egy kicsit és majd meglátja! Gertrude olyan, mint egy még ki nem nyílt virág. Leszakítják és gyönyörűen kinyílik. Biztos vagyok benne, hogy maga is örül majd a látványnak.

- Nem értem magát, Felix - suttogta Charlotte. - Nem *tudom* megérteni magát.

- Hát annyit viszont bizonyosan megért, hogy szeretném, ha néhány szót szólna az érdekemben az édesapjának, Ő nagyon könnyű fajsúlyú fickónak, bohémnek, különös egy figurának tekint engem, s azt hiszem, ez természetes. Mondja meg neki, kérem, hogy ez nem így van; ha netán voltam is mindez, ez ma már a múlté. Szeretem az örömeket, de az ártatlan örömeket. A fájdalom mindig ugyanaz; de az örömnek roppant sok fajtája van ám. Mondja meg az édesapjának, hogy Gertrude még ki nem nyílt virág és hogy én komoly ember vagyok!

Charlotte fölállt, s lassan összehajtogatta a hímzését.

- Tudjuk, hogy maga mindenkihez nagyon kedves, Felix - mondta. - De igen-igen sajnáljuk Mr. Brandet.

- Hát persze hogy sajnálják... különösen maga! - mondotta Felix. - Mert - tette hozzá sietve - maga nő. De én nem sajnálom őt. Minden férfi elégedett lehet, hogy egy olyan nő, mint maga, egyáltalán érdeklődik iránta.

- Mr. Brand nem elégszik meg ezzel - mondta hangsúlytalanul Charlotte. Ezzel tovább álldogált egy helyben, mintha lelkiismeretesen várna Felix további mondanivalójára.

- Mr. Brand már nem lelkesedik annyira a házasságért, mint régebben - jelentette ki Felix egy pillanat múlva. - Fél a maga testvérétől. Már-már azt gondolja, hogy Gertrude gonosz teremtés.

Charlotte most szép, könnyörgő szemekkel nézett rá, s a férfi látta, hogy e szemekbe könny tolul.

- Ó, Felix, Felix - kiáltott fel Charlotte -, mit tett maga Gertrude-dal?!

- Gertrude eddig aludt, azt hiszem; és én fölébresztettem őt!

Charlotte nyilván valóban sírt, s nyomban elhagyta a szobát. És Felix, amint ott állt és eltűnődött, látszólag volt benne annyi kegyetlenség, hogy örüljön Charlotte könnyeinek. Aznap késő este Gertrude hallgatagon és komolyan jött le Felixhez a kertbe, randevűfelére. Gertrude, a jelek szerint, szeretett randevúzni. A lány letépett egy maroknyi virágot és ruhájára tűzte. De szólni nem szólt semmit. Együtt sétáltak az egyik ösvény mentén; Felix a hatalmas, négyszög alakú, vendégszerető házra emelte tekintetét, a házra, amelynek tömege, elsötétített ablakaival, ott homálylott a csillagok fényében.

- Meglehetősen rossz a lelkiismeretem - mondotta Felix. - Nem volna szabad így találkoznom magával, amíg az édesapja beleegyezését nem bírom.

Gertrude egy darabig csak nézte őt.

- Nem értem magát - mondta végül.

- Maga nagyon gyakran mondja ezt. Tekintetbe véve, hogy mily kevésbé értjük egymást, szinte csoda, hogy milyen jól megvagyunk egymással!

- Amióta maga ideérkezett, egyebet sem teszünk, csak találkozunk... mégpedig kettesben. Már amikor először megláttam magát, akkor is egyedül voltunk. Mi a különbség? Talán az, hogy most éjszaka van?

- Az a különbség, Gertrude - mondta Felix, miközben az ösvényre lépett -, hogy jobban szeretem magát; jobban, mint azelőtt!

Aztán csak álltak egymás mellett és beszélgettek a csendes, meleg estében, a zárt kapujú, sötét épület előtt.

- Beszéltem Charlotte-tal - mondta Felix -, megpróbáltam pártfogásáért folyamodni az édesapjánál. Charlotte-ban van valami kifinomult önkínzás; nem tudom, van-e még rajta kívül nő a világon, aki erőnek erejével önmagát akarná lefejezni.

- Maga túlságosan óvatos, túlságosan diplomatikus! - mondotta Gertrude.

- Nem azért jöttem ide, hogy bárkit is boldogtalanná tegyek! - kiáltott föl a fiatalember.

Gertrude egy darabig csak nézett maga köré az illatozó sötétségben.

- Mindent hajlandó vagyok megtenni, amit kíván tőlem - mondotta.

- Például? - kérdezte mosolyogva Felix.

- Elmegyek innen, ha kívánja. Mindent megteszek, amit kíván.

Felix ünnepélyes csodálattal nézett Gertrude-ra.

- Igen, el fogunk menni - mondta. - De előbb békét kötünk itt.

Gertrude ismét körütekintett, aztán szenvedélyesen kitört:

- Miért akarják, hogy az ember bűnösnek érezze magát? Miért nehezítenek meg mindent? Miért nem tudják megérteni?

- Majd én megértetem velük! - mondotta Felix. Karjába öltötte Gertrude kezét, s aztán még egy óra hosszat sétáltak a kertben, beszélgetve.

Felix kellő időt engedett Charlotte-nak, hogy képviselje ügyét; azután harmadnap, kihallgatást kért a nagybátyjától. Ez reggel történt; Mr. Wentworth az irodájában volt; s amikor Felix belépett a helyiségbe, ott találta Charlotte-ot, amint éppen tanácskozott az édesapjával. Ami azt illeti, Felixszel folytatott beszélgetése óta a lány nem tágitott az öregúr mellől. Eltökélte, hogy kötelessége szó szerint ismételni unokaöccsére szenvedélyes könyörgését. Így hát árnyékként követte Mr. Wentworthöt, hogy amikor ő, Charlotte, kellően összeszedi magát, hogy elmondja, amit el akart mondani, édesapja kéznél legyen. Mert persze szegény Charlotte-nak ez ügyben korántsem volt meg a kellő higgadtsága, különösen amikor eltűnődött Felix némelyik célzásán. Csöppet sem vidám dolog - enyhén szólva -, hogy az ember meg-megkopogtassa azt a koporsót, amelybe odafektette rakoncátlan szívének szegény kis törvénytelen sarját, mielőtt eltemette volna; s ezt a műveletet bizony nem tette kellemesebbé az a körülmény, hogy az ember elfojtott álmainak szellemét egy bőbeszédű külföldi fiatalember különös és merész szavai idézték fel. Mit értett Felix azon, hogy Mr. Brand „már nem lelkesedik annyira”? Charlotte úgy látta, hogy húga jogosan letört kéréje semmi jelét sem adta holmi megingásnak. És Charlotte egész testében reszketett, amikor egy-egy pillanatra megengedte magának, hogy azt higgye, hogy Mr. Brand talán - titokban mégis megingott; és Charlotte várt, amíg nagy-nagy nyugalmat tud magára erőltetni, mert ez a nyugalom - így gondolta - nagyobb erőt kölcsönöz Felix szavainak, amikor elismétli őket az édesapjának. S már elkezdte panaszkodni rendkívüli szorongását Mr. Wentworthnek; s éppen ezt a gondolatot fejtegette, éppen szorongása okait sorolta, amikor Felix a szobába lépett.

Mr. Wentworth keresztbe tette a lábát, úgy ült a széken; szenvtelen tiszta tekintetét fölemelte a bostoni *Advertiser* hasábjairól. Felix mosolyogva lépett a szobába, mintha valami különleges mondanivalóra készülne, s nagybátyja úgy nézett rá, mintha várná ezt az eseményt, de egyúttal helytelenítené is. A magát oly színesen kifejező Felix félelmetes figurává lett nagybátyja szemében és a nagybácsi még nem tudta kialakítani végleges véleményét, hogy vajon milyen hangot üssön meg, amikor Felixszel beszél. Mint már mondtam, Mr. Wentworth életében először bújt ki a felelősség alól; minden vágya az volt, hogy ne neki kelljen döntenie, hogyan bíraltassanak el unokaöccse könnyebb fajsúlyú ügyei. Állandó félelemben élt; ez a Felix esetleg még arra fogja csábítani, hogy kétes kezdeményekhez adja jóváhagyását; s lelkiismerete azt sugallta Mr. Wentworthnek, hogy az éberség legajánlatosabb formája: a viták elkerülése. Azt remélte, hogy unokaöccse újvilági látogatásának kellemes közjátéka a tulajdon következetességének további csorbulása nélkül fog elmúlni.

Felix megértően nézett Charlotte-ra, aztán Mr. Wentworthre, majd ismét Charlotte-ra. Mr. Wentworth az unokaöccse arcára irányozta finom ívű szemöldökét, s lesimította az *Advertiser* első oldalát.

- Virágcsokrot kellett volna hoznom - nevetett Felix. - Franciaországban ez a szokás ilyenkor.
- Nem vagyunk Franciaországban - jegyezte meg halálos komolyan Mr. Wentworth, miközben Charlotte is roppant komor pillantást vetett Felixre.
- Nem, szerencsére nem vagyunk Franciaországban, ahol sokkal nehezebb dolgom volna, attól tartok - mondotta Felix. - Kedves Charlotte, megtette nekem azt az aranyos szolgálatot?

Ezzel Felix meghajolt a lány előtt, mintha valaki éppen bemutatna volna őt neki.

Charlotte szinte rémült tekintettel nézett rá; Mr. Wentworth pedig azt gondolta magában: itt most valami vita kezdődhet. És, hogy e vitának elejét vegye, más irányba próbálta terelni a beszélgetést:

- Minek az a virágcsokor? - kérdezte.

Felix mosolyogva pillantott rá:

- *Pour la demande!*³⁹

Aztán odahúzott egy széket, s valamiféle tudatos ünnepélyességgel leült, miközben kalapját a kezében tartotta.

- Kedves jó Charlotte, én imádni való Charlotte-om - suttogta most a lánynak -, remélem, nem csapott be... remélem, nem fordult ellenem.

Charlotte fölállt; rettenetesen - bár alig észrevehetően - remegett.

- Magának kell az édesapámmal beszélnie - mondotta. - Azt hiszem, éppen elég ügyes hozzá.

Felix is felállt, s kérlelte, hogy maradjon:

- Hallgatóság előtt jobban beszélek! - jelentette ki.

- Remélem, nem valami kellemetlen dologról van szó - mondotta Mr. Wentworth.

- Nagyon is kellemes dologról van szó, az én szempontomból! - mondotta Felix. Letette a kalapját, s összekulcsolta a kezét a két térde között.

- Drága jó nagybátyám, nagyon komoly szándékom, hogy feleségül vegyem az ön Gertrude leányát - jelentette ki.

Charlotte lassan ismét visszasüllyedt a székébe, Mr. Wentworth pedig csak meredten ült, s olyan fény világított az arcáról, amely akár egy jéghegyről is visszaverődhetett volna. Csak nézett és bámult, de nem szólt egy szót sem. Felix hátrahanyatlott, s a keze még most is össze volt kulcsolva.

- Ó... nem tetszik önnek. Igen, féltem ettől! - kiáltott fel.

Mélyen elpirult és Charlotte észrevette. „Most először látom elpirulni Felixet” - gondolta magában. Maga Charlotte is pirulni kezdett, s azon tűnődött, hogy Felix bizony nagyon szerelmes lehet.

- Nagyon hirtelen jött ez - nyögte ki végül Mr. Wentworth.

- Hát sose gyanította, drága jó nagybátyám? - kérdezte Felix. - Nos, ez csak az én diszkrét viselkedésemet bizonyítja. Igen... gondoltam, hogy nem fog tetszeni önnek az ügy.

- Nagyon komoly dolog ez, Felix - mondotta Mr. Wentworth.

- Úgy gondolja, hogy visszaélés a vendégszeretettel! - kiáltott fel Felix, s ismét elmosolyodott.

- Visszaélés... a vendégszeretettel? - ismételte lassan a nagybátyja.

- Ez az, amit Felix nekem is mondott - bólogatott lelkiismeretesen Charlotte.

- Természetes, hogy ön ezt gondolja, kedves jó bácsikám; csak ne szabadkozzék! - folytatta Felix. - Nyilván visszaélés; a legtöbb, amit mondhatok, az az, hogy talán megbocsátható visszaélés. Fűlig szerelmes lettem, ez az igazság; az ember nemigen tehet az ilyesmiről.

³⁹ Leánykéréshez.

Jóllehet ön Gertrude szülőatyja, nem hiszem, hogy tudná, milyen vonzó teremtmény a leánya. Drága jó nagybátyám, megvan benne egy rendkívüli módon - sőt mondhatnám: különös módon - bájos nő minden tulajdonsága!

- Mindig is rendkívül nagy gondot okozott nekem Gertrude sorsa - mondotta Mr. Wentworth.
- Mindig is hön óhajtottuk, hogy boldog legyen.

- Nos, hát itt van! - jelentette ki Felix. - Én boldoggá fogom tenni őt. S ő is hisz ebben. Nem vette észre, drága nagybátyám?

- Észrevettem, hogy Gertrude nagyon megváltozott - jelentette ki Mr. Wentworth olyan hangon, amelynek kifejezéstelen, szenvedélymentes volta Felix szerint elárulta, hogy milyen mélységesen ellenzi nagybátyja az ő tervét. - Lehet, hogy csak most lesz belőle az, amit te bájos nőnek nevezel.

- Gertrude a szíve mélyén olyan komoly, olyan hűséges! - mondotta nagyon halkán Charlotte és apjára szögezte a tekintetét.

- Nagyon örülök, hogy dicséri őt! - kiáltott föl Felix.

- Nagyon különös vérmérséklet a Gertrude-é - jegyezte meg Mr. Wentworth.

- Ó, még ez is dicséret! - mondta Felix.

- Tudom, hogy maguk nem olyan emberre vágytak, mint amilyen én vagyok! Pozícióm, vagyonom nincs; nem tudok Gertrude-nak kiemelkedő helyet biztosítani a világban. Pedig hát az kellene neki; akkor aztán igazán kifutná a formáját.

- Olyan hely kell neki, ahol teljesítheti a kötelességét - jegyezte meg Mr. Wentworth.

- Ó, mily bájosan teljesíti máris a kötelességét! - kiáltott fel sugárzó arccal Felix. - Milyen fennkölt felfogása van Gertrude-nak a kötelességről! Meg is teszi becsülettel a kötelességét, drága nagybácsikám!

Mr. Wentworth és Charlotte úgy néztek Felixre, mint ha kétfejű borjú volna.

- Mellettem persze - folytatta Felix - véka alá fogja rejteni a tehetségét. És a véka én leszek. Mármint: tudom, hogy maguk szeretnek engem... éppen elég bizonyítékát adták; de léha, pénztelen és szálnalmas figurának tartanak. Igaz! Igaz! Ezerszer is igaz! Léha fráter voltam: hegedűcincogtató, festő, komédiás. De meg kell állapítanom a következőket: először is, azt hiszem, túloznak! Olyan tulajdonságokkal ruháznak fel engem, amelyeknek mindig híjával voltam. Bohém voltam, igaz; de a bohémek birodalmában mindig úriembernek számítottam. Be szeretném, ha találkozának egy-két régi cimborámmal! Ők tanúsítanak, amit mondtam! A szabadságot szerettem, igen; de az alkalmakat, amelyeket nyújtott, nem! A bűneim apró kis vétkek voltak; felebarátom tulajdonát mindig tiszteletben tartottam... felebarátom feleségét is. Ugye látja ezt, kedves jó nagybátyám?

Mr. Wentworthnek látnia *kellott*, hiszen oly erősen meresztette Felixre azt a hideg-kék szemét.

- És aztán: *c'est fini*, most mindennek vége. *Je me range*.⁴⁰ Belerázódtam már a lassú ügetésbe. A kenyéremet meg tudom keresni - még hozzá nem is rosszul! - úgy, hogy utazgatok a világban és rossz arcképeket festek. Nem valami dicső foglalkozás, de azért tökéletesen tiszteletreméltó. Ezt nem is tagadják, ugye? Azt mondtam: utazgatok majd a világban. Ezt nem titkolhatom el; mert attól tartok, nem fogok leszokni róla: mindig is keresni fogom a

⁴⁰ Kb.: Beállok a sorba.

kellemes modelleket. És amikor azt mondom, hogy „kellemes”, úgy értem: akik szeretik a kifinomult hízelgést és szeretnek hamar fizetni. Gertrude azt mondja, társamul szegődik vándorlásaimban és segít beállítani a modelljeimet. Sőt: úgy véli, hogy mindez nagyon kellemes lesz; és erről eszembe jut a harmadik dolog, amit mondani akarok, tudniillik, hogy: Gertrude szeret engem. Csak egy kis biztatás kell maguktól, és maguknak is meg fogja mondani.

Felix nyelve persze sokkal gyorsabban működött, mint hallgatóinak a fantáziája; ékesszólása, akár valami csónak siklása a mély vizű, tükörsima tavon, nagy csendörvényeket hagyott maga után. És még akkor is úgy látszott, hogy kérlel és cseveg a maga derűsen áradó mosolyával, fölsvont szemöldökével és kifejező ajkával, amikor már nem beszélt és amikor - pillantását az édesapáról a lányra lövellve - már csak könyörgésének hatását várta.

- Nem az ön anyagi eszközeinek a hiányáról van itt szó - mondotta Mr. Wentworth, bizonyos ideig tartó szigorú hallgatás után.

- Be jó, hogy ezt mondja! Csak aztán azt ne mondja, hogy a karakterem hiányáról van szó. Mert van nekem karakterem, erről biztosíthatom; nem valami nagy jellem, csak egészen icike-picike, de azért kézzelfogható.

- Nem kellene megmondania Felixnek, édesapám, hogy Mr. Brandről van szó? - kérdezte Charlotte, végtelenül szelíden.

- Nemcsak Mr. Brandről - jelentette ki ünnepélyesen Mr. Wentworth. Azután hosszú ideig a térdét bámulta. - Nehéz ezt megmagyarázni - folytatta. Nyilvánvalóan arra törekedett, hogy nagyon igazságos, nagyon méltányos legyen. - Morális alapokon fordul meg ez az egész, mint Mr. Brand szokta mondani - szólt végül. - Azon a kérdésen, hogy vajon Gertrude számára ez a legjobb megoldás-e.

- Ugyan mi lenne jobb, drága jó nagybácsikám, ugyan mi lenne jobb?! - vágott vissza nagy sietve Felix, s ugyancsak nagy sietve felkelt és megállt Mr. Wentworth előtt. Nagybátyja addig a tulajdon térdére meredt; de amikor Felix megmozdult, a szemben levő ajtókilincsre helyezte a tekintetét. - Rendszerint elég jó szokott lenni egy leánynak, ha ahhoz megy férjhez, akit szeret! - kiáltott fel Felix.

Miközben Felix beszélt, Mr. Wentworth észrevette, hogy a kilincs lassan forogni kezd; nyílt az ajtó és kissé tárgult a nyílása, egészen addig, amíg Felix befejezte az imént idézett derűs hangulatú axiómát. Azután egészen kinyílt - és ott állt Gertrude. Izgatottnak látszott; kedves és különben közönyös szemében szikra gyúlt. Lassan lépett a szobába, de igen határozottan; halkán becsukta az ajtót, s aztán körülhordozta tekintetét a három jelenlevőn. Felix gyengéd lovagiassággal ment oda hozzá, kezét nyújtva. Charlotte pedig helyet csinált neki maga mellett a pamlagon. Gertrude azonban hátratette a kezét és nem adta jelét, hogy le óhajtana ülni.

- Éppen magáról beszélünk! - mondta Felix.

- Tudom - felelte Gertrude. - Ezért jöttem.

Ezzel édesapjára szögezte a tekintetét, aki nagyon is szilárdan viszonzta leánya pillantását. Az öregúr hideg-kék szemében valami kérlelő, érvelő fény villant meg.

- Jó, hogy itt vagy - mondotta Mr. Wentworth. - A jövődről beszélünk.

- Minek arról beszélni? - kérdezte Gertrude. - Bízva rám.

- Vagyis: rám! - kiáltotta Felix.

- Végző soron - mondotta az öregúr - a miénknél nagyobb bölcsességre bízom.

Felix végigsimított a homlokán. Aztán így szólt Gertrude-hoz:

- Amíg a végső sor megnyilvánul... addig viszont az édesapjának nincs bizalma.

- Nem bízik meg Felixben? - ráncolta a homlokát Gertrude. Volt valami az arckifejezésében, ami teljességgel új volt édesapja és Charlotte számára. Charlotte fölkelt és odament hozzá, mint aki át akarja ölelni; hirtelen azonban úgy látszott, hogy fél megérinteni a testvérét.

Mr. Wentworth viszont nem félt, hanem kijelentette:

- Jobban bízom én Felixben, mint benned.

- Tudom, bennem sose bízott... Soha! Soha! Csak azt nem tudom, hogy miért?

- Ó, Gertrude, Gertrude! - dűnnyögte Charlotte.

- Mindig tanácsra volt szükséged - folytatta Mr. Wentworth. - Mindig nehéz természeted volt.

- Miért mondja ezt? Könnyű természetem lehetett volna, ha hagyják! Sose engedtek, hogy természetesen viselkedjem. Nem is tudom, mit akartak faragni belőlem. Mr. Brand volt a legrosszabb ebben a tekintetben.

Charlotte végre rászánta magát: két kezét Gertrude karjára tette.

- Ő annyira szeret téged - mondta szinte sűgva.

Gertrude egy pillanatra nővérére szögezte a tekintetét majd megcsókolta.

- Nem, Mr. Brand nem szeret engem - mondta.

- Sose láttalak még ilyen szenvedélyesnek! - állapította meg Mr. Wentworth méltatlankodva, s méltatlankodása tónusát csak fennkölt elvei enyhítették valamelyest.

- Sajnálom, ha megbántottam - mondotta Gertrude.

- Megbántottál, de nem hiszem, hogy sajnálnád - válaszolta Mr. Wentworth.

- De igen, apám, Gertrude sajnálja - jelentette ki Charlotte.

- Én még tovább mennék, drága nagybátyám - szólt közbe Felix. - Azt is kétségbe vonom, hogy Gertrude valóban megbántotta volna magát. Hogyan is bánthatná meg?

Mr. Wentworth erre nem válaszolt azonnal. Kisvártatva viszont kijelentette:

- Gertrude nem használta ki a lehetőségeket úgy, ahogy reméltük.

- Nem használta ki?! *Ah voilà!* - kiáltott föl Felix.

Gertrude nagyon sápadtan nézett maga elé.

- Megmondtam Felixnek, hogy elmegyek vele - mondotta egy kis idő múlva.

- Mondott még néhány csodálatos dolgot, Gertrude! - állapította meg a fiatalember.

- Jól értettem? Hogy elmegy, Gertrude? - kérdezte Charlotte.

- Igen. El. Valami idegen országba - mondta Gertrude.

- Ezt azért mondta, hogy megijessze magukat - mosolygott Charlotte-ra Felix.

- Mégpedig... mégpedig... hogy is hívják azt az országot? - fordult egy pillanatra Felixhez Gertrude. - Igen, Bohémiának.

- Mellőzni óhajtják az előzményeket? - kérdezte Mr. Wentworth és felállt.

- Drága nagybátyám, *vous plaisez!* Ön tréfál! - kiáltott fel Felix. - Szerintem éppen most csináljuk végig az előzményeket.

Gertrude az édesapjához fordult:

- Igenis, kihasználtam a lehetőségeket - mondta. - Alakítani akarta a jellememet. Nos, a jellemem kialakult... legalábbis a koromhoz képest. Tudom, hogy mit akarok: választottam. Eltökélt szándékom, hogy férjhez megyek ehhez az úrhoz.

- Jobban teszi, ha beleegyezik, uram - szólt Felix igen szelíden a nagybátyjához.

- Igen, uram, jobban teszi, ha beleegyezik - szólalt meg egy egészen más hang.

Charlotte összerezsent, a többiek pedig a hang irányába fordultak. A hang tulajdonosa Mr. Brand volt, aki a veranda felé nyitva álló hosszú ablakon keresztül lépett a szobába. Zseb-
kendőjével itatta a homlokán az izzadságcseppeket, és igencsak piros volt az arca, amelyen egyébként különös kifejezés honolt.

- Igen, uram, jobban teszi, ha beleegyezik - ismételte Mr. Brand és közelebb lépett. - Én tudom, hogy Gertrude kisasszony mit akar.

- Kedves jó barátom! - motyogta Felix, s kezét becézően helyezte az ifjú lelkész karjára.

Mr. Brand előbb ránézett; majd Mr. Wentworthre; végül Gertrude-ra. Charlotte-ra nem nézett. Charlotte viszont Brand arcára függesztette komoly tekintetét; és szeme nagy jelentőségű kérdést szögezett Brandnek. Erre a kérdésre nem lehetett rögtön válaszolni; de a válasz néhány eleme már ott volt Brand ábrázatán. Az egyik ilyen elem Mr. Brand mélységesen piros arc-színe volt, a továbbiak pedig: fejét igen magasra tartotta, szemében az izgalom fénye villant, s valami zavart merészség ült az arcán - olyan ember merészsége, aki elszánta magát valamire, s elhatározása véghezviteléhez hiányoznak, úgy gondolja, no nem az erkölcsi erőforrásai, hanem a személyes tulajdonságai. Charlotte azt gondolta magában, hogy íme, Mr. Brand nagyszerű ember; és kétségtelen, hogy Mr. Brand is nagyszerű embernek érezte magát e pillanatban. Szó, ami szó, életének legnagyobb pillanata volt ez; s természetes, hogy az ilyen pillanat a félszég lehetőségeit is magában hordozza egy nagydarab, testes, szerény fiatalember számára.

- Kerüljön beljebb uram - intett Mr. Wentworth egy szögletes kézmozdulattal. - Igen helyénvaló, hogy ön itt legyen.

- Tudom, miről van szó - válaszolta Mr. Brand. - Hallottam mit mondott az unokaöccse.

- Mr. Wentworth pedig hallotta, hogy mit mondott ön! - kiáltott föl Felix, ismét a fiatal-
ember karját veregette.

- Nem vagyok benne biztos, hogy jól értettem - mondotta Mr. Wentworth, akinek még a hangjában is volt valami szögletesség, nemcsak a mozdulataiban.

Gertrude az egész idő alatt meredten nézte egykori udvarlóját, őt is váratlanul érte a dolog, akár a nővérét; de az ő képzelete gyorsabban röpdösött Charlotte-énál.

- Mr. Brand arra kérte édesapámat - fordult hozzá -, engedje, hogy Felix elvigyen engem.

Az ifjú lelkész furcsán nézett Gertrude-ra.

- Nem azért, mintha nem akarnám többé látni magát - jelentette ki, szinte a nyilvánosságnak szánt tónusban.

- Hát pedig nem hiszem, hogy látni akarna - jegyezte meg Gertrude kedvesen.

Mr. Wentworth csak ámult-bámult.

- Meglehetősen nagy változás ez, nem gondolja, uram? - kérdezte Mr. Brandtől.

- Igen, uram - válaszolta Mr. Brand és körülnézett, csak éppen Charlotte-ra nem nézett még most sem. - Igen, uram - ismételte. És néhány pillanatra az ajkához illesztette a zsebkendőjét.

- És hol vannak a mi híres erkölcsi alapjaink? - érdeklődött Mr. Wentworth, aki eddig mindig azt gondolta, hogy Mr. Brandet az Isten is a különös vérmérsékletű fiatalabbik leányának teremtetten.

- Olykor nagyon is erkölcsös dolog változtatni - kockáztatta meg Felix a megjegyzést.

Charlotte közben észrevétlenül eloldalgott húga mellől; édesapjához settenkedett és sikerült az öregúr karjába fonnia a magáét. Mr. Wentworth ezalatt meglepően kis terjedelműre hajtogatta össze az *Advertiser*-t; egyik kezében tartotta a tekercset, a másikkal pedig úgy fogta, mintha tudj'isten, milyen fontos tárgyat őrizne. Mr. Brand folyton őt nézte; s jöllehet Charlotte oly közel volt hozzá, a lelkész szeme nem találkozott a leányával. Gertrude a testvérét figyelte.

- Jobb, ha nem beszélünk változásról vagy változtatásról - jelentette ki Mr. Brand. - Bizonyos értelemben nincs változás. Valamit nagyon kívántam... és kértem önt, teljesítse kérésemet; most is nagyon vágyom valamire... és most is kérem önt valamire.

Pillanatnyi szünetet tartott; Mr. Wentworth zavartan nézett rá.

- Szeretném összeadni ezt a fiatal párt lelkészi minőségemben - folytatta Mr. Brand.

Gertrude még mindig a nővérét figyelte, s látta, hogy Charlotte mélységesen elpirul, Mr. Wentworth pedig érezte, hogy Charlotte erőbben szorítja a karját.

- Egek ura! - motyogta Mr. Wentworth. Soha életében még nem jutott oly közel a káromkodáshoz, mint ezzel a halk megjegyzésével.

- Hát ez nagyon szép! Ez nagyon kedves! - kiáltott föl Felix.

- Nem értem - jelentette ki Mr. Wentworth, jöllehet világos volt, hogy mindenki más nagyon jól értette a dolgot.

- Gyönyörű gondolat, Mr. Brand - mondotta Gertrude, rálicitálva Felixre.

- Szeretném összeadni magukat - jelentette ki Mr. Brand. - Nagy öröömre szolgálna.

- Mint Gertrude mondja, gyönyörű gondolat - állapította meg Felix.

Felix mosolygott, Mr. Brand azonban még csak nem is próbált mosolyogni. Nagyon komolyan vette a javaslatát.

- Átgondoltam a dolgot. Szeretném megtenni, amit kértem - mondotta.

Charlotte közben tágra nyílt szemekkel bámult. Képzelete, mint mondtam, nem szárnyalt oly sebesen, mint a húgáé, most viszont több kis ugrást tett meg egymás után.

- Apám - suttogta -, egyezték bele!

Mr. Brand meghallotta ezt a néhány szót és félrenézett. Mr. Wentworthnek nyilván semmi képzelőereje nem volt.

- Mindig azt gondoltam - kezdte lassan a mondókáját -, hogy Gertrude karaktere különleges fejlődési vonalat igényel.

- Apám! - ismételte Charlotte. - *Egyezték bele!*

Akkor végre Mr. Brand is ránézett Charlotte-ra. Mr. Wentworth pedig úgy érezte, hogy leánya erősebben támaszkodik a karjára, mint bármikor; s ez a körülmény, továbbá Charlotte elhalón szelíd hangja kíváncsivá tette a ház urát, hogy vajon mi a baj. Lepillantott Charlotte-ra, s látta, hogy leánya tekintete találkozik az ifjú hittudóséval; de még ez sem jelentett semmit Mr. Wentworth számára, úgyhogy továbbra sem tudta, hogy mit gondoljon. Végül mégiscsak kibökte:

- Beleegyezem, mivel Mr. Brand tanácsolja.

- Mielőbb le szeretném bonyolítani a szertartást - jelentette ki Mr. Brand, amolyan ünnepélyes egyszerűséggel.

- Nocsak, nocsak, ez aztán kedves dolog! - mondta Felix, mintegy szentségtörőn.

Mr. Wentworth a székébe süppedt.

- Kétségtelenül az, feltéve, ha érti az ember ezt az egészet - jegyezte meg némi kritikus élű zordonsággal.

Gertrude a nővéréhez ment és elvezette a helyszínről, s mivel Felix karon fogta Mr. Brandet, s együtt léptek ki a hosszú ablakbejáraton, az öregúr magára maradt teljes tájékozatlanságában és zavarodottságában.

Felix aznap már nem dolgozott. Délután Gertrude-dal beült az egyik csónakba, s lustán mártogatta evezőit a tó vizébe. Sokat beszélgettek Mr. Brandről - bár nemcsak róla.

- Nagyszerű gesztus volt - mondta Felix. - Igazán hősies.

Gertrude elmerengett, tekintete a víz fodrain.

- Pontosan ezt akarta - jelentette ki. - Valami nagyszerűt akart cselekedni.

- Addig nem nyugszik, amíg össze nem adott bennünket - mondotta Felix. - Annál jobb.

- Nagylelkű akart lenni; hatalmas erkölcsi élvezetben akart részesülni - folytatta Gertrude. - Nagyon jól ismerem én őt. - Felix Gertrude-ra nézett, a leány lassan beszélt, s közben a tiszta víztükörre tekintett: - Rengeteget gondolkozott a dologról, ez bizonyos. Nappal is, éjjel is. Elgondolta magában, hogy milyen gyönyörű dolog lesz. Végül is eltökélte, hogy a kötelessége... hogy *kötelessége* megtenni, hogy kevesebbet nem is tehet. Fennköltnek érezte magát akkor és magasztosnak. Ezt az állapotot szereti. Jobb ez neki, mintha meghallgattam volna.

- Hát nekem aztán biztosan jobb - mosolygott Felix. - De ami az áldozatot illeti: nem hiszem, hogy amikor elhatározta ezt a gesztust, éppen annyira imádta magát, Gertrude, mint két héttel azelőtt.

- Engem sose imádott. Charlotte-ot imádja. Engem csak sajnált. Nagyon jól ismerem én őt.

- Akkor hát nem sajnálta magát oly nagyon, mint két héttel azelőtt.

Gertrude Felixre pillantott. Elmosolyodott.

- Nem szabad kicsinyítenie Mr. Brand cselekedetének nagyszerűségét - mondta. - Charlotte-ot imádja - ismételte.

- Pompás! - nevetett Felix, s a vízbe mártotta az evezőket.

Nem tudom pontosan, hogy Gertrude mondókájának melyik részére utalt Felix felkiáltása. Mindegy. Ismét vízbe mártotta az evezőket, s csónakáztak ide-oda.

Sem Felix, sem a nővére nem volt ott aznap este Wentworthék vacsoráján. A kis ház két birtoklója együtt vacsorázott, és a fiatalember tájékoztatta nővérét, hogy házassága immár bizonyosság. Eugenia gratulált neki, s hozzátette: ha Felix olyan józan eszű férj lesz, mint amilyen - alapjában véve - józan eszű testvér, akkor feleségének nem lesz oka panaszra. Felix egy darabig mosolyogva nézett rá:

- Remélem - mondotta -, nem leszek csupán a józan eszemre utalva.

- Nagyon igaz - válaszolta Eugenia -, hogy a józan ész lehangolóan lapos dolog. Olyan, mint a matrac nélküli ágy.

Késő este azonban mégis átment a testvérpár a nagy házba, mivel a bárónő üdvözölni óhajtott a jövőbeli sógornőjét. A szokásos kis kört találták a verandán, azonban Clifford Wentworth és Lizzie Acton nélkül; és mivel szokás szerint mindenki fölállt a bárónő üdvözlésére, Eugeniának hódoló hallgatósága akadt abból az alkalomból, hogy köszöntötte Gertrude-ot.

Robert Acton a veranda szélén állt; az egyik fehér oszlopnak támaszkodott, úgyhogy Eugenia mellett volt, amikor a bárónő a kerek kis gratulációs beszédét tartotta.

- Annyira örülök, hogy jobban megismerhetlek! - mondta a bárónő. - Sokkal kevesebbet találkoztunk, mint szerettem volna. Természetes is; most értem csak, hogy miért! Ugye szeretsz majd egy kicsit? Azt hiszem, elmondhatom magamról, hogy az emberek jobban szeretnek, ha egy kicsit megismernek. Mondhatnám úgy is: sokat nyerek azzal, hogy jobban megismernek.

S amidőn hangjának legédesebb lejtésével befejezte e szertartást, afféle nagy, hivatalos csókot nyomott Gertrude homlokára.

A fokozott meghittség nem csökkentette Gertrude képzeletvilágában Eugenia egyéniségének titokzatos varázsát, s jól esett neki, sőt felemelő érzés volt számára ez a kis ceremónia, amely a jelek szerint Robert Acton csodálatát is elnyerte, mint ahogyan csodálattal adózott Madame Münster szellemességének, e szellem kedves megnyilatkozásainak.

Ám e megnyilatkozások általában nyugtalanították, és ez alkalommal is hirtelen elsétált a helyszínről - kezét ezúttal is zsebre téve -, aztán visszajött, és nekitámaszkodott megszokott oszlopának. Eugenia éppen Mr. Wentworthnek gratulált leánya eljegyzéséhez, miközben a házigazda, a maga egyszerű, de mégis finom udvariasságával hallgatta őt. Ekkor már feltehetően jobban fölmérte, hogy milyen viszonyban vannak egymással a körülötte levő fiatalok; de azért még most is roppant komoly dolognak tartotta, és semmi öröm sem tükröződött az arcán.

- Felix jó férje lesz Gertrude-nak - jelentette ki a bárónő. - Elbűvölő élettársa lesz, mert van egy kitűnő tulajdonsága: az elpusztíthatatlan jó kedély.

- Maga kitűnő tulajdonságnak véli ezt? - kérdezte az öregúr.

Eugenia eltűnődött; tekintetét közben Mr. Wentworth-ön pihentette.

- Azt gondolja, hogy az ember megunja, ugye?! - kérdezte.

- Nem hiszem, hogy ezt merném mondani - válaszolta Mr. Wentworth.

- Hát akkor mondjuk azt, hogy mások megunják, belefáradnak, de maga a jó kedélyű ember sosem. Márpedig egy asszony férje az asszony második énjének számít; úgyhogy Felix és Gertrude közös tulajdona lesz a jó kedély.

- Gertrude mindig is nagyon jó kedélyű volt - jegyezte meg Mr. Wentworth. Megpróbálta követni Eugenia érvelését.

Robert Acton kivette kezét a zsebéből, és kissé közelebb lépett a bárónőhöz.

- Az imént megjegyezte, hogy sokat nyer azzal, ha jobban megismerik - mondotta. - Annyi bizonyos, hogy ha magát megismeri az ember, sokat nyer.

- Maga például mit nyert?

- Rengeteg bölcsességet.

- Problematikus előny egy olyan ember számára, aki már amúgy is olyan bölcs volt!

Acton a fejét rázta:

- Nem, nem! Nagyon ostoba voltam, mielőtt magát megismertem!

- S mivel ostoba volt, hát megismerkedett velem! Nagyon megtisztel, mondhatom!

- Hadd ápoljam tovább az ismeretségét - mondta nevetve Acton. - Remélem, hogy a fivére házassága, mindnyájunk örömére, itt fogja tartani magát.

- Ugyan miért maradnék itt a fivérem házassága kedvéért, ha a sajátoméért nem voltam hajlandó itt maradni? - kérdezte a bárónő.

- De miért ne maradna itt akár ezért, akár amazért, most, amikor, mint mondja, eltépte azt a formai köteléket, amely Európához fűzte?

A bárónő rápillantott:

- „Mint mondom?” Úgy beszél, mintha kételkedne benne!

Acton viszonzta az asszony pillantását:

- Ó, ez csak a régi ostobaságom maradványa! No de van itt egyéb attrakció is. Nemsokára újabb esküvőre kerül sor.

A bárónő azonban mintha nem is hallotta volna, hogy mit mond Acton. Mereven nézte őt.

- Még sose kételkedtek a szavamban - mondotta.

- Nemsokára újabb esküvőre kerül sor - ismételte mosolyogva a férfi.

Csak ekkor értette meg Eugenia.

- Újabb esküvőre? - kérdezte. S a többiekre nézett. Felix Gertrude-dal csevegett; Charlotte tisztos távolból nézte őket; Mr. Brand pedig a szoba túlsó sarkában állt, háttal a társaságnak, kezével kabátja két szárnyát hajtotta fel, fejét kissé oldalt billentette, úgy nézte az újhód gyengén fejlett kis kiflijét.

- Mr. Brand és Charlotte esküvőjének kellene következnie - mondotta Eugenia -, de nem úgy néz ki a dolog.

- Itt most a látszat ellenkezőjéből kell ítélni - válaszolt Acton. - Több van ebben, mint amennyi látszik. Egy szép napon ebből a kombinációból is valóság lesz szerintem. De nem erre utaltam.

- Nos - mondta a bárónő -, én sose tudom, hogy belém ki szerelmes; honnan tudnám tehát, hogy mások kibe szerelmesek?

Acton hangosan felkacagott, s éppen válaszolni készült, amikor Mr. Wentworth szólította meg Eugeniát:

- Bizonyára érdekelni fogja - mondotta, s egy pillanatra úgy hallatszott, hogy tréfás hangot akar megütni -, bizonyára érdekelni fogja, hogy újabb házassági vállalkozás van készülöben a mi kis körünkben.

- Éppen most mondtam a bárónőnek - vetette közbe Acton.

- Mr. Acton nyilván a saját eljegyzésének a hírét kívánta közölni - mondta Eugenia.

Mr. Wentworth tréfálgozó kedve nőttön-nőtt.

- Nem éppen erről van szó; de a családban marad. Clifford, amikor ma délelőtt értesült Mr. Brandnek arról az óhajáról, hogy a nővéreinek házassági kötelékét ő csomózza össze, fejébe vette, hogy barátunk, ha már úgys benne van, bonyolítsa le ugyanazt a szertartást Clifford Wentworth és Lizzie Acton javára.

A bárónő hátrahajtotta a fejét, és rámosolygott a nagybátyjára; aztán sugárzó arccal fordult Robert Actonhoz:

- Nagyon ostoba vagyok, hogy erre nem gondoltam - mondta.

Acton csak a cipőjét bámulta; mintha azt gondolta volna magában, hogy az előbb talán már elérte a kísérletezés illendőség szabta határát; és egy kis ideig Eugenia sem mondott többet. Erős ütést kapott, időre volt szüksége, hogy összeszedje magát. De ez elég hamar megtörtént.

- Hol vannak a fiatalok? - kérdezte.

- Édesanyámmal töltik az estét.

- Nem túlságosan hirtelen jött ez a dolog?

Acton most ráemelte a tekintetét:

- Rendkívül hirtelen történt. Volt ugyan valami hallgatólagos megegyezés; de úgy látszik, Clifford egy-két nap alatt valami titokzatos impulzust kapott, hogy siettesse a dolgot.

- Az az impulzus - mondotta a bárónő - a maga csinos hűgának a bájaiban rejtett.

- Ami a húgom bájait illeti: az régi dolog; Clifford régen ismeri őt.

Acton tehát újra kezdte a kísérletezést. Most viszont nyilvánvaló volt, hogy nem várhat támogatást a bárónőtől.

- Á, nem lehet ilyesmit mondani! Clifford nagyon fiatal; de rendes fiú.

- Szeretetre méltó fiú, és gazdag ember lesz.

Ez volt Acton utolsó dobása. Madame Münster hátat fordított neki.

Látogatását nem nyújtotta hosszúra, és Felix hazakísérte őt. Kis szalonjába érve Eugenia egyenesen a kandalló fölötti tükör elé lépett, kezébe vette a gyertyát, és huzamosabb ideig nézte magát a tükörben.

- Nem várom meg az esküvődet - szólt öccséhez. - A komornám holnap összecsomagol.

- De kedves jó nővérem - kiáltott föl Felix -, mi azonnal összeházasodunk Gertrude-dal! Mr. Brand már nagyon nyugtalan.

Eugenia azonban - közben hátrafordult, de a gyertyát még mindig magasra tartotta - csak nézte a kis nappaliban a műtűrkeít, meg a párnáit és a függőnyeit.

- A komornám be fogja csomagolni a dolgaimat - ismételte. - *Bonté divine*, mennyi kacat! Úgy érzem magam, mint egy vándorszínésznő; ezek itt a „kellékeim”.

- Vége a színjátéknak, Eugenia? - kérdezte Felix.
- Eljátszottam a szerepemet - nézett rá keményen a nővére.
- Nagy tapsot aratva!
- Ó, az a taps... az a taps... - dűnnyögte Eugenia. Kezébe vett két vagy három holmit. Rápillantott a gyönyörű brokátra, s így szólt:
- Nem is tudom, hogyan tudtam elviselni!
- Viseld el most már egy kicsit tovább. Gyere el az esküvőmre.
- Nem, köszönöm. Az a te dolgod. Nekem máshol van dolgom.
- Hová mégy?
- Németországba. Az első hajóval.
- Eldöntötted, hogy nem mégy férjhez Mr. Actonhoz?
- Kikosaraztam őt.

Fivére egy ideig szótlanul nézett Eugeniára. Aztán végül mégiscsak megszólalt:

- Sajnálom. De nagyon tapintatos voltam. Ahogy kívántad. Nem mondtam semmit.
- Akkor kérlek, továbbra se említsd ezt az ügyet.

Felix ünnepélyesen meghajolt:

- A te szavad parancs. De hogyan alakul a helyzeted Németországban?
- Kérlek, ne említsd azt sem.
- Csak azt akartam mondani, hogy azt hittem: megváltozott.
- Tévedsz.
- De hát azt hittem, aláírtad azt a...
- Nem írtam alá! - mondotta a bárónő. Felix nem erőltette tovább a dolgot, és megállapodtak, hogy segít neki a hajóra szállásnál.

Mr. Brand a jelek szerint valóban igen türelmetlenül várta, hogy meghozhassa áldozatát, és papi áldását adhassa Gertrude házasságára, amely cselekedet kiteljesítheti ezt az áldozatot; de még nyilvánvalóbb volt Eugenia türelmetlensége: mielőbb távozni akart abból az országból, ahol nem találta meg azt a szerencsét, melyet keresni jött. Igaz, hogy nem tett túlságosan nagy erőfeszítést; de feljogosítva érezte magát az általánosításra, vagyis arra a megállapításra, hogy a cselekvés feltételei ezen a vidéki kontinensen nem kedvezők a valóban felsőbbrendű nők számára. Természetes működési területük mégiscsak az Óvilág. Azt a gátlástalan egyenességet, amellyel a bárónő, fejtegetései során, eljutott ezekhez az értelmes végkövetkeztetésekhez, az elbeszélésünkben szereplő nézőik, illetve hallgatók kis köre pusztán úgy fogta fel, mint egy olyan jellem magasrendű megnyilatkozását, amelyet az élettapasztalat valami utánozhatatlan rugalmassággal ruházott fel. Különleges hatással volt a beszélgetés Robert Actonra, aki a bárónő elutazását megelőző két napon át igen nyugtalan és ingerült ember volt. Eugenia utolsó estéjét a nagybátyjáéknál töltötte, s még sose volt ennyire elbűvölő; s amikor elbúcsúzott Clifford Wentworth menyasszonyától, lehúzott az ujjáról egy különleges, régi gyűrűt, s igen szép kis szónoklat és csók kíséretében ajándékozta oda a fiatal lánynak. Gertrude, aki - szintén menyasszony lévén - ugyancsak lekötve érezte magát e kegyes nagylelkűségért, rendkívüli csodálattal adózott e kis epizódnak, Robert Acton pedig szinte eltöprengett, hogy e közjáték

nem jogosítja-e fel őt - mint Lizzie bátyját s egyben gyámját - arra, hogy valami szép ajándékkal kedveskedjék a bárónőnek. Igen boldoggá tette volna őt, ha valami szép ajándékkal kedveskedhetett volna a bárónőnek; de tartózkodott ettől az érzelem-megnyilvánulástól, s ennek következtében érzelmei annál kevésbé tudtak nyugvópontra jutni. Eugeniával szinte az utolsó percben találkozott - a bostoni hajóra szállást megelőző estén, mégpedig jó későn.

- Ami engem illet, azt kívánom, bár itt maradhatott volna! - mondotta. - De nem a maga kedvéért.

- Én nem gondolkozom ilyen árnyaltan - válaszolt a bárónő. - Én csak egyszerűen sajnálom, hogy elmegyek.

- Ez sokkal árnyaltabb gondolat, mint az enyém - jelentette ki Acton -, mert azt akarja kifejezni: egyszerűen örül, hogy elmegy!

Felix a hajó fedélzetén búcsúzott el nővérétől:

- Odaát gyakran fogunk találkozni - mondta.

- Nem tudom - hangzott a válasz. - Európát sokkal nagyobbban találom Amerikánál.

A rákövetkező napokban persze nem Mr. Brand volt az egyetlen türelmetlen lélek; de bizvást meg lehet állapítani, hogy az érdekelt ifjú lelkek közül egy sem nőtt föl lelkesebben a feladatához, mint éppen ő.

Gertrude Felix Younggal együtt hagyta el az atyai házat; zavartalan boldogságot élveztek ők ketten, s messzire utaztak el. Clifford és ifjú felesége szűkebb körben kereste a boldogságot, s a nő befolyása férjére olyan volt, hogy meglepő módon igazolta azt az elméletet, amelyet Felix terjesztett Mr. Wentworth elé, és amely szerint az okos asszonyokkal való könnyed érintkezés felemelő hatással van a fiatalemberekre. Gertrude huzamosabb ideig volt távol, de visszatért, amikor Charlotte megesküdü Mr. Branddel. Jelen volt a lakodalmon, amelyen Felix jó kedélye változatlanul csillogott. Azután ismét eltűnt, de vidámsága, elvegyülve férje vidámságával, gyakorta visszhangzott korai fiatalsága éveinek otthonában. S ez a visszhang végre Mr. Wentworthnál sem talált süket fülekre. Robert Acton pedig, édesanyja halála után, egy rendkívül kedves leányt vett feleségül.

-&-